

Godina XVIII
Utorak, 23. decembra/prosinca 2014. godine

Број/Број
99

Година XVIII
Уторак, 23. децембра 2014. године

ISSN 1512-7486 - bosanski jezik
ISSN 1512-7494 - hrvatski jezik
ISSN 1512-7508 - srpski jezik

**VIJEĆE MINISTARA
BOSNE I HERCEGOVINE**

1480

Na osnovu čl. 13. i 30. stav 3. Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 4/97, 13/99, 41/02, 6/03, 14/03, 82/05, 43/09, 76/09 i 87/13) i člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 113. sjednici održanoj 27. novembra 2014. godine, donijelo je

**ODLUKU
O STICANJU DRŽAVLJANSTVA
BOSNE I HERCEGOVINE**

Član 1.

(Predmet Odluke)

Vukolov Dmitrij, spol muški, rođen 04.05.1976. godine u Moskvi, Ruska Federacija, državljanin Ruske Federacije sa boravkom u Sarajevu, ime oca: Vukolov Aleksandar Serafimović, ime majke: Vukolova Ljudmila Aleksejevna, stiče državljanstvo Bosne i Hercegovine u skladu sa članom 13. Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine.

Član 2.

(Realizacija)

Zadužuje se Ministarstvo civilnih poslova za realizaciju ove odluke.

Član 3.

(Stupanje na snagu)

Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 204/14
27. novembra 2014. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, s. r.

Na temelju čl. 13. i 30. stavak 3. Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 4/97, 13/99, 41/02, 6/03, 14/03, 82/05, 43/09, 76/09 i 87/13) i članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 113. sjednici održanoj 27. studenog 2014. godine, donijelo je

**ODLUKU
O STJECANJU DRŽAVLJANSTVA
BOSNE I HERCEGOVINE**

Članak 1.

(Predmet Odluke)

Vukolov Dmitrij, spol muški, rođen 4.5.1976. godine u Moskvi, Ruska Federacija, državljanin Ruske Federacije sa boravkom u Sarajevu, ime oca: Vukolov Aleksandar Serafimović, ime majke: Vukolova Ljudmila Aleksejevna, stiče državljanstvo Bosne i Hercegovine sukladno članku 13. Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine.

Članak 2.

(Realiziranje)

Zadužuje se Ministarstvo civilnih poslova za realiziranje ove odluke.

Članak 3.

(Stupanje na snagu)

Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 204/14
27. studenoga 2014. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, v. r.

Ћапићи Исмаил (Yapıcı İsmail), пол мушки, рођен 5.08.1967. године у мјесту Гиресун, Република Турска, држављанин Турске са одобреним боравком у Сарајеву, име оца: Ћапићи Салим (Yapıcı Salim), име мајке: Ћапићи Фатма (Yapıcı Fatma), стиче држављанство Босне и Херцеговине у складу са чланом 13. Закона о држављанству Босне и Херцеговине

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, v. r.

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, s. r.

Antolović Marijan, spol muški, rođen 7.5.1989. godine u mjestu Vinkovci, R Hrvatska, državljanin Hrvatske sa odobrenim boravkom u Sarajevu, ime oca: Antolović Ilija, ime majke: Antolović Ankica, stječe državljanstvo Bosne i Hercegovine sukladno članku 13. Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine.

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Вјекослав Беванда, с. р.

Ličina Anes, spol muški, rođen 17.03.1984. godine u mjestu Berane, Crna Gora, državljanin Crne Gore sa odobrenim boravkom u Sarajevu, ime oca: Ličina Nuradin, ime majke: Ličina Tima, stiče državljanstvo Bosne i Hercegovine u skladu sa članom 13. Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine.

Član 2.
(Realizacija)

Zadužuje se Ministarstvo civilnih poslova za realizaciju ove odluke.

Član 3.
(Stupanje na snagu)

Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 207/14
27. novembra 2014. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, s. r.

Na temelju čl. 13. i 30. stavak 3. Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 4/97, 13/99, 41/02, 6/03, 14/03, 82/05, 43/09, 76/09 i 87/13) i članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 113. sjednici održanoj 27. studenog 2014. godine, donijelo je

ODLUKU O STJECANJU DRŽAVLJANSTVA BOSNE I HERCEGOVINE

Članak 1.
(Predmet Odluke)

Ličina Anes spol muški, rođen 17.3.1984. godine u mjestu Berane, Crna Gora, državljanin Crne Gore sa odobrenim boravkom u Sarajevu, ime oca: Ličina Nuradin, ime majke: Ličina Tima, stječe državljanstvo Bosne i Hercegovine sukladno članku 13. Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine.

Članak 2.
(Realiziranje)

Zadužuje se Ministarstvo civilnih poslova za realiziranje ove odluke.

Članak 3.
(Stupanje na snagu)

Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 207/14
27. studenoga 2014. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, v. r.

На основу чл. 13. и 30. став 3. Закона о држављанству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 4/97, 13/99, 41/02, 6/03, 14/03, 82/05, 43/09, 76/09 и 87/13) и члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Савјет министара Босне и Херцеговине, на 113. сједници одржаној 27. новембра 2014. године, донио је

ОДЛУКУ О СТИЦАЊУ ДРЖАВЉАНСТВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Члан 1.
(Предмет Одлуке)

Лицина Анес, пол мушки, рођен 17.03.1984. године у мјесту Беране, Црна Гора, држављанин Црне Горе са одобреним боравком у Сарајеву, име оца: Лицина Нурадин, име мајке: Лицина Тима, стиче држављанство Босне и

Херцеговине у складу са чланом 13. Закона о држављанству Босне и Херцеговине.

Члан 2. (Реализација)

Задужује се Министарство цивилних послова за реализацију ове одлуке.

Члан 3.
(Ступање на снагу)

Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 207/14
27. новембра 2014. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Вјекослав Беванда, с. р.

1484

Na osnovu člana 19. stav (7) i člana 158. stav (2) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu ("Službeni glasnik BiH", br. 36/08 i 87/12) i člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine nakon pribavljenog mišljenja Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, na 114. sjednici, održanoj 8. decembra 2014. godine, donijelo je

**ODLUKU
O NAJMANJEM IZNOSU SREDSTAVA POTREBNOM
ZA IZDRŽAVANJE STRANCA ZA VRIJEME
NAMJERAVANOG BORAVKA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

Član 1.
(Predmet Odluke)

Ovom odlukom utvrđuje se najmanji iznos sredstava potreban za izdržavanje stranca za vrijeme namjeravanog boravka u Bosni i Hercegovini i sredstava za izlazak iz zemlje, uključujući i sredstva potrebna za zdravstvenu zaštitu stranca, za 2015. godinu.

Član 2.
(Iznos sredstava)

- (1) Najmanji iznos sredstava iz člana 1. ove odluke kojima stranac mora raspolagati kod ulaska u Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu je 150,00 KM ili protuvrijednost u stranoj konvertibilnoj valuti, za svaki dan namjeravanog boravka u Bosni i Hercegovini.
- (2) Posjedovanje sredstava iz stava (1) ovog člana dokazuje se na način propisan članom 23. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu ("Službeni glasnik BiH", br. 36/08 i 87/12).

Član 3.
(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 208/14
8. decembra 2014. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, s. r.

Temeljem članka 19. stavak (7) i članka 158. stavak (2) Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu ("Službeni glasnik BiH", br. 36/08 i 87/12) i članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i

Hercegovine nakon pribavljenog mišljenja Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, na 114. sjednici, održanoj 8. prosinca 2014. godine, donijelo je

**ODLUKU
O NAJMANJEM IZNOSU SREDSTAVA POTREBNOM
ZA IZDRŽAVANJE STRANCA ZA VRIJEME
NAMJERAVANOG BORAVKA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

Чланак 1.

(Предмет Одлуке)

Ovom odlukom utvrđuje se najmanji iznos sredstava potreban za izdržavanje stranca za vrijeme namjeravanog boravka u Bosni i Hercegovini i sredstava za izlazak iz zemlje, uključujući i sredstva potrebna za zdravstvenu zaštitu stranca, za 2015. godinu.

Чланак 2.

(Износ средстава)

- (1) Najmanji iznos sredstava iz članka 1. ove odluke kojima stranac mora располагати kod ulaska u Bosnu i Hercegovinu za 2015. godinu je 150,00 KM ili protuvrijednost u stranoj konvertibilnoj valuti, za svaki dan namjeravanog boravka u Bosni i Hercegovini.
- (2) Posjedovanje sredstava iz stavka (1) ovog članka dokazuje se na način propisan člankom 23. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu ("Službeni glasnik BiH", br. 36/08 i 87/12).

Чланак 3.

(Ступање на снагу)

Ova odluka stupa na snagu осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

VM broj 208/14
8. prosinca 2014. godine
Sarajevo

Председатељ
Вјећа министара БиХ
Вјекослав Беванда, в. р.

На основу члана 19. став (7) и члана 158. став (2) Закона о кретању и боравку странаца и азилу ("Службени гласник БиХ", бр. 36/08 и 87/12) и члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Савјет министара Босне и Херцеговине, на приједлог Министарства безбједности Босне и Херцеговине након прибављеног мишљења Министарства спољних послова Босне и Херцеговине, на 114. сједници, одржаној 8. децембра 2014. године, донио је

**ОДЛУКУ
О НАЈМАЊЕМ ИЗНОСУ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНОМ
ЗА ИЗДРЖАВАЊЕ СТРАНЦА ЗА ВРИЈЕМЕ
НАМЈЕРАВАНОГ БОРАВКА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ**

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Oвом одлуком утврђује се најмањи износ средстава потребан за издржавање странца за вријеме намјераваног боравка у Босни и Херцеговини и средстава за излазак из земље, укључујући и средства потребна за здравствену заштиту странца, за 2015. годину.

Члан 2.

(Износ средстава)

- (1) Најмањи износ средстава из члана 1. ове одлуке којима странац мора располагати код уласка у Босну и Херцеговину за 2015. годину је 150,00 КМ или протувриједност у страној конвертибилној валути, за

сваки дан намјераваног боравка у Босни и Херцеговини.

- (2) Посједовање средстава из става (1) овог члана доказује се на начин прописан чланом 23. Закона о кретању и боравку странаца и азилу ("Службени гласник БиХ", бр. 36/08 и 87/12).

Члан 3.

(Ступање на снагу)

Oва одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 208/14
8. децембра 2014. године
Сарајево

Председавајући
Савјета министара БиХ
Вјекослав Беванда, с. р.

1485

На основу члана 17. Закона о финансирању институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 и 32/13), члана 14. став (2) Закона о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину ("Службени гласник БиХ", бр. 104/13 и 60/14), Одлуке о пријеносу овлашћења председавајућем и замјеницима председавајућег Вјећа министара Босне и Херцеговине за интервентно коришћење буџетске резерве ("Службени гласник БиХ", број 12/14) и Одлуке о утврђивању критерија за коришћење средстава из интервентне буџетске резерве број 01-02-1-1778-1/14 од 17.02.2014. године, замјеник председавајућег Вјећа министара Босне и Херцеговине донио је

**ODLUKU
O INTERVENTNOM KORIŠTENJU SREDSTAVA
TEKUĆE BUDŽETSKJE REZERVE**

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Одобравaju се средства за интервентно коришћење текуће буџетске резерве Буџета институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину, у износу од 2.000,00 КМ Удружењу родитеља и дјеце која су животу везана за сталну респираторну подршку у кућним условима "Katalea", у сврху финансијске подршке за набавку специјалног возила са уређајима за механичку подршку дисања које се користи за превоз пацијената на lijeчење.

Члан 2.

(Nadležnost za realizaciju)

Za realizaciju ove Odluke zaduženo je Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine u skladu sa Zakonom o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine, a uplatu će izvršiti na žiro račun 5672412700013972 kod SBERBANK Banja Luka.

Члан 3.

(Ступање на снагу)

Ova odluka stupa na snagu даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-50-2-8703-2/14
17. децембра 2014. године
Сарајево

Замјеник председавајућег
Вјећа министара БиХ
Dr. Nikola Špirić, s. r.

Темелјем члана 17. Закона о финансирању институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 и 32/13), члана 14. ставка (2) Закона о Прорачуну институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину ("Службени гласник БиХ", бр. 104/13 и 60/14), Одлуке о пријеносу овласти председајатељу и замјеницима председајатеља Вјећа министара Босне и Херцеговине за интервентно коришћење прорачунске причуве ("Службени гласник

Законом о финансирању институција Босне и Херцеговине, а
уплату ће извршити на жиро рачун 5672412700013972 код
SBERBANK Бања Лука.

Члан 3.

(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Članak 1.
(Predmet Odluke)

Odobravaju se sredstva za interventno korištenje tekuće proračunske pričuve Proračuna institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu, u iznosu od 2.000,00 KM Udruženju roditelja i djece koja su životno vezana za stalnu respiratornu potporu u kućnim uvjetima "Katalea", u svrhu finansijske potpore za nabavu specijaliziranog vozila sa uređajima za mehaničku potporu disanja koje se koristi za prevoz pacijenata na liječenje.

Članak 2.

(Mjerodavnost za realizaciju)

Za realizaciju ove Odluke zaduženo je Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine sukladno Zakonu o financiranju institucija Bosne i Hercegovine, a uplatu će izvršiti na žiro račun 5672412700013972 kod SBERBANK Banja Luka.

Članak 3.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-50-2-8703-2/14
17. prosinca 2014. godine
Sarajevo

Zamjenik predsjedatelja
Vijeća ministara BiH
Dr. **Nikola Špirić**, v. r.

На основу члана 17. Закона о финансирању институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 и 32/13), члана 14. став (2) Закона о Будету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину ("Службени гласник БиХ", бр. 104/13 и 60/14), Одлуке о преносу овлашћења председавајућем и замјеницима председавајућег Савјета министара Босне и Херцеговине за интервентно коришћење буџетске резерве ("Службени гласник БиХ", број 12/14) и Одлуке о утврђивању критеријума за коришћење средстава из интервентне буџетске резерве број 01-02-1-1778-1/14 од 17.02.2014. године, замјеник председавајућег Савјета министара Босне и Херцеговине, донио је

ОДЛУКУ О ИНТЕРВЕНТНОМ КОРИШЋЕЊУ СРЕДСТАВА ТЕКУЋЕ БУЏЕТСКЕ РЕЗЕРВЕ

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Одобравају се средства за интервентно коришћење текуће буџетске резерве Буџета институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину, у износу од 2.000,00 КМ Удружењу родитеља и дјете која су животнo везана за сталну респираторну подршку у кућним условима "Каталеа", у сврху финансијске подршке за набавку специјалног возила са уређајима за механичку подршку дисања које се користи за превоз пацијената на лијечење.

Члан 2.

(Надлежност за реализацију)

За реализацију ове Одлуке задужено је Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине у складу са

1486

Na osnovu člana 17. Zakona o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 i 32/13), člana 14. stav (2) Zakona o Budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", br. 104/13 i 60/14), Odluke o prijenosu ovlaštenja predsjedavajućem i zamjenicima predsjedavajućeg Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za interventno korištenje budžetske rezerve ("Službeni glasnik BiH", broj 12/14) i Odluke o utvrđivanju kriterija za korištenje sredstava iz interventne budžetske rezerve broj 01-02-1-1778-1/14 od 17.02.2014. godine, zamjenik predsjedavajućeg Vijeća ministara Bosne i Hercegovine donio je

ODLUKU O INTERVENTNOM KORIŠTENJU SREDSTAVA TEKUĆE BUDŽETSKE REZERVE

Član 1.

(Predmet Odluke)

Odobravaju se sredstva za intervencno korištenje tekuće budžetske rezerve Budžeta institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu, u iznosu od 2.000,00 KM Udruženju za pomoć djeci i omladini sa posebnim potrebama "Sunce", u svrhu finansijske podrške za realizaciju projekta "Dnevno zbrinjavanje djece i omladine sa posebnim potrebama Sunce-2015".

Član 2.

(Nadležnost za realizaciju)

Za realizaciju ove Odluke zaduženo je Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine u skladu sa Zakonom o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine, a uplatu će izvršiti na žiro račun 562-012-00002169-93 kod NLB Banja Luka poslovnica Pale.

Član 3.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-50-2-9640-2/14
17. decembra 2014. godine
Sarajevo

Zamjenik predsjedavajućeg
Vijeća ministara BiH
Dr. **Nikola Špirić**, s. r.

Temeljem članka 17. Zakona o financiranju institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 i 32/13), članka 14. stavka (2) Zakona o Proračunu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", br. 104/13 i 60/14), Odluke o prijenosu ovlasti predsjedatelju i zamjenicima predsjedatelja Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za interventno korištenje proračunske pričuve ("Službeni glasnik BiH", broj 12/14) i Odluke o utvrđivanju kriterija za korištenje sredstava iz interventne proračunske pričuve broj 01-02-1-1778-

1/14 од 17.02.2014. године, замјеник предсједатеља Вјећа министара Босне и Херцеговине донио је

**ОДЛУКУ
О ИНТЕРВЕНТНОМ КОРИШЋЕЊУ СРЕДСТАВА
ТЕКУЋЕ ПРОРАЧУНСКЕ ПРИЧУВЕ**

Чланак 1.
(Предмет Одлуке)

Одобравају се средства за интервентно коришћење текуће прорачунске причуве Прорачуна институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину, у износу од 2.000,00 КМ Удружењу за помоћ дјечи и омладини са посебним потребама "Сунце", у сврху финансијске потпоре за реализирање пројекта "Дневно збрињавање дјеце и омладине са посебним потребама Сунце-2015".

Чланак 2.
(Мјеродавност за реализацију)

За реализацију ове Одлуке задужено је Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине сукладно Закону о финансирању институција Босне и Херцеговине, а уплату ће извршити на жиру рачун 562-012-00002169-93 код НЛБ Банја Лука подружница Пале.

Чланак 3.
(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-50-2-9640-2/14
17. просинца 2014. године
Сарајево

Замјеник предсједатеља
Вјећа министара БиХ
Др. **Никола Шпирић**, в. р.

На основу члана 17. Закона о финансирању институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 и 32/13), члана 14. став (2) Закона о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину ("Службени гласник БиХ", бр. 104/13 и 60/14), Одлуке о преносу овлашћења предсједавајућем и замјеницима предсједавајућег Савјета министара Босне и Херцеговине за интервентно коришћење буџетске резерве ("Службени гласник БиХ", број 12/14) и Одлуке о утврђивању критеријума за коришћење средстава из интервентне буџетске резерве број 01-02-1-1778-1/14 од 17.02.2014. године, замјеник предсједавајућег Савјета министара Босне и Херцеговине донио је

**ОДЛУКУ
О ИНТЕРВЕНТНОМ КОРИШЋЕЊУ СРЕДСТАВА
ТЕКУЋЕ БУЏЕТСКЕ РЕЗЕРВЕ**

Члан 1.
(Предмет Одлуке)

Одобравају се средства за интервентно коришћење текуће буџетске резерве Буџета институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину, у износу од 2.000,00 КМ Удружењу за помоћ дјечи и омладини са посебним потребама "Сунце", у сврху финансијске подршке за реализацију пројекта "Дневно збрињавање дјеце и омладине са посебним потребама Сунце-2015".

Члан 2.
(Надлежност за реализацију)

За реализацију ове Одлуке задужено је Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине у складу са Законом о финансирању институција Босне и Херцеговине, а уплату ће извршити на жиру рачун 562-012-00002169-93 код НЛБ Бања Лука пословница Пале.

Члан 3.

(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-50-2-9640-2/14
17. децембра 2014. године
Сарајево

Замјеник предсједавајућег
Савјета министара БиХ
Др **Никола Шпирић**, с. р.

**CENTRALNA HARMONIZACIJSKA
JEDINICA MINISTARSTVA FINANSIJA I
TREZORA BOSNE I HERCEGOVINE**

1487

На основу члана 12. став (2), а у веzi са чланом 9. став (1) и чланом 11. став (1) Закона о интерној ревизији институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 27/08 и 32/12), те Одлуке о критеријима за успостављање јединица интерне ревизије у институцијама БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 49/12), Centralna harmonizacijska jedinica Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine donosi

**PRAVILNIK
О ИЗМЈЕНАМА ПРАВИЛНИКА О ЗАПОШЉАВАЊУ
ИНТЕРНИХ РЕВИЗОРА У ИНСТИТУЦИЈАМА БОСНЕ И
HERCEGOVINE**

Члан 1.

У Правилнику о запошљавању интерних ревизора у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 81/12) у члану 8. ст. (2) и (3) мијењају се и гласе:

- "(2) На захтев лица која посједују сертификат овлашћеног интерног ревизора издат од стране неког од струковних удружења или једне од ентитетских централних хармонизацијских јединица, CHJ је обавезна да изда мишљење о прихватљивости сертификата у смислу квалификованости за обављање послова из области интерне ревизије у организацијама из члана 2. став (2) Закона, у складу са одредбама овог Правилника.
- (3) Лица којима CHJ изда позитивно мишљење о прихватљивости сертификата у смислу квалификованости за обављање послова из области интерне ревизије, могу учествовати на конкурсима и бити распоређена на одговарајуће послове и задатке из области интерне ревизије у организацијама из члана 2. став (2) Закона, а у складу са прописима којима је уређена ова област."

Члан 2.

(Ступање на снагу)

Овај Правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-1-02-4-308-1/14
16. децембра 2014. године
Сарајево

Директор
Centralne
harmonizacijsке јединице
Ministarstva
finansija i trezora BiH
Ranko Šakota, с. р.

На основу члана 12. став (2), а у свеzi с чланком 9. став (1) и чланком 11. став (1) Закона о унутарњој ревизији институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 27/08 и 32/12), те Одлуке о критеријима за успоставу јединица унутарње ревизије у институцијама БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 49/12), Središnja harmonizacijska jedinica Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine donosi

ПРАВИЛНИК О ИЗМЈЕНАМА ПРАВИЛНИКА О ЗАПОШЉАВАЊУ УНУТАРЊИХ РЕВИЗОРА У ИНСТИТУЦИЈАМА БОСНЕ И HERCEGOVINE

Чланак 1.

У Правилнику о запошљавању унутарњих ревизора у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 81/12) у чланку 8. ст. (2) и (3) мијењају се и гласе:

- "(2) На захтјев особа које посједују сертификат овлашћеног унутарњег ревизора издан од стране неког од струковних удружења или једне од ентитетских сrediшњих хармонизацијских јединица, ШЈЈ је обавезна издати мишљење о прихватљивости сертификата у смислу квалификаности за обављање послова из области унутарње ревизије у организацијама из чланка 2. ставак (2) Закона, сукладно одредбама овог Правилника.
- (3) Особе којима ШЈЈ изда позитивно мишљење о прихватљивости сертификата у смислу квалификаности за обављање послова из области унутарње ревизије, могу судјеловати на натјегајима и бити распоредене на одговарајуће послове и задатке из области унутарње ревизије у организацијама из чланка 2. ставак (2) Закона, а сукладно прописима којима је уређена ова област."

Чланак 2.

(Ступање на снагу)

Овај Правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-1-02-4-308-1/14
16. просина 2014. године
Сарајево

Равнатељ
Средишње
хармонизацијске јединице
Министарства
финансија и трезора БиХ
Ranko Šakota, v. r.

На основу члана 12. став (2), а у вези са чланом 9. став (1) и чланом 11. став (1) Закона о интерној ревизији институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 27/08 и 32/12), те Одлуке о критеријумима за успостављање јединица интерне ревизије у институцијама БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 49/12), Централна хармонизацијска јединица Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине доноси

ПРАВИЛНИК О ИЗМЈЕНАМА ПРАВИЛНИКА О ЗАПОШЉАВАЊУ ИНТЕРНИХ РЕВИЗОРА У ИНСТИТУЦИЈАМА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Члан 1.

У Правилнику о запошљавању интерних ревизора у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 81/12) у члану 8. ст. (2) и (3) мијењају се и гласе:

- "(2) На захтјев лица која посједују сертификат овлашћеног интерног ревизора издат од стране неког од струковних удружења или једне од ентитетских централних хармонизацијских јединица, ЦХЈ је обавезна да изда мишљење о прихватљивости сертификата у смислу квалификаности за обављање послова из области интерне ревизије у организацијама из члана 2. став (2) Закона, у складу са одредбама овог Правилника.
- (3) Лица којима ЦХЈ изда позитивно мишљење о прихватљивости сертификата у смислу квалификаности за обављање послова из области интерне ревизије, могу учествовати на конкурсима и бити распоређена на одговарајуће послове и задатке из области интерне

ревизије у организацијама из члана 2. став (2) Закона, а у складу са прописима којима је уређена ова област."

Члан 2.

(Ступање на снагу)

Овај Правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-1-02-4-308-1/14
16. децембра 2014. године
Сарајево

Директор
Централне
хармонизацијске јединице
Министарства
финансија и трезора БиХ
Ranko Šakota, с.р.

BOSNA I HERCEGOVINA UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE 1488

На основу члана 15. Закона о Управи за индиректно опорезивање ("Службени гласник БиХ", број 89/05), директор Управе за индиректно опорезивање доноси

ИНСТРУКЦИЈУ О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ИНСТРУКЦИЈЕ О НАДЛЕЖНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЈСКИХ ЈЕДИНИЦА SEKTORA ZA POREZE ZA PROVEDBU ZAKONA O AKCIZAMA U BOSNI I HERCEGOVINI I PRAVILNIKA O PRIMJENI ZAKONA O AKCIZAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Члан 1.

У Инструкцији о надлежности организацијских јединица Сектора за порезе за provedбу Закона о акцизама у Босни и Херцеговини и Правилника о примјени Закона о акцизама у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", број 98/09) у члану 2. став (1), члану 3. став (1) и (2), члану 5. став (1) и (2), члану 6. став (1) и (6), члану 9. став (1), члану 10. став (1) и (2), члану 13. став (1) и члану 14. став (1) ријечи "Група за пружање услуга порезним обвезницима" замјенјују се ријечима "Група за подршку", а у члану 2. став (1) и (2) ријечи "Одсјек за пружање услуга порезним обвезницима" замјенјују се ријечима "Одсјек за подршку".

Члан 2.

У члану 6. став (3) мијења се и гласи:

- "(3) Поврат плаћене акције на уље за ложење, врши се на основу појединачног захтјева из члана 49. Правилника (образак ZPLO), који се подноси регионалном центру надлежном према сједишту или пребивалишту подносиоца захтјева, Одсјеку за порезе - Групи за подршку, која shодно важећим прописима, provodi поступак и у року од 15 дана од дана подношења захтјева, donosi одлуку по захтјеву, shодно члану 49. став (4) Правилника".

Иза става (6) dodaje се нови став (7) који гласи:

- "(7) Један примјерак рјешења из става (3) овог члана, dostavlja се Групи за ревизију и контролу, odnosno Групи за контролу великих порезних обвезника, ovisno о којем обвезнику се radi."

Члан 3.

У члану 7. став (1) мијења се и гласи:

- "(1) Захтјев за поврат плаћене акције на alcohol и etil alcohol у смислу члана 50. став (3) Правилника, подноси се регионалном центру надлежном према сједишту подносиоца захтјева, Одсјеку за порезе - Групи за подршку, која shодно важећим прописима, provodi поступак и у року од 15 дана од дана подношења захтјева, donosi одлуку по захтјеву".

Став (2) се брише, а dosadaшњи став (3) postaje став (2).

Član 4.

Iza člana 8. dodaje se novi član 8a. koji glasi:

"Član 8a.

(Povrat akcize po osnovu neiskorištenih ili oštećenih akciznih markica)

- (1) Zahtjev za priznavanje plaćene akcize, kao akontacije za buduće obaveze, odnosno za povrat akcize, po osnovu vraćenih neiskorištenih ili oštećenih akciznih markica u smislu člana 22. Pravilnika o akciznim markicama za duhanske prerađevine, alkoholna pića, voćnu prirodnu rakiju, kavu i vino ("Službeni glasnik BiH", broj 50/09), podnosi se regionalnom centru nadležnom prema sjedištu podnosioca zahtjeva, Odsjeku za poreze - Grupi za reviziju i kontrolu ili Grupi za kontrolu velikih poreznih obveznika, ovisno o kojem se obvezniku radi, koja grupa u skladu s važećim propisima, provodi postupak i ukoliko su ispunjeni uslovi, donosi rješenje o odobravanju navedenog prava.
- (2) Jedan primjerak izvršnog rješenja kojim se odobrava pravo na povrat plaćene akcize, dostavlja se Sektoru za poslovne usluge, Odsjeku za finansijsko upravljanje na dalje postupanje.
- (3) Jedan primjerak izvršnog rješenja kojim se odobrava pravo na priznavanje plaćene akcize, kao akontacije za buduće obaveze dostavlja se Odsjeku za poslovne usluge nadležnog regionalnog centra na dalje postupanje."

Član 5.

Član 14. se briše.

Dosadašnji član 15. postaje član 14.

Član 6.

Ova Instrukcija stupa na snagu sljedećeg dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 02-2-2953/14
15. decembra 2014. godine

Direktor
Dr. Miro Džakula, s. r.

Temeljem članka 15. Zakona o Upravi za neizravno oporezivanje ("Službeni glasnik BiH", broj 89/05), ravnatelj Uprave za neizravno oporezivanje donosi

**INSTRUKCIJU
O IZMJENAMA I DOPUNAMA INSTRUKCIJE O
NADLEŽNOSTI ORGANIZACIJSKIH JEDINICA
SEKTORA ZA POREZE ZA PROVEDBU ZAKONA O
TROŠARINAMA U BOSNI I HERCEGOVINI I
PRAVLNIKA O PRIMJENI ZAKONA O
TROŠARINAMA U BOSNI I HERCEGOVINI**

Članak 1.

U Instrukciji o nadležnosti organizacijskih jedinica Sektora za poreze za provedbu Zakona o trošarinama u Bosni i Hercegovini i Pravilnika o primjeni Zakona o trošarinama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 98/09) u članku 2. stavak (1), članku 3. stavak (1) i (2), članku 5. stavak (1) i (2), članku 6. stavak (1) i (6), članku 9. stavak (1), članku 10. stavak (1) i (2), članku 13. stavak (1) i članku 14. stavak (1) riječi "Grupa za pružanje usluga poreznim obveznicima" zamjenjuju se riječima "Grupa za podršku", a u članku 2. stavak (1) i (2) riječi "Odsjek za pružanje usluga poreznim obveznicima" zamjenjuju se riječima "Odsjek za podršku".

Članak 2.

U članku 6. stavak (3) mijenja se i glasi:

- "(3) Povrat plaćene trošarine na ulje za loženje, vrši se na temelju pojedinačnog zahtjeva iz članka 49. Pravilnika (obrazac ZPLO), koji se podnosi regionalnom uredu nadležnom prema sjedištu ili prebivalištu podnosioca zahtjeva, Odsjeku za poreze - Grupi za podršku, koja sukladno važećim propisima, provodi postupak i u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva, donosi odluku po zahtjevu, sukladno članku 49. stavak (4) Pravilnika".
- Iza stavka (6) dodaje se novi stavak (7) koji glasi:
- "(7) Jedan primjerak rješenja iz stavka (3) ovog članka, dostavlja se Grupi za reviziju i kontrolu, odnosno Grupi za kontrolu velikih poreznih obveznika, u ovisnosti o kojem obvezniku se radi."

Članak 3.

U članku 7. stavak (1) mijenja se i glasi:

- "(1) Zahtjev za povrat plaćene trošarine na alkohol i etil alkohol u smislu članka 50. stavak (3) Pravilnika, podnosi se regionalnom uredu nadležnom prema sjedištu podnosioca zahtjeva, Odsjeku za poreze - Grupi za podršku, koja sukladno važećim propisima, provodi postupak i u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva, donosi odluku po zahtjevu".
- Stavak (2) se briše, a dosadašnji stavak (3) postaje stavak (2).

Članak 4.

Iza članka 8. dodaje se novi članak 8a. koji glasi:

"Član 8a.

(Povrat trošarine na temelju neiskorištenih ili oštećenih trošarinskih markica)

- (1) Zahtjev za priznavanje plaćene trošarine, kao predujma za buduće obveze, odnosno za povrat trošarine, na temelju vraćenih neiskorištenih ili oštećenih trošarinskih markica u smislu članka 22. Pravilnika o trošarinskim markicama za duvanske prerađevine, alkoholna pića, voćnu prirodnu rakiju, kavu i vino ("Službeni glasnik BiH", broj: 50/09), podnosi se regionalnom uredu nadležnom prema sjedištu podnosioca zahtjeva, Odsjeku za poreze - Grupi za reviziju i kontrolu ili Grupi za kontrolu velikih poreznih obveznika, u ovisnosti o kojem se obvezniku radi, koja grupa sukladno važećim propisima, provodi postupak i ukoliko su ispunjeni uvjeti, donosi rješenje o odobravanju navedenog prava.
- (2) Jedan primjerak izvršnog rješenja kojim se odobrava pravo na povrat plaćene trošarine, dostavlja se Sektoru za poslovne usluge, Odsjeku za finansijsko upravljanje na dalje postupanje.
- (3) Jedan primjerak izvršnog rješenja kojim se odobrava pravo na priznavanje plaćene trošarine, kao predujma za buduće obveze dostavlja se Odsjeku za poslovne usluge nadležnog regionalnog ureda na dalje postupanje."

Članak 5.

Članak 14. se briše.

Dosadašnji članak 15. postaje članak 14.

Članak 6.

Ova Instrukcija stupa na snagu sljedećeg dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 02-2-2953/14
15. prosinca 2014. godine

Ravnatelj
Dr. Miro Džakula, v. r.

На основу члана 15. Закона о Управи за индиректно опорезивање ("Службени гласник БиХ", број 89/05), директор Управе за индиректно опорезивање доноси

ИНСТРУКЦИЈУ

О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ИНСТРУКЦИЈЕ О НАДЛЕЖНОСТИ ОРГАНИЗАЦИОНИХ ЈЕДИНИЦА СЕКТОРА ЗА ПОРЕЗЕ ЗА ПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА О АКЦИЗАМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ И ПРАВИЛНИКА О ПРИМЈЕНИ ЗАКОНА О АКЦИЗАМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Члан 1.

У Инструкцији о надлежности организационих јединица Сектора за порезе за провођење Закона о акцизама у Босни и Херцеговини и Правилника о примјени Закона о акцизама у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", број 98/09) у члану 2. став (1), члану 3. став (1) и (2), члану 5. став (1) и (2), члану 6. став (1) и (6), члану 9. став (1), члану 10. став (1) и (2), члану 13. став (1) и члану 14. став (1) ријечи "Група за пружање услуга пореским обвезницима" замјењују се ријечима "Група за подршку", а у члану 2. став (1) и (2) ријечи "Одсек за пружање услуга пореским обвезницима" замјењују се ријечима "Одсек за подршку".

Члан 2.

У члану 6. став (3) мијења се и гласи:

"(3) Поврат плаћене акцизе на уље за ложење, врши се на основу појединачног захтјева из члана 49. Правилника (образак ЗПЈО), који се подноси регионалном центру надлежном према сједишту или пребивалишту подносиоца захтјева, Одсјеку за порезе - Групи за подршку, која сходно важећим прописима, проводи поступак и у року од 15 дана од дана подношења захтјева, доноси одлуку по захтјеву, сходно члану 49. став (4) Правилника".

Иза става (6) додаје се нови став (7) који гласи:

"(7) Један примјерак рјешења из става (3) овог члана, доставља се Групи за ревизију и контролу, односно Групи за контролу великих пореских обвезника, овисно о којем обвезнику се ради."

Члан 3.

У члану 7. став (1) мијења се и гласи:

"(1) Захтјев за поврат плаћене акцизе на алкохол и етил алкохол у смислу члана 50. став (3) Правилника, подноси се регионалном центру надлежном према сједишту подносиоца захтјева, Одсјеку за порезе - Групи за подршку, која сходно важећим прописима, проводи поступак и у року од 15 дана од дана подношења захтјева, доноси одлуку по захтјеву".

Став (2) се брише, а досадашњи став (3) постаје став (2).

Члан 4.

Иза члана 8. додаје се нови члан 8а. који гласи:

"Члан 8а.

(Поврат акцизе по основу неискориштених или оштећених акцизних маркица)

(1) Захтјев за признавање плаћене акцизе, као аконтације за будуће обавезе, односно за поврат акцизе, по основу враћених неискориштених или оштећених акцизних маркица у смислу члана 22. Правилника о акцизним маркицама за дуванске прерађевине, алкохолна пића, воћну природну ракију, кафу и вино ("Службени гласник БиХ", број 50/09), подноси се регионалном центру надлежном према сједишту подносиоца захтјева, Одсјеку за порезе - Групи за ревизију и контролу

или Групи за контролу великих пореских обвезника, овисно о којем се обвезнику ради, која група у складу с важећим прописима, проводи поступак и уколико су испуњени услови, доноси рјешење о одобравању наведеног права.

(2) Један примјерак извршног рјешења којим се одобрава право на поврат плаћене акцизе, доставља се Сектору за пословне услуге, Одсјеку за финансијско управљање на даље поступање.

(3) Један примјерак извршног рјешења којим се одобрава право на признавање плаћене акцизе, као аконтације за будуће обавезе доставља се Одсјеку за пословне услуге надлежног регионалног центра на даље поступање."

Члан 5.

Члан 14. се брише.

Досадашњи члан 15. постаје члан 14.

Члан 6.

Ова Инструкција ступа на снагу сљедећег дана од дана објаве у "Службеном гласнику БиХ".

Број 02-2-2953/14
15. децембра 2014. године

Директор
Др **Миро Цакула**, с. р.

AGENCIJA ZA STATISTIKU BOSNE I HERCEGOVINE

1489

На основу члана 8. став 2. тачка h) Закона о статистици Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 26/04 и 42/04), Агенција за статистику Босне и Херцеговине објављује

SAOPĆENJE

O PROSJEČNOJ MJESEČNOJ BRUTO PLAĆI ZAPOSLENIH U BOSNI I HERCEGOVINI ZA OKTOBAR 2014. GODINE

1. Просјечна мјесечна бруто плаћа по запосленом остварена у Босни и Херцеговини за октобар 2014. године износи 1.295 КМ.

Број 10-43-7-1-1619-1-2/14
18. децембра 2014. године
Сарајево

Директор
Zdenko Milinović, с. р.

На основу члана 8. став 2. тачка h) Закона о статистици Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 26/04 и 42/04), Агенција за статистику Босне и Херцеговине објављује

PRIOPĆENJE

O PROSJEČNOJ MJESEČNOJ BRUTO PLAĆI ZAPOSLENIH U BOSNI I HERCEGOVINI ZA LISTOPAD 2014. GODINE

1. Просјечна мјесечна бруто плаћа по запосленом остварена у Босни и Херцеговини за листопад 2014. године износи 1.295 КМ.

Број 10-43-7-1-1619-1-2/14
18. просинца 2014. године
Сарајево

Равнатељ
Zdenko Milinović, в. р.

На основу члана 8. став 2. тачка х) Закона о статистици Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 26/04 и 42/04), Агенција за статистику Босне и Херцеговине објављује

САОПШТЕЊЕ
О ПРОСЈЕЧНОЈ МЈЕСЕЧНОЈ БРУТО ПЛАТИ
ЗАПОСЛЕНИХ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА
ОКТОБАР 2014. ГОДИНЕ

1. Просječna mjesečna bruto plata po zaposlenom ostvarena u Bosni i Hercegovini za oktobar 2014. godine iznosi 1.295 KM.

Број 10-43-7-1-1619-1-2/14
18. децембра 2014. године
Сарајево

Директор
Зденко Милиновић, с. р.

1490

Na osnovu člana 7. stav 2. Zakona o plaćama i naknadama u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 50/08) i člana 8. stav 2. tačka h) Zakona o statistici Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 26/01 i 42/04), Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine objavljuje

**SAOPĆENJE
O PROSJEČNOJ ISPLAĆENOJ MJESEČNOJ NETO
PLAĆI ZAPOSLENIH U BOSNI I HERCEGOVINI ZA
OKTOBAR 2014. GODINE**

1. Prosječna isplaćena mjesečna neto plaća po zaposlenom ostvarena u Bosni i Hercegovini za oktobar 2014. godine iznosi 834 KM.

Broj 10-43-7-1-1619-1-2/14
18. decembra 2014. godine
Saraјеvo

Direktor
Zdenko Milinović, s. r.

Na temelju članka 7. stavak 2. Zakona o plaćama i naknadama u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 50/08) i članka 8. stavak 2. točka h) Zakona o statistici Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 26/04 i 42/04), Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine objavljuje

PRIOPĆENJE
O PROSJEČNOJ ISPLAĆENOJ MJESEČNOJ NETO
PLAĆI ZAPOSLENIH U BOSNI I HERCEGOVINI ZA
LISTOPAD 2014. GODINE

1. Prosječna isplaćena mjesečna neto plaća po zaposlenom ostvarena u Bosni i Hercegovini za listopad 2014. godine iznosi 834 KM.

Broj 10-43-7-1-1619-1-2/14
18. prosinca 2014. godine
Saraјеvo

Ravnatelj
Zdenko Milinović, v. r.

На основу члана 7. став 2. Закона о платама и накнадама у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 50/08) и члана 8. став 2. тачка х) Закона о статистици Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 26/04 и 42/04), Агенција за статистику Босне и Херцеговине објављује

САОПШТЕЊЕ
О ПРОСЈЕЧНОЈ ИСПЛАЋЕНОЈ МЈЕСЕЧНОЈ НЕТО
ПЛАТИ ЗАПОСЛЕНИХ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
ЗА ОКТОБАР 2014. ГОДИНЕ

1. Просječna isplaćena mjesečna neto plata po zaposlenom ostvarena u Bosni i Hercegovini za oktobar 2014. godine iznosi 834 KM.

Број 10-43-7-1-1619-1-2/14
18. децембра 2014. године
Сарајево

Директор
Зденко Милиновић, с. р.

**REGULATORNA AGENCIJA ZA
KOMUNIKACIJE BOSNE I HERCEGOVINE**

1491

Na osnovu člana 39. stav 1. i člana 32. stav 3., a u vezi sa članom 31. i članom 37. stav 1. tačke a) i c) Zakona o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", broj 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12) i Plana namjene i korištenja radiofrekvencijskog spektra u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 78/10), Vijeće Regulatorne agencije za komunikacije, na 11. sjednici održanoj dana 26.11.2014. godine, donosi

PRAVILO 74/2014

O KORIŠTENJU RADIOFREKVENCILJSKIH OPSEGA 3400-3600 MHz I 3600-3800 MHz ZA MFCN

Član 1.
(Uvod)

Ovim Pravilom određuje se način korištenja radiofrekvencijskih opsega 3400-3600 MHz i 3600-3800 MHz za mobilne/fiksne komunikacijske mreže (MFCN) u Bosni i Hercegovini na tehnološki neutralnoj osnovi.

Član 2.
(Pojmovi i značenja)

Za potrebe ovog Pravila, pored pojmova i skraćenica objavljenih u Planu namjene i korištenja radiofrekvencijskog spektra u BiH, koriste se pojmovi i skraćenice sa značenjem kako slijedi:

- a) MFCN (Mobile/Fixed Communication Networks) - Mobilne/fiksne komunikacijske mreže, uključujući IMT (International Mobile Telecommunications) i druge komunikacijske mreže u mobilnoj i fiksnoj službi;
- b) BEM (Block Edge Mask) - emisiona maska definisana kao funkcija frekvencije u odnosu na granicu bloka licenciranog jednom operateru; sastoji se od *in-block* i *out-of-block* komponenti koje specificiraju dozvoljene emisione nivoe na frekvencijama unutar i van licenciranog bloka;
- c) Zaštitni opseg – tranzicijski frekvencijski opseg koji se primjenjuje za smanjenje neželjene emisije u susjedne blokove dodijeljene drugim operaterima;
- d) TRP (Total Radiated Power) - stvarna snaga izračena sa antene priključene na aktivni predajnik; definiše se kao integral po vremenu usrednjene gustine snage izračene u svim smjerovima preko radijacijske sfere;
- e) Sinhronizovani TDD - TDD u dva različita sistema u kojima je konfigurisana kompatibilna struktura okvira i sinhronizovan početak okvira.

Član 3.

(Frekvencijski raspored u opsegu 3400-3600 MHz)

- (1) Frekvencijski raspored u opsegu 3400-3600 MHz je TDD raspored baziran na bloku veličine cjelobrojnog proizvoda od 5 MHz.
- (2) Zaštitni opseg između blokova je 10 MHz.
- (3) U opsegu 3400-3600 MHz određuje se korištenje četiri bloka širine 30 MHz i jednog bloka širine 20 MHz, kako slijedi:
I: 3410-3440 MHz
II: 3450-3480 MHz
III: 3490-3520 MHz
IV: 3530-3560 MHz
V: 3570-3590 MHz

10	30	10	30	10	30	10	30	10	20	10
	(I)		(II)		(III)		(IV)		(V)	
3400										3600

Član 4.

(Frekvencijski raspored u opsegu 3600-3800 MHz)

- (1) Frekvencijski raspored u opsegu 3600-3800 MHz je TDD raspored baziran na bloku veličine cjelobrojnog proizvoda od 5 MHz.
- (2) Zaštitni opseg između blokova je 10 MHz.
- (3) U opsegu 3600-3800 MHz određuje se korištenje dva bloka širine 30 MHz i četiri bloka širine 20 MHz, kako slijedi:
I: 3600-3630 MHz (namijenjen državnim organima)
II: 3640-3660 MHz
III: 3670-3690 MHz
IV: 3700-3730 MHz (namijenjen državnim organima)
V: 3740-3760 MHz
VI: 3770-3790 MHz

30	10	20	10	20	10	30	10	20	10	20	10
(I)		(II)		(III)		(IV)		(V)		(VI)	
3600											3800

Član 5.

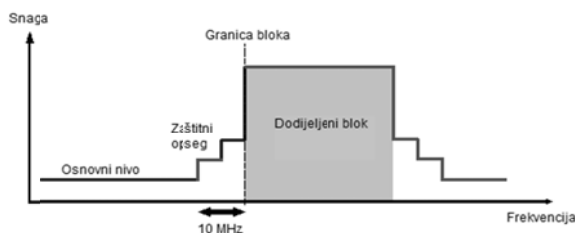
(BEM elementi, ograničenja)

- (1) Tehnički uvjeti korištenja definisani su BEM maskom (Slika 1).
- (2) Ograničenje snage za pojedinačne BEM elemente dato je u tabeli:

BEM element	Ograničenje snage
Dodijeljeni blok	68 dBm/5 MHz po anteni *; za femto bazne stanice, obavezna je kontrola snage
Zaštitni opseg -5 do 0 MHz <i>offset</i> od donje granice dodijeljenog bloka 0 do 5 MHz <i>offset</i> od gornje granice dodijeljenog bloka	Min ($P_{\max} - 40, 21$) dBm/5 MHz e.i.r.p. po anteni
-10 do -5 MHz <i>offset</i> od donje granice dodijeljenog bloka 5 do 10 MHz <i>offset</i> od gornje granice dodijeljenog bloka	Min ($P_{\max} - 43, 15$) dBm/5 MHz e.i.r.p. po anteni
Spektar van dodijeljenog bloka i zaštitnog opsega osnovni nivo van nesinhronizovanih TDD blokova	-34 dBm/5 MHz e.i.r.p. po ćeliji
Spektar ispod 3400 MHz dodijeljen radiolokacijskim sistemima i sistemima odbrane	-59 dBm/MHz e.i.r.p.

*Vrijednost nije strogo limitirajuća, ali je preporučena i primjenjivat će se u slučajevima neželjene emisije u susjedni blok dodijeljen drugom operateru

$P_{\max}$ – maksimalna snaga nosioca mjerena kao e.i.r.p.

Slika 1: BEM maska

Član 6.

(Ograničenja korisničke opreme)

- (1) Gornji limit za snagu korisničke opreme u dodijeljenom bloku je 25 dBm.
- (2) Ograničenje snage iz stava (1) je specificirano kao e.i.r.p. za fiksnu korisničku opremu ili kao TRP za mobilnu ili nomadsku.
- (3) Tolerancija od +2 dB je uključena u limit iz stava (1) za slučaj rada pod ekstremnim uvjetima okruženja (*multipath*, loš *line-of-sight* itd.) i radne brzine.

Član 7.

(Koegzistencija MFCN stanica)

- (1) Dozvoljeni nivoi interferencije za različite tipove baznih stanica su:
Makro bazna stanica: -108 dBm/5 MHz
Mikro bazna stanica: -105 dBm/5 MHz
Piko bazna stanica: -100 dBm/5 MHz
Femto bazna stanica: -100 dBm/5 MHz
- (2) Za makro bazne stanice, srednja vrijednost jačine polja ćelije ne smije prelaziti vrijednost 23 dBμV/m/5 MHz, računato na visini 3m iznad tla za 10% vremena i 50% lokacija na granici područja pokrivanja.
- (3) Za različite veličine dodijeljenih blokova, jačina polja iz stava (2) koriguje se dodavanjem vrijednosti 10 x log (veličina bloka u MHz/5MHz).
- (4) Za koegzistenciju sa drugim službama i rješavanje slučajeva smetnji, primjenjivat će se važeće CEPT i ITU preporuke i izvještaji o koegzistenciji.

Član 8.

(Pogranična koordinacija)

- (1) Pogranična koordinacija sa administracijama susjednih zemalja i koegzistencija MFCN na istim ili preklapajućim blokovima u susjednim graničnim područjima, definisat će se posebnim sporazumima između Agencije i administracija susjednih zemalja.
- (2) Do potpisivanja sporazuma, za zaštitu fiksnih bežičnih pristupnih sistema u susjednim državama primjenjivat će se ograničenje gustine fluksa snage za nepreferencijalne kanale na graničnoj liniji susjedne zemlje: -122 dBW/m²/MHz (pfd).

Član 9.

(Korištenje zaštitnog opsega)

- (1) Dva operatera, kojima su dodijeljeni susjedni blokovi na istom geografskom području, mogu Agenciji podnijeti zahtjev za korištenje zaštitnog tranzicijskog opsega ako:
 - a) izvrše sinhronizovanje svojih mreža pri čemu se u blokovima 0 - 5 MHz i 5 - 10 MHz unutar bloka dodijeljenog drugom operateru primjenjuju ograničenja zaštitnog opsega iz tabele člana 5.

- b) za nesinhronizovane mreže, na granici bloka susjednog operatera osiguraju postizanje osnovnog nivoa datog u tabeli člana 5. U ovom slučaju preporučuje se korištenje susjednih restriktivnih podblokova sa ograničenjem od 4.1 dBm/5MHz e.i.r.p. po ćeliji, a dozvoljeni su i bilo koji manje ograničavajući uvjeti ili interni zaštitni opsezi koje operateri dogovore bilateralnim sporazumom.
- (2) Na granici sa susjednim geografskim područjima u kojima su dodijeljeni isti blokovi, za korištenje zaštitnog opsega vrijede ograničenja jačine polja iz člana 7. stav (2) i (3).

Član 10.

(Principi dodjele)

- (1) Osnovni principi dodjele dozvole su:

- a) Dozvola za blok dodjeljuje se za područje Bosne i Hercegovine (BiH) i za područja mrežnih grupa u BiH na temelju javnog poziva koji se objavljuje u "Službenom glasniku BiH", a informacija o objavljivanju javnog poziva oglašava se u javnim štampanim glasilima, kao i na zvaničnoj Internet stranici Agencije (www.rak.ba);
- b) Javnim pozivom Agencija objavljuje koji blokovi frekvencija se dodjeljuju za područje BiH, a koji za područja mrežnih grupa, kao i kriterije i uvjete dodjele (mrežne grupe: 030 SREDNJOBOSANSKA, 031 POSAVSKA, 032 ZENIČKO-DOBOJSKA, 033 SARAJEVSKA, 034 KANTON 10, 035 TUZLANSKA, 036 HERCEGOVAČKO-NERETVANSKA, 037 UNSKO-SANSKA, 038 BOSANSKO-PODRINJSKA, 039 ZAPADNO-HERCEGOVAČKA, 049 BRČKO DISTRIKT, 050 MRKONIĆ GRAD, 051 BANJA LUKA, 052 PRIJEDOR, 053 DOBOJ, 054 ŠAMAC, 055 BIJEJLINA, 056 ZVORNIK, 057 ISTOČNO SARAJEVO, 058 FOČA, 059 TREBINJE);
- c) U svim mrežnim grupama koriste se svi blokovi izuzev blokova određenih za dodjelu na području BiH;
- d) Izuzetno od tačke c), mrežne grupe 054 ŠAMAC - 055 BIJEJLINA - 031 POSAVSKA - 049 BRČKO DISTRIKT čine područje za koje se dodjeljuje jedinstvena dozvola za blok;
- e) U slučaju da za područje BiH ili za neku mrežnu grupu bude podnesen veći broj zahtjeva od broja raspoloživih radiofrekvencijskih blokova, Agencija će provesti postupak u kojem će utvrditi koji operater najbolje ispunjava uvjete za dodjelu dozvole.

- (2) Blokovi 3600-3630 MHz i 3700-3730 MHz namijenjeni državnim organima za korištenje na cijelom području BiH, neće se dodjeljivati javnim pozivom.

Član 11.

(Važenje dozvole, prava i obaveze nosioca dozvole)

- (1) Dozvola se izdaje na period od 10 godina, a izdavanjem dozvole nosilac dozvole stječe pravo korištenja radiofrekvencijskog bloka koji se dodjeljuje na temelju ovog Pravila i obaveze koje iz toga proistječu.
- (2) Rok važenja dozvole može se izmijeniti odlukom Agencije, ako je to u skladu s međunarodnim preporukama i Planom namjene i korištenja radiofrekvencijskog spektra u BiH.
- (3) Nosilac dozvole dužan je plaćati propisane naknade.

Član 12.

(Dozvola za baznu stanicu u dodijeljenom bloku)

- (1) Prije instaliranja i rada svake bazne stanice koja koristi frekvencije iz dodijeljenog radiofrekvencijskog bloka, nosilac dozvole bloka frekvencija dužan je podnijeti zahtjev za izdavanje dozvole za baznu stanicu.

- (2) Uz zahtjev iz prethodnog stava, prilaže se tehnička dokumentacija kao i izjava proizvođača da je radiooprema usklađena sa odredbama Zakona o komunikacijama i odgovarajućim tehničkim standardima i propisima datim u Planu namjene i korištenja radiofrekvencijskog spektra u BiH.
- (3) Podnošenje zahtjeva za izdavanje dozvole za baznu stanicu vrši se u skladu sa pravilima Agencije.
- (4) Dozvola za baznu stanicu koja radi u dodijeljenom bloku izdaje se na rok važenja dozvole za korištenje dodijeljenog radiofrekvencijskog bloka.
- (5) Izuzetno od stava (1) ovog člana, državni organi javne sigurnosti i odbrane ne podnose zahtjev za izdavanje dozvole za baznu stanicu nego posebnim sporazumom sa Agencijom reguliraju korištenje blokova frekvencija, u skladu sa članom 1. stav 3. Zakona o komunikacijama BiH.

Član 13.

(Stavljanje propisa van snage)

Danom stupanja na snagu ovog Pravila, prestaju važiti: Pravilo 22/2004 o planu korištenja radiofrekvencijskog opsega 3.4-3.6 GHz ("Službeni glasnik BiH", broj 33/04 i 9/08), Pravilo 23/2004 o načinu dodjeljivanja dozvola za operatera fiksne bežične pristupne mreže u frekvencijskom opsegu 3.5 GHz ("Službeni glasnik BiH", broj 8/05) i Pravilo 26/2005 o planu korištenja radiofrekvencijskog opsega 3.6-3.8 GHz ("Službeni glasnik BiH", broj 85/05).

Član 14.

(Stupanje na snagu)

Ovo Pravilo stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 05-02-2-3742-1/14
16. decembra 2014. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća Agencije
Plamenko Čustović, s. r.

Temeljem članka 39. stavak 1. i članka 32. stavak 3., a u svezi s člankom 31. i člankom 37. stavak 1. točke a) i c) Zakona o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", broj 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12) i Plana namjene i korištenja radiofrekvencijskog spektra u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 78/10), Vijeće Regulatorne agencije za komunikacije, na 11. sjednici održanoj dana 26.11.2014. godine, donosi

PRAVILO 74/2014**O KORIŠTENJU RADIOFREKVENCIJSKIH OPSEGA
3400-3600 MHz I 3600-3800 MHz ZA MFCN**

Članak 1.

(Uvod)

Ovim Pravilom određuje se način korištenja radiofrekvencijskih opsega 3400-3600 MHz i 3600-3800 MHz za pokretne/nepokretne komunikacijske mreže (MFCN) u Bosni i Hercegovini na tehnološki neutralnoj osnovi.

Članak 2.

(Pojmovi i značenja)

Za potrebe ovog Pravila, pored pojmova i skraćenica objavljenih u Planu namjene i korištenja radiofrekvencijskog spektra u BiH, koriste se pojmovi i skraćenice sa značenjem kako slijedi:

- a) MFCN (Mobile/Fixed Communication Networks) – Pokretne/nepokretne komunikacijske mreže, uključujući IMT (International Mobile Telecommunications) i druge komunikacijske mreže u pokretnoj i nepokretnoj službi;
- b) BEM (Block Edge Mask) - emisijska maska definirana kao funkcija frekvencije u odnosu na granicu

bloka licenciranog jednom operateru; sastoji se od *in-block* i *out-of-block* komponenti koje specificiraju dozvoljene emisijske razine na frekvencijama unutar i izvan licenciranog bloka;

- c) Zaštitni opseg - tranzicijski frekvencijski opseg koji se primjenjuje za smanjenje neželjene emisije u susjedne blokove dodijeljene drugim operaterima;
- d) TRP (Total Radiated Power) - stvarna snaga izračena sa antene priključene na aktivni odašiljač; definira se kao integral po vremenu usrednjene gustoće snage izračene u svim smjerovima preko radijacijske sfere;
- e) Sinkronizirani TDD – TDD u dva različita sustava u kojima je konfigurirana kompatibilna struktura okvira i sinkroniziran početak okvira.

Članak 3.

(Frekvencijski raspored u opsegu 3400-3600 MHz)

- (1) Frekvencijski raspored u opsegu 3400-3600 MHz je TDD raspored baziran na bloku veličine cjelobrojnog umnoška od 5 MHz.
- (2) Zaštitni opseg između blokova je 10 MHz.
- (3) U opsegu 3400-3600 MHz određuje se korištenje četiri bloka širine 30 MHz i jednog bloka širine 20 MHz, kako slijedi:
I: 3410-3440 MHz
II: 3450-3480 MHz
III: 3490-3520 MHz
IV: 3530-3560 MHz
V: 3570-3590 MHz

10	30	10	30	10	30	10	30	10	20	10
	(I)		(II)		(III)		(IV)		(V)	

3400

3600

Članak 4.

(Frekvencijski raspored u opsegu 3600-3800 MHz)

- (1) Frekvencijski raspored u opsegu 3600-3800 MHz je TDD raspored baziran na bloku veličine cjelobrojnog umnoška od 5 MHz.
- (2) Zaštitni opseg između blokova je 10 MHz.
- (3) U opsegu 3600-3800 MHz određuje se korištenje dva bloka širine 30 MHz i četiri bloka širine 20 MHz, kako slijedi:
I: 3600-3630 MHz (namijenjen državnim organima)
II: 3640-3660 MHz
III: 3670-3690 MHz
IV: 3700-3730 MHz (namijenjen državnim organima)
V: 3740-3760 MHz
VI: 3770-3790 MHz

30	10	20	10	20	10	30	10	20	10	20	10
(I)		(II)		(III)		(IV)		(V)		(VI)	

3600

3800

Članak 5.

(BEM elementi, ograničenja)

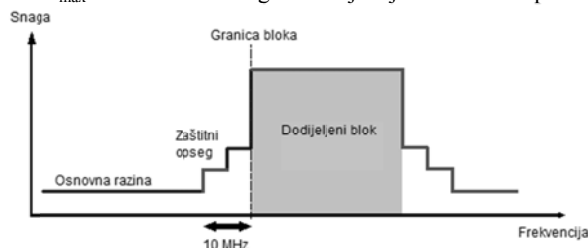
- (1) Tehnički uvjeti korištenja definirani su BEM maskom (Slika 1).
- (2) Ograničenje snage za pojedinačne BEM elemente dano je u tablici:

BEM element	Ograničenje snage
<u>Dodijeljeni blok</u>	68 dBm/5 MHz po anteni *; za femto bazne postaje, obavezna je kontrola snage
<u>Zaštitni opseg</u> -5 do 0 MHz <i>offset</i> od donje granice dodijeljenog bloka 0 do 5 MHz <i>offset</i> od gornje granice dodijeljenog bloka	Min ($P_{max} - 40, 21$) dBm/5 MHz e.i.r.p. po anteni
-10 do -5 MHz <i>offset</i> od donje granice dodijeljenog bloka 5 do 10 MHz <i>offset</i> od gornje granice dodijeljenog bloka	Min ($P_{max} - 43, 15$) dBm/5 MHz e.i.r.p. po anteni

<u>Spektar izvan dodijeljenog bloka i zaštitnog opsega</u> osnovna razina izvan nesinkroniziranih TDD blokova	-34 dBm/5 MHz e.i.r.p. po čeliji
<u>Spektar ispod 3400 MHz</u> dodijeljen radiolokacijskim sustavima i sustavima obrane	-59 dBm/MHz e.i.r.p.

*Vrijednost nije strogo limitirajuća, ali je preporučena i primjenjivat će se u slučajevima neželjene emisije u susjedni blok dodijeljen drugom operateru

P_{max} – maksimalna snaga nositelja mjerena kao e.i.r.p.

Slika 1: BEM maska

Članak 6.

(Ograničenja korisničke opreme)

- (1) Gornji limit za snagu korisničke opreme u dodijeljenom bloku je 25 dBm.
- (2) Ograničenje snage iz stavka (1) je specificirano kao e.i.r.p. za nepokretnu korisničku opremu ili kao TRP za pokretnu ili nomadsku.
- (3) Tolerancija od +2 dB je uključena u limit iz stavka (1) za slučaj rada pod ekstremnim uvjetima okruženja (*multipath*, loš *line-of-sight* itd.) i radne brzine.

Članak 7.

(Koegzistencija MFCN postaja)

- (1) Dozvoljene razine interferencije za različite tipove baznih postaja su:
Makro bazna postaja: -108 dBm/5 MHz
Mikro bazna postaja: -105 dBm/5 MHz
Piko bazna postaja: -100 dBm/5 MHz
Femto bazna postaja: -100 dBm/5 MHz
- (2) Za makro bazne postaje, srednja vrijednost jačine polja čelije ne smije prelaziti vrijednost 23 dBμV/m/5 MHz, računato na visini 3m iznad tla za 10% vremena i 50% lokacija na granici područja pokrivanja.
- (3) Za različite veličine dodijeljenih blokova, jačina polja iz stavka (2) korigira se dodavanjem vrijednosti 10 x log (veličina bloka u MHz/5MHz).
- (4) Za koegzistenciju sa drugim službama i rješavanje slučajeva smetnji, primjenjivat će se važeće CEPT i ITU preporuke i izvještaji o koegzistenciji.

Članak 8.

(Pogranična koordinacija)

- (1) Pogranična koordinacija sa administracijama susjednih zemalja i koegzistencija MFCN na istim ili preklapajućim blokovima u susjednim graničnim područjima, definirat će se posebnim sporazumima između Agencije i administracija susjednih zemalja.
- (2) Do potpisivanja sporazuma, za zaštitu nepokretnih bežičnih pristupnih sustava u susjednim državama primjenjivat će se ograničenje gustoće fluksa snage za nepreferencijalne kanale na graničnoj liniji susjedne zemlje: -122 dBW/m²/MHz (pfd).

Članak 9.

(Korištenje zaštitnog opsega)

- (1) Dva operatera, kojima su dodijeljeni susjedni blokovi na istom zemljopisnom području, mogu Agenciji podnijeti zahtjev za korištenje zaštitnog tranzicijskog opsega ako:
 - a) izvrše sinkroniziranje svojih mreža pri čemu se u blokovima 0 - 5 MHz i 5 - 10 MHz unutar bloka dodijeljenog drugom operateru primjenjuju ograničenja zaštitnog opsega iz tablice članka 5.
 - b) za nesinkronizirane mreže, na granici bloka susjednog operatera osiguraju postizanje osnovne razine dane u tablici članka 5. U ovom slučaju preporuča se korištenje susjednih restriktivnih podblokova sa ograničenjem od 4.1 dBm/5MHz e.i.r.p. po čeliji, a dozvoljeni su i bilo koji manje ograničavajući uvjeti ili interni zaštitni opsezi koje operateri dogovore bilateralnim sporazumom.
- (2) Na granici sa susjednim zemljopisnim područjima u kojima su dodijeljeni isti blokovi, za korištenje zaštitnog opsega vrijede ograničenja jačine polja iz članka 7. stavak (2) i (3).

Članak 10.

(Načela dodjele)

- (1) Osnovna načela dodjele dozvole su:
 - a) Dozvola za blok dodjeljuje se za područje Bosne i Hercegovine (BiH) i za područja mrežnih grupa u BiH na temelju javnog poziva koji se objavljuje u "Službenom glasniku BiH", a informacija o objavljivanju javnog poziva oglašava se u javnim tiskanim glasilima, kao i na zvaničnoj Internet stranici Agencije (www.rak.ba);
 - b) Javnim pozivom Agencija objavljuje koji blokovi frekvencija se dodjeljuju za područje BiH, a koji za područja mrežnih grupa, kao i kriterije i uvjete dodjele (mrežne grupe: 030 SREDNJOBOSANSKA, 031 POSAVSKA, 032 ZENIČKO-DOBOJSKA, 033 SARAJEVSKA, 034 HERCEG-BOSANSKA, 035 TUZLANSKA, 036 HERCEGOVAČKO-NERETVANSKA, 037 UNSKO-SANSKA, 038 BOSANSKO-PODRINJSKA, 039 ZAPADNO-HERCEGOVAČKA, 049 BRČKO DISTRIKT, 050 MRKONJIĆ GRAD, 051 BANJA LUKA, 052 PRIJEDOR, 053 DOBOJ, 054 ŠAMAC, 055 BIJELJINA, 056 ZVORNIK, 057 ISTOČNO SARAJEVO, 058 FOČA, 059 TREBINJE);
 - c) U svim mrežnim grupama koriste se svi blokovi izuzev blokova određenih za dodjelu na području BiH;
 - d) Izuzetno od točke c), mrežne grupe 054 ŠAMAC - 055 BIJELJINA - 031 POSAVSKA - 049 BRČKO DISTRIKT čine područje za koje se dodjeljuje jedinstvena dozvola za blok;
 - e) U slučaju da za područje BiH ili za neku mrežnu grupu bude podnešen veći broj zahtjeva od broja raspoloživih radiofrekvencijskih blokova, Agencija će provesti postupak u kojem će utvrditi koji operater najbolje ispunjava uvjete za dodjelu dozvole.
- (2) Blokovi 3600-3630 MHz i 3700-3730 MHz namijenjeni državnim organima za korištenje na cijelom području BiH, neće se dodjeljivati javnim pozivom.

Članak 11.

(Važenje dozvole, prava i obveze nositelja dozvole)

- (1) Dozvola se izdaje na razdoblje od 10 godina, a izdavanjem dozvole nositelj dozvole stječe pravo korištenja radiofrekvencijskog bloka koji se dodjeljuje na temelju ovog Pravila i obveze koje iz toga proistječu.

- (2) Rok važenja dozvole može se izmijeniti odlukom Agencije, ako je to sukladno međunarodnim preporukama i Planu namjene i korištenja radiofrekvencijskog spektra u BiH.
- (3) Nositelj dozvole dužan je plaćati propisane naknade.

Članak 12.

(Dozvola za baznu postaju u dodijeljenom bloku)

- (1) Prije instaliranja i rada svake bazne postaje koja koristi frekvencije iz dodijeljenog radiofrekvencijskog bloka, nositelj dozvole bloka frekvencija dužan je podnijeti zahtjev za izdavanje dozvole za baznu postaju.
- (2) Uz zahtjev iz prethodnog stavka, prilaže se tehnička dokumentacija kao i izjava proizvođača da je radiooprema uskladen sa odredbama Zakona o komunikacijama i odgovarajućim tehničkim standardima i propisima danim u Planu namjene i korištenja radiofrekvencijskog spektra u BiH.
- (3) Podnošenje zahtjeva za izdavanje dozvole za baznu postaju vrši se sukladno pravilima Agencije.
- (4) Dozvola za baznu postaju koja radi u dodijeljenom bloku izdaje se na rok važenja dozvole za korištenje dodijeljenog radiofrekvencijskog bloka.
- (5) Izuzetno od stavka (1) ovog članka, državni organi javne sigurnosti i obrane ne podnose zahtjev za izdavanje dozvole za baznu postaju nego posebnim sporazumom sa Agencijom reguliraju korištenje blokova frekvencija, sukladno članku 1. stavak 3. Zakona o komunikacijama BiH.

Članak 13.

(Stavljanje propisa izvan snage)

Danom stupanja na snagu ovog Pravila, prestaju važiti: Pravilo 22/2004 o planu korištenja radiofrekvencijskog opsega 3.4-3.6 GHz ("Službeni glasnik BiH", broj 33/04 i 9/08), Pravilo 23/2004 o načinu dodjeljivanja dozvola za operatera nepokretne bežične pristupne mreže u frekvencijskom opsegu 3.5 GHz ("Službeni glasnik BiH", broj 8/05) i Pravilo 26/2005 o planu korištenja radiofrekvencijskog opsega 3.6-3.8 GHz ("Službeni glasnik BiH", broj 85/05).

Članak 14.

(Stupanje na snagu)

Ovo Pravilo stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 05-02-2-3742-1/14
16. prosinca 2014. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća Agencije
Plamenko Čustović, v. r.

Na osnovu člana 39. stav 1. i člana 32. stav 3., a u vezi sa članom 31. i članom 37. stav 1. tačke a) i c) Zakona o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", broj 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12) i Plana namjene i korištenja radiofrekvencijskog spektra u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 78/10), Savjet Regulatorne agencije za komunikacije, na 11. sjednici održanoj dana 26.11.2014. godine, donosi

**ПРАВИЛО 74/2014
О КОРИШЋЕЊУ РАДИОФРЕКВЕНЦИЈСКИХ
ОПСЕГА 3400-3600 MHz И 3600-3800 MHz ЗА MFCN**

Члан 1.
(Увод)

Овим Правилем се одређује начин коришћења радиофреквенцијских опсега 3400-3600 MHz и 3600-3800 MHz за мобилне/фиксне комуникационе мреже (MFCN) у Босни и Херцеговини на технолошки неутралној основи.

Члан 2.

(Појмови и значења)

За потребе овог Правилу, поред појмова и скраћеница објављених у Плану намјене и коришћења радиофреквенцијског спектра у БиХ, користе се појмови и скраћенице са значењем како сlijеди:

- MFCN (Mobile/Fixed Communication Networks) - Мобилне/фиксне комуникационе мреже, укључујући IMT (International Mobile Telecommunications) и друге комуникационе мреже у мобилној и фиксној служби;
- BEM (Block Edge Mask) - емисиона маска дефинисана као функција фреквенције у односу на границу блока лиценцираног једном оператеру; састоји се од *in-block* и *out-of-block* компоненти које спецификују дозвољене емисионе нивое на фреквенцијама унутар и ван лиценцираног блока;
- Заштитни опсег - транзицијски фреквенцијски опсег који се примјењује за смањење нежељене емисије у сусједне блокове додијељене другим оператерима;
- TRP (Total Radiated Power) - стварна снага израчена са антене прикључене на активни предајник; дефинише се као интеграл по времену усредњене густине снаге израчене у свим смјеровима преко радијацијске сфере;
- Синхронизовани TDD - TDD у два различита система у којима је конфигурирана компатибилна структура оквира и синхронизован почетак оквира.

Члан 3.

(Фреквенцијски распоред у опсегу 3400-3600 MHz)

- Фреквенцијски распоред у опсегу 3400-3600 MHz је TDD распоред базиран на блоку величине цијелобројног производа од 5 MHz.
- Заштитни опсег између блокова је 10 MHz.
- У опсегу 3400-3600 MHz се одређује коришћење четири блока ширине 30 MHz и једног блока ширине 20 MHz, како сlijеди:
I: 3410-3440 MHz
II: 3450-3480 MHz
III: 3490-3520 MHz
IV: 3530-3560 MHz
V: 3570-3590 MHz

10	30	10	30	10	30	10	30	10	20	10
	(I)		(II)		(III)		(IV)		(V)	

3400

3600

Члан 4.

(Фреквенцијски распоред у опсегу 3600-3800 MHz)

- Фреквенцијски распоред у опсегу 3600-3800 MHz је TDD распоред базиран на блоку величине цијелобројног производа од 5 MHz.
- Заштитни опсег између блокова је 10 MHz.
- У опсегу 3600-3800 MHz се одређује коришћење два блока ширине 30 MHz и четири блока ширине 20 MHz, како сlijеди:
I: 3600-3630 MHz (намијењен државним органима)
II: 3640-3660 MHz
III: 3670-3690 MHz
IV: 3700-3730 MHz (намијењен државним органима)
V: 3740-3760 MHz
VI: 3770-3790 MHz

30	10	20	10	20	10	30	10	20	10	20	10
(I)		(II)		(III)		(IV)		(V)		(VI)	

3600

3800

Члан 5.

(BEM елементи, ограничења)

- Технички услови коришћења су дефинисани BEM маском (Слика 1).
- Ограничење снаге за појединачне BEM елементе је дато у табели:

BEM елемент	Ограничење снаге
Додијељени блок	68 dBm/5 MHz по антени *; за фемто базне станице, обавезна је контрола снаге
Заштитни опсег -5 до 0 MHz <i>offset</i> од доње границе додијељеног блока 0 до 5 MHz <i>offset</i> од горње границе додијељеног блока	Min ($P_{\max} - 40, 21$) dBm/5 MHz e.i.r.p. по антени
-10 до -5 MHz <i>offset</i> од доње границе додијељеног блока 5 до 10 MHz <i>offset</i> од горње границе додијељеног блока	Min ($P_{\max} - 43, 15$) dBm/5 MHz e.i.r.p. по антени
Спектар ван додијељеног блока и заштитног опсега основни ниво ван несинхронизованих TDD блокова	-34 dBm/5 MHz e.i.r.p. по ћелији
Спектар испод 3400 MHz додијељен радиолокацијским системима и системима одбране	-59 dBm/MHz e.i.r.p.

*Вриједност није строго лимитирајућа, али је препоручена и примјењиваће се у случајевима нежељене емисије у сусједни блок додијељен другом оператеру
 $P_{\max}$ – максимална снага носиоца мјерена као e.i.r.p.

Слика 1: BEM маска

Члан 6.

(Ограничења корисничке опреме)

- Горњи лимит за снагу корисничке опреме у додијељеном блоку је 25 dBm.
- Ограничење снаге из става (1) је спецификовано као e.i.r.p. за фиксну корисничку опрему или као TRP за мобилну или номадску.
- Толеранција од +2 dB је укључена у лимит из става (1) за случај рада под екстремним условима окружења (*multipath*, лош *line-of-sight* итд.) и радне брзине.

Члан 7.

(Коегзистенција MFCN станица)

- Дозвољени нивои интерференције за различите типове базних станица су:
Макро базна станица: -108 dBm/5 MHz
Микро базна станица: -105 dBm/5 MHz
Пико базна станица: -100 dBm/5 MHz
Фемто базна станица: -100 dBm/5 MHz
- За макро базне станице, средња вриједност јачине поља ћелије не смије прелазити вриједност 23 dBμV/m/5 MHz, рачунато на висини 3m изнад тла за 10% времена и 50% локација на граници подручја покривања.
- За различите величине додијељених блокова, јачина поља из става (2) се коригује додавањем вриједности $10 \times \log$ (величина блока у MHz/5MHz).
- За коегзистенцију са другим службама и рјешавање случајева сметњи, примјењиваће се важеће СЕРТ и ITU препоруке и извјештаји о коегзистенцији.

Члан 8.

(Погранична координација)

- (1) Погранична координација са администрацијама сусједних земаља и коегзистенција MFCN на истим или преклапајућим блоковима у сусједним граничним подручјима, дефинисаће се посебним споразумима између Агенције и администрација сусједних земаља.
- (2) До потписивања споразума, за заштиту фиксних бежичних приступних система у сусједним државама примјењиваће се ограничење густине флукса снаге за непреференцијалне канале на граничној линији сусједне земље: $-122 \text{ dBW/m}^2/\text{MHz}$ (pfd).

Члан 9.

(Коришћење заштитног опсега)

- (1) Два оператора, којима су додијељени сусједни блокови на истом географском подручју, могу Агенцији поднијети захтјев за коришћење заштитног транзицијског опсега ако:
 - a) изврше синхронизовање својих мрежа при чему се у блоковима 0 - 5 MHz и 5 - 10 MHz унутар блока додијељеног другом оператору примјењују ограничења заштитног опсега из табеле члана 5.
 - b) за несинхронизоване мреже, на граници блока сусједног оператора обезбиједи постизање основног нивоа датог у табели члана 5. У овом случају препоручује се коришћење сусједних рестриктивних подблокова са ограничењем од 4.1 dBm/5MHz e.i.g.p. по хелији, а дозвољени су и било који мање ограничавајући услови или интерни заштитни опсези које оператори договоре билатералним споразумом.
- (2) На граници са сусједним географским подручјима у којима су додијељени исти блокови, за коришћење заштитног опсега вриједе ограничења јачине поља из члана 7. став (2) и (3).

Члан 10.

(Принципи додјеле)

- (1) Основни принципи додјеле дозволе су:
 - a) Дозвола за блок додјељује се за подручје Босне и Херцеговине (БиХ) и за подручја мрежних група у БиХ на основу јавног позива који се објављује у "Службеном гласнику БиХ", а информација о објављивању јавног позива оглашава се у јавним штампаним гласилима, као и на званичној Интернет страници Агенције (www.rak.ba);
 - b) Јавним позивом Агенција објављује који блокови фреквенција се додјељују за подручје БиХ, а који за подручја мрежних група, као и критерије и услове додјеле (мрежне групе: 030 СРЕДЊО-БОСАНСКА, 031 ПОСАВСКА, 032 ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКА, 033 САРАЈЕВСКА, 034 КАНТОН 10, 035 ТУЗЛАНСКА, 036 ХЕРЦЕГОВАЧКО-НЕРЕТВАНСКА, 037 УНСКО-САНСКА, 038 БОСАНСКО-ПОДРИЊСКА, 039 ЗАПАДНО-ХЕРЦЕГОВАЧКА, 049 БРЧКО ДИСТРИКТ, 050 МРКОЊИЋ ГРАД, 051 БАЊА ЛУКА, 052 ПРИЈЕДОР, 053 ДОБОЈ, 054 ШАМАЦ, 055 БИЈЕЉИНА, 056 ЗВОРНИК, 057 ИСТОЧНО САРАЈЕВО, 058 ФОЧА, 059 ТРЕБИЊЕ);
 - c) У свим мрежним групама користе се сви блокови изузев блокова одређених за додјелу на подручју БиХ;
 - d) Изузетно од тачке c), мрежне групе 054 ШАМАЦ - 055 БИЈЕЉИНА - 031 ПОСАВСКА - 049 БРЧКО

ДИСТРИКТ чине подручје за које се додјељује јединствена дозвола за блок;

- e) У случају да за подручје БиХ или за неку мрежну групу буде поднесен већи број захтјева од броја расположивих радиофреквенцијских блокова, Агенција ће провести поступак у којем ће утврдити који оператор најбоље испуњава услове за додјелу дозволе.
- (2) Блокови 3600-3630 MHz и 3700-3730 MHz намијењени државним органима за коришћење на цијелом подручју БиХ, неће се додјеливати јавним позивом.

Члан 11.

(Важење дозволе, права и обавезе носиоца дозволе)

- (1) Дозвола се издаје на период од 10 година, а издавањем дозволе носилац дозволе стиче право коришћења радиофреквенцијског блока који се додјељује на основу овог Правила и обавезе које из тога проистичу.
- (2) Рок важења дозволе може се измијенити одлуком Агенције, ако је то у складу с међународним препорукама и Планом намјене и коришћења радиофреквенцијског спектра у БиХ.
- (3) Носилац дозволе је дужан плаћати прописане накнаде.

Члан 12.

(Дозвола за базну станицу у додијељеном блоку)

- (1) Прије инсталисања и рада сваке базне станице која користи фреквенције из додијељеног радиофреквенцијског блока, носилац дозволе блока фреквенција дужан је поднијети захтјев за издавање дозволе за базну станицу.
- (2) Уз захтјев из претходног става, прилаже се техничка документација као и изјава произвођача да је радио-опрема усклађена са одредбама Закона о комуникацијама и одговарајућим техничким стандардима и прописима датим у Плану намјене и коришћења радиофреквенцијског спектра у БиХ.
- (3) Подношење захтјева за издавање дозволе за базну станицу врши се у складу са правилима Агенције.
- (4) Дозвола за базну станицу која ради у додијељеном блоку издаје се на рок важења дозволе за коришћење додијељеног радиофреквенцијског блока.
- (5) Изузетно од става (1) овог члана, државни органи јавне безбједности и одбране не подносе захтјев за издавање дозволе за базну станицу него посебним споразумом са Агенцијом регулишу коришћење блокова фреквенција, у складу са чланом 1. став 3. Закона о комуникацијама БиХ.

Члан 13.

(Стављање прописа ван снаге)

Даном ступања на снагу овог Правила, престају важити: Правило 22/2004 о плану коришћења радиофреквенцијског опсега 3.4-3.6 GHz ("Службени гласник БиХ", број 33/04 и 9/08), Правило 23/2004 о начину додјељивања дозвола за оператора фиксне бежичне приступне мреже у фреквенцијском опсегу 3.5 GHz ("Службени гласник БиХ", број 8/05) и Правило 26/2005 о плану коришћења радиофреквенцијског опсега 3.6-3.8 GHz ("Службени гласник БиХ", број 85/05).

Члан 14.

(Ступање на снагу)

Ово Правило ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 05-02-2-3742-1/14
16. децембра 2014. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета Агенције
Пламенко Чустовић, с. р.

**USTAVNI SUD
BOSNE I HERCEGOVINE****1492**

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 2946/11**, rješavajući apelaciju **Damira Crnjanija**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, potpredsjednik
Seada Palavrić, potpredsjednica
Mato Tadić, sudija
Mirsad Čeman, sudija
Zlatko M. Knežević, sudija

na sjednici održanoj 18. novembra 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Damira Crnjanija** podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 000313 10 Kž 15 od 16. marta 2011. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 000313 07 K od 7. oktobra 2010. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE**I. Uvod**

1. Damir Crnjani (u daljnjem tekstu: apelant), trenutno na izdržavanju kazne zatvora u KPZ-u Zenica, kojeg zastupa Muhidin Kapo, advokat iz Sarajeva, podnio je 18. jula 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 09 0 K 000313 10 Kž 15 od 16. marta 2011. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 09 0 K 000313 07 K od 7. oktobra 2010. godine.

2. Apelant je lično 21. jula 2011. godine podnio apelaciju protiv navedenih presuda, koja je zavedena pod istim brojem *AP 2946/11*, a podneskom od 25. augusta 2014. godine dopunio je apelaciju.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Na osnovu člana 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda, te od Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Kantonalno tužilaštvo) zatraženo je 2. juna 2014. godine da dostave odgovore na apelaciju.

4. Vrhovni sud, Kantonalni sud i Kantonalno tužilaštvo su odgovore na apelaciju dostavili u periodu od 6. do 11. juna 2014. godine.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

6. Prema stanju spisa, Kantonalno tužilaštvo je podnijelo Optužnicu protiv apelanta broj KT-2503/07 od 14. novembra 2007. godine, koju je 15. novembra 2007. godine u cijelosti potvrdio Kantonalni sud, zbog toga što je na teritoriji Republike Srbije (u daljnjem tekstu: R Srbija) počinio tri krivična djela ubistva iz člana 166. stav 2. tačka d) Krivičnog zakona FBiH (u daljnjem tekstu: KZFBiH), a sve u vezi s članom 54. KZFBiH.

7. Kantonalni sud je na osnovu provedenih dokaza kako pojedinačno tako i u njihovom međusobnom sklopu i povezanosti utvrdio apelantovu odgovornost za krivična djela koja su mu stavljeni na teret, te donio Presudu broj 09 0 K 000313 07 K od 7. oktobra 2010. godine, kojom je apelant proglašen krivim što je u noći između 14. i 15. jula 2007. godine u Beogradu, R Srbija, naselje Bele Vode, na način pobliže preciziran u izreci presude, usmrtio dva lica iz koristoljublja, te jedno lice da bi prikrrio izvršenje drugog krivičnog djela. On je time počinio krivično djelo ubistva iz člana 166. stav 2. tačka d) KZFBiH, a u vezi s članom 54. istog zakona, pa mu je sud za navedena krivična djela utvrdio kazne dugotrajnog zatvora od po 28 godina, te kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 godine, nakon čega ga je sud primjenom člana 54. stav 2. tačka a) KZBiH osudio na jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 godine.

8. Istom presudom, na osnovu odredbe člana 78. KZFBiH, od apelanta su oduzeti sječivo sjekire i drvena drška za sjekiru, a na osnovu odredaba čl. 114. i 115. KZFBiH oduzeti su mu i predmeti koji su pobliže precizirani u izreci presude. Dalje, na osnovu odredbe člana 57. KZFBiH apelant je u izrečenu kaznu zatvora uračunato vrijeme provedeno u pritvoru od 26. jula 2007. godine, pri čemu je apelant oslobođen dužnosti plaćanja naknade troškova krivičnog postupka. Konačno, oštećeni u postupku Marinko Majstorović i Dragić Sitarica su sa imovinskopравnim zahtjevom upućeni na parnični postupak.

9. Kantonalni sud je u iscrpnom obrazloženju datom na skoro 50 stranica taksativno naveo sve provedene dokaze optužbe i odbrane, pri čemu se osvrnuo i na dokaze, odnosno dodatne dokaze odbrane koji nisu prihvaćeni (iscrpnije na str. od 3. do 9. obrazloženja). U vezi s prijedlogom odbrane da se kao dokaz provede saslušanje Borjane Pavlović, Jasmine Đumzel i Milice Mišćević (državljanke R Srbije), Kantonalni sud je naveo da navedeni dokazi nisu provedeni uz pojašnjenje zašto to nije učinjeno. U vezi s tim je naglašeno da je na glavnom pretresu održanom 15. marta 2010. godine odbrani neposredno uručen zapisnik o saslušanju svjedokinje Borjane Pavlović, ali da odbrana do zaključenja glavnog pretresa nije ponudila prijedlog sudu za eventualno korištenje zapisnika. U vezi s dokazom odbrane da se saslušaju Jasmina Đumzel i Milica Mišćević, Kantonalni sud je naveo da odbrana te dokaze nije izvela. Naime, kako je istakao Kantonalni sud, navedeni sud je u više navrata bezuspješno pozivao navedene svjedokinje koje žive u Beogradu, jer se one očigledno nisu odazvale pozivu suda, pri čemu navedeni sud nije imao mogućnosti da osigura njihovo prisustvo na glavnom pretresu zbog objektivnih razloga (navedene svjedokinje žive na teritoriji druge države). Naglašeno je da imenovane svjedokinje nisu saslušane ni u fazi istrage, pa zbog toga nije bilo moguće osigurati da se njihov iskaz koristi u smislu odredbe člana 288. ZKPFBiH, pri čemu ni odbrana nije osigurala njihovo prisustvo. U pogledu prijedloga odbrane za izvođenje dodatnih dokaza, Kantonalni sud je ocijenio da dodatni dokazi ne mogu biti izvedeni u situaciji kada optužba na sudu nije izvela niti jedan dodatni dokaz, a što je u skladu s odredbom člana 291. ZKPFBiH. Pojašnjeno je da je odbrana na glavnom pretresu održanom 30. augusta 2010. godine predložila da se kao dodatni dokaz pregleda videokaseta s uvida od 26. jula 2007. godine u Gradačačkoj ulici, za koji se odbrana opredijelila kao za dodatni dokaz (povodom navedenog uvida tokom postupka je kao dokaz optužbe izveden dokaz uvidom i čitanjem zapisnika o uvidu od 26. jula 2007. godine i kao svjedok saslušan Kenan Kapo koji je prisustvovao uvidu). Kantonalni sud je istakao da je u takvoj procesnoj situaciji odbrana na kraju dokaznog postupka kao dodatni dokaz predložila da se izvede dokaz neposrednim opažanjem sjekire koja je pronađena na licu mjesta prilikom uvida, pri čemu je pojasnio da je tokom postupka kao dokaz optužbe izveden dokaz uvidom i u tu sjekiru, ali je tom

prilikom, uz saglasnost stranaka, sjekira primljena kao dokaz, ali bez njenog neposrednog posmatranja. U takvoj situaciji, kako je istakao Kantonalni sud, kada je odbačen prijedlog odbrane za izvođenje navedenih dokaza, odnosno dodatnih dokaza, navedeni sud je imao u vidu da neizvođenjem navedenih dokaza sud nije dao prednost optužbi u odnosu na odbranu u pogledu izvođenja dokaza.

10. Kantonalni sud se, prije ocjene dokaza i utvrđivanja činjeničnog stanja, osvrnuo na način na koji su organi gonjenja Bosne i Hercegovine preuzeli apelantovo krivično gonjenje, imajući u vidu da odbrana uporno osporava navedenu okolnost. Kantonalni sud je dao detaljno obrazloženje, a što proizlazi iz sadržaja dokaza provedenih tokom postupka, tj. da je Okružno javno tužilaštvo u Beogradu 26. jula 2007. godine dostavilo Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužilaštvo BiH) Zamolnicu broj KTN-428/07 za apelantovo saslušanje zbog osnovane sumnje da je počinio krivično djelo ubistva iz člana 114. stav 1. KZ R Srbije, a sve, kako je istaknuto, u smislu člana 2.a) Memoranduma o saglasnosti o ostvarivanju i unapređenju saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala zaključenog između Republičkog javnog tužilaštva i Tužilaštva za ratne zločine R Srbije i Tužiteljstva/Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Memorandum), te Drugog dodatnog protokola uz Evropsku konvenciju o međusobnom preuzimanju pravne pomoći u krivičnim pravima iz 1959. godine (u daljnjem tekstu: Drugi dodatni protokol). Dalje je pojašnjeno da je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužilaštvo BiH), postupajući u skladu sa spomenutom zamolnicom, preduzelo određene radnje i izdalo odgovarajuće naredbe (apelantovo saslušanje, te uzimanje dlaka i bukalne sluznice), nakon čega je apelant kao osumnjičeni saslušan (pred Tužilaštvom BiH), a da je potom Okružno javno tužilaštvo u Beogradu dostavilo odgovarajuće priloge i dokaze o preuzimanju krivičnog gonjenja tada osumnjičenog apelanta, državljanina BiH s prebivalištem u Sarajevu, i koji je u tom trenutku bio dostupan organima gonjenja u BiH. Kantonalni sud je pojasnio da je Tužilaštvo BiH uputilo prijedlog Sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) za određivanje mjere pritvora za tada osumnjičenog apelanta, ali se navedeni sud proglasio nenadležnim i kompletan predmet ustupio Kantonalnom sudu. Nakon toga je Kantonalno tužilaštvo preduzelo radnje krivičnog gonjenja zbog krivičnog djela ubistva iz člana 166. stav 2. ZKPFBiH, te je u vezi s tim Kantonalnom sudu dostavilo prijedlog da se apelantu odredi mjera pritvora, kojem je udovoljeno, u smislu člana 46. ZKPFBiH. Kantonalni sud je pojasnio da je nakon toga uslijedila korespondencija između nadležnih ministarstava pravde R Srbije i Bosne i Hercegovine, u skladu s Ugovorom između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima iz 2005. godine (u daljnjem tekstu: Ugovor), nakon čega je 14. novembra 2007. godine podignuta optužnica, koja je potvrđena 15. novembra 2007. godine. Kantonalni sud je obrazložio da je postupao u skladu s potvrđenom optužnicom naglasivši da sve dokaze koje je pribavilo Kantonalno tužilaštvo smatra zakonitim zato što je nadležni kantonalni tužilac preduzimao radnje krivičnog gonjenja protiv državljanina Bosne i Hercegovine, koji ima prebivalište u Sarajevu (odredbe člana 28. ZKPFBiH, *forum domicilii*), te u skladu s njegovom osnovnom dužnošću da otkriva i goni učiniocima krivičnih djela i u tom smislu preduzimao sve radnje propisane zakonom (član 45. ZKPFBiH).

11. Kantonalni sud je, potom, ocjenjujući sve provedene dokaze (koji su detaljno elaborirani na str. od 11. do 40. obrazloženja), zaključio da je Kantonalno tužilaštvo na siguran i pouzdan način dokazalo da je apelant počinio krivično djelo koje mu je stavljeno na teret. Dakle, Kantonalni sud je tokom postupka nesporno zaključio da je apelant u noći između 14. i 15. jula 2007. godine u Beogradu, R Srbija, naselje Bele Vode,

došavši u posjetu u kuću rodbine u ul. Vodovodskoj II, gdje je živjela porodica Sitarica, u namjeri da ih liši života, te da pribavi protivpravnu imovinsku korist za kupovinu putničkog automobila, a znajući da imaju novac, sjekirom koju je pronašao u hodniku kuće, više puta sječivom udario tetku Gordanu, a potom i tetka Zorana, nanijevši im teške tjelesne povrede opasne po život od kojih je nastupila smrt navedenih lica, nakon čega je izvršio premetačinu kuće i uzeo i prisvojio 4.700,00 eura, 1.500,00 CHF, te četiri mobilna telefona i tri fotoaparata, koji su detaljno opisani u obrazloženju presude. Tokom postupka je nesporno utvrđeno da je apelant znao da je o njegovoj posjeti obaviještena kćerka ubijenih, apelantova rodica Zorica Sitarica, koja je trebala da se vrati kući, odlučivši da je sačeka kako bi i nju lišio života i prikrrio pričinjena ubistva, pa kada je Zorica ušla u kuću više puta ju je oštricom sjekire udario po glavi, nanijevši joj teške tjelesne povrede opasne po život koje su prouzrokovale njenu smrt, nakon čega je leševe zapalio usljed čega su se od dima ugušila tri psa koja su bila u kući, a potom se sa mjesta događaja udaljio vozilom koje je pripadalo porodici Sitarica, koje je ostavio u ul. Vodovodska. Tokom postupka je, također, nesporno utvrđeno da se apelant 15. jula 2007. godine u Sarajevo vratio taksijem, te da je nakon dolaska u Sarajevo kupio vozilo BMW, zatim da je u banci zamijenio efektivu izraženu u CHF, nakon čega je kupio i ostale stvari, a ostatak novca, mobitele i fotoaparate je ostavio u gepeku kupljenog automobila.

12. Kantonalni sud je pojasnio da je Kantonalno tužilaštvo predočilo brojne materijalne dokaze koji potvrđuju da je apelant na mjestu događaja ostavio mnoštvo tragova koji se dovode u vezu s preduzetim radnjama prilikom lišavanja života oštećenih. Dakle, pronađeni su apelantovi tragovi na šoljici kafe, tetrapaku, štilu od sjekire, lopatici, plastičnoj posudi, karticama, volanu itd., odnosno na svim onim predmetima koji su korišteni prije, u toku i nakon počinjenog krivičnog djela. Naglašeno je i da su pored tragova oštećenih pronađeni samo apelantovi tragovi, iako je s mjesta događaja uzeto oko 70 različitih uzoraka, a što predstavlja veliki broj.

13. U pogledu apelantove vinosti, Kantonalni sud je utvrdio da su se u apelantovim radnjama stekla sva bitna obilježja krivičnog djela ubistva, pri čemu je apelant postupao s direktnim umišljajem, jer je htio i ostvario zabranjenu posljedicu, o čemu se sud iscrpnije izjasnio na 43. stranici obrazloženja.

14. U odnosu na navode odbrane da su apelantu onemogućeni pravo na odbranu i pravo na branioca u trenutku kada je dobio status osumnjičenog, Kantonalni sud je te navode ocijenio neosnovanim. Pojašnjeno je da je apelant shodno rezultatima dokaznog postupka dobio status osumnjičenog u trenutku kada je izveden pred Tužilaštvo BiH radi davanja izjave. Dalje je naglašeno da apelant prije toga nije imao taj status, a što proizlazi iz sadržaja iskaza saslušanih svjedoka Kujače, Numanovića i Mešića i sadržaja preambule zapisnika o apelantovom saslušanju od 26. jula 2007. godine. Kantonalni sud je pojasnio da se prilikom apelantovog dolaska u MUP postupilo prema zamolnici, kao i naredbi da se s apelantom obavi razgovor na okolnosti njegovog boravka u Beogradu, te da se od apelanta izuzmu uzorci za dobijanje DNK profila, a o čemu je sačinjena službena zabilješka, a tek nakon dolaska u Tužilaštvo BiH apelant je dobio status osumnjičenog, kada je donesena i naredba o provođenju istrage, kada je apelant poučen o svom statusu i pravima i kada mu je postavljen branilac po službenoj dužnosti s kojim je imao mogućnost konsultacije i razgovora, prije davanja iskaza. Prema sadržaju zapisnika od 26. jula 2007. godine, koji je apelant uredno potpisao, proizlazi da je apelant s predočene liste advokata izabrao advokata Omara Mehmedbašića, koji mu je postavljen za branioca po službenoj dužnosti. U pogledu priznanja koje je apelant dao u fazi istrage, Kantonalni sud je istakao da svoju odluku nije zasnovao na apelantovom priznanju

već na svim izvedenim dokazima (o čemu se sud iscrpnije izjasnio na stranici 45. obrazloženja).

15. Prilikom odmjeraivanja utvrđenih kazni, kao i prilikom izricanja jedinstvene kazne dugotrajnog zatvora, Sud je od olakšavajućih okolnosti prihvatio okolnost da apelant ranije nije bio osuđivan i da se radi o licu koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela tek napunilo 21 godinu života, dok je od otežavajućih okolnosti prihvatio da je apelant krivična djela počinio u kući porodice Sitarica u koju je došao kao njihov bliski srodnik, pri čemu je u potpunosti iskoristio postojeće odnose koji su vladali među njima (ljubav i povjerenje), da je krivična djela počinio prema bliskim srođnicima, da je kao sredstvo izvršenja koristio sjekiru kojom je oštećenim nanio brojne ozljede itd. (o čemu se Sud iscrpnije izjasnio na str. 47. obrazloženja). Prema ocjeni Kantonalnog suda, utvrđena kazna zatvora i izrečena jedinstvena kazna dugotrajnog zatvora adekvatne su okolnostima pod kojima je apelant počinio navedena krivična djela, stepenu krivične odgovornosti, nalazeći da se samo takvom kaznom može ostvariti svrha kažnjavanja, u smislu odredbe člana 42. KZFBiH, odnosno da će izrečena jedinstvena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 godine djelovati odgojno na apelanta, ali i na ostale da ne čine takva krivična djela.

16. Odlučujući o žalbama stranaka podnesenim protiv prvostepene presude, Vrhovni sud je na sjednici Vijeća donio Presudu broj 09 0 K 000313 10 Kž 15 od 16. marta 2011. godine, kojom je odbio žalbe i potvrdio osporenu presudu.

17. Vrhovni sud je nakon ispitivanja prvostepene presude u granicama žalbenih razloga zaključio da je navedena presuda zakonita prihvatajući u cijelosti stav i zaključke prvostepenog suda. U vezi s apelantovim prigovorima kojim osporava nadležnost Kantonalnog suda, ukazujući na to da nije bilo potrebnog odobrenja nadležnog ministarstva za pokretanje krivičnog postupka, pri čemu osporava i način na koji je vršena komunikacija između nadležnih organa, zatim nadležnost Kantonalnog suda i sl., Vrhovni sud se iscrpno izjasnio na str. od 3. do 5. obrazloženja presude. Obrazlažući stav o neosnovanosti tih navoda, Vrhovni sud je, između ostalog, naveo da je tokom postupka nesporno utvrđeno da su ubistva izvršena u noći između 14. i 15. jula 2007. godine na području Beograda, R Srbija, i da se apelant 15. jula 2007. godine vratio taksijem iz Beograda. Isto tako je nesporno da je apelant državljanin Bosne i Hercegovine sa stalnim prebivalištem u Sarajevu, te da je 26. jula 2007. godine Okružno javno tužilaštvo iz Beograda poslalo Tužilaštvu BiH zamolnicu za apelantovo saslušanje, a potom i potreban dokazni materijal zajedno s krivičnom prijavom PU za Grad Beograd za preuzimanje krivičnog gonjenja protiv apelanta zbog krivičnog djela teškog ubistva, jer apelant nije bio dostupan organima gonjenja u R Srbiji. U vezi s apelantovim prigovorom da nije postojalo potrebno odobrenje nadležnog ministarstva za pokretanje krivičnog postupka protiv njega, Vrhovni sud se pozvao na odredbe člana 225. ZKPFBiH, koji propisuje da u slučaju kada je krivično djelo izvršeno van teritorije Federacije BiH tužilac može preduzeti krivično gonjenje ako je to krivično djelo propisano u KZFBiH, zatim propisuje uvjete za to, koji su u konkretnom slučaju nesporno ispunjeni, te precizira da tužilac može preduzeti krivično gonjenje bez obzira na zakon države na čijoj je teritoriji djelo izvršeno, ako se to djelo smatra krivičnim djelom prema pravilima međunarodnog prava, u šta spada krivično djelo ubistva, pri čemu je naglašeno da identične odredbe sadrži i KZBiH. Pojašnjeno je da se u konkretnom slučaju radi o primjeni tzv. nacionalnog principa, pa stoga, prema ocjeni Vrhovnog suda, nadležnom Kantonalnom tužilaštvu nije bilo potrebno nikakvo odobrenje nadležnog državnog organa za preduzimanje krivičnog gonjenja protiv apelanta, pri čemu se apelant pogrešno poziva na odredbu člana 223. ZKPFBiH, koja propisuje da je takvo odobrenje potrebno samo kada je zakonom

izričito propisano, a predmetni slučaj ne spada u takve izuzetke. U vezi s komunikacijom nadležnih organa u predmetnom slučaju, naglašeno je da je početna komunikacija započela preko Interpola BiH, koji je u sastavu SIPA-e, što proizlazi iz podneska Policijske uprave za Grad Beograd broj 02/3-514/07 od 23. jula 2007. godine. Osim toga, kako je istakao Vrhovni sud, da je ta komunikacija i izostala, a iz provedenih dokaza proizlazi da nije, apelant nije naveo kakve su štetne posljedice nastupile za njega, pa se apelantovi prigovori da se osporena presuda zasniva na nedopuštenim dokazima čine neosnovanim.

18. Vrhovni sud je ocijenio neosnovanim apelantove prigovore da mu je prvostepeni sud povrijedio pravo na odbranu jer prilikom saslušanja u MUP-u nije imao branioca, odnosno da ga je branilac kojeg mu je sud postavio po službenoj dužnosti (advokat Omar Mehmedbašić) nestručno branio. U vezi s tim prigovorima, Vrhovni sud je naveo da iz zapisnika Tužilaštva BiH od 26. jula 2007. godine proizlazi da je apelant u svojstvu osumnjičenog prvi put saslušan u navedenom tužilaštvu, te da je apelant prije ispitivanja s predložene liste advokata sam izabrao branioca po službenoj dužnosti, upravo advokata Omara Mehmedbašića, koji je prisustvovao tom ispitivanju, a imenovani advokat je apelanta branio u istražnom postupku i na glavnom pretresu sve do 2. jula 2008. godine kada je apelant podnio zahtjev za njegovo razrješenje, nakon čega je prvostepeni sud 4. jula 2008. godine donio rješenje o razrješenju imenovanog advokata uz istovremeno postavljanje novog branioca po službenoj dužnosti (advokat Muhidin Kapo). Dalje, Vrhovni sud je pojasnio da u spisu ne postoje dokazi da je apelant u svojstvu osumnjičenog bio saslušan u MUP-u, a u odnosu na navedene okolnosti svjedočili su Vehbo Nuhanović, Igor Kujača i Dževad Mešić, koji prilikom svjedočenja nisu potvrdili apelantove navode, kao što je detaljno ispitao i prvostepeni sud, niti se na takvom dokazu zasniva osporena presuda (o čemu se Vrhovni sud detaljnije izjasnio na stranici 6. obrazloženja).

19. U kontekstu apelantovog prigovora da je prvostepeni sud postupio suprotno odredbi člana 266. stav 2. ZKPFBiH kada je nakon izmjene članova vijeća koje je sudilo, odnosno nakon odlaganja glavnog pretresa, koje je trajalo duže od 30 dana, odbio zahtjev odbrane da se svi do tada saslušani svjedoci i vještaci saslušavaju ponovo, Vrhovni sud se iscrpno izjasnio o neosnovanosti tog prigovora na str. 7. i 8. osporene presude. Vrhovni sud je, između ostalog, pojasnio da iz zapisnika s ročišta proizlazi sasvim suprotno, odnosno da se 14. aprila i 14. maja 2008. godine izmijenio sastav vijeća, ali da je nakon toga pretres počinjao iznova, u smislu člana 266. stav 2. ZKPFBiH, pri čemu su se u nastavku postupka, uz izričitu saglasnost stranaka, koristili iskazi svjedoka koji su dati na ranijem pretresu (radilo se o tri svjedoka), pri čemu je i tonska reprodukcija glavnog pretresa od 22. januara 2008. godine vršena na glavnom pretresu od 5. juna 2008. godine, pa su na taj način pred izmijenjenim članovima Vijeća bili ponovljeni provedeni dokazi, tako da se tonska reprodukcija nastavila sve do glavnog pretresa koji je održan 11. augusta 2008. godine kada je odbrana predložila da se daljnja reprodukcija više ne vrši, već da se provedeni dokazi preuzmu, odnosno koriste. Još je pojašnjeno da je 16. jula 2010. godine izmijenjeno Vijeće i da je nakon toga pretres ponovo počeo iznova, da se nakon toga vršila djelimična reprodukcija do tada provedenih dokaza na pretresima kada je, uz saglasnost stranaka i apelantovog branioca, odlučeno da će se koristiti provedeni dokazi koji nisu bili reproducirani, nakon čega se nastavilo s dokaznim postupkom i to direktnim ispitivanjem apelanta u svojstvu svjedoka. Još je pojašnjeno da je taj pretres bio odložen za 20. august 2010. godine i to nakon što je predsjednica Vijeća predložila strankama da bi u tom slučaju pretres morao početi iznova radi proteka roka od 30 dana, nakon čega su stranke (uključujući i apelantovog branioca) dale izričitu

saglasnost da se provedeni dokazi ne provode ponovo, da se vještaci i svjedoci ne saslušavaju ponovo, odnosno da se koriste provedeni dokazi. Vrhovni sud je, ocjenjujući i ostale apelantove prigovore neosnovanim (o čemu se navedeni sud iscrpno izjasnio na str. od 8. do 13. obrazloženja presude), odlučio kao u izreci presude.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

20. Apelantov advokat smatra da je osporenim presudama povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropski sud). U apelaciji se poseban naglasak stavlja na okolnost da se drugoj državi nije moglo ustupiti krivično gonjenje, shodno važećem zakonu R Srbije, ukoliko se radi o krivičnom djelu za koje se može izreći kazna zatvora veća od 10 godina. U tom smislu je naglašeno da su BiH i R Srbija Sporazum o ustupanju krivičnog gonjenja potpisale tek 26. februara 2010. godine, pa ako se uzme u obzir da je predmet ustupljen organima u BiH u oktobru 2007. godine proizlazi da se radilo o nezakonitom ustupanju. Dalje je naglašeno da se Javno tužilaštvo u Beogradu obratilo Tužilaštvu BiH Zamolnicom broj KTN-428/07 od 26. jula 2007. godine za apelantovo saslušanje na određene okolnosti i da se uporedi apelantov DNK profil s DNK profilom pronađenim na licu mjesta. Naglašeno je da je Kantonalno tužilaštvo, iako nije imalo saglasnost za preuzimanje krivičnog gonjenja, dalo prijedlog za određivanje mjere pritvora apelantu, kojem je udovoljeno. Na osnovu svega navedenog, apelantov advokat je podsjetio na odredbu člana 17. ZKPFBiH, koja propisuje da se krivični postupak može provesti samo na zahtjev nadležnog tužioca, a to 30. oktobra 2007. godine kantonalni tužilac nije bio, pa su sve radnje koje su u istrazi provedene praktično provedene nezakonito. Ističe da se grubo kršenje njegovih ljudskih prava ogleda u činjenici da je, shodno odredbi člana 59. stav 1. ZKPFBiH prema kojem osumnjičeni mora imati branioca ako je osumnjičen za krivično djelo za koje mu se može izreći kazna dugotrajnog zatvora, saslušan u prostorijama SIPA-e u svojstvu osumnjičenog, zatim u prostorijama MUP-a Kantona Sarajeva i Federalne uprave policije, pri čemu mu nije omogućen branilac. Grubo kršenje apelantovih prava je počinjeno kršenjem člana 266. stav 2. ZKPFBiH, koji propisuje da glavni pretres, koji je odložen, mora ponovo započeti ako je odlaganje trajalo duže od 30 dana, što u konkretnom slučaju nije provedeno jer apelant nije bio saglasan s čitanjem izvedenih dokaza.

21. Apelant u svojoj apelaciji navodi da su mu osporenim odlukama povrijeđena prava iz člana II/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Evropske konvencije, člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije, člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. Evropske konvencije i člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije.

22. U iscrpnoj apelaciji apelant ponavlja razloge koje je njegov advokat naveo u apelaciji vezano za nezakonito preuzimanje krivičnog gonjenja ukazujući na to da, između ostalog, nije mogao biti procesuiran u BiH, zatim da prilikom saslušanja u MUP-u nije imao advokata, da je tom prilikom vršen pritisak na njega da prizna izvršenje krivičnog djela, što je pod pritiskom i učinio, te na procesne propuste Kantonalnog suda u vezi s kršenjem člana 266. ZKPFBiH. Zatim, apelant ističe da je tokom postupka bio nezadovoljan radom branilaca koji su mu dodijeljeni po službenoj dužnosti, prije svega advokatom Omarom Mehmedbašićem, ukazujući na njegovu nezainteresiranost za slučaj, koji je razriješen te obaveze na apelantovo traženje. Također, apelant ističe da nije zadovoljan ni

s novoizabranim braniocem. Smatra da je njegova odbrana trebala biti mnogo bolja i efikasnija. Ukazuje i na kršenje prava na odbranu jer nisu provedeni svi dokazi koje je predložio za provođenje, prije svega saslušanje tri svjedoka iz Beograda, te uvid u sjekiru i pregled videosnimka sačinjenog prilikom uviđaja s lica mjesta. Smatra da mu je kazna prestrogo odmjerena, s obzirom na činjenicu da je u momentu izvršenja krivičnog djela tek napunio 21 godinu, pa mu stoga kazna dugotrajnog zatvora nije mogla biti utvrđena.

b) Odgovor na apelaciju

23. Vrhovni sud je u odgovoru na apelaciju istakao da su navodi apelacije neosnovani. Naglašeno je da se u izuzetno opširnoj apelaciji ponavljaju potpuno isti navodi i prigovori kao u žalbi izjavljenoj posredstvom apelantovog branioca (za kojeg apelant u apelaciji tvrdi da nema povjerenja u njega). Kako je na sve te navode već detaljno i opširno odgovoreno u presudi navedenog suda, Vrhovni sud se umjesto nepotrebnog ponavljanja u cijelosti pozvao na obrazloženje iz osporene presude. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

24. Kantonalni sud je u iscrpnoj apelaciji detaljno opisao način preuzimanja krivičnog gonjenja od R Srbije, pri čemu je naglašeno da je apelantu suđeno pred stvarno i mjesno nadležnim sudom na osnovu istrage koju je, u skladu s odredbama ZKPFBiH i KZBiH, provelo nadležno Kantonalno tužilaštvo, zatim da je u Tužilaštvu BiH bila donijeta naredba o provođenju istrage, nakon čega je predmet ustupljen na nadležno postupanje Kantonalnom tužilaštvu. Navedeno je da se prvostepeni sud o tome opširno izjasnio i u obrazloženju presude, te je u odgovoru iscrpno ponovljena procedura oko preuzimanja predmeta na nadležno postupanje. Kantonalni sud se u odgovoru na apelaciju osvrnuo i na ostale apelantove prigovore. Tako je u vezi s navodnim nezakonitim postupanjem prema apelantu u prostorijama MUP-a i SIPA-e istaknuto da je apelant krajem jula u pratnji svog oca samoinicijativno došao u prostorije SIPA-e, želeći dati iskaz u svojstvu svjedoka na okolnosti svog boravka u Beogradu. Saslušan je i zaposlenik SIPA-e Igor Kujača, koji je uzeo iskaz od apelanta, ali da u tom trenutku nije postojao nikakav službeni dokument, pa službenicima nije bio poznat niti jedan detalj u vezi s ubistvom u Beogradu, te je apelant u slobodnom izlaganju dao svoju izjavu u svojstvu svjedoka. Dakle, nije ispitan u svojstvu osumnjičenog, što je potvrđeno sadržajem zapisnika o apelantovoj izjavi od 23. jula 2007. godine pred ovlaštenim organima SIPA-e. Kantonalni sud se osvrnuo i na apelantove navode o kršenju člana 266. stav 2. KZPFBiH, istaknuvši da se apelant i tokom postupka u više navrata pozivao na citiranu odredbu, posebno u odmakloj fazi krivičnog postupka, sve, prema ocjeni navedenog suda, s namjerom da istekne vrijeme koje je mogao provesti u pritvoru. Zbog toga je Kantonalni sud, uz saglasnost stranaka u postupku, predložio da se ranije izvedeni dokazi preuzmu da bi se onemogućilo apelantu da eventualno zloupotrijebi tu okolnost na glavnom pretresu održanom 20. augusta 2010. godine. Međutim, nakon što su zbog prethodne saglasnosti preuzeti izvedeni dokazi, apelant je zatražio da se izuzme predsjednik Vijeća, a nakon što je sud postupio u skladu s odredbama ZKPFBiH, apelant je izjavio da ne može pratiti glavni pretres, pa je obavljeno vještačenje. Isto tako je naglašeno da je apelant u toku trajanja krivičnog postupka pokušao prekinuti kontinuitet glavnog pretresa samoranjavanjem keramičkom pločicom, kako je to utvrđeno vještačenjem uoči nastavka glavnog pretresa i to na samom kraju krivičnog postupka. U tom smislu je tokom postupka insistirao i na zamjeni branioca (advokata Muhidina Kape), kojeg Kantonalni sud nije razriješio dužnosti zato što se nisu stekli uvjeti iz člana 63. ZKPFBiH. Istaknuto je da imenovani branilac nije neodgovorno obavljao svoju dužnost, niti je apelant sudu dostavio punomoć

kojom je eventualno angažirao novog branioca. Koliko je navedeni sud poštovao apelantovo pravo na odbranu, te da bi osigurao fer i pošteno suđenje, govori i podatak da je navedeni sud 4. jula 2008. godine razriješio dužnosti Omara Mehmedbašića, advokata iz Sarajeva, za kojeg je ocijenjeno da ne pruža adekvatnu odbranu apelantu. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

25. Kantonalno tužilaštvo je navode apelacije ocijenilo neosnovanim predloživši da se apelacija odbije kao neosnovana jer apelantu tokom postupka nisu prekršena prava na koja se u apelaciji pozvao.

V. Relevantni propisi

26. U **Zakonu o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09 i 12/10), u tekstu koji je važio u relevantnom periodu, bitne odredbe glase:

Član 15. stav 1.

Jednakost u postupanju

(1) Sud je dužan stranke i branitelje tretirati na jednak način i svakoj strani pružiti jednake mogućnosti u pogledu pristupa dokazima i njihovom izvođenju na glavnoj raspravi.

Član 28. stav 1.

Forum domicilii

(1) Ako nije poznato mjesto izvršenja krivičnog djela ili ako je to mjesto izvan područja Federacije, nadležan je sud na čijem području osumnjičeni, odnosno optuženi ima prebivalište ili boravište.

Član 45. st. 1. i 2. tačke a) i b)

Prava i dužnosti

(1) Osnovno pravo i osnovna dužnost tužitelja je otkrivanje i gonjenje učinitelja krivičnih djela koja su u nadležnosti suda

(2) Tužitelj ima pravo i dužan je da:

a) odmah po saznanju da **'postoje osnovi sumnje'** da je učinjeno krivično djelo preduzme potrebne mjere u cilju njegovog otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanih za pronalaženje osumnjičenog i prikupljanje izjava i dokaza;

b) provede istragu u skladu s ovim zakonom; (...)

Član 225.

Posebni uvjeti za krivično gonjenje

(1) U slučaju kada je krivično djelo izvršeno van teritorije Federacije, tužitelj može preduzeti krivično gonjenje ako je to krivično djelo propisano u zakonu Federacije.

(2) U slučaju iz stava 1. ovog člana tužitelj će preduzeti krivično gonjenje samo u slučaju ako je izvršeno djelo propisano kao krivično djelo i po zakonu države na čijoj je teritoriji krivično djelo izvršeno. Ni u tom slučaju krivično gonjenje se neće preduzeti ako se po zakonu te države krivično gonjenje preduzima po zahtjevu oštećenog, a takav zahtjev nije podnesen.

(3) Tužitelj može preduzeti krivično gonjenje, bez obzira na zakon države na čijoj je teritoriji krivično djelo izvršeno ako se to djelo smatra krivičnim djelom prema pravilima međunarodnog prava.

Član 266. stav 2.

Nastavljanje odloženog glavnog pretresa

(2) Glavna rasprava koja je odložena mora iznova početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odlaganje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branitelja vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijoj glavnoj raspravi, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju.

Član 291.

Dopuna dokaznog postupka

(1) Nakon izvođenja dokaza sudija, odnosno predsjednik vijeća će upitati stranke i branitelja da li imaju još neki dokazni prijedlog.

(2) Ukoliko stranke i branitelj nemaju nove dokazne prijedloge ili prijedlozi budu odbijeni sudija, odnosno predsjednik vijeća će objaviti da je dokazni postupak završen.

27. U **Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05 i 42/10), u tekstu koji je važio u relevantnom periodu, bitne odredbe glase:

Član 43b. st. 1. i 3.

Kazna dugotrajnog zatvora

(1) Za najteže oblike teških krivičnih djela počinjenih s umišljajem može se propisati kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 do 45 godina.

(3) Kazna dugotrajnog zatvora ne može se izreći počinitelju koji u vrijeme počinjenja krivičnog djela nije navršio 21 godinu života.

Član 166. stav 2. tačka d)

Ubistvo

(2) Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:

d) ko drugog usmrti iz koristoljublja, radi učinjenja ili prikrivanja kog drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda; (...)

28. U **Ugovoru između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima** ("Službeni glasnik BiH" – Međunarodni ugovori, broj 11/05), važećem u relevantnom periodu, bitne odredbe glase:

Član 4. stav 3.

Organi saradnje

(3) U hitnim slučajevima sudovi i drugi nadležni organi država ugovornica mogu komunicirati i preko Međunarodne organizacije kriminalističke policije (INTERPOL).

29. **Memorandum o saglasnosti u ostvarivanju i unapređenju saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala zaključenog između Republičkog javnog tužilaštva i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije i Tužiteljstva/Tužilaštva Bosne i Hercegovine iz 2005. godine** (dostupan na internetskoj stranici Tužilaštva BiH) u relevantnom dijelu glasi:

Područje primene

1. Učesnici će sarađivati u skladu s odredbama ovog Memoranduma, tako što će jedan drugome pomagati na zahtev ili na sopstvenu inicijativu, u skladu sa odredbama ovog Memoranduma, a pridržavajući se kod toga zakona i propisa svojih država i međunarodnih bilateralnih i multilateralnih sporazuma koji su na snazi između Srbije i Crne Gore i Bosne i Hercegovine.

2. Pomoć može posebno uključivati

a) pribavljanje i razmenu obaveštenja, izveštaja i dokumenata, kada za to nije potrebna prinuda, uključujući i izjave osumnjičenih ili drugih lica,

b) razmjenjivanje informacija koje omogućuju ili doprinose istraživanju ili sprečavanju kriminalnih delatnosti, (...)

VI. Dopustivost

30. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

31. U skladu s članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv

presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

32. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 09 0 K 000313 10 Kž 15 od 16. marta 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant i njegov branilac su primili 24. odnosno 26. maja 2011. godine, a apelacije su podnesene 18., odnosno 21. jula 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

33. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

34. Apelant smatra da su mu osporenim presudama povrijeđena prava iz člana II/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Evropske konvencije, člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije, člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. Evropske konvencije i člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije. Međutim, iako to apelant eksplicitno nije naveo, apelacioni navodi se u suštini svode na kršenje člana 6. st. 1. i 3. tačke c) i d) Evropske konvencije.

35. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

36. Član 6. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1) Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

3) Svako ko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava:

c. da se brani sam ili uz pomoć branioca koga sam izabere ili da, ukoliko ne raspolaže sredstvima da plati branioca, da ga dobije besplatno, kada to nalažu interesi pravde;

d. da sam ispituje ili zahtijeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se prisustvo i saslušanje svjedoka odbrane odobri pod uvjetima koji važe i za svjedoka optužbe; [...]

37. Ustavni sud, prvenstveno, ukazuje na to da se postupak odnosi na utvrđivanje osnovanosti krivične optužbe protiv apelanta, te je stoga član 6. Evropske konvencije primjenjiv. S obzirom na to, Ustavni sud će u konkretnom slučaju ispitati da li je postupak bio pravičan na način na koji to zahtijeva član 6. Evropske konvencije.

38. Ustavni sud podsjeća na svoj stav prema kojem apelanti dopunu apelacije moraju dostaviti u roku iz člana 16. stav (1) ranije važećih Pravila Ustavnog suda (koja su važila u vrijeme podnošenja apelacije), osim ukoliko se dopuna odnosi na nove pravne okolnosti koje su nastale nakon proteka navedenog roka (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 1426/05 od 9. novembra 2006. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 11/07; i Odluka broj AP 1326/10 od 28. februara 2013. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba).

Stoga, Ustavni sud, podržavajući vlastitu praksu u predmetima koji su s ovog aspekta pokretali slična pravna pitanja, s obzirom na to da se dopuna apelacije od 25. augusta 2014. godine ne odnosi na nove pravne okolnosti koje su nastale nakon proteka navedenog roka, neće ispitivati apelantove navode iznesene u dopuni apelacije. U kontekstu navedenog, Ustavni sud zapaža da je i članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, važećih u vrijeme donošenje ove odluke, propisan rok od 60 dana u kojem apelanti imaju pravo podnijeti apelaciju u odnosu na osporenu presudu, te da se rok iz citirane odredbe odnosi i na sve eventualne dopune već podnesene apelacije.

39. U pogledu apelantovih navoda o kršenju prava na pravično suđenje, koji se odnose na način na koji je krivični postupak proveden, prije svega s aspekta primjene relevantnih propisa vezanih za nadležnost organa u Bosni i Hercegovine, što implicira na nezakonito postupanje uopće, uključujući i zakonitost dokaza, do procesnih propusta nadležnih organa i redovnih sudova tokom postupka, Ustavni sud ukazuje na to da, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituirá redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li su, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska. Dakle, u okviru apelacione nadležnosti Ustavni sud se bavi isključivo pitanjem eventualne povrede ustavnih prava ili prava iz Evropske konvencije u postupku pred redovnim sudovima.

40. Dalje, Ustavni sud ukazuje na praksu Evropskog suda i Ustavnog suda, prema kojima je zadatak redovnih sudova, a prvenstveno prvostepenog suda, da ocijene izvedene dokaze i njihovu relevantnost u konkretnom predmetu. Ustavni sud, stoga, neće procjenjivati kvalitet zaključaka redovnih sudova u pogledu procjene dokaza, ukoliko se ova procjena ne doima očigledno proizvoljnom. Isto tako, Ustavni sud se neće miješati ni u to kojim dokazima strana u postupku redovni sudovi poklanjaju povjerenje na osnovu slobodne sudijske procjene. To je isključivo uloga redovnih sudova, čak i kada su izjave svjedoka na javnoj raspravi i pod zakletvom suprotne jedna drugoj (vidi Evropski sud, *Doorson protiv Holandije*, presuda od 6. marta 1996. godine, objavljena u Izvještajima broj 1996-II, stav 78; i Ustavni sud, Odluka broj AP 612/04 od 30. novembra 2004. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 19/05).

41. Dovodeći činjenice konkretnog predmeta u kontekst navedenih stavova, Ustavni sud, prije svega, zapaža da se apelacionim navodima ključno osporava cjelokupan postupak koji je proveden pred pravosudnim organima Bosne i Hercegovine, s aspekta nadležnosti Kantonalnog suda, nedostatka valjanog preuzimanja krivičnog gonjenja, izostanka relevantne komunikacije između nadležnih ministarstava, nepostojanja valjane zakonske regulative za tako što i sl. U vezi s tim suštinskim prigovorom i apelantovog branioca i apelanta, Ustavni sud zapaža da je taj prigovor razmatran pred redovnim sudovima koji su se o tom prigovoru opširno i iscrpno očitovali u obrazloženjima osporenih presuda, pa i u odgovoru na apelaciju. Ustavni sud u opširnim i jasnim obrazloženjima, koje su sudovi zasnovali na relevantnim odredbama ZKPFBiH, Memoranduma i Ugovora, ne vidi bilo kakvu proizvoljnost polazeći od nespornog

utvrđenja redovnih sudova da je apelant državljanin Bosne i Hercegovine, sa stalnim prebivalištem u Sarajevu, koji je bio nedostupan organima gonjenja R Srbije, jer se nakon spornog događaja (15. jula 2007. godine) vratio u Sarajevo i na taj način postao dostupan organima gonjenja u BiH. Ustavni sud iz obrazloženja osporenih presuda zapaža da je komunikacija između nadležnih organa R Srbije i Bosne i Hercegovine započela preko Interpolu BiH, koji je u sastavu SIPA-e, a sve u skladu s odredbom člana 4. stav 3. Ugovora, da je potom Okružno javno tužilaštvo Beograd (26. jula 2007. godine), na osnovu Memoranduma i Drugog protokola o saradnji, dostavilo zamolnicu Tužilaštvu BiH za apelantovo saslušanje, kojoj je udovoljeno, nakon čega je apelant dobio status osumnjičenog, a da je potom Okružno javno tužilaštvo u Beogradu dostavilo relevantne dokaze u vezi sa spornim događajem koji su teretili apelanta.

42. Ustavni sud zapaža i da su nadležni organi i redovni sudovi prilikom postupanja imali u vidu odredbe čl. 28 (*forum domicilii*), 45. i 225. ZKPFBiH, pa imajući u vidu sadržaj citiranih odredaba i činjenicu da su u konkretnom slučaju, shodno odredbi člana 225. ZKPFBiH, bili ispunjeni svi uvjeti za postupanje nadležnog Kantonalnog tužilaštva, Ustavni sud u konkretnom slučaju ne vidi nikakvu proizvoljnost nadležnih organa u postupanju. Uz to, Ustavni sud iz raspoloživih dokaza primjećuje da u konkretnom slučaju nisu izostale ni komunikacija i saradnja nadležnih ministarstava pravde R Srbije i Bosne i Hercegovine u vezi s preuzimanjem krivičnog gonjenja, u skladu s tada važećim Ugovorom. Dakle, imajući u vidu da su se redovni sudovi iscrpno bavili tim prigovorom i da su apelantov ključni prigovori detaljno obrazložili na način koji, s obzirom na sadržaj relevantnih propisa, ne ostavlja utisak proizvoljnosti, Ustavni sud taj apelantov prigovor smatra neosnovanim. Osim toga, Ustavni sud zapaža da je apelantov prigovor koji se tiče nezakonitih dokaza prikupljenih u fazi istrage usko povezan upravo s ključnim prigovorom o kojem se Ustavni sud već izjasnio ocijenivši ga neosnovanim. Uz to, Ustavni sud podsjeća na to da su taj prigovor imali u vidu redovni sudovi koji su ga ocijenili neosnovanim u situaciji kada su nadležni organi u BiH postupali u skladu s ovlaštenjima koje im pruža relevantni zakonski okvir, o čemu su se detaljno izjasnili u obrazloženjima presuda, koja Ustavni sud ne smatra proizvoljnim, tako da se i taj prigovor čini neosnovanim.

43. Otklonivši dilemu u vezi s nadležnošću organa BiH, Ustavni sud će u nastavku obrazloženja ispitati da li je postupak pred redovnim sudovima bio usklađen s garancijama koje pruža član 6. Evropske konvencije. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi na osnovu svih provedenih dokaza nesporno utvrdili apelantovu krivičnu odgovornost, odnosno da je apelant počinio tri krivična djela ubistva iz člana 166. stav 2. tačka d) KZFBiH, za što mu je primjenom relevantnih odredaba o stjecaju odmjerenja jedinstvena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 godine. Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nije izostala sveobuhvatna analiza izvedenih dokaza, pri čemu je prvostepeni sud u svojoj presudi u potpunosti opisao proces pojedinačne ocjene dokaza, te njihovo dovodenje u međusobnu vezu, na osnovu čega je zaključeno da je apelant počinio krivično djelo koje mu je optužnicom stavljeno na teret, a takav stav je u cijelosti potvrdio Vrhovni sud, za šta su redovni sudovi dali jasna i argumentirana obrazloženja iz kojih ne proizlazi proizvoljnost. U vezi s apelantovim prigovorom da mu tako visoka kazna nije mogla biti odmjerenja jer je u vrijeme počinjenja krivičnog djela tek napunio 21 godinu, Ustavni sud zapaža da odredbe člana 43b. stav 3. KZBiH propisuju da se kazna dugotrajnog zatvora ne može propisati licu koje u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije napunilo 21 godinu. Budući da to u konkretnom predmetu nije slučaj, redovni sudovi nisu imali nikakve zakonske smetnje da

apelantu odrede upravo tu kaznu. Također, Ustavni sud podsjeća na to da je ta činjenica u konkretnom slučaju mogla biti uzeta samo kao olakšavajuća okolnost prilikom odmjerenja kazne, na način kako su postupili redovni sudovi, pa se i taj apelantov prigovor čini neosnovanim.

44. U vezi s apelantovim prigovorom koji kršenje svojih prava dovodi u kontekst kršenja člana 266. stav 2. ZKPFBiH (nastavljanje odloženog glavnog pretresa), Ustavni sud zapaža da je apelant taj prigovor istakao u žalbi i da se Vrhovni sud o njemu detaljno izjasnio ne nalazeći prigovor opravdanim. Uz to, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u odgovoru na apelaciju smatrao potrebnim da naglasi da je apelant tokom postupka, posebno u njegovoj odmakloj fazi, nastajao da prekine kontinuitet glavnog pretresa, tražeći izuzeće predsjednika Vijeća, zatim se žalio da ne može pratiti pretres, nakon čega je uslijedilo njegovo vještačenje, pa je čak uoči nastavka glavnog pretresa pribjegao i samoranjavanju keramičkom pločicom (kako je utvrđeno vještačenjem), sve s ciljem usporavanja toka postupka, kako je to protumačio Kantonalni sud. Isto tako, iz obrazloženja Vrhovnog suda je vidljivo da je u Kantonalnom sudu u cijelosti provedena citirana odredba, budući da je nakon izmjena sastava Vijeća glavni pretres započinjao uvijek iznova uz tonsku reprodukciju ranijih pretresa, odnosno nastavljan je uz izričitu saglasnost stranaka u postupku, uključujući i apelantovog branioca, da se ranije provedeni dokazi preuzmu, shodno odredbi člana 266. stav 2. ZKPFBiH. Ustavni sud zapaža da apelant, osim što se poziva na kršenje procedure u odnosu na član 266. stav 2. ZKPFBiH, ne obrazlaže na koji način su za apelanta eventualno nastupile štetne posljedice, pri čemu Ustavni sud iz raspoloživih dokaza takve štetne posljedice ne uočava. Shodno navedenom, imajući u vidu iscrpno obrazloženje Vrhovnog suda, te odgovor Kantonalnog suda koji se o tome detaljnije izjasnio, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja ne može prihvatiti opravdanim ni taj apelantov prigovor.

45. Imajući u vidu sve prethodno izneseno, Ustavni sud smatra da je apelantovo pozivanje na kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije neosnovan.

46. Konačno, apelant smatra da mu je povrijeđeno pravo na odbranu, te da je prekršen princip ravnopravnosti stranaka u postupku, budući da je Kantonalni sud odbio prijedlog odbrane za saslušanje određenih svjedokinja (državljanke R Srbije), te prijedlog da se provedu dodatni dokazi, odnosno ukazuje na to da prilikom davanja iskaza u MUP-u nije imao branioca, te da je tokom postupka imao nestručnu odbranu izabranih branilaca, što sve ukazuje na kršenje člana 6. stav 3. tačke c) i d) Evropske konvencije.

47. U vezi s apelantovim prigovorom da Kantonalni sud nije proveo sve dokaze koje je predlagao, Ustavni sud ukazuje na svoju raniju jurisprudenciju, prema kojoj član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije ne daje stranci neograničeno pravo da sasluša svjedoke pred sudom, već je na redovnom sudu da ocijeni da li bi izjave predloženih svjedoka ili izvođenje drugih predloženih dokaza bilo relevantno za odlučivanje u konkretnom slučaju. Sud koji vodi postupak mora imati određenu diskreciju o tim pitanjima. Pri tome, član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije zahtijeva da sud samo navede razloge zbog kojih je odlučio ne pozvati one svjedoke čije saslušanje je izričito zahtijevano (vidi Evropski sud, *Vidal protiv Belgije*, presuda od 22. aprila 1992. godine, serija A, broj 235, tačka 34). Također, Ustavni sud podsjeća na vlastitu praksu i praksu Evropskog suda, prema kojima je princip ravnopravnosti stranaka iz člana 6. stav 1. tijesno povezan s pravom iz člana 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije. Taj princip predstavlja važan element pravičnog suđenja, a posebno u krivičnom postupku. Navedeni princip podrazumijeva da obje stranke moraju imati iste mogućnosti da

izlože svoj predmet pod uvjetima koji ih ne stavljaju u podređen položaj u odnosu na protivnika.

48. Dovodeći u vezu navedene principe s konkretnim predmetom, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud dao detaljne i jasne razloge zašto je odbio prijedlog odbrane za saslušanje određenih svjedokinja (radi se o državljanima R Srbije koje se nisu odazvale pozivu Kantonalnog suda za svjedočenje, a koje nisu saslušane u fazi istrage, pri čemu odbrana nije osigurala njihovo prisustvo, odnosno odbrana nije predložila kao dokaz korištenje zapisnika o saslušanju svjedokinja koja je saslušana u fazi istrage), kao i dodatne dokaze odbrane (imajući u vidu da optužba nije tražila provođenje dodatnih dokaza, shodno članu 291. ZKPFBiH, pri čemu je Kantonalni sud imao u vidu da su gotovo identični dokazi provedeni tokom postupka), a data obrazloženja je kao pravilna prihvatio Vrhovni sud u žalbenom postupku, tako da Ustavni sud ne nalazi ništa što bi ukazalo na bilo kakvu proizvoljnost u postupanju redovnih sudova u tom segmentu, odnosno ne nalazi da je na bilo koji način narušen princip ravnopravnosti stranaka u postupku, u smislu člana 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije.

49. U vezi s apelantovim prigovorom da prilikom davanja iskaza u MUP-u nije imao branioca, niti je poučen o svojim pravima koje dovodi u kontekst kršenja prava iz člana 6. stav 3. tačka c) Evropske konvencije, Ustavni sud zapaža da je taj prigovor apelant također iznosio pred redovnim sudovima. Prije svega, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi naveli da u spisu ne postoje dokazi da je apelant u svojstvu osumnjičenog davao bilo kakav iskaz pred nadležnim organima (MUP-a, SIPA-e i sl.), budući da su na te okolnosti saslušavani zaposlenici navedenih organa, što je proizašlo i iz materijalnih dokaza (zapisnika o apelantovoj izjavi od 23. jula 2007. godine). Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi bili saglasni s tim da je apelant status osumnjičenog dobio u momentu kada je izveden pred Tužilaštvo BiH (26. jula 2007. godine) kada je poučen o svojim pravima i kada mu je po službenoj dužnosti dodijeljen branilac kojeg je sam izabrao s liste branilaca (advokat Omar Mehmedbašić), pa se u tom kontekstu, s obzirom na sve izneseno i predočene dokaze, taj prigovor čini neosnovanim.

50. Konačno, u vezi s apelantovim prigovorom da je tokom postupka imao neadekvatnu odbranu, prvo advokata Omara Mehmedbašića, a potom i novoizabranog advokata Muhidina Kape, Ustavni sud iz raspoloživih dokaza zapaža da je apelant tokom čitavog postupka imao branioca koji mu je dodijeljen po službenoj dužnosti. Isto tako, Ustavni sud zapaža da je apelant tokom postupka bio nezadovoljan odbranom advokata Omara Mehmedbašića, te je tražio njegovo izuzeće, koje je Kantonalni sud prihvatio jer se i sam uvjerio da imenovani advokat apelantu nije pružao adekvatnu odbranu (rješenjem od 4. jula 2008. godine imenovani advokat je razriješen dužnosti uz istovremeno imenovanje novog advokata, za kojeg je Kantonalni sud ocijenio da je apelantu pružao adekvatnu odbranu). Ustavni sud primjećuje da apelant osim nezadovoljstva imenovanim advokatima nije naveo konkretne razloge za to, jer iz priloženih dokaza Ustavni sud ne zapaža štetne posljedice koje su takvom odbranom eventualno nastupile za apelanta. Stoga, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja, u situaciji kada apelant, osim pukog nezadovoljstva imenovanim advokatima, nije pružio konkretne dokaze o eventualnim štetnim posljedicama, te imajući u vidu da je tokom čitavog postupka imao branioca, ne može prihvatiti opravdanim ni taj prigovor. Stoga, imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja smatra da su apelantovi navodi o kršenju prava iz člana 6. stav 3. tačka c) Evropske konvencije neosnovani, te da su provedene garancije koje pruža citirani član.

Ostali navodi

51. U vezi s apelantovim navodima o kršenju prava iz člana II/3.a), b), i d) Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno iz čl. 2, 3. i 5. Evropske konvencije, Ustavni sud zapaža da apelant te navode nije posebno obrazložio. Ustavni sud smatra da apelant osim svog paušalnog pozivanja na navedene odredbe nije naveo u čemu se sastoji kršenje prava iz tih odredbi u postupku koji je okončan osporenim presudama, a u kojem se odlučivalo o osnovanosti krivične optužbe protiv njega. Također, Ustavni sud ne može zaključiti na koji način se osporenim odlukama pokreće bilo koje pitanje iz navedenih prava.

VIII. Zaključak

52. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. st. 1. i 3. tačke c) i d) Evropske konvencije kada je apelant procesuiran pred nadležnim organima Bosne i Hercegovine za krivično djelo ubistva i to u zakonitom postupku u kojem su provedene sve garancije iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije, na šta je apelant neosnovano ukazao, pri čemu nisu dovedene u pitanje ni garancije iz tačaka c) i d) stava 3. navedenog člana.

53. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

54. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 2946/11**, rješavajući apelaciju **Damira Crnjanija**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Mirsad Čeman, sudac
Zlatko M. Knežević, sudac
na sjednici održanoj 18. studenog 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Damira Crnjanija** podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 09 0 K 000313 10 Kž 15 od 16. ožujka 2011. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 000313 07 K od 7. listopada 2010. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Damir Crnjani (u daljnjem tekstu: apelant), trenutno na izdržavanju kazne zatvora u KPZ-u Zenica, kojega zastupa Muhidin Kapo, odvjetnik iz Sarajeva, podnio je 18. srpnja 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 09 0 K 000313 10 Kž 15 od 16. ožujka 2011. godine i Presude Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu:

Kantonalni sud) broj 09 0 K 000313 07 K od 7. listopada 2010. godine.

2. Apelant je osobno 21. srpnja 2011. godine podnio apelaciju protiv navedenih presuda, koja je zavedena pod istim brojem *AP 2946/11*, a podneskom od 25. kolovoza 2014. godine dopunio je apelaciju.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Na temelju članka 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda, te od Kantonalnog tužiteljstva Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Kantonalno tužiteljstvo) zatraženo je 2. lipnja 2014. godine da dostave odgovore na apelaciju.

4. Vrhovni sud, Kantonalni sud i Kantonalno tužiteljstvo su odgovore na apelaciju dostavili u razdoblju od 6. do 11. lipnja 2014. godine.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

6. Prema stanju spisa, Kantonalno tužiteljstvo je podnijelo Optužnicu protiv apelanta broj KT-2503/07 od 14. studenog 2007. godine, koju je 15. studenog 2007. godine u cijelosti potvrdio Kantonalni sud, zbog toga što je na teritoriju Republike Srbije (u daljnjem tekstu: R Srbija) počinio tri kaznena djela ubojstva iz članka 166. stavak 2. točka d) Kaznenog zakona FBiH (u daljnjem tekstu: KZFBiH), a sve u vezi s člankom 54. KZFBiH.

7. Kantonalni sud je na temelju provedenih dokaza kako pojedinačno tako i u njihovom međusobnom sklopu i povezanosti utvrdio apelantovu odgovornost za kaznena djela koja su mu stavljena na teret, te donio Presudu broj 09 0 K 000313 07 K od 7. listopada 2010. godine, kojom je apelant proglašen krivim što je u noći između 14. i 15. srpnja 2007. godine u Beogradu, R Srbija, naselje Bele Vode, na način pobliže preciziran u izreci presude, usmrtio dvije osobe iz koristoljublja, te jednu osobu da bi prikrrio izvršenje drugog kaznenog djela. On je time počinio kazneno djelo ubojstva iz članka 166. stavak 2. točka d) KZFBiH, a u vezi s člankom 54. istog zakona, pa mu je sud za navedena kaznena djela utvrdio kazne dugotrajnog zatvora od po 28 godina, te kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 godine, nakon čega ga je sud primjenom članka 54. stavak 2. točka a) KZBiH osudio na jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 godine.

8. Istom presudom, na temelju odredbe članka 78. KZFBiH, od apelanta su oduzeti sječivo sjekire i drvena drška za sjekiru, a na temelju odredaba čl. 114. i 115. KZFBiH oduzeti su mu i predmeti koji su pobliže precizirani u izreci presude. Dalje, na temelju odredbe članka 57. KZFBiH apelantu je u izrečenu kaznu zatvora uračunato vrijeme provedeno u pritvoru od 26. srpnja 2007. godine, pri čemu je apelant oslobođen dužnosti plaćanja naknade troškova kaznenog postupka. Konačno, oštećeni u postupku Marinko Majstorović i Dragić Sitarica su sa imovinskopравnim zahtjevom upućeni na parnični postupak.

9. Kantonalni sud je u iscrpnom obrazloženju danom na skoro 50 stranica taksativno naveo sve provedene dokaze optužbe i obrane, pri čemu se osvrnuo i na dokaze, odnosno dodatne dokaze obrane koji nisu prihvaćeni (iscrpnije na str. od 3. do 9. obrazloženja). U vezi s prijedlogom obrane da se kao dokaz provede saslušanje Borjane Pavlović, Jasmine Đumzel i Milice Mišćević (državljanke R Srbije), Kantonalni sud je naveo da navedeni dokazi nisu provedeni uz pojašnjenje zašto to nije učinjeno. U vezi s tim je naglašeno da je na glavnoj raspravi održanoj 15. ožujka 2010. godine obrani neposredno uručen zapisnik o saslušanju svjedokinje Borjane Pavlović, ali da obrana do zaključenja glavne rasprave nije ponudila prijedlog sudu za

eventualno korištenje zapisnika. U vezi s dokazom obrane da se saslušaju Jasmina Đumzel i Milica Mišćević, Kantonalni sud je naveo da obrana te dokaze nije izvela. Naime, kako je istakao Kantonalni sud, navedeni sud je u više navrata bezuspješno pozivao navedene svjedokinje koje žive u Beogradu, jer se one očito nisu odazvale pozivu suda, pri čemu navedeni sud nije imao mogućnosti osigurati njihovo prisustvo na glavnoj raspravi zbog objektivnih razloga (navedene svjedokinje žive na teritoriju druge države). Naglašeno je da imenovane svjedokinje nisu saslušane ni u fazi istrage, pa zbog toga nije bilo moguće osigurati da se njihov iskaz koristi u smislu odredbe članka 288. ZKPFBiH, pri čemu ni obrana nije osigurala njihovo prisustvo. U pogledu prijedloga obrane za izvođenje dodatnih dokaza, Kantonalni sud je ocijenio da dodatni dokazi ne mogu biti izvedeni u situaciji kada optužba na sudu nije izvela niti jedan dodatni dokaz, a što je sukladno odredbi članka 291. ZKPFBiH. Pojašnjeno je da je obrana na glavnoj raspravi održanoj 30. kolovoza 2010. godine predložila da se kao dodatni dokaz pregleda videokaseta s očevida od 26. srpnja 2007. godine u Gradaččkoj ulici, za koji se obrana opredijelila kao za dodatni dokaz (povodom navedenog očevida tijekom postupka je kao dokaz optužbe izveden dokaz uvidom i čitanjem zapisnika o očevidu od 26. srpnja 2007. godine i kao svjedok saslušan Kenan Kapo koji je prisustvovao očevidu). Kantonalni sud je istakao da je u takvoj procesnoj situaciji obrana na kraju dokaznoga postupka kao dodatni dokaz predložila da se izvede dokaz neposrednim opažanjem sjekire koja je pronađena na licu mjesta prilikom očevida, pri čemu je pojasnio da je tijekom postupka kao dokaz optužbe izveden dokaz uvidom i u tu sjekiru, ali je tom prilikom, uz suglasnost stranaka, sjekira primljena kao dokaz, ali bez njezinog neposrednog promatranja. U takvoj situaciji, kako je istakao Kantonalni sud, kada je odbačen prijedlog obrane za izvođenje navedenih dokaza, odnosno dodatnih dokaza, navedeni sud je imao u vidu da neizvođenjem navedenih dokaza sud nije dao prednost optužbi u odnosu na obranu u pogledu izvođenja dokaza.

10. Kantonalni sud se, prije ocjene dokaza i utvrđivanja činjeničnog stanja, osvrnuo na način na koji su tijela gonjenja Bosne i Hercegovine preuzela apelantovo kazneno gonjenje, imajući u vidu da obrana uporno pobija navedenu okolnost. Kantonalni sud je dao detaljno obrazloženje, a što proizlazi iz sadržaja dokaza provedenih tijekom postupka, tj. da je Okružno javno tužilaštvo u Beogradu 26. srpnja 2007. godine dostavilo Tužiteljstvu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo BiH) Zamolnicu broj KTN-428/07 za apelantovo saslušanje zbog osnovane sumnje da je počinio kazneno djelo ubojstva iz članka 114. stavak 1. KZ R Srbije, a sve, kako je istaknuto, u smislu članka 2.a) Memoranduma o saglasnosti o ostvarivanju i unapređenju saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala zaključenog između Republičkog javnog tužilaštva i Tužilaštva za ratne zločine R Srbije i Tužiteljstva/Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Memorandum), te Drugog dodatnog protokola uz Europsku konvenciju o međusobnom preuzimanju pravne pomoći u kaznenim pravima iz 1959. godine (u daljnjem tekstu: Drugi dodatni protokol). Dalje je pojašnjeno da je Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo BiH), postupajući sukladno spomenutoj zamolnici, poduzelo određene radnje i izdalo odgovarajuće naredbe (apelantovo saslušanje, te uzimanje dlaka i bukalne sluznice), nakon čega je apelant kao osumnjičeni saslušan (pred Tužiteljstvom BiH), a da je potom Okružno javno tužilaštvo u Beogradu dostavilo odgovarajuće priloge i dokaze o preuzimanju kaznenog gonjenja tada osumnjičenog apelanta, državljanina BiH s prebivalištem u Sarajevu, i koji je u tom trenutku bio dostupan tijelima gonjenja u BiH. Kantonalni sud je pojasnio da je Tužiteljstvo BiH uputilo prijedlog Sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) za određivanje mjere pritvora za tada

osumnjičenog apelanta, ali se navedeni sud proglasio nenadležnim i kompletan predmet ustupio Kantonalnom sudu. Nakon toga je Kantonalno tužiteljstvo poduzelo radnje kaznenog gonjenja zbog kaznenog djela ubojstva iz članka 166. stavak 2. ZKPFBiH, te je u vezi s tim Kantonalnom sudu dostavilo prijedlog za određivanje mjere pritvora apelantu, kojem je udovoljeno, u smislu članka 46. ZKPFBiH. Kantonalni sud je pojasnio da je nakon toga uslijedila korespondencija između nadležnih ministarstava pravde R Srbije i Bosne i Hercegovine, sukladno Ugovoru između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima iz 2005. godine (u daljnjem tekstu: Ugovor), nakon čega je 14. studenog 2007. godine podignuta optužnica, koja je potvrđena 15. studenog 2007. godine. Kantonalni sud je obrazložio da je postupao sukladno potvrđenoj optužnici naglasivši da sve dokaze koje je pribavilo Kantonalno tužiteljstvo smatra zakonitim zato što je nadležni kantonalni tužitelj poduzimao radnje kaznenog gonjenja protiv državljanina Bosne i Hercegovine, koji ima prebivalište u Sarajevu (odredbe članka 28. ZKPFBiH, *forum domicilii*), te sukladno njegovoj osnovnoj dužnosti da otkriva i goni učinitelje kaznenih djela i u tom smislu poduzimao sve radnje propisane zakonom (članak 45. ZKPFBiH).

11. Kantonalni sud je, potom, ocjenjujući sve provedene dokaze (koji su detaljno elaborirani na str. od 11. do 40. obrazloženja), zaključio da je Kantonalno tužiteljstvo na siguran i pouzdan način dokazalo da je apelant počinio kazneno djelo koje mu je stavljeno na teret. Dakle, Kantonalni sud je tijekom postupka nesporno zaključio da je apelant u noći između 14. i 15. srpnja 2007. godine u Beogradu, R Srbija, naselje Bele Vode, došavši u posjet u kuću rodbine u ul. Vodovodskoj II, gdje je živjela obitelj Sitarica, u namjeri da ih liši života, te da pribavi protupravnu imovinsku korist za kupnju putničkog automobila, a znajući da imaju novac, sjekirom koju je pronašao u hodniku kuće, više puta sječivom udario tetku Gordanu, a potom i tetka Zorana, nanijevši im teške tjelesne povrede opasne po život od kojih je nastupila smrt navedenih osoba, nakon čega je izvršio premetačinu kuće i uzeo i prisvojio 4.700,00 eura, 1.500,00 CHF, te četiri mobilna telefona i tri fotoaparata, koji su detaljno opisani u obrazloženju presude. Tijekom postupka je nesporno utvrđeno da je apelant znao da je o njegovom posjetu obaviještena kćerka ubijenih, apelantova rođica Zorica Sitarica, koja se trebala vratiti kući, odlučivši je sačekati kako bi i nju lišio života i prikrrio pričinjena ubojstva, pa kada je Zorica ušla u kuću više puta ju je oštricom sjekire udario po glavi, nanijevši joj teške tjelesne povrede opasne po život koje su prouzrokovale njezinu smrt, nakon čega je leševe zapalio uslijed čega su se od dima ugušila tri psa koja su bila u kući, a potom se sa mjesta događaja udaljio vozilom koje je pripadalo obitelji Sitarica, koje je ostavio u ul. Vodovodska. Tijekom postupka je, također, nesporno utvrđeno da se apelant 15. srpnja 2007. godine u Sarajevo vratio taksijem, te da je nakon dolaska u Sarajevo kupio vozilo BMW, zatim da je u banci zamijenio efektivu izraženu u CHF, nakon čega je kupio i ostale stvari, a ostatak novca, mobitele i fotoaparate je ostavio u gepku kupljenoga automobila.

12. Kantonalni sud je pojasnio da je Kantonalno tužiteljstvo predočilo brojne materijalne dokaze koji potvrđuju da je apelant na mjestu događaja ostavio mnoštvo tragova koji se dovode u vezu s poduzetim radnjama prilikom lišavanja života oštećenih. Dakle, pronađeni su apelantovi tragovi na šalici kave, tetrapaku, štilu od sjekire, lopatici, plastičnoj posudi, karticama, volanu itd., odnosno na svim onim predmetima koji su korišteni prije, u tijeku i nakon počinjenog kaznenog djela. Naglašeno je i da su pored tragova oštećenih pronađeni samo apelantovi tragovi, iako je s mjesta događaja uzeto oko 70 različitih uzoraka, a što predstavlja veliki broj.

13. U pogledu apelantove vinosti, Kantonalni sud je utvrdio da su se u apelantovim radnjama stekla sva bitna obilježja kaznenog djela ubojstva, pri čemu je apelant postupao s izravnim umišljajem, jer je htio i ostvario zabranjenu posljedicu, o čemu se sud iscrpnije izjasnio na 43. stranici obrazloženja.

14. U odnosu na navode obrane da su apelantu onemogućeni pravo na obranu i pravo na branitelja u trenutku kada je dobio status osumnjičenog, Kantonalni sud je te navode ocijenio neutemeljenim. Pojašnjeno je da je apelant shodno rezultatima dokaznoga postupka dobio status osumnjičenog u trenutku kada je izveden pred Tužiteljstvo BiH radi davanja izjave. Dalje je naglašeno da apelant prije toga nije imao taj status, a što proizlazi iz sadržaja iskaza saslušanih svjedoka Kujače, Numanovića i Mešića i sadržaja preambule zapisnika o apelantovom saslušanju od 26. srpnja 2007. godine. Kantonalni sud je pojasnio da se prilikom apelantovog dolaska u MUP postupilo prema zamolnici, kao i naredbi da se s apelantom obavi razgovor na okolnosti njegovog boravka u Beogradu, te da se od apelanta izuzmu uzorci za dobivanje DNK profila, a o čemu je sačinjena službena zabilješka, a tek nakon dolaska u Tužiteljstvo BiH apelant je dobio status osumnjičenog, kada je donesena i naredba o provođenju istrage, kada je apelant poučen o svom statusu i pravima i kada mu je postavljen branitelj po službenoj dužnosti s kojim je imao mogućnost konzultacije i razgovora, prije davanja iskaza. Prema sadržaju zapisnika od 26. srpnja 2007. godine, koji je apelant uredno potpisao, proizlazi da je apelant s predočene liste odvjetnika izabrao odvjetnika Omara Mehmedbašića, koji mu je postavljen za branitelja po službenoj dužnosti. U pogledu priznanja koje je apelant dao u fazi istrage, Kantonalni sud je istakao da svoju odluku nije temeljio na apelantovom priznanju već na svim izvedenim dokazima (o čemu se sud iscrpnije izjasnio na stranici 45. obrazloženja).

15. Prilikom odmjerenja utvrđenih kazni, kao i prilikom izricanja jedinstvene kazne dugotrajnog zatvora, Sud je od olakšavajućih okolnosti prihvatio okolnost da apelant ranije nije bio osuđivan i da se radi o osobi koja je u vrijeme izvršenja kaznenog djela tek napunila 21 godinu života, dok je od otežavajućih okolnosti prihvatio da je apelant kaznena djela počinio u kući obitelji Sitarica u koju je došao kao njihov bliski srodnik, pri čemu je u potpunosti iskoristio postojeće odnose koji su vladali među njima (ljubav i povjerenje), da je kaznena djela počinio prema bliskim srodnicima, da je kao sredstvo izvršenja koristio sjekiru kojom je oštećenim nanio brojne ozljede itd. (o čemu se Sud iscrpnije izjasnio na str. 47. obrazloženja). Prema ocjeni Kantonalnog suda, utvrđena kazna zatvora i izrečena jedinstvena kazna dugotrajnog zatvora adekvatne su okolnostima pod kojima je apelant počinio navedena kaznena djela, stupnju kaznene odgovornosti, nalazeći da se samo takvom kaznom može ostvariti svrha kažnjavanja, u smislu odredbe članka 42. KZFBiH, odnosno da će izrečena jedinstvena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 godine djelovati odgojno na apelanta, ali i na ostale da ne čine takva kaznena djela.

16. Odlučujući o žalbama stranaka podnesenim protiv prvostupajnske presude, Vrhovni sud je na sjednici Vijeća donio Presudu broj 09 0 K 000313 10 Kž 15 od 16. ožujka 2011. godine, kojom je odbio žalbe i potvrdio pobijanu presudu.

17. Vrhovni sud je nakon ispitivanja prvostupajnske presude u granicama žalbenih razloga zaključio da je navedena presuda zakonita prihvaćajući u cijelosti stav i zaključke prvostupajnskog suda. U vezi s apelantovim prigovorima kojim pobija nadležnost Kantonalnog suda, ukazujući na to da nije bilo potrebnog odobrenja nadležnog ministarstva za pokretanje kaznenog postupka, pri čemu pobija i način na koji je vršena komunikacija između nadležnih tijela, zatim nadležnost Kantonalnog suda i sl., Vrhovni sud se iscrpno izjasnio na str. od 3. do 5. obrazloženja presude. Obrazlažući stav o neutemeljenosti

tih navoda, Vrhovni sud je, između ostaloga, naveo da je tijekom postupka nesporno utvrđeno da su ubojstva izvršena u noći između 14. i 15. srpnja 2007. godine na području Beograda, R Srbije, i da se apelant 15. srpnja 2007. godine vratio taksijem iz Beograda. Isto tako je nesporno da je apelant državljanin Bosne i Hercegovine sa stalnim prebivalištem u Sarajevu, te da je 26. srpnja 2007. godine Okružno javno tužilaštvo iz Beograda poslalo Tužiteljstvu BiH zamolnicu za apelantovo saslušanje, a potom i potreban dokazni materijal zajedno s kaznenom prijavom PU za Grad Beograd za preuzimanje kaznenog gonjenja protiv apelanta zbog kaznenog djela teškog ubojstva, jer apelant nije bio dostupan tijelima gonjenja u R Srbiji. U vezi s apelantovim prigovorom da nije postojalo potrebno odobrenje nadležnog ministarstva za pokretanje kaznenog postupka protiv njega, Vrhovni sud se pozvao na odredbe članka 225. ZKPFBiH, koji propisuje da u slučaju kada je kazneno djelo izvršeno izvan teritorija Federacije BiH tužitelj može poduzeti kazneno gonjenje ako je to kazneno djelo propisano u KZFBiH, zatim propisuje uvjete za to, koji su u konkretnom slučaju nesporno ispunjeni, te precizira da tužitelj može poduzeti kazneno gonjenje bez obzira na zakon države na čijem je teritoriju djelo izvršeno, ako se to djelo smatra kaznenim djelom prema pravilima međunarodnog prava, u što spada kazneno djelo ubojstva, pri čemu je naglašeno da identične odredbe sadrži i KZBiH. Pojašnjeno je da se u konkretnom slučaju radi o primjeni tzv. nacionalnog načela, pa stoga, prema ocjeni Vrhovnog suda, nadležnom Kantonalnom tužiteljstvu nije bilo potrebno nikakvo odobrenje nadležnog državnog tijela za poduzimanje kaznenog gonjenja protiv apelanta, pri čemu se apelant pogrešno poziva na odredbu članka 223. ZKPFBiH, koja propisuje da je takvo odobrenje potrebno samo kada je zakonom izričito propisano, a predmetni slučaj ne spada u takve izuzetke. U vezi s komunikacijom nadležnih tijela u predmetnom slučaju, naglašeno je da je početna komunikacija započela preko Interpola BiH, koji je u sastavu SIPA-e, što proizlazi iz podneska Policijske uprave za Grad Beograd broj 02/3-514/07 od 23. srpnja 2007. godine. Osim toga, kako je istakao Vrhovni sud, da je ta komunikacija i izostala, a iz provedenih dokaza proizlazi da nije, apelant nije naveo kakve su štetne posljedice nastupile za njega, pa se apelantovi prigovori da se pobijana presuda temelji na nedopuštenim dokazima čine neutemeljenim.

18. Vrhovni sud je ocijenio neutemeljenim apelantove prigovore da mu je prvostupanjski sud povrijedio pravo na obranu jer prilikom saslušanja u MUP-u nije imao branitelja, odnosno da ga je branitelj kojeg mu je sud postavio po službenoj dužnosti (odvjetnik Omar Mehmedbašić) nestručno branio. U vezi s tim prigovorima, Vrhovni sud je naveo da iz zapisnika Tužiteljstva BiH od 26. srpnja 2007. godine proizlazi da je apelant u svojstvu osumnjičenog prvi put saslušan u navedenom tužiteljstvu, te da je apelant prije ispitivanja s predložene liste odvjetnika sam izabrao branitelja po službenoj dužnosti, upravo odvjetnika Omara Mehmedbašića, koji je prisustvovao tom ispitivanju, a imenovani odvjetnik je apelanta branio u istražnom postupku i na glavnoj raspravi sve do 2. srpnja 2008. godine kada je apelant podnio zahtjev za njegovo razrješenje, nakon čega je prvostupanjski sud 4. srpnja 2008. godine donio rješenje o razrješenju imenovanog odvjetnika uz istodobno postavljanje novog branitelja po službenoj dužnosti (odvjetnik Muhidin Kapo). Dalje, Vrhovni sud je pojasnio da u spisu ne postoje dokazi da je apelant u svojstvu osumnjičenog bio saslušan u MUP-u, a u odnosu na navedene okolnosti svjedočili su Vehbo Nuhanović, Igor Kujača i Dževad Mešić, koji prilikom svjedočenja nisu potvrdili apelantove navode, kao što je detaljno ispitao i prvostupanjski sud, niti se na takvom dokazu temelji pobijana presuda (o čemu se Vrhovni sud detaljnije izjasnio na stranici 6. obrazloženja).

19. U kontekstu apelantovog prigovora da je prvostupanjski sud postupio suprotno odredbi članka 266. stavak 2. ZKPFBiH kada je nakon izmjene članova vijeća koje je sudilo, odnosno nakon odlaganja glavne rasprave, koje je trajalo duže od 30 dana, odbio zahtjev obrane za ponovno saslušanje svih do tada saslušanih svjedoka i vještaka, Vrhovni sud se iscrpno izjasnio o neutemeljenosti tog prigovora na str. 7. i 8. pobijane presude. Vrhovni sud je, između ostaloga, pojasnio da iz zapisnika s ročišta proizlazi sasvim suprotno, odnosno da se 14. travnja i 14. svibnja 2008. godine izmijenio sastav vijeća, ali da je nakon toga rasprava počinjala iznova, u smislu članka 266. stavak 2. ZKPFBiH, pri čemu su se u nastavku postupka, uz izričitu suglasnost stranaka, koristili iskazi svjedoka koji su dani na ranijoj raspravi (radilo se o tri svjedoka), pri čemu je i tonska reprodukcija glavne rasprave od 22. siječnja 2008. godine vršena na glavnoj raspravi od 5. lipnja 2008. godine, pa su na taj način pred izmijenjenim članovima Vijeća bili ponovljeni provedeni dokazi, tako da se tonska reprodukcija nastavila sve do glavne rasprave koja je održana 11. kolovoza 2008. godine kada je obrana predložila da se daljnja reprodukcija više ne vrši, već da se provedeni dokazi preuzmu, odnosno koriste. Još je pojašnjeno da je 16. srpnja 2010. godine izmijenjeno Vijeće i da je nakon toga rasprava ponovno počela iznova, da se nakon toga vršila djelomična reprodukcija do tada provedenih dokaza na raspravama kada je, uz suglasnost stranaka i apelantovog branitelja, odlučeno da će se koristiti provedeni dokazi koji nisu bili reproducirani, nakon čega se nastavilo s dokaznim postupkom i to izravnim ispitivanjem apelanta u svojstvu svjedoka. Još je pojašnjeno da je ta rasprava bila odložena za 20. kolovoza 2010. godine i to nakon što je predsjednica Vijeća predložila strankama da bi u tom slučaju rasprava morala početi iznova radi proteka roka od 30 dana, nakon čega su stranke (uključujući i apelantovog branitelja) dale izričitu suglasnost da se provedeni dokazi ne provode ponovno, da se vještaci i svjedoci ne saslušavaju ponovno, odnosno da se koriste provedeni dokazi. Vrhovni sud je, ocjenjujući i ostale apelantove prigovore neutemeljenim (o čemu se navedeni sud iscrpno izjasnio na str. od 8. do 13. obrazloženja presude), odlučio kao u izreci presude.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

20. Apelantov odvjetnik smatra da je pobijanim presudama povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europski sud). U apelaciji se poseban naglasak stavlja na okolnost da se drugoj državi nije moglo ustupiti kazneno gonjenje, shodno važećem zakonu R Srbije, ukoliko se radi o kaznenom djelu za koje se može izreći kazna zatvora veća od 10 godina. U tom smislu je naglašeno da su BiH i R Srbija Sporazum o ustupanju kaznenog gonjenja potpisale tek 26. veljače 2010. godine, pa ako se uzme u obzir da je predmet ustupljen tijelima u BiH u listopadu 2007. godine proizlazi da se radilo o nezakonitom ustupanju. Dalje je naglašeno da se Javno tužilaštvo u Beogradu obratilo Tužiteljstvu BiH Zamolnicom broj KTN-428/07 od 26. srpnja 2007. godine za apelantovo saslušanje na određene okolnosti i da se uspoređi apelantov DNK profil s DNK profilom pronađenim na licu mjesta. Naglašeno je da je Kantonalno tužiteljstvo, iako nije imalo suglasnost za preuzimanje kaznenog gonjenja, dalo prijedlog za određivanje mjere pritvora apelantu, kojem je udovoljeno. Na temelju svega navedenoga, apelantov odvjetnik je podsjetio na odredbu članka 17. ZKPFBiH, koja propisuje da se kazneni postupak može provesti samo na zahtjev nadležnog tužitelja, a to 30. listopada 2007. godine kantonalni tužitelj nije bio, pa su sve radnje koje su

u istrazi provedene praktično provedene nezakonito. Ističe da se grubo kršenje njegovih ljudskih prava ogleda u činjenici da je, shodno odredbi članka 59. stavak 1. ZKPFBiH prema kojem osumnjičeni mora imati branitelja ako je osumnjičen za kazneno djelo za koje mu se može izreći kazna dugotrajnog zatvora, saslušan u prostorijama SIPA-e u svojstvu osumnjičenog, zatim u prostorijama MUP-a Kantona Sarajevo i Federalne uprave policije, pri čemu mu nije omogućen branitelj. Grubo kršenje apelantovih prava je počinjeno kršenjem članka 266. stavak 2. ZKPFBiH, koji propisuje da glavna rasprava, koja je odložena, mora ponovno započeti ako je odlaganje trajalo duže od 30 dana, što u konkretnom slučaju nije provedeno jer apelant nije bio suglasan s čitanjem izvedenih dokaza.

21. Apelant u svojoj apelaciji navodi da su mu pobijanim odlukama povrijeđena prava iz članka II/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Europske konvencije, članka II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3. Europske konvencije, članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. Europske konvencije i članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije.

22. U iscrpnoj apelaciji apelant ponavlja razloge koje je njegov odvjetnik naveo u apelaciji vezano za nezakonito preuzimanje kaznenog gonjenja ukazujući na to da, između ostalog, nije mogao biti procesuiran u BiH, zatim da prilikom saslušanja u MUP-u nije imao odvjetnika, da je tom prilikom vršen pritisak na njega da prizna izvršenje kaznenog djela, što je pod pritiskom i učinio, te na procesne propuste Kantonalnog suda u vezi s kršenjem članka 266. ZKPFBiH. Zatim, apelant ističe da je tijekom postupka bio nezadovoljan radom branitelja koji su mu dodijeljeni po službenoj dužnosti, prije svega odvjetnikom Omarom Mehmedbašićem, ukazujući na njegovu nezainteresiranost za slučaj, koji je razriješen te obveze na apelantovo traženje. Također, apelant ističe da nije zadovoljan ni s novoizabranim braniteljem. Smatra da je njegova obrana trebala biti mnogo bolja i efikasnija. Ukazuje i na kršenje prava na obranu jer nisu provedeni svi dokazi koje je predložio za provođenje, prije svega saslušanje tri svjedoka iz Beograda, te uvid u sjekiru i pregled videosnimke sačinjene prilikom očevida s lica mjesta. Smatra da mu je kazna prestrogo odmjerenjena, s obzirom na činjenicu da je u momentu izvršenja kaznenog djela tek napunio 21 godinu, pa mu stoga kazna dugotrajnog zatvora nije mogla biti utvrđena.

b) Odgovor na apelaciju

23. Vrhovni sud je u odgovoru na apelaciju istakao da su navodi apelacije neutemeljeni. Naglašeno je da se u izuzetno opširnoj apelaciji ponavljaju potpuno isti navodi i prigovori kao u žalbi izjavljenoj posredstvom apelantovog branitelja (za kojeg apelant u apelaciji tvrdi da nema povjerenja u njega). Kako je na sve te navode već detaljno i opširno odgovoreno u presudi navedenog suda, Vrhovni sud se umjesto nepotrebnog ponavljanja u cijelosti pozvao na obrazloženje iz pobijane presude. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

24. Kantonalni sud je u iscrpnoj apelaciji detaljno opisao način preuzimanja kaznenog gonjenja od R Srbije, pri čemu je naglašeno da je apelantu suđeno pred stvarno i mjesno nadležnim sudom na temelju istrage koju je, sukladno odredbama ZKPFBiH i KZBiH, provelo nadležno Kantonalno tužiteljstvo, zatim da je u Tužiteljstvu BiH bila donijeta naredba o provođenju istrage, nakon čega je predmet ustupljen na nadležno postupanje Kantonalnom tužiteljstvu. Navedeno je da se prvostupajski sud o tome opširno izjasnio i u obrazloženju presude, te je u odgovoru iscrpno ponovljena procedura oko preuzimanja predmeta na nadležno postupanje. Kantonalni sud se u odgovoru na apelaciju osvrnuo i na ostale apelantove prigovore. Tako je u vezi s navodnim nezakonitim postupanjem prema apelantu u

prostorijama MUP-a i SIPA-e istaknuto da je apelant krajem srpnja u pratnji svog oca samoinicijativno došao u prostorije SIPA-e, želeći dati iskaz u svojstvu svjedoka na okolnosti svog boravka u Beogradu. Saslušan je i uposlenik SIPA-e Igor Kujača, koji je uzeo iskaz od apelanta, ali da u tom trenutku nije postojao nikakav službeni dokument, pa službenicima nije bio poznat niti jedan detalj u vezi s ubojstvom u Beogradu, te je apelant u slobodnom izlaganju dao svoju izjavu u svojstvu svjedoka. Dakle, nije ispitan u svojstvu osumnjičenog, što je potvrđeno sadržajem zapisnika o apelantovoj izjavi od 23. srpnja 2007. godine pred ovlaštenim tijelima SIPA-e. Kantonalni sud se osvrnuo i na apelantove navode o kršenju članka 266. stavak 2. KPZFBiH, istaknuvši da se apelant i tijekom postupka u više navrata pozivao na citiranu odredbu, posebno u odmakloj fazi kaznenog postupka, sve, prema ocjeni navedenog suda, s namjerom da istekne vrijeme koje je mogao provesti u pritvoru. Zbog toga je Kantonalni sud, uz suglasnost stranaka u postupku, predložio da se ranije izvedeni dokazi preuzmu da bi se onemogućilo apelantu da eventualno zlouporabi tu okolnost na glavnoj raspravi održanoj 20. kolovoza 2010. godine. Međutim, nakon što su zbog prethodne suglasnosti preuzeti izvedeni dokazi, apelant je zatražio da se izuzme predsjednik Vijeća, a nakon što je sud postupio sukladno odredbama ZKPFBiH, apelant je izjavio da ne može pratiti glavnu raspravu, pa je obavljeno vještačenje. Isto tako je naglašeno da je apelant u tijeku trajanja kaznenog postupka pokušao prekinuti kontinuitet glavne rasprave samoranjavanjem keramičkom pločicom, kako je to utvrđeno vještačenjem uoči nastavka glavne rasprave i to na samom kraju kaznenog postupka. U tom smislu je tijekom postupka inzistirao i na zamjeni branitelja (odvjetnika Muhidina Kape), kojeg Kantonalni sud nije razriješio dužnosti zato što se nisu stekli uvjeti iz članka 63. ZKPFBiH. Istaknuto je da imenovani branitelj nije neodgovorno obavljao svoju dužnost, niti je apelant sudu dostavio punomoć kojom je eventualno angažirao novog branitelja. Koliko je navedeni sud poštovao apelantovo pravo na obranu, te da bi osigurao fer i pošteno suđenje, govori i podatak da je navedeni sud 4. srpnja 2008. godine razriješio dužnosti Omara Mehmedbašića, odvjetnika iz Sarajeva, za kojeg je ocijenjeno da ne pruža adekvatnu obranu apelantu. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

25. Kantonalno tužiteljstvo je navode apelacije ocijenilo neutemeljenim predloživši da se apelacija odbije kao neutemeljena jer apelantu tijekom postupka nisu prekršena prava na koja se u apelaciji pozvao.

V. Relevantni propisi

26. U **Zakonu o kaznenom postupku Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09 i 12/10), u tekstu koji je važio u relevantnom razdoblju, bitne odredbe glase:

Članak 15. stavak 1.

Jednakost u postupanju

(1) Sud je dužan stranke i branitelje tretirati na jednak način i svakoj strani pružiti jednake mogućnosti u pogledu pristupa dokazima i njihovom izvođenju na glavnoj raspravi.

Članak 28. stavak 1.

Forum domicilii

(1) Ako nije poznato mjesto izvršenja kaznenog djela ili ako je to mjesto izvan područja Federacije, nadležan je sud na čijem području osumnjičenik odnosno optuženik ima prebivalište ili boravište.

Članak 45. st. 1. i 2. točke a) i b)**Prava i dužnosti**

(1) *Temeljno pravo i temeljna dužnost tužitelja je otkrivanje i progon počinitelja kaznenih djela koja su u nadležnosti suda*

(2) *Tužitelj ima pravo i dužan je:*

a) *odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je počinjeno kazneno djelo poduzeti potrebne mjere s ciljem njegovoga otkrivanja i provođenja istrage, pronalaženja osumnjičenika, upravljanja i nadzora nad istragom, kao i radi upravljanja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba vezanim za pronalaženje osumnjičenika i prikupljanje izjava i dokaza;*

b) *provesti istragu sukladno ovom Zakonu; (...)*

Članak 225.**Posebni uvjeti za kazneni progon**

(1) *U slučaju kada je kazneno djelo počinjeno izvan područja Federacije, tužitelj može poduzeti kazneni progon ako je to kazneno djelo propisano u zakonu Federacije.*

(2) *U slučaju iz stavka 1. ovoga članka tužitelj će poduzeti kazneni progon samo u slučaju ako je počinjeno djelo propisano kao kazneno djelo i zakonom države na čijem je teritoriju kazneno djelo počinjeno. Ni u tome slučaju kazneni progon se neće poduzeti ako se po zakonu te države kazneni progon poduzima po zahtjevu oštećenika, a takav zahtjev nije podnesen.*

(3) *Tužitelj može poduzeti kazneni progon bez obzira na zakon države na čijem je teritoriju kazneno djelo počinjeno, ako se to djelo smatra kaznenim djelom prema pravilima međunarodnog prava.*

Članak 266. stavak 2.**Nastavak odgođene glavne rasprave**

(2) *Glavna rasprava koja je odložena mora iznova početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odlaganje trajalo duže od 30 dana, ali uz suglasnost stranaka i branitelja vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovno i da se ne vrši novi očevid, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dani na ranijoj glavnoj raspravi, odnosno da se koristi zapisnik o očevidu.*

Članak 291.**Dopuna dokaznog postupka**

(1) *Nakon izvođenja dokaza sudac odnosno predsjednik vijeća će upitati stranke i branitelja imaju li još koji dokazni prijedlog.*

(2) *Ukoliko stranke i branitelj nemaju nove dokazne prijedloge ili prijedlozi budu odbijeni, sudac odnosno predsjednik vijeća će objaviti da je dokazni postupak okončan.*

27. U Kaznenom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05 i 42/10), u tekstu koji je važio u relevantnom razdoblju, bitne odredbe glase:

Članak 43b. st. 1. i 3.**Kazna dugotrajnog zatvora**

(1) *Za najteže oblike teških kaznenih djela počinjenih s umišljajem može se propisati kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 do 45 godina.*

(3) *Kazna dugotrajnog zatvora ne može se izreći počinitelju koji u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije navršio 21 godinu života.*

Članak 166. stavak 2. točka d)**Ubojstvo**

(2) *Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se:*

d) *tko drugoga usmrti iz koristoljublja, radi počinjenja ili prikrivanja kojeg drugog kaznenog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda; (...)*

28. U Ugovoru između Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima ("Službeni glasnik BiH" – Međunarodni ugovori, broj 11/05), važećem u relevantnom razdoblju, bitne odredbe glase:

Članak 4. stavak 3.**Tijela suradnje**

(3) *U hitnim slučajevima sudovi i druga mjerodavna tijela država ugovornica mogu komunicirati i preko Međunarodne organizacije kriminalističke policije (INTERPOL).*

29. Memorandum o saglasnosti u ostvarivanju i unapređenju saradnje u borbi protiv svih oblika teškog kriminala zaključenog između Republičkog javnog tužilaštva i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije i Tužiteljstva/Tužilaštva Bosne i Hercegovine iz 2005. godine (dostupan na internetskoj stranici Tužiteljstva BiH) u relevantnome dijelu glasi:

Područje primene

1. *Učesnici će sarađivati u skladu s odredbama ovog Memoranduma, tako što će jedan drugome pomagati na zahtev ili na sopstvenu inicijativu, u skladu sa odredbama ovog Memoranduma, a pridržavajući se kod toga zakona i propisa svojih država i međunarodnih bilateralnih i multilateralnih sporazuma koji su na snazi između Srbije i Crne Gore i Bosne i Hercegovine.*

2. *Pomoć može posebno uključivati*

a) *pribavljanje i razmenu obaveštenja, izveštaja i dokumenata, kada za to nije potrebna prinuda, uključujući i izjave osumnjičenih ili drugih lica,*

b) *razmjenjivanje informacija koje omogućuju ili doprinose istraživanju ili sprečavanju kriminalnih delatnosti, (...)*

VI. Dopustivost

30. *Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.*

31. *Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.*

32. *U konkretnom slučaju predmet pobijanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 09 0 K 000313 10 Kž 15 od 16. ožujka 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, pobijanu presudu apelant i njegov branitelj su primili 24. odnosno 26. svibnja 2011. godine, a apelacije su podnesene 18., odnosno 21. srpnja 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.*

33. *Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.*

VII. Meritum

34. *Apelant smatra da su mu pobijanim presudama povrijeđena prava iz članka II/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 2. Europske konvencije, članka II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3. Europske konvencije, članka II/3.(d) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 5. Europske konvencije i članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske*

konvencije. Međutim, iako to apelant eksplicitno nije naveo, apelacijski navodi se u biti svode na kršenje članka 6. st. 1. i 3. točke c) i d) Europske konvencije.

35. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

36. Članak 6. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1) Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

3) Svako tko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava:

c. da se brani sam ili uz pomoć branitelja koga sam izabere ili da, ukoliko ne raspolaže sredstvima da plati branitelja, da ga dobije besplatno, kada to nalažu interesi pravde;

d. da sam ispituje ili zahtijeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se prisustvo i saslušanje svjedoka obrane odobri pod uvjetima koji važe i za svjedoka optužbe; [...]

37. Ustavni sud, prvenstveno, ukazuje na to da se postupak odnosi na utvrđivanje utemeljenosti kaznene optužbe protiv apelanta, te je stoga članak 6. Europske konvencije primjenjiv. S obzirom na to, Ustavni sud će u konkretnom slučaju ispitati je li postupak bio pravičan na način na koji to zahtijeva članak 6. Europske konvencije.

38. Ustavni sud podsjeća na svoj stav prema kojem apelanti dopunu apelacije moraju dostaviti u roku iz članka 16. stavak (1) ranije važećih Pravila Ustavnog suda (koja su važila u vrijeme podnošenja apelacije), osim ukoliko se dopuna odnosi na nove pravne okolnosti koje su nastale nakon proteka navedenog roka (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 1426/05 od 9. studenog 2006. godine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 11/07; i Odluka broj AP 1326/10 od 28. veljače 2013. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). Stoga, Ustavni sud, podržavajući vlastitu praksu u predmetima koji su s ovog aspekta pokretali slična pravna pitanja, s obzirom na to da se dopuna apelacije od 25. kolovoza 2014. godine ne odnosi na nove pravne okolnosti koje su nastale nakon proteka navedenog roka, neće ispitivati apelantove navode iznesene u dopuni apelacije. U kontekstu navedenoga, Ustavni sud zapaža da je i člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, važećih u vrijeme donošenja ove odluke, propisan rok od 60 dana u kojem apelanti imaju pravo podnijeti apelaciju u odnosu na pobijanu presudu, te da se rok iz citirane odredbe odnosi i na sve eventualne dopune već podnesene apelacije.

39. U pogledu apelantovih navoda o kršenju prava na pravično suđenje, koji se odnose na način na koji je kazneni postupak proveden, prije svega s aspekta primjene relevantnih propisa vezanih za nadležnost tijela u Bosni i Hercegovine, što implicira na nezakonito postupanje uopće, uključujući i zakonitost dokaza, do procesnih propusta nadležnih tijela i redovitih sudova tijekom postupka, Ustavni sud ukazuje na to da, prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) i Ustavnog suda, zadaća ovih sudova nije preispitivati zaključke redovitih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovite sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadaća redovitih sudova ocijeniti činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02).

Zadaća Ustavnog suda je ispitati jesu li, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska. Dakle, u okviru apelacione nadležnosti Ustavni sud se bavi isključivo pitanjem eventualne povrede ustavnih prava ili prava iz Europske konvencije u postupku pred redovitim sudovima.

40. Dalje, Ustavni sud ukazuje na praksu Europskog suda i Ustavnog suda, prema kojima je zadaća redovitih sudova, a prvenstveno prvostupanjskog suda, ocijeniti izvedene dokaze i njihovu relevantnost u konkretnome predmetu. Ustavni sud, stoga, neće procjenjivati kvalitetu zaključaka redovitih sudova u pogledu procjene dokaza, ukoliko se ova procjena ne doima očito proizvoljnom. Isto tako, Ustavni sud se neće miješati ni u to kojim dokazima strana u postupku redoviti sudovi poklanjaju povjerenje na temelju slobodne sudačke procjene. To je isključivo uloga redovitih sudova, čak i kada su izjave svjedoka na javnoj raspravi i pod zakletvom suprotne jedna drugoj (vidi Europski sud, *Doorson protiv Nizozemske*, presuda od 6. ožujka 1996. godine, objavljena u Izvješćima broj 1996-II, stavak 78; i Ustavni sud, Odluka broj AP 612/04 od 30. studenog 2004. godine, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 19/05).

41. Dovodeći činjenice konkretnoga predmeta u kontekst navedenih stavova, Ustavni sud, prije svega, zapaža da se apelacijskim navodima ključno pobija cjelokupan postupak koji je proveden pred pravosudnim tijelima Bosne i Hercegovine, s aspekta nadležnosti Kantonalnog suda, nedostatka valjanog preuzimanja kaznenog gonjenja, izostanka relevantne komunikacije između nadležnih ministarstava, nepostojanja valjane zakonske regulative za tako što i sl. U vezi s tim suštinskim prigovorom i apelantovog branitelja i apelanta, Ustavni sud zapaža da je taj prigovor razmatran pred redovitim sudovima koji su se o tom prigovoru opširno i iscrpno očitovali u obrazloženjima pobijanih presuda, pa i u odgovoru na apelaciju. Ustavni sud u opširnim i jasnim obrazloženjima, koje su sudovi utemeljili na relevantnim odredbama ZKPFBiH, Memoranduma i Ugovora, ne vidi bilo kakvu proizvoljnost polazeći od nespornog utvrđenja redovitih sudova da je apelant državljanin Bosne i Hercegovine, sa stalnim prebivalištem u Sarajevu, koji je bio nedostupan tijelima gonjenja R Srbije, jer se nakon spornog događaja (15. srpnja 2007. godine) vratio u Sarajevo i na taj način postao dostupan tijelima gonjenja u BiH. Ustavni sud iz obrazloženja pobijanih presuda zapaža da je komunikacija između nadležnih tijela R Srbije i Bosne i Hercegovine započela preko Interpola BiH, koji je u sastavu SIPA-e, a sve sukladno odredbi članka 4. stavak 3. Ugovora, da je potom Okružno javno tužilaštvo Beograd (26. srpnja 2007. godine), na temelju Memoranduma i Drugog protokola o suradnji, dostavilo zamolnicu Tužiteljstvu BiH za apelantovo saslušanje, kojoj je udovoljeno, nakon čega je apelant dobio status osumnjičenog, a da je potom Okružno javno tužilaštvo u Beogradu dostavilo relevantne dokaze u vezi sa spornim događajem koji su teretili apelanta.

42. Ustavni sud zapaža i da su nadležna tijela i redoviti sudovi prilikom postupanja imali u vidu odredbe čl. 28 (*forum domicilii*), 45. i 225. ZKPFBiH, pa imajući u vidu sadržaj citiranih odredaba i činjenicu da su u konkretnom slučaju, shodno odredbi članka 225. ZKPFBiH, bili ispunjeni svi uvjeti za postupanje nadležnog Kantonalnog tužiteljstva, Ustavni sud u konkretnom slučaju ne vidi nikakvu proizvoljnost nadležnih tijela u postupanju. Uz to, Ustavni sud iz raspoloživih dokaza primjećuje da u konkretnom slučaju nisu izostale ni komunikacija i suradnja nadležnih ministarstava pravde R Srbije i Bosne i Hercegovine u vezi s preuzimanjem kaznenog gonjenja, sukladno tada važećem Ugovoru. Dakle, imajući u vidu da su se redoviti

sudovi iscrpno bavili tim prigovorom i da su apelantov ključni prigovor detaljno obrazložili na način koji, s obzirom na sadržaj relevantnih propisa, ne ostavlja utisak proizvoljnosti, Ustavni sud taj apelantov prigovor smatra neutemeljenim. Osim toga, Ustavni sud zapaža da je apelantov prigovor koji se tiče nezakonitih dokaza prikupljenih u fazi istrage usko povezan upravo s ključnim prigovorom o kojem se Ustavni sud već izjasnio ocijenivši ga neutemeljenim. Uz to, Ustavni sud podsjeća na to da su taj prigovor imali u vidu redoviti sudovi koji su ga ocijenili neutemeljenim u situaciji kada su nadležna tijela u BiH postupala sukladno ovlastima koja im pruža relevantni zakonski okvir, o čemu su se detaljno izjasnili u obrazloženjima presuda, koja Ustavni sud ne smatra proizvoljnim, tako da se i taj prigovor čini neutemeljenim.

43. Otklonivši dilemu u vezi s nadležnošću tijela BiH, Ustavni sud će u nastavku obrazloženja ispitati je li postupak pred redovitim sudovima bio usklađen s jamstvima koje pruža članak 6. Europske konvencije. Ustavni sud zapaža da su redoviti sudovi na temelju svih provedenih dokaza nesporno utvrdili apelantovu kaznenu odgovornost, odnosno da je apelant počinio tri kaznena djela ubojstva iz članka 166. stavak 2. točka d) KZFBiH, za što mu je primjenom relevantnih odredaba o stjecaju odmjerenosti kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 33 godine. Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nije izostala sveobuhvatna analiza izvedenih dokaza, pri čemu je prvostupanjski sud u svojoj presudi u potpunosti opisao proces pojedinačne ocjene dokaza, te njihovo dovodenje u međusobnu vezu, na temelju čega je zaključeno da je apelant počinio kazneno djelo koje mu je optužnicom stavljeno na teret, a takav stav je u cijelosti potvrdio Vrhovni sud, za što su redoviti sudovi dali jasna i argumentirana obrazloženja iz kojih ne proizlazi proizvoljnost. U vezi s apelantovim prigovorom da mu tako visoka kazna nije mogla biti odmjerenosti jer je u vrijeme počinjenja kaznenog djela tek napunio 21 godinu, Ustavni sud zapaža da odredbe članka 43b. stavak 3. KZFBiH propisuju da se kazna dugotrajnog zatvora ne može propisati osobi koja u vrijeme izvršenja kaznenog djela nije napunila 21 godinu. Budući da to u konkretnom predmetu nije slučaj, redoviti sudovi nisu imali nikakve zakonske smetnje da apelantu odrede upravo tu kaznu. Također, Ustavni sud podsjeća na to da je ta činjenica u konkretnom slučaju mogla biti uzeta samo kao olakšavajuća okolnost prilikom odmjerenosti kazne, na način kako su postupili redoviti sudovi, pa se i taj apelantov prigovor čini neutemeljenim.

44. U vezi s apelantovim prigovorom koji kršenje svojih prava dovodi u kontekst kršenja članka 266. stavak 2. ZKPFBiH (nastavak odgođene glavne rasprave), Ustavni sud zapaža da je apelant taj prigovor istakao u žalbi i da se Vrhovni sud o njemu detaljno izjasnio ne nalazeći prigovor opravdanim. Uz to, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u odgovoru na apelaciju smatrao potrebnim naglasiti da je apelant tijekom postupka, posebno u njegovoj odmakloj fazi, nastajao prekinuti kontinuitet glavne rasprave, tražeći izuzeće predsjednika Vijeća, zatim se žalio da ne može pratiti raspravu, nakon čega je uslijedilo njegovo vještačenje, pa je čak uoči nastavka glavne rasprave pribjegao i samoranjavanju keramičkom pločicom (kako je utvrđeno vještačenjem), sve s ciljem usporavanja tijeka postupka, kako je to protumačio Kantonalni sud. Isto tako, iz obrazloženja Vrhovnog suda je vidljivo da je u Kantonalnom sudu u cijelosti provedena citirana odredba, budući da je nakon izmjena sastava Vijeća glavna rasprava započinjala uvijek iznova uz tonsku reprodukciju ranijih rasprava, odnosno nastavljana je uz izričitu suglasnost stranaka u postupku, uključujući i apelantovog branitelja, da se ranije provedeni dokazi preuzmu, shodno odredbi članka 266. stavak 2. ZKPFBiH. Ustavni sud zapaža da apelant, osim što se poziva na kršenje procedure u odnosu na članak 266. stavak 2. ZKPFBiH, ne obrazlaže na koji način su za

apelanta eventualno nastupile štetne posljedice, pri čemu Ustavni sud iz raspoloživih dokaza takve štetne posljedice ne uočava. Shodno navedenome, imajući u vidu iscrpno obrazloženje Vrhovnog suda, te odgovor Kantonalnog suda koji se o tome detaljnije izjasnio, Ustavni sud u okolnostima konkretnog slučaja ne može prihvatiti opravdanim ni taj apelantov prigovor.

45. Imajući u vidu sve prethodno izneseno, Ustavni sud smatra da je apelantovo pozivanje na kršenje prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije neutemeljeno.

46. Konačno, apelant smatra da mu je povrijeđeno pravo na obranu, te da je prekršeno načelo ravnopravnosti stranaka u postupku, budući da je Kantonalni sud odbio prijedlog obrane za saslušanje određenih svjedokinja (državljanke R. Srbije), te prijedlog za provođenje dodatnih dokaza, odnosno ukazuje na to da prilikom davanja iskaza u MUP-u nije imao branitelja, te da je tijekom postupka imao nestručnu obranu izabranih branitelja, što sve ukazuje na kršenje članka 6. stavak 3. točke c) i d) Europske konvencije.

47. U vezi s apelantovim prigovorom da Kantonalni sud nije proveo sve dokaze koje je predlagao, Ustavni sud ukazuje na svoju raniju jurisprudenciju, prema kojoj članak 6. stavak 3. točka d) Europske konvencije ne daje stranci neograničeno pravo da sasluša svjedoke pred sudom, već je na redovitom sudu da ocijeni bi li izjave predloženih svjedoka ili izvođenje drugih predloženih dokaza bilo relevantno za odlučivanje u konkretnom slučaju. Sud koji vodi postupak mora imati određenu diskreciju o tim pitanjima. Pri tome, članak 6. stavak 3. točka d) Europske konvencije zahtijeva da sud samo navede razloge zbog kojih je odlučio ne pozvati one svjedoke čije saslušanje je izričito zahtijevano (vidi Europski sud, *Vidal protiv Belgije*, presuda od 22. travnja 1992. godine, serija A, broj 235, točka 34). Također, Ustavni sud podsjeća na vlastitu praksu i praksu Europskog suda, prema kojima je načelo ravnopravnosti stranaka iz članka 6. stavak 1. tijesno povezano s pravom iz članka 6. stavak 3. točka d) Europske konvencije. To načelo predstavlja važan element pravičnog suđenja, a posebno u kaznenom postupku. Navedeno načelo podrazumijeva da obje stranke moraju imati iste mogućnosti za izlaganje svog predmeta pod uvjetima koji ih ne stavljaju u podređen položaj u odnosu na protivnika.

48. Dovodeći u vezu navedena načela s konkretnim predmetom, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud dao detaljne i jasne razloge zašto je odbio prijedlog obrane za saslušanje određenih svjedokinja (radi se o državljanima R. Srbije koje se nisu odazvale pozivu Kantonalnog suda za svjedočenje, a koje nisu saslušane u fazi istrage, pri čemu obrana nije osigurala njihovo prisustvo, odnosno obrana nije predložila kao dokaz korištenje zapisnika o saslušanju svjedokinje koja je saslušana u fazi istrage), kao i dodatne dokaze obrane (imajući u vidu da optužba nije tražila provođenje dodatnih dokaza, shodno članku 291. ZKPFBiH, pri čemu je Kantonalni sud imao u vidu da su gotovo identični dokazi provedeni tijekom postupka), a dana obrazloženja je kao pravilna prihvatio Vrhovni sud u žalbenom postupku, tako da Ustavni sud ne nalazi ništa što bi ukazalo na bilo kakvu proizvoljnost u postupanju redovitih sudova u tom segmentu, odnosno ne nalazi da je na bilo koji način narušeno načelo ravnopravnosti stranaka u postupku, u smislu članka 6. stavak 3. točka d) Europske konvencije.

49. U vezi s apelantovim prigovorom da prilikom davanja iskaza u MUP-u nije imao branitelja, niti je poučen o svojim pravima koje dovodi u kontekst kršenja prava iz članka 6. stavak 3. točka c) Europske konvencije, Ustavni sud zapaža da je taj prigovor apelant također iznosio pred redovitim sudovima. Prije svega, Ustavni sud zapaža da su redoviti sudovi naveli da u spisu ne postoje dokazi da je apelant u svojstvu osumnjičenog davao bilo kakav iskaz pred nadležnim tijelima (MUP-a, SIPA-e i sl.),

будући да су на те околности саслушавани уписанци наведених тјела, што је проишло и из материјалних доказа (зписника о апелантовом изјави од 23. септембра 2007. године). Уставни суд запажа да су редовити судови били сугласни с тим да је апелант статус оsumњиченог добио у моменту када је изведен пред Туђителство БиХ (26. септембра 2007. године) када је поучен о својим правима и када му је по службеној дужности додјелен бранитељ којег је сам изабрао с листе бранитеља (одвјетник Омар Мехмедбашић), па се у том контексту, с обзиром на све изнесено и предочене доказе, тај приговор чини неутемљеним.

50. Коначно, у вези с апелантовим приговором да је током поступка имао неадекватну одбрану, прво одвјетника Омара Мехмедбашића, а потом и новоизабраног одвјетника Мухидина Капе, Уставни суд из расположивих доказа запажа да је апелант током читавог поступка имао бранитеља који му је додјелен по службеној дужности. Исто тако, Уставни суд запажа да је апелант током поступка био незадовољан одбраном одвјетника Омара Мехмедбашића, те је тражио његово изузеће, које је Кантонални суд прихватио јер се и сам увјерио да именовани одвјетник апеланту није пружио адекватну одбрану (рјешењем од 4. септембра 2008. године именовани одвјетник је разријешен дужности уз истодобно именовање новог одвјетника, за којег је Кантонални суд оцијенио да је апеланту пружио адекватну одбрану). Уставни суд примјећује да апелант осим незадовољства именованим одвјетницима није навео конкретне разлоге за то, јер из приложених доказа Уставни суд не запажа штетне последице које су таквом одбраном евентуално наступиле за апеланта. Стога, Уставни суд у околностима конкретног случаја, у ситуацији када апелант, осим пукот незадовољства именованим одвјетницима, није пружио конкретне доказе о евентуалним штетним последицама, те имајући у виду да је током читавог поступка имао бранитеља, не може прихватити оправданим ни тај приговор. Стога, имајући у виду све наведено, Уставни суд у околностима конкретног случаја сматра да су апелантови наводи о кршењу права из чланака 6. ставак 3. тоčka c) Европске конвенције неутемљени, те да су проведена јамства које пружа цитирани чланак.

Остали наводи

51. У вези с апелантовим наводима о кршењу права из чланака II/3.(a), (b), и (d) Устава Босне и Херцеговине, односно из чл. 2, 3, и 5. Европске конвенције, Уставни суд запажа да апелант те наводе није посебно образложио. Уставни суд сматра да апелант осим свог паушалног позивања на наведене одредбе није навео у чему се састоји кршење права из тих одредаба у поступку који је окончан побјаном пресудама, а у којем се одлучивало о утемељености казнене оптужбе против њега. Такође, Уставни суд не може закључити на који начин се побјаном одлукама покрене било које питање из наведених права.

VIII. Закључак

52. Уставни суд закључује да нема кршења права на правично суђење из чланака II/3.(e) Устава Босне и Херцеговине и чланака 6. ст. 1. и 3. тоčka c) и d) Европске конвенције када је апелант процесуиран пред надлежним тјелима Босне и Херцеговине за казнено дјело убојства и то у законитом поступку у којем су проведена сва јамства из чланака 6. ставак 1. Европске конвенције, на што је апелант неутемљено указао, при чему нису доведена у питање ни јамства из тоčka c) и d) ставка 3. наведеног чланака.

53. На основу чланака 59. ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

54. Према чланку VI/5. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обвезујуће.

Предсједница
Уставног суда Босне и Херцеговине
Valerija Galić, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 2946/11**, рјешавајући апелацију **Дамира Црњанија**, на основу члана VI/3(б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, предсједница
Миодраг Симовић, потпредсједник
Сеада Палаврић, потпредсједница
Мато Тадић, судија
Мирсад Ђеман, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 18. новембра 2014. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **Дамира Црњанија** поднесена против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 09 0 К 000313 10 Кж 15 од 16. марта 2011. године и Пресуде Кантоналног суда у Сарајеву број 09 0 К 000313 07 К од 7. октобра 2010. године.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Дамир Црњани (у даљњем тексту: апелант), тренутно на издржавању казне затвора у КПЗ-у Зеница, ког заступа Мухидин Капо, адвокат из Сарајева, поднио је 18. јула 2011. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Врховни суд) број 09 0 К 000313 10 Кж 15 од 16. марта 2011. године и Пресуде Кантоналног суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 09 0 К 000313 07 К од 7. октобра 2010. године.

2. Апелант је лично 21. јула 2011. године поднио апелацију против наведених пресуда, која је заведена под истим бројем **АП 2946/11**, а поднеском од 25. августа 2014. године допунио је апелацију.

II. Поступак пред Уставним судом

3. На основу члана 23 ст. (2) и (3) Правила Уставног суда, од Врховног суда, Кантоналног суда, те од Кантоналног тужилаштва Кантона Сарајево (у даљњем тексту: Кантонално тужилаштво) затражено је 2. јуна 2014. године да доставе одговоре на апелацију.

4. Врховни суд, Кантонални суд и Кантонално тужилаштво су одговоре на апелацију доставили у периоду од 6. до 11. јуна 2014. године.

III. Чињенично стање

5. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

6. Према стању списка, Кантонално тужилаштво је поднијело Оптужницу против апеланта број КТ-2503/07 од 14. новембра 2007. године, коју је 15. новембра 2007. године у цијелости потврдио Кантонални суд, због тога што је на територији Републике Србије (у даљњем тексту: Р Србија) починио три кривична дјела убиства из члана 166 став 2 тачка д) Кривичног закона ФБиХ (у даљњем тексту: КЗФБиХ), а све у вези с чланом 54 КЗФБиХ.

7. Кантонални суд је на основу проведених доказа како појединачно тако и у њиховом међусобном склопу и повезаности утврдио апелантову одговорност за кривична дјела која су му стављена на терет, те донио Пресуду број 09 0 K 000313 07 K од 7. октобра 2010. године, којом је апелант проглашен кривим што је у ноћи између 14. и 15. јула 2007. године у Београду, Р Србија, насеље Беле Воде, на начин поближе прецизиран у изреци пресуде, усмртио два лица из користољубља, те једно лице да би прикрио извршење другог кривичног дјела. Он је тиме починио кривично дјело убиства из члана 166 став 2 тачка д) КЗФБиХ, а у вези с чланом 54 истог закона, па му је суд за наведена кривична дјела утврдио казне дуготрајног затвора од по 28 година, те казну дуготрајног затвора у трајању од 33 године, након чега је суд примјеном члана 54 став 2 тачка а) КЗБиХ осудио на јединствену казну дуготрајног затвора у трајању од 33 године.

8. Истом пресудом, на основу одредбе члана 78 КЗФБиХ, од апеланта су одузети сјечиво сјекире и дрвена дршка за сјекиру, а на основу одредби чл. 114 и 115 КЗФБиХ одузети су му и предмети који су поближе прецизирани у изреци пресуде. Даље, на основу одредбе члана 57 КЗФБиХ апеланту је у изречену казну затвора урачунато вријеме проведено у притвору од 26. јула 2007. године, при чему је апелант ослобођен дужности плаћања накнаде трошкова кривичног поступка. Коначно, оштећени у поступку Маринко Мајсторовић и Драгић Ситарница су са имовинскоправним захтјевом упућени на парнични поступак.

9. Кантонални суд је у исцрпном образложењу датом на скоро 50 страна таксативно навео све проведене доказе оптужбе и одбране, при чему се осврнуо и на доказе, односно додатне доказе одбране који нису прихваћени (исцрпније на стр. од 3 до 9 образложења). У вези с приједлогом одбране да се као доказ проведе саслушање Борјане Павловић, Јасмине Ђумзел и Милице Мишчевић (држављанке Р Србије), Кантонални суд је навео да наведени докази нису проведени уз појашњење зашто то није учињено. У вези с тим је наглашено да је на главном претресу одржаном 15. марта 2010. године одбрани непосредно уручен записник о саслушању свједокиње Борјане Павловић, али да одбрана до закључења главног претреса није понудила приједлог суду за евентуално коришћење записника. У вези с доказом одбране да се саслушају Јасмина Ђумзел и Милица Мишчевић, Кантонални суд је навео да одбрана те доказе није извела. Наиме, како је истакао Кантонални суд, наведени суд је у више наврата безуспјешно позивао наведене свједокиње које живе у Београду, јер се оне очигледно нису одазвале позиву суда, при чему наведени суд није имао могућности да обезбједи њихово присуство на главном претресу због објективних разлога (наведене свједокиње живе на територији друге државе). Наглашено је да именоване свједокиње нису саслушане ни у фази истраге, па због тога није било могуће обезбједити да се њихов исказ користи у смислу одредбе члана 288 ЗКПФБиХ, при чему ни одбрана није обезбједила њихово присуство. У погледу приједлога одбране за извођење додатних доказа, Кантонални суд је оцијенио да додатни докази не могу бити изведени у ситуацији када оптужба на суду није извела нити један додатни доказ, а што је у складу с одредбом члана 291 ЗКПФБиХ. Појашњено је да је одбрана на главном претресу одржаном 30. августа 2010. године предложила да се као додатни доказ прегледа видео-касета с увиђаја од 26. јула 2007. године у Градачкајој улици, за који се одбрана определила као за додатни доказ (поводом наведеног

увиђаја током поступка је као доказ оптужбе изведен доказ увидом и читањем записника о увиђају од 26. јула 2007. године и као свједок саслушан Кенан Капо који је присуствовао увиђају). Кантонални суд је истакао да је у таквој процесној ситуацији одбрана на крају доказног поступка као додатни доказ предложила да се изведе доказ непосредним опажањем сјекире која је пронађена на лицу мјеста приликом увиђаја, при чему је појаснио да је током поступка као доказ оптужбе изведен доказ увидом и у ту сјекиру, али је том приликом, уз сагласност странака, сјекира примљена као доказ, али без њеног непосредног посматрања. У таквој ситуацији, како је истакао Кантонални суд, када је одбачен приједлог одбране за извођење наведених доказа, односно додатних доказа, наведени суд је имао у виду да неизвођењем наведених доказа суд није дао предност оптужби у односу на одбрану у погледу извођења доказа.

10. Кантонални суд се, прије оцјене доказа и утврђивања чињеничног стања, осврнуо на начин на који су органи гоњења Босне и Херцеговине преузели апелантову кривично гоњење, имајући у виду да одбрана упорно оспорава наведену околност. Кантонални суд је дао детаљно образложење, а што произилази из садржине доказа проведених током поступка, тј. да је Окружно јавно тужилаштво у Београду 26. јула 2007. године доставило Тужилаштву Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Тужилаштво БиХ) Замолницу број КТН-428/07 за апелантово саслушање због основане сумње да је починио кривично дјело убиства из члана 114 став 1 КЗ Р Србије, а све, како је истакнуто, у смислу члана 2.а) Меморандума о сагласности о остваривању и унапређењу сарадње у борби против свих облика тешког криминала закљученог између Републичког јавног тужилаштва и Тужилаштва за ратне злочине Р Србије и Тужитељства/Тужилаштва Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Меморандум), те Другог додатног протокола уз Европску конвенцију о међусобном преузимању правне помоћи у кривичним правима из 1959. године (у даљњем тексту: Други додатни протокол). Даље је појашњено да је Тужилаштво Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Тужилаштво БиХ), поступајући у складу с поменутом замолницом, предузело одређене радње и издало одговарајуће наредбе (апелантово саслушање, те узимање длака и букалне слузнице), након чега је апелант као осумњичени саслушан (пред Тужилаштом БиХ), а да је потом Окружно јавно тужилаштво у Београду доставило одговарајуће прилоге и доказе о преузимању кривичног гоњења тада осумњиченог апеланта, држављанина БиХ с пребивалиштем у Сарајеву, и који је у том тренутку био доступан органима гоњења у БиХ. Кантонални суд је појаснио да је Тужилаштво БиХ упутило приједлог Суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Суд БиХ) за одређивање мјере притвора за тада осумњиченог апеланта, али се наведени суд прогласио ненадлежним и комплетан предмет уступио Кантоналном суду. Након тога је Кантонално тужилаштво предузело радње кривичног гоњења због кривичног дјела убиства из члана 166 став 2 ЗКПФБиХ, те је у вези с тим Кантоналном суду доставило приједлог да се апеланту одреди мјера притвора, ком је удовољено, у смислу члана 46 ЗКПФБиХ. Кантонални суд је појаснио да је након тога услиједила кореспонденција између надлежних министарстава правде Р Србије и Босне и Херцеговине, у складу с Уговором између Босне и Херцеговине и Србије и Црне Горе о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима из 2005. године (у даљњем тексту: Уговор), након чега је 14. новембра 2007. године подигнута оптужница, која је потврђена 15. новембра 2007. године. Кантонални суд је образложио да је поступао у

складу с потврђеном оптужницом нагласивши да све доказе које је прибавило Кантонално тужилаштво сматра законитим зато што је надлежни кантонални тужилац предузимао радње кривичног гоњења против држављанина Босне и Херцеговине, који има пребивалиште у Сарајеву (одредбе члана 28 ЗКПФБиХ, *forum domicilii*), те у складу с његовом основном дужношћу да открива и гони учиниоце кривичних дјела и у том смислу предузимао све радње прописане законом (члан 45 ЗКПФБиХ).

11. Кантонални суд је, потом, оцјењујући све проведене доказе (који су детаљно елаборирани на стр. од 11 до 40 образложења), закључио да је Кантонално тужилаштво на безбједан и поуздан начин доказало да је апелант починио кривично дјело које му је стављено на терет. Дакле, Кантонални суд је током поступка неспорно закључио да је апелант у ноћи између 14. и 15. јула 2007. године у Београду, Р Србија, насеље Беле Воде, дошавши у посјету у кућу родбине у ул. Водоводској II, гдје је живјела породица Ситарица, у намјери да их лиши живота, те да прибави противправну имовинску корист за куповину путничког аутомобила, а знајући да имају новац, сјекиром коју је пронашао у ходнику куће, више пута сјечивом ударио тетку Гордану, а потом и тетка Зорана, нанијевши им тешке тјелесне повреде опасне по живот од којих је наступила смрт наведених лица, након чега је извршио преметачину куће и узео и присвојио 4.700,00 евра, 1.500,00 CHF, те четири мобилна телефона и три фото-апарата, који су детаљно описани у образложењу пресуде. Током поступка је неспорно утврђено да је апелант знао да је о његовој посјети обавијештена кћерка убијених, апелантова родица Зорица Ситарица, која је требала да се врати кући, одлучивши да је сачека како би и њу лишио живота и прикрио причињена убиства, па када је Зорица ушла у кућу више пута ју је оштрицом сјекире ударио по глави, нанијевши јој тешке тјелесне повреде опасне по живот које су проузроковале њену смрт, након чега је лешеве запалио усљед чега су се од дима угушила три пса која су била у кући, а потом се са мјеста догађаја удаљио возилом које је припадало породици Ситарица, које је оставио у ул. Водоводска. Током поступка је, такође, неспорно утврђено да се апелант 15. јула 2007. године у Сарајево вратио таксијем, те да је након доласка у Сарајево купио возило BMW, затим да је у банци замијенио ефективу изражену у CHF, након чега је купио и остале ствари, а остатак новца, мобилеле и фото-апарате је оставио у гепеку купљеног аутомобила.

12. Кантонални суд је појаснио да је Кантонално тужилаштво предпочло бројне материјалне доказе који потврђују да је апелант на мјесту догађаја оставио мноштво трагова који се доводе у везу с предузетим радњама приликом лишавања живота оштећених. Дакле, пронађени су апелантови трагови на шољици кафе, тетрапаку, штилу од сјекире, лопатици, пластичној посуди, картицама, волану итд., односно на свим оним предметима који су коришћени прије, у току и након почињеног кривичног дјела. Наглашено је и да су поред трагова оштећених пронађени само апелантови трагови, иако је с мјеста догађаја узето око 70 различитих узорка, а што представља велики број.

13. У погледу апелантове виности, Кантонални суд је утврдио да су се у апелантовим радњама стекла сва битна обиљежја кривичног дјела убиства, при чему је апелант поступао с директним умишљајем, јер је хтио и остварио забрањену посљедицу, о чему се суд исцрпније изјаснио на 43. страни образложења.

14. У односу на наводе одбране да су апеланту онемогућени право на одбрану и право на браниоца у тренутку када је добио статус осумњиченог, Кантонални суд

је те наводе оцијенио неоснованим. Појашњено је да је апелант сходно резултатима доказног поступка добио статус осумњиченог у тренутку када је изведен пред Тужилаштво БиХ ради давања изјаве. Даље је наглашено да апелант прије тога није имао тај статус, а што произилази из садржине исказа саслушаних свједока Кујаче, Нумановића и Мешића и садржине преамбуле записника о апелантовом саслушању од 26. јула 2007. године. Кантонални суд је појаснио да се приликом апелантовог доласка у МУП поступило према замолници, као и наредби да се с апелантом обави разговор на околности његовог боравка у Београду, те да се од апеланта изузму узорци за добијање ДНК профила, а о чему је сачињена службена забиљешка, а тек након доласка у Тужилаштво БиХ апелант је добио статус осумњиченог, када је донесена и наредба о провођењу истраге, када је апелант поучен о свом статусу и правима и када му је постављен бранилац по службеној дужности с којим је имао могућност консултације и разговора, прије давања исказа. Према садржини записника од 26. јула 2007. године, који је апелант уредно потписао, произилази да је апелант с предочене листе адвоката изабрао адвоката Омара Мехмедбашића, који му је постављен за браниоца по службеној дужности. У погледу признања које је апелант дао у фази истраге, Кантонални суд је истакао да своју одлуку није засновао на апелантовом признању већ на свим изведеним доказима (о чему се суд исцрпније изјаснио на страни 45 образложења).

15. Приликом одмјеравања утврђених казни, као и приликом изрицања јединствене казне дуготрајног затвора, Суд је од олакшавајућих околности прихватио околност да апелант раније није био осуђиван и да се ради о лицу које је у вријеме извршења кривичног дјела тек напунило 21 годину живота, док је од отежавајућих околности прихватио да је апелант кривична дјела починио у кући породице Ситарица у коју је дошао као њихов блиски сродник, при чему је у потпуности искористио постојеће односе који су владали међу њима (љубав и повјерење), да је кривична дјела починио према блиским сродницима, да је као средство извршења користио сјекиру којом је оштећеним нанио бројне озљеде итд. (о чему се Суд исцрпније изјаснио на стр. 47 образложења). Према оцјени Кантоналног суда, утврђена казна затвора и изречена јединствена казна дуготрајног затвора адекватне су околностима под којима је апелант починио наведена кривична дјела, степену кривичне одговорности, налазећи да само таквом казном може да се оствари сврха кажњавања, у смислу одредбе члана 42 КЗФБиХ, односно да ће изречена јединствена казна дуготрајног затвора у трајању од 33 године дјеловати васпитно на апеланта, али и на остале да не чине таква кривична дјела.

16. Одлучујући о жалбама странака поднесеним против првостепене пресуде, Врховни суд је на сједници Вијећа донио Пресуду број 09 0 К 000313 10 Кж 15 од 16. марта 2011. године, којом је одбио жалбе и потврдио оспорену пресуду.

17. Врховни суд је након испитивања првостепене пресуде у границама жалбених разлога закључио да је наведена пресуда законита прихватајући у цијелости став и закључке првостепеног суда. У вези с апелантовим приговорима којим оспорава надлежност Кантоналног суда, указујући на то да није било потребног одобрења надлежног министарства за покретање кривичног поступка, при чему оспорава и начин на који је вршена комуникација између надлежних органа, затим надлежност Кантоналног суда и сл., Врховни суд се исцрпно изјаснио на стр. од 3 до 5 образложења пресуде. Образлажући став о неоснованости тих навода, Врховни суд је, између осталог, навео да је

током поступка неспорно утврђено да су убиства извршена у ноћи између 14. и 15. јула 2007. године на подручју Београда, Р Србија, и да се апелант 15. јула 2007. године вратио таксијем из Београда. Исто тако је неспорно да је апелант држављанин Босне и Херцеговине са сталним пребивалиштем у Сарајеву, те да је 26. јула 2007. године Окружно јавно тужилаштво из Београда послало Тужилаштву БиХ замолницу за апелантово саслушање, а потом и потребан доказни материјал заједно с кривичном пријавом ПУ за Град Београд за преузимање кривичног гоњења против апеланта због кривичног дјела тешког убиства, јер апелант није био доступан органима гоњења у Р Србији. У вези с апелантовим приговором да није постојало потребно одобрење надлежног министарства за покретање кривичног поступка против њега, Врховни суд се позвао на одредбе члана 225 ЗКПФБиХ, који прописује да у случају када је кривично дјело извршено ван територије Федерације БиХ тужилац може да предузме кривично гоњење ако је то кривично дјело прописано у КЗФБиХ, затим прописује услове за то, који су у конкретном случају неспорно испуњени, те прецизира да тужилац може да предузме кривично гоњење без обзира на закон државе на чијој је територији дјело извршено, ако се то дјело сматра кривичним дјелом према правилима међународног права, у шта спада кривично дјело убиства, при чему је наглашено да идентичне одредбе садржи и КЗБиХ. Појашњено је да се у конкретном случају ради о примјени тзв. националног принципа, па стога, према оцјени Врховног суда, надлежном Кантоналном тужилаштву није било потребно никакво одобрење надлежног државног органа за предузимање кривичног гоњења против апеланта, при чему се апелант погрешно позива на одредбу члана 223 ЗКПФБиХ, која прописује да је такво одобрење потребно само када је законом изричито прописано, а предметни случај не спада у такве изузетке. У вези с комуникацијом надлежних органа у предметном случају, наглашено је да је почетна комуникација започела преко Интерпола БиХ, који је у саставу СИРА-е, што произилази из поднеска Полицијске управе за Град Београд број 02/3-514/07 од 23. јула 2007. године. Сем тога, како је истакао Врховни суд, да је та комуникација и изостала, а из проведених доказа произилази да није, апелант није навео какве су штетне посљедице наступиле за њега, па се апелантови приговори да се оспорена пресуда заснива на недозвољеним доказима чине неоснованим.

18. Врховни суд је оцијенио неоснованим апелантове приговоре да му је првостепени суд повриједио право на одбрану јер приликом саслушања у МУП-у није имао браниоца, односно да га је бранилац ког му је суд поставио по службеној дужности (адвокат Омар Мехмедбашић) нестручно бранио. У вези с тим приговорима, Врховни суд је навео да из записника Тужилаштва БиХ од 26. јула 2007. године произилази да је апелант у својству осумњиченог први пут саслушан у наведеном тужилаштву, те да је апелант прије испитивања с предочене листе адвоката сам изабрао браниоца по службеној дужности, управо адвоката Омара Мехмедбашића, који је присуствовао том испитивању, а именовани адвокат је апеланта бранио у истражном поступку и на главном претресу све до 2. јула 2008. године када је апелант поднио захтјев за његово разрјешење, након чега је првостепени суд 4. јула 2008. године донио рјешење о разрјешењу именованог адвоката уз истовремено постављање новог браниоца по службеној дужности (адвокат Мухидин Капо). Даље, Врховни суд је појаснио да у спису не постоје докази да је апелант у својству осумњиченог био саслушан у МУП-у, а у односу на наведене околности

свједочили су Вехбо Нухановић, Игор Кујача и Џевад Мешић, који приликом свједочења нису потврдили апелантове наводе, као што је детаљно испитао и првостепени суд, нити се на таквом доказу заснива оспорена пресуда (о чему се Врховни суд детаљније изјаснио на страни 6 образложења).

19. У контексту апелантовог приговора да је првостепени суд поступио супротно одредби члана 266 став 2 ЗКПФБиХ када је након измјене чланова вијећа које је судило, односно након одлагања главног претреса, које је трајало дуже од 30 дана, одбио захтјев одбране да се сви до тада саслушани свједоци и вјештаци саслушавају поново, Врховни суд се исцрпно изјаснио о неоснованости тог приговора на стр. 7 и 8 оспорене пресуде. Врховни суд је, између осталог, појаснио да из записника с рочишта произилази сасвим супротно, односно да се 14. априла и 14. маја 2008. године измијенио састав вијећа, али да је након тога претрес почињао изнова, у смислу члана 266 став 2 ЗКПФБиХ, при чему су се у наставку поступка, уз изричиту сагласност странака, користили искази свједока који су дати на ранијем претресу (радило се о три свједока), при чему је и тонска репродукција главног претреса од 22. јануара 2008. године вршена на главном претресу од 5. јуна 2008. године, па су на тај начин пред измијењеним члановима Вијећа били поновљени проведени докази, тако да се тонска репродукција наставила све до главног претреса који је одржан 11. августа 2008. године када је одбрана предложила да се даљња репродукција више не врши, већ да се проведени докази преузму, односно користе. Још је појашњено да је 16. јула 2010. године измијењено Вијеће и да је након тога претрес поново почео изнова, да се након тога вршила дјелимична репродукција до тада проведених доказа на претресима када је, уз сагласност странака и апелантовог браниоца, одлучено да ће се користити проведени докази који нису били репродуковани, након чега се наставило с доказним поступком и то директним испитивањем апеланта у својству свједока. Још је појашњено да је тај претрес био одложен за 20. август 2010. године и то након што је предсједница Вијећа предочила странкама да би у том случају претрес морао да почне изнова ради протока рока од 30 дана, након чега су странке (укључујући и апелантовог браниоца) дале изричиту сагласност да се проведени докази не проводе поново, да се вјештаци и свједоци не саслушавају поново, односно да се користе проведени докази. Врховни суд је, оцјењујући и остале апелантове приговоре неоснованим (о чему се наведени суд исцрпно изјаснио на стр. од 8 до 13 образложења пресуде), одлучио као у изреци пресуде.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

20. Апелантов адвокат сматра да је оспореним пресудама повријеђено апелантово право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европски суд). У апелацији се посебан нагласак ставља на околност да се другој држави није могло уступити кривично гоњење, сходно важећем закону Р Србије, уколико се ради о кривичном дјелу за које може да се изрекне казна затвора већа од 10 година. У том смислу је наглашено да су БиХ и Р Србија Споразум о уступању кривичног гоњења потписале тек 26. фебруара 2010. године, па ако се узме у обзир да је предмет уступљен органима у БиХ у октобру 2007. године произилази да се радило о незаконитом уступању. Даље је наглашено да се Јавно тужилаштво у Београду обратило

Тужилаштву БиХ Замолницом број КТН-428/07 од 26. јула 2007. године за апелантово саслушање на одређене околности и да се упореди апелантов ДНК профил с ДНК профилом пронађеним на лицу мјеста. Наглашено је да је Кантонално тужилаштво, иако није имало сагласност за преузимање кривичног гоњења, дало приједлог за одређивање мјере притвора апеланту, ком је удовољено. На основу свега наведеног, апелантов адвокат је подсјетио на одредбу члана 17 ЗКПФБиХ, која прописује да кривични поступак може да се проведе само на захтјев надлежног тужиоца, а то 30. октобра 2007. године кантонални тужилац није био, па су све радње које су у истрази проведене практично проведене незаконито. Истиче да се грубо кршење његових људских права огледа у чињеници да је, сходно одредби члана 59 став 1 ЗКПФБиХ према ком осумњичени мора имати браниоца ако је осумњичен за кривично дјело за које му се може изрећи казна дуготрајног затвора, саслушан у просторијама СИПА-е у својству осумњиченог, затим у просторијама МУП-а Кантона Сарајево и Федералне управе полиције, при чему му није омогућен бранилац. Грубо кршење апелантових права је почињено кршењем члана 266 став 2 ЗКПФБиХ, који прописује да главни претрес, који је одложен, мора поново да започне ако је одлагање трајало дуже од 30 дана, што у конкретном случају није проведено јер апелант није био сагласан с читањем изведених доказа.

21. Апелант у својој апелацији наводи да су му оспореним одлукама повријеђена права из члана II(3а) Устава Босне и Херцеговине и члана 2 Европске конвенције, члана II(3б) Устава Босне и Херцеговине и члана 3 Европске конвенције, члана II(3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 Европске конвенције и члана II(3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције.

22. У исцрпној апелацији апелант понавља разлоге које је његов адвокат навео у апелацији везано за незаконито преузимање кривичног гоњења указујући на то да, између осталог, није могао бити процесуиран у БиХ, затим да приликом саслушања у МУП-у није имао адвоката, да је том приликом вршен притисак на њега да призна извршење кривичног дјела, што је под притиском и учинио, те на процесне пропусте Кантоналног суда у вези с кршењем члана 266 ЗКПФБиХ. Затим, апелант истиче да је током поступка био незадовољан радом бранилаца који су му додијељени по службеној дужности, прије свега адвокатом Омаром Мехмедбашићем, указујући на његову незаинтересованост за случај, који је разријешен те обавезе на апелантово тражење. Такође, апелант истиче да није задовољан ни с новоизабраним браниоцем. Сматра да је његова одбрана требало да буде много боља и ефикаснија. Указује и на кршење права на одбрану јер нису проведени сви докази које је предложио за провођење, прије свега саслушање три свједока из Београда, те увид у сјекиру и преглед видео-снимка сачињеног приликом увиђаја с лица мјеста. Сматра да му је казна престрого одмјерена, с обзиром на чињеницу да је у моменту извршења кривичног дјела тек напунио 21 годину, па му стога казна дуготрајног затвора није могла бити утврђена.

б) Одговор на апелацију

23. Врховни суд је у одговору на апелацију истакао да су наводи апелације неосновани. Наглашено је да се у изузетно опширној апелацији понављају потпуно исти наводи и приговори као у жалби изјављеној посредством апелантовог браниоца (за ког апелант у апелацији тврди да нема повјерења у њега). Како је на све те наводе већ детаљно и опширно одговорено у пресуди наведеног суда, Врховни

суд се умјесто непотребног понављања у цијелости позвао на образложење из оспорене пресуде. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

24. Кантонални суд је у исцрпној апелацији детаљно описао начин преузимања кривичног гоњења од Р Србије, при чему је наглашено да је апеланту суђено пред стварно и мјесно надлежним судом на основу истраге коју је, у складу с одредбама ЗКПФБиХ и КЗБиХ, провело надлежно Кантонално тужилаштво, затим да је у Тужилаштву БиХ била донијета наредба о провођењу истраге, након чега је предмет уступљен на надлежно поступање Кантоналном тужилаштву. Наведено је да се првостепени суд о томе опширно изјаснио и у образложењу пресуде, те је у одговору исцрпно поновљена процедура око преузимања предмета на надлежно поступање. Кантонални суд се у одговору на апелацију осврнуо и на остале апелантове приговоре. Тако је у вези с наводним незаконитим поступањем према апеланту у просторијама МУП-а и СИПА-е истакнуто да је апелант крајем јула у пратњи свог оца самоиницијативно дошао у просторије СИПА-е, желећи дати исказ у својству свједока на околности свог боравка у Београду. Саслушан је и запосленик СИПА-е Игор Кујача, који је узео исказ од апеланта, али да у том тренутку није постојао никакав службени докуменат, па службеницима није био познат нити један детаљ у вези с убиством у Београду, те је апелант у слободном излагању дао своју изјаву у својству свједока. Дакле, није испитан у својству осумњиченог, што је потврђено садржином записника о апелантовој изјави од 23. јула 2007. године пред овлашћеним органима СИПА-е. Кантонални суд се осврнуо и на апелантове наводе о кршењу члана 266 став 2 ЗКПФБиХ, истакнувши да се апелант и током поступка у више наврата позивао на цитирану одредбу, посебно у одмаклој фази кривичног поступка, све, према оцјени наведеног суда, с намјером да истекне вријеме које је могао да проведе у притвору. Због тога је Кантонални суд, уз сагласност странака у поступку, предложио да се раније изведени докази преузму да би се онемогућило апеланту да евентуално злоупотреби ту околност на главном претресу одржаном 20. августа 2010. године. Међутим, након што су због претходне сагласности преузети изведени докази, апелант је затражио да се изузме предсједник Вијећа, а након што је суд поступио у складу с одредбама ЗКПФБиХ, апелант је изјавио да не може да прати главни претрес, па је обављено вјештачење. Исто тако је наглашено да је апелант у току трајања кривичног поступка покушао да прекине континуитет главног претреса саморањавањем керамичком плочицом, како је то утврђено вјештачењем уочи наставка главног претреса и то на самом крају кривичног поступка. У том смислу је током поступка инсистирао и на замјени браниоца (адвоката Мухидина Капе), ког Кантонални суд није разријешо дужности зато што се нису стекли услови из члана 63 ЗКПФБиХ. Истакнуто је да именовани бранилац није неодговорно обављао своју дужност, нити је апелант суду доставио пуномоћ којом је евентуално ангажовао новог браниоца. Колико је наведени суд поштовао апелантово право на одбрану, те да би обезбиједио фер и поштено суђење, говори и податак да је наведени суд 4. јула 2008. године разријешо дужности Омара Мехмедбашића, адвоката из Сарајева, за ког је оцјењено да не пружа адекватну одбрану апеланту. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

25. Кантонално тужилаштво је наводе апелације оцјенило неоснованим предложивши да се апелација одбије као неоснована јер апеланту током поступка нису прекршена права на која се у апелацији позвао.

V. Релевантни прописи

26. У **Закону о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине** ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09 и 12/10), у тексту који је важио у релевантном периоду, битне одредбе гласе:

Члан 15. став 1.**Једнакост у поступању**

(1) Суд је дужан странке и браниоце третирати на једнак начин и свакој страни пружити једнаке могућности у погледу приступа доказима и њиховом извођењу на главној расправи.

Члан 28. став 1.**Forum domicilii**

(1) Ако није познато мјесто извршења кривичног дјела или ако је то мјесто ван подручја Федерације, надлежан је суд на чијем подручју осумњичени односно оптужени има пребивалиште или боравиште.

Члан 45. ст. 1. и 2. тачке а) и б)**Права и дужности**

(1) Основно право и основна дужност тужеоца је откривање и гоњење починилаца кривичних дјела која су у надлежности суда

(2) Тужилац има право и дужан је да:

а) одмах по сазнању да **'постоје основи сумње'** да је почињено кривично дјело предузме потребне мјере с циљем његовог откривања и провођења истраге, проналажења осумњиченог, руковођења и надзора над истрагом, као и ради управљања активностима овлашћених службених лица везаних за проналажење осумњиченог и прикупљање изјава и доказа;

б) проведе истрагу у складу са овим законом; (...)

Члан 225.**Посебни услови за кривично гоњење**

(1) У случају када је кривично дјело извршено ван територије Федерације, тужилац може предузети кривично гоњење ако је то кривично дјело прописано у закону Федерације.

(2) У случају из става 1. овог члана тужилац ће предузети кривично гоњење само у случају ако је извршено дјело прописано као кривично дјело и по закону државе на чијој је територији кривично дјело извршено. Ни у том случају кривично гоњење се неће предузети ако се по закону те државе кривично гоњење предузима по захтјеву оштећеног, а такав захтјев није поднесен.

(3) Тужилац може предузети кривично гоњење, без обзира на закон државе на чијој је територији кривично дјело извршено, ако се то дјело сматра кривичним дјелом према правилима међународног права.

Члан 266. став 2.**Настављање одгођеног главног претреса**

(2) Главна расправа која је одложена мора изнова почети ако се измјенио састав вијећа или ако је одлагање трајало дужије од 30 дана, али уз сагласност странака и браниоца вијеће може одлучити да се у оваквом случају свједоци и вјештаци не саслушавају поново и да се не врши нови увиђај, него да се користе искази свједока и вјештака дати на ранијој главној расправи, односно да се користи записник о увиђају.

Члан 291.**Допуна доказног поступка**

(1) Након извођења доказа, судија односно предсједник вијећа ће упитати странке и браниоца да ли имају још неки доказни приједлог.

(2) Уколико странке и бранилац немају нове доказне приједлоге или приједлози буду одбијени, судија односно предсједник вијећа ће објавити да је доказни поступак завршен.

27. У **Кривичном закону Федерације Босне и Херцеговине** ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" бр. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05 и 42/10), у тексту који је важио у релевантном периоду, битне одредбе гласе:

Члан 43б. ст. 1. и 3.**Казна дуготрајног затвора**

(1) За најтеже облике тешких кривичних дјела почињених с умишљајем може се прописати казна дуготрајног затвора у трајању од 21 до 45 година.

(3) Казна дуготрајног затвора не може се изрећи починиоцу који у вријеме почињења кривичног дјела није навршио 21 годину живота.

Члан 16б. став 2. тачка д)**Убиство**

(2) Казном затвора најмање десет година или казном дуготрајног затвора казнит ће се:

д) ко другог усмрти из користољубља, ради почињења или прикривања неког другог кривичног дјела, из безобзирне освете или из других ниских побуда; (...)

28. У **Уговору између Босне и Херцеговине и Србије и Црне Горе о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима** ("Службени гласник БиХ" – Међународни уговори, број 11/05), важећем у релевантном периоду, битне одредбе гласе:

Члан 4. став 3.**Органи сарадње**

(3) У хитним случајевима судови и други надлежни органи држава уговорница могу комуницирати и преко Међународне организације криминалистичке полиције (ИНТЕРПОЛ).

29. **Меморандум о сагласности у остваривању и унапређењу сарадње у борби против свих облика тешког криминала закљученог између Републичког јавног тужилаштва и Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије и Тужитељства/Тужилаштва Босне и Херцеговине из 2005. године** (доступан на интернет-адреси Тужилаштва БиХ) у релевантном дијелу гласи:

Подручје примене

1. Учесници ће сарађивати у складу с одредбама овог Меморандума, тако што ће један друге помагати на захтев или на сопствену иницијативу, у складу са одредбама овог Меморандума, а придржавајући се код тога закона и прописа својих држава и међународних билатералних и мултилатералних споразума који су на снази између Србије и Црне Горе и Босне и Херцеговине.

2. Помоћ може посебно укључивати

а) прибављање и размену обавештења, извештаја и докумената, када за то није потребна принуда, укључујући и изјаве осумњичених или других лица,

б) размењивање информација које омогућују или доприносе истраживању или спречавању криминалних делатности, (...)

VI. Допустивост

30. У складу с чланом VI(36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу, када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.

31. У складу с чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

32. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Врховног суда број 09 0 К 000313 10 Кж 15 од 16. марта 2011. године, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелант и његов бранилац су примили 24. односно 26. маја 2011. године, а апелације су поднесене 18., односно 21. јула 2011. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки формални разлог због ког апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

33. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да апелација испуњава услове у погледу допуштивости.

VII. Меритум

34. Апелант сматра да су му оспореним пресудама повријеђена права из члана II/3а) Устава Босне и Херцеговине и члана 2 Европске конвенције, члана II/3б) Устава Босне и Херцеговине и члана 3 Европске конвенције, члана II/3д) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 Европске конвенције и члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције. Међутим, иако то апелант експлицитно није навео, апелациони наводи се у суштини свode на кршење члана 6 ст. 1 и 3 тачке ц) и д) Европске конвенције.

35. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

36. Члан 6 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1) Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом. [...]

3) Свако ко је оптужен за кривично дјело има следећа минимална права:

ц. да се брани сам или уз помоћ браниоца кога сам изабере или да, уколико не располаже средствима да плати браниоца, да га добије бесплатно, када то налажу интереси правде;

д. да сам испитује или захтијева испитивање свједока оптужбе и да се присуство и саслушање свједока одбране одобри под условима који важе и за свједока оптужбе; [...]

37. Уставни суд, првенствено, указује на то да се поступак односи на утврђивање основаности кривичне оптужбе против апеланта, те је стога члан 6 Европске конвенције примјенљив. С обзиром на то, Уставни суд ће у конкретном случају испитати да ли је поступак био правичан на начин на који то захтијева члан 6 Европске конвенције.

38. Уставни суд подсјећа на свој став према ком апеланти допуну апелације морају доставити у року из члана 16 став (1) раније важећих Правила Уставног суда (која су важила у вријеме подношења апелације), сем уколико се допуна односи на нове правне околности које су настале након протекла наведеног рока (види Уставни суд, Одлука број *АП 1426/05* од 9. новембра 2006. године, "Службени гласник Босне и Херцеговине" број 11/07; и Одлука број *АП 1326/10* од 28. фебруара 2013. године, доступна на интернет-адреси Уставног суда www.ustavnisud.ba). Стога, Уставни суд, подржавајући сопствену праксу у предметима који су с овог аспекта покретали слична правна питања, с обзиром на то да се допуна апелације од 25. августа 2014. године не односи на нове правне околности које су настале након протекла наведеног рока, неће испитивати апелантове наводе изнесене у допуни апелације. У контексту наведеног, Уставни суд запажа да је и чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, важећих у вријеме доношење ове одлуке, прописан рок од 60 дана у ком апеланти имају право да поднесу апелацију у односу на оспорену пресуду, те да се рок из цитиране одредбе односи и на све евентуалне допуне већ поднесене апелације.

39. У погледу апелантових навода о кршењу права на правично суђење, који се односе на начин на који је кривични поступак проведен, прије свега с аспекта примјене релевантних прописа везаних за надлежност органа у Босни и Херцеговине, што имплицира на незаконито поступање уопште, укључујући и законитост доказа, до процесних пропусти надлежних органа и редовних судова током поступка, Уставни суд указује на то да, према пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) и Уставног суда, задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допуштивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, генерално, задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли су, евентуално, повријеђена или занемарена уставна права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона. Дакле, у оквиру апелационе надлежности Уставни суд се бави искључиво питањем евентуалне повреде уставних права или права из Европске конвенције у поступку пред редовним судовима.

40. Даље, Уставни суд указује на праксу Европског суда и Уставног суда, према којима је задатак редовних судова, а првенствено првостепеног суда, да оцијене изведене доказе и њихову релевантност у конкретном предмету. Уставни суд, стога, неће процјењивати квалитет закључака редовних судова у погледу процјене доказа, уколико се ова процјена не доима очигледно произвољном. Исто тако, Уставни суд се неће мијешати ни у то којим доказима страна у поступку редовни судови поклањају повјерење на основу слободне судијске процјене. То је искључиво улога редовних судова, чак и када су изјаве свједока на јавној расправи и под заклетвом супротне једна другој (види Европски суд, *Doorson против Холандије*, пресуда од 6. марта 1996. године, објављена у Извјештајима број 1996-II, став 78; и Уставни суд, Одлука број *АП 612/04*

од 30. новембра 2004. године, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 19/05).

41. Доводећи чињенице конкретног предмета у контекст наведених ставова, Уставни суд, прије свега, запажа да се апелационим наводима кључно оспорава цијелокупан поступак који је проведен пред правосудним органима Босне и Херцеговине, с аспекта надлежности Кантоналног суда, недостатка ваљаног преузимања кривичног гоњења, изостанка релевантне комуникације између надлежних министарстава, непостојања ваљане законске регулативе за тако што и сл. У вези с тим суштинским приговором и апелантовог браниоца и апеланта, Уставни суд запажа да је тај приговор разматран пред редовним судовима који су се о том приговору опширно и исцрпно читовали у образложењима оспорених пресуда, па и у одговору на апелацију. Уставни суд у опширним и јасним образложењима, које су судови засновали на релевантним одредбама ЗКПФБиХ, Меморандума и Уговора, не види било какву произвољност полазећи од неспорног утврђења редовних судова да је апелант држављанин Босне и Херцеговине, са сталним пребивалиштем у Сарајеву, који је био недоступан органима гоњења Р Србије, јер се након спорног догађаја (15. јула 2007. године) вратио у Сарајево и на тај начин постао доступан органима гоњења у БиХ. Уставни суд из образложења оспорених пресуда запажа да је комуникација између надлежних органа Р Србије и Босне и Херцеговине започела преко Интерпола БиХ, који је у саставу SIPA-е, а све у складу с одредбом члана 4 став 3 Уговора, да је потом Окружно јавно тужилаштво Београд (26. јула 2007. године), на основу Меморандума и Другог протокола о сарадњи, доставило замолницу Тужилаштву БиХ за апелантово саслушање, којој је удовољено, након чега је апелант добио статус осумњиченог, а да је потом Окружно јавно тужилаштво у Београду доставило релевантне доказе у вези са спорним догађајем који су теретили апеланта.

42. Уставни суд запажа и да су надлежни органи и редовни судови приликом поступања имали у виду одредбе чл. 28 (*forum domicilii*), 45 и 225 ЗКПФБиХ, па имајући у виду садржину цитираних одредби и чињеницу да су у конкретном случају, сходно одредби члана 225 ЗКПФБиХ, били испуњени сви услови за поступање надлежног Кантоналног тужилаштва, Уставни суд у конкретном случају не види никакву произвољност надлежних органа у поступању. Уз то, Уставни суд из расположивих доказа примјеђује да у конкретном случају нису изостале ни комуникација и сарадња надлежних министарстава правде Р Србије и Босне и Херцеговине у вези с преузимањем кривичног гоњења, у складу с тада важећим Уговором. Дакле, имајући у виду да су се редовни судови исцрпно бавили тим приговором и да су апелантов кључни приговор детаљно образложили на начин који, с обзиром на садржину релевантних прописа, не оставља утисак произвољности, Уставни суд тај апелантов приговор сматра неоснованим. Сем тога, Уставни суд запажа да је апелантов приговор који се тиче незаконитих доказа прикупљених у фази истраге уско повезан управо с кључним приговором о ком се Уставни суд већ изјаснио оцијенивши га неоснованим. Уз то, Уставни суд подсјећа на то да су тај приговор имали у виду редовни судови који су га оцијенили неоснованим у ситуацији када су надлежни органи у БиХ поступали у складу с овлашћењима које им пружа релевантни законски оквир, о чему су се детаљно изјаснили у образложењима пресуда, која Уставни суд не сматра произвољним, тако да се и тај приговор чини неоснованим.

43. Отклонивши дилему у вези с надлежношћу органа БиХ, Уставни суд ће у наставку образложења испитати да ли је поступак пред редовним судовима био усклађен с гаранцијама које пружа члан 6 Европске конвенције. Уставни суд запажа да су редовни судови на основу свих проведених доказа неспорно утврдили апелантову кривичну одговорност, односно да је апелант починио три кривична дјела убиства из члана 166 став 2 тачка д) КЗФБиХ, за што му је примјеном релевантних одредби о стицају одмјерена јединствена казна дуготрајног затвора у трајању од 33 године. Уставни суд сматра да у конкретном случају није изостала свеобухватна анализа изведених доказа, при чему је првостепени суд у својој пресуди у потпуности описао процес појединачне оцјене доказа, те њихово довођење у међусобну везу, на основу чега је закључено да је апелант починио кривично дјело које му је оптужницом стављено на терет, а такав став је у цијелости потврдио Врховни суд, за шта су редовни судови дали јасна и аргументована образложења из којих не произилази произвољност. У вези с апелантовим приговором да му тако висока казна није могла бити одмјерена јер је у вријеме почињења кривичног дјела тек напунио 21 годину, Уставни суд запажа да одредбе члана 43б став 3 КЗБиХ прописују да казна дуготрајног затвора не може да се пропише лицу које у вријеме извршења кривичног дјела није напунило 21 годину. Будући да то у конкретном предмету није случај, редовни судови нису имали никакве законске сметње да апеланту одреде управо ту казну. Такође, Уставни суд подсјећа на то да је та чињеница у конкретном случају могла да буде узета само као олакшавајућа околност приликом одмјеравања казне, на начин како су поступили редовни судови, па се и тај апелантов приговор чини неоснованим.

44. У вези с апелантовим приговором који кршење својих права доводи у контекст кршења члана 266 став 2 ЗКПФБиХ (настављање одложеног главног претреса), Уставни суд запажа да је апелант тај приговор истакао у жалби и да се Врховни суд о њему детаљно изјаснио не налазећи приговор оправданим. Уз то, Уставни суд запажа да је Кантонални суд у одговору на апелацију сматрао потребним да нагласи да је апелант током поступка, посебно у његовој одмаклој фази, настајао да прекине континуитет главног претреса, тражећи изузеће председника Вијећа, затим се жалио да не може да прати претрес, након чега је уследило његово вјештачење, па је чак уочи наставка главног претреса прибјегао и саморањавању керамичком плочицом (како је утврђено вјештачењем), све с циљем успоравања тока поступка, како је то протумачио Кантонални суд. Исто тако, из образложења Врховног суда је видљиво да је у Кантоналном суду у цијелости проведена цитирана одредба, будући да је након измјена састава Вијећа главни претрес започињао увијек изнова уз тонску репродукцију ранијих претреса, односно настављан је уз изричиту сагласност странака у поступку, укључујући и апелантовог браниоца, да се раније проведени докази преузму, сходно одредби члана 266 став 2 ЗКПФБиХ. Уставни суд запажа да апелант, сем што се позива на кршење процедуре у односу на члан 266 став 2 ЗКПФБиХ, не образлаже на који начин су за апеланта евентуално наступиле штетне посљедице, при чему Уставни суд из расположивих доказа такве штетне посљедице не уочава. Сходно наведеном, имајући у виду исцрпно образложење Врховног суда, те одговор Кантоналног суда који се о томе детаљније изјаснио, Уставни суд у околностима конкретног случаја не може да прихвати оправданим ни тај апелантов приговор.

45. Имајући у виду све претходно изнесено, Уставни суд сматра да је апелантово позивање на кршење права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције неоснован.

46. Коначно, апелант сматра да му је повријеђено право на одбрану, те да је прекршен принцип равноправности странака у поступку, будући да је Кантонални суд одбио приједлог одбране за саслушање одређених свједокиња (држављанки Р Србије), те приједлог да се проведу додатни докази, односно указује на то да приликом давања исказа у МУП-у није имао браниоца, те да је током поступка имао нестручну одбрану изабраних бранилаца, што све указује на кршење члана 6 став 3 тачке ц) и д) Европске конвенције.

47. У вези с апелантовим приговором да Кантонални суд није провео све доказе које је предлагао, Уставни суд указује на своју ранију јуриспруденцију, према којој члан 6 став 3 тачка д) Европске конвенције не даје странци неограничено право да саслушава свједоке пред судом, већ је на редовном суду да оцијени да ли би изјаве предложених свједока или извођење других предложених доказа било релевантно за одлучивање у конкретном случају. Суд који води поступак мора да има одређену дискрецију о тим питањима. При томе, члан 6 став 3 тачка д) Европске конвенције захтијева да суд само наведе разлоге због којих је одлучио да не позове оне свједоке чије саслушање је изричито захтијевано (види Европски суд, *Vidal protiv Белгије*, пресуда од 22. априла 1992. године, серија А, број 235, тачка 34). Такође, Уставни суд подсећа на сопствену праксу и праксу Европског суда, према којима је принцип равноправности странака из члана 6 став 1 тијесно повезан с правом из члана 6 став 3 тачка д) Европске конвенције. Тај принцип представља важан елемент правичног суђења, а посебно у кривичном поступку. Наведени принцип подразумијева да обје странке морају имати исте могућности да изложе свој предмет под условима који их не стављају у подређен положај у односу на противника.

48. Доводећи у везу наведене принципе с конкретним предметом, Уставни суд запажа да је Кантонални суд дао детаљне и јасне разлоге зашто је одбио приједлог одбране за саслушање одређених свједокиња (ради се о држављанкама Р Србије које се нису одазвале позиву Кантоналног суда за свједочење, а које нису саслушане у фази истраге, при чему одбрана није обезбиједила њихово присуство, односно одбрана није предложила као доказ коришћење записника о саслушању свједокиње која је саслушана у фази истраге), као и додатне доказе одбране (имајући у виду да оптужба није тражила да се проведу додатни докази, сходно члану 291 ЗКПФБиХ, при чему је Кантонални суд имао у виду да су готово идентични докази проведени током поступка), а дата образложења је као правилна прихватио Врховни суд у жалбеном поступку, тако да Уставни суд не налази ништа што би указало на било какву произвољност у поступању редовних судова у том сегменту, односно не налази да је на било који начин нарушен принцип равноправности странака у поступку, у смислу члана 6 став 3 тачка д) Европске конвенције.

49. У вези с апелантовим приговором да приликом давања исказа у МУП-у није имао браниоца, нити је поучен о својим правима које доводи у контекст кршења права из члана 6 став 3 тачка ц) Европске конвенције, Уставни суд запажа да је тај приговор апелант такође износио пред редовним судовима. Прије свега, Уставни суд запажа да су редовни судови навели да у спису не постоје докази да је апелант у својству осумњиченог давао било какав исказ пред надлежним органима (МУП-а, СИПА-е и сл.), будући да су на те околности саслушавани запосленици наведених органа,

што је произашло и из материјалних доказа (записника о апелантовој изјави од 23. јула 2007. године). Уставни суд запажа да су редовни судови били сагласни с тим да је апелант статус осумњиченог добио у моменту када је изведен пред Тужилаштво БиХ (26. јул 2007. године) када је поучен о својим правима и када му је по службеној дужности додијељен бранилац ког је сам изабрао с листе бранилаца (адвокат Омар Мехмедбашић), па се у том контексту, с обзиром на све изнесено и предочене доказе, тај приговор чини неоснованим.

50. Коначно, у вези с апелантовим приговором да је током поступка имао неадекватну одбрану, прво адвоката Омара Мехмедбашића, а потом и новоизабраног адвоката Мухидина Капе, Уставни суд из расположивих доказа запажа да је апелант током читавог поступка имао браниоца који му је додијељен по службеној дужности. Исто тако, Уставни суд запажа да је апелант током поступка био незадовољан одбраном адвоката Омара Мехмедбашића, те је тражио његово изузеће, које је Кантонални суд прихватио јер се и сам увјерио да именовани адвокат апеланту није пружао адекватну одбрану (рјешењем од 4. јула 2008. године именовани адвокат је разријешен дужности уз истовремено именовање новог адвоката, за ког је Кантонални суд оцијенио да је апеланту пружао адекватну одбрану). Уставни суд примјећује да апелант сем незадовољства именованим адвокатима није навео конкретне разлоге за то, јер из приложених доказа Уставни суд не запажа штетне последице које су таквом одбраном евентуално наступиле за апеланта. Стога, Уставни суд у околностима конкретnog случаја, у ситуацији када апелант, сем пуког незадовољства именованим адвокатима, није пружио конкретне доказе о евентуалним штетним последицама, те имајући у виду да је током читавог поступка имао браниоца, не може да прихвати оправданим ни тај приговор. Стога, имајући у виду све наведено, Уставни суд у околностима конкретnog случаја сматра да су апелантови наводи о кршењу права из члана 6 став 3 тачка ц) Европске конвенције неосновани, те да су проведене гаранције које пружа цитирани члан.

Остали наводи

51. У вези с апелантовим наводима о кршењу права из члана II/3а), б), и д) Устава Босне и Херцеговине, односно из чл. 2, 3 и 5 Европске конвенције, Уставни суд запажа да апелант те наводе није посебно образложио. Уставни суд сматра да апелант сем свог паушалног позивања на наведене одредбе није навео у чему се састоји кршење права из тих одредби у поступку који је окончан оспореним пресудама, а у ком се одлучивало о основаности кривичне оптужбе против њега. Такође, Уставни суд не може да закључи на који начин се оспореним одлукама покреће било које питање из наведених права.

VIII. Закључак

52. Уставни суд закључује да нема кршења права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 ст. 1 и 3 тачке ц) и д) Европске конвенције када је апелант процесуиран пред надлежним органима Босне и Херцеговине за кривично дјело убиства и то у законитом поступку у ком су проведене све гаранције из члана 6 став 1 Европске конвенције, на шта је апелант неосновано указао, при чему нису доведене у питање ни гаранције из тачака ц) и д) става 3 наведеног члана.

53. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

da je apelant imao saznanje još 2003. godine (jer je na glavnom pretresu kada je saslušan kao parnična stranka izjavio da je put izgrađen 2003. godine, a da je izjavu u Republičkoj upravi dao poslije početka izgradnje tog puta), a tužbu je podnio 30. septembra 2009. godine.

12. Protiv prvostepene presude apelant je podnio žalbu, koju je Okružni sud Presudom broj 78 0 P 005621 11 Gž od 26. maja 2011. godine odbio i potvrdio prvostepenu presudu.

13. U obrazloženju drugostepene presude Okružni sud je naveo da je odredbom člana 3. stav 1. Zakona o javnim putevima ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 3/04, 51/04 i 73/08) propisano da su javni putevi dobra u općoj upotrebi i u vlasništvu Republike Srpske. Istaknuto je da je u konkretnom slučaju nesporno da apelantovo zemljište u površini od 1634 m² predstavlja dio parcele označene kao k. č. br. 1400/4 upisane u p. l. br. 421 KO Donji Vijačani u apelantovom posjedu s dijelom 1/1, koje nikada nije ekspropirano, i da je na tom zemljištu izgrađen regionalni put R-476 Prnjavor – Čelinac, a apelantu nije isplaćena nikakva naknada za zemljište. Istaknuto je da stvarna legitimacija u parnici predstavlja materijalnopравни odnos stranaka prema predmetu spora, odnosno pravo za čiju je zaštitu parnica pokrenuta, pa su u toj parnici stvarno legitimirani učesnici-subjekti materijalnopravnog odnosa iz kojeg je parnica nastala.

14. Navedeno je da o postojanju stvarne legitimacije sud redovno raspravlja na prigovor stranaka, ali o tome vodi računa i bez prigovora stranaka, ako se zaključak o nedostatku aktivne ili pasivne legitimacije nameće iz činjenica u toku postupka. Naglašeno je da je tuženi u parnici u toku postupka isticao nedostatak pasivne legitimacije o kojoj je prvostepeni sud pravilno odlučio nalazeći da tuženi nije u materijalnopravnom odnosu s apelantom u vezi sa štetom koja je prouzrokovana na apelantovom zemljištu, koje je u sastavu regionalnog puta Prnjavor – Čelinac, čiji je vlasnik Republika Srpska, i da tuženi nije obavezan da nadoknadi štetu apelantu već da je to obaveza Republike Srpske. Stoga je, prema mišljenju Okružnog suda, prvostepeni sud pravilno primijenio materijalno pravo kada je odbio apelantov tužbeni zahtjev.

15. Ukazano je na to da je neosnovan apelantov žalbeni prigovor u pogledu zastare potraživanja. S tim u vezi je istaknuto da je odredbom člana 376. stav 1. ZOO-a propisano da potraživanje naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećeni doznao za štetu i lice koje je štetu učinilo.

16. Okružni sud je naveo da je apelant saslušan kao parnična stranka i da je izjavio da je put izgrađen 2003. godine, da je izjavu o saglasnosti da se na njegovoj parceli pristupi izgradnji regionalnog puta dao 17. juna 2003. godine, a da je tužba podnesena 30. septembra 2009. godine. Stoga je, prema mišljenju Okružnog suda, pravilan zaključak prvostepenog suda da je u konkretnom slučaju nastupila zastara potraživanja jer je protekao subjektivni rok od tri godine od saznanja za štetu.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

17. Apelant navodi da su mu osporenim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz člana II(3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na imovinu iz člana II(3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Smatra da je u konkretnom slučaju proizvoljno primijenjeno materijalno pravo. Ukazuje na neujednačenu sudsku praksu Okružnog suda, prema kojoj građani pred sudom imaju nejednak tretman. Smatra da je prvostepeni sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje. Ističe da je pravilo da se

uspostavlja ranije stanje, a ukoliko se uspostavljanjem ranijeg stanja šteta ne uklanja potpuno, onda se razlika nadoknađuje u novcu. Ističe da je pravilo dispozitivnog karaktera jer se smatra da to odgovara oštećenom licu. S tim u vezi navodi odredbu člana 185. ZOO-a. Ističe da je sljedeće pravilo da naknada mora obuhvatiti svu štetu, bez obzira na stepen krivice (nepažnja, gruba nepažnja, namjera).

b) Odgovor na apelaciju

18. U svom odgovoru na apelaciju Okružni sud navodi da ostaje pri pravnom stavu izraženom u osporenoj presudi nalazeći da pred tim sudom nisu prekršena apelantova ustavna prava.

19. Osnovni sud je u svom odgovoru na apelaciju naveo da su prvostepena i drugostepena presuda donesene pravilnom primjenom materijalnog i procesnog prava.

20. U odgovoru na apelaciju tuženi je naveo da je, uzimajući u obzir odredbu člana 3. Zakona o putevima i odredbe Zakona o eksproprijaciji, kojima je određeno da se eksproprijacija može vršiti za potrebe Republike Srpske, odnosno jedinice lokalne samouprave (korisnik eksproprijacije može biti samo Republika Srpska ili općina), sasvim logično što je sud zaključio da je Republika Srpska kao nosilac prava vlasništva na putu pasivno legitimirana u predmetnom sporu, a ne tuženi koji vrši upravljanje, građenje, održavanje i zaštitu regionalnih i magistralnih puteva. Ukazano je na to da je u toku prvostepenog postupka utvrđeno da je postojao usmeni dogovor između Općine Prnjavor i tadašnje Direkcije za puteve vezano za izgradnju i rekonstrukciju spornog puta, te je jasno na koji način je Direkcija za puteve ušla u posjed zemljišta za izgradnju puta (usmeni dogovor), što znači da investitor nije samovoljno ušao u posjed potrebnog zemljišta, kako to ističe apelant.

V. Relevantni propisi

21. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85 i 57/89, te "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) u relevantnom dijelu glasi:

Član 154. stav 1.

Ko drugom prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.

Član 155.

Šteta je umanjeње nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist) [...]

Uspostavljanje ranijeg stanja i naknada u novcu

Član 185.

(1) Odgovorno lice dužno je uspostaviti stanje koje je bilo pre nego što je šteta nastala.

(2) Ukoliko uspostavljanje ranijeg stanja ne uklanja štetu potpuno, odgovorno lice dužno je za ostatak štete dati naknadu u novcu.

(3) Kad uspostavljanje ranijeg stanja nije moguće, ili kad sud smatra da nije nužno da to učini odgovorno lice, sud će odrediti da ono isplati oštećeniku odgovarajuću svotu novca na ime naknade štete.

(4) Sud će dosuditi oštećeniku naknadu u novcu kad on to zahteva, izuzev ako okolnosti datog slučaja opravdavaju uspostavljanje ranijeg stanja.

Solidarna odgovornost naručioca i izvođača radova

Član 207.

Naručilac i izvođač radova na nepokretnosti solidarno odgovaraju trećem licu za štetu koja mu nastane u vezi sa izvođenjem tih radova.

*Potraživanje naknade štete**Član 376.*

(1) *Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastareva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.*

(2) *U svakom slučaju ovo potraživanje zastareva za pet godina od kad je šteta nastala.*

(3) *Potraživanje naknade štete nastale povredom ugovorne obaveze zastareva za vrijeme određeno za zastarelost te obaveze.*

22. **Zakon o javnim putevima** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 3/04, 51/04, 73/08 i 106/09) u relevantnom dijelu glasi:

Član 3.

Javni putevi su dobra u opštoj upotrebi i u svojini Republike Srpske.

Upravljanje, održavanje, građenje i zaštita puteva je djelatnost od posebnog interesa za Republiku Srpsku.

Na javnim putevima se mogu sticati prava korišćenja i prava službenosti za postavljanje objekata i uređaja od javnog interesa, pod uslovom da ostvarena prava ne ugrožavaju međusobna prava i obaveze ugovornih strana koje nastaju putu, putnim objektima i putnom pojasu.

23. **Zakon o eksproprijaciji** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 112/06, 37/07, 66/08 i 110/08) u relevantnom dijelu glasi:

Član 6. st. 1. i 2.

(1) *Eksproprijacija se može vršiti za potrebe Republike Srpske i jedinice lokalne samouprave, ako zakonom nije drugačije određeno (korisnik eksproprijacije).*

(2) *Korisnik će eksproprijisane nepokretnosti prenositi investitorima radi izvođenja radova za izgradnju objekata za koje je utvrđen opšti interes, s tim što će se ugovorom regulisati međusobna prava i obaveze ugovornih strana koje nastaju eksproprijacijom nepokretnosti i izgradnjom objekata.*

Član 77.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o eksproprijaciji ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 8/96, 15/96 i 64/04).

VI. Dopustivost

24. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

25. U skladu s članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

26. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Okružnog suda broj 78 O P 005621 11 Gž od 26. maja 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu, a apelacija je podnesena 21. jula 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

VII. Meritum

27. Apelant navodi da su mu osporenim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije i pravo na

imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

28. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

29. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

30. Ustavni sud naglašava da, prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituirá redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li su, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

31. Dakle, prema navedenom stavu, Ustavni sud se može izuzetno, kada ocijeni da je u određenom postupku redovni sud proizvoljno postupao kako u utvrđivanju činjenica tako i u primjeni relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. aprila 2005. godine, stav 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise. U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i na to da je u više svojih odluka istakao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje). Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelant problematizira, ispitati da li su osporene odluke zasnovane na proizvoljnoj primjeni pozitivnopravnih propisa.

32. Ustavni sud zapaža da je u konkretnom slučaju apelant konačno opredijeljenim tužbenim zahtjevom tražio da mu tuženi kao investitor izgradnje regionalnog puta R-476 Prnjavor – Čelinac isplati na ime štete za oduzeto zemljište ukupan iznos od 7.353,00 KM, budući da uspostavljanje ranijeg stanja nije moguće jer je tuženi dovršio izgradnju regionalnog puta. Dalje je utvrđeno da je u zapisniku Republičke uprave za geodetske i imovinskopravne poslove, Područna jedinica Prnjavor, od 17. juna 2003. godine utvrđeno da je u tom organu apelant dao saglasnost da se na dijelu njegovog zemljišta izgradi regionalni put. Dakle, utvrđeno je da sporno zemljište nikada nije ekspropirano, te da je na dijelu tog zemljišta izgrađen put i da apelantu nije isplaćena nikakva naknada za zemljište. Redovni sudovi su odbili apelantov tužbeni zahtjev nalazeći da je osnovan prigovor pasivne legitimacije tuženog, te da je apelantu štetu dužna isplatiti Republika Srpska (kao korisnik eksproprijacije) jer nije provela postupak eksproprijacije. Pri tome su redovni sudovi ukazali na odredbu člana 3. stav 1. Zakona o javnim putevima, kojom je propisano da su javni putevi dobra u općoj upotrebi i u vlasništvu Republike Srpske. Također, utvrđeno je da je

apelantovo potraživanje zastarjelo, u smislu odredbe člana 376. ZOO-a.

33. Ustavni sud podsjeća na to da je o identičnom pravnom pitanju (pasivna legitimacija tuženog) raspravljao u svojim odlukama br. AP 4051/09 i AP 2061/10 (dostupne na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba) povodom apelacija tuženog protiv presuda redovnih sudova kojima je tuženi obavezan da tužiocima isplati novčanu naknadu za oduzeto zemljište, odnosno naknadu na ime pričinjene štete zbog izgradnje magistralnog puta Ustiprača – Foča, dakle, u slučajevima u kojima eksproprijacija nije izvršena. Ustavni sud je apelacije tuženog odbacio kao očigledno *prima facie* neosnovane nalazeći da su redovni sudovi dovoljno jasno obrazložili svoje odluke uz pozivanje na relevantne odredbe materijalnog i procesnog prava, te da takva obrazloženja Ustavni sud ne smatra proizvoljnim. Ustavni sud ukazuje na to da su u navedenim predmetima redovni sudovi zaključili da prigovor pasivne legitimacije tuženog nije osnovan, te da se, iako je tačno da se prema odredbama člana 7. stav 1. Zakona o eksproprijaciji ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 8/96, 15/96 i 64/04), koji je tada bio na snazi, eksproprijacija vršila u korist Republike Srpske, gubi iz vida stav 2. navedene odredbe koji propisuje da će Republika Srpska eksproprijirane nekretnine dodjeljivati investitorima za izgradnju objekta za koji je utvrđen opći interes, s tim što će se ugovorom regulirati međusobna prava i obaveze ugovornih strana koja nastaju eksproprijacijom nekretnine i izgradnjom objekta. Pri tome je utvrđeno da eksproprijacija nije ni izvršena, a da je pravni prednik tuženog (Republička direkcija za puteve) kao investitor i naručilac radova započeo radove na izgradnji puta Ustiprača – Foča preko nekretnina tužilaca i time im prouzrokovao štetu za koju je nesumnjivo odgovoran, u smislu odredbe člana 207. ZOO-a. U tim predmetima redovni sudovi su ukazali na to da je činjenica da su javni putevi u vlasništvu Republike Srpske pravno irelevantna za postojanje odgovornosti tuženog jer za štetu odgovara onaj ko je uzrokuje i pri tome se pozvali na odredbu člana 154. stav 1. ZOO-a.

34. Dovodeći navedeno u kontekst konkretnog predmeta, Ustavni sud ponavlja da predmetna apelacija pokreće identično pravno pitanje u odnosu na pasivnu legitimaciju tuženog, koje je već bilo raspravljano u citiranim odlukama. Naime, prema mišljenju Ustavnog suda, i u konkretnom slučaju ima mjesta za primjenu relevantnih odredbi Zakona o eksproprijaciji i ZOO-a koje su primijenjene u predmetima povodom kojih je Ustavni sud donio citirane odluke. Stoga, Ustavni sud, podržavajući svoju praksu povodom istog pitanja, smatra da je u konkretnom slučaju osporenim odlukama, kojima je uvažen prigovor nedostatka pasivne legitimacije koji je istakao tuženi, te slijedom toga odbijen apelantov tužbeni zahtjev, povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

35. U odnosu na zastaru potraživanja, o čemu su redovni sudovi u osporenim odlukama zaključili da je potraživanje tužioca zastarjelo jer je prošao i subjektivni i objektivni rok iz člana 376. ZOO-a, Ustavni sud ukazuje na pravno shvatanje usaglašeno 30. januara 2014. godine na Panelima za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti. Na navedenim Panelima je raspravljano o slučajevima izgradnje objekata od javnog interesa ili izvođenja drugih radova od javnog interesa, koji imaju za posljedicu potpuno ili djelimično oduzimanje prava vlasništva fizičkih ili pravnih lica na nekretninama, iako ne postoji odluka o oduzimanju, odnosno odluka o utvrđivanju javnog interesa i rješenja o eksproprijaciji. Dakle, raspravljalo se o slučajevima koje pravna teorija i sudska praksa podvodi pod pojam faktičkog deposjediranja, odnosno tzv. faktičke eksproprijacije. Usaglašeno je pravno shvatanje da zahtjev za novčanu naknadu zbog izvršene faktičke eksproprijacije ne

zastarijeva. Naime, ukazano je na to da su u slučaju faktičke eksproprijacije fizička ili pravna lica lišena prava vlasništva pa je osnov tužbenog zahtjeva ustvari zahtjev za povrat vlasništva. Budući da povrat i uspostava prijašnjeg stanja nisu mogući zbog privođenja namjeni ranije nekretnine, to tužiocima pripada pravo da traže naknadu za oduzete nekretnine. Dovodeći navedeno u kontekst konkretnog predmeta, proizlazi da obrazloženja osporenih presuda i u ovom dijelu ukazuju na proizvoljnost u primjeni materijalnog prava redovnih sudova.

36. Na osnovu navedenog, Ustavni sud zaključuje da je apelantu povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije. Stoga, Ustavni sud smatra da je potrebno, s ciljem zaštite apelantovih ustavnih prava, ukinuti osporenu odluku, te predmet vratiti Okružnom sudu kako bi taj sud donio novu odluku u skladu s garancijama iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Ostali navodi

37. Ustavni sud smatra da, s obzirom na zaključke u vezi s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije, nije potrebno posebno razmatrati apelantove navode o povredi prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, budući da se, u suštini, navodi o kršenju prava na imovinu zasnivaju na navodima o kršenju prava na pravično suđenje, o kojim je Ustavni sud već iznio svoj stav u prethodnim tačkama ove odluke.

VIII. Zaključak

38. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada su redovni sudovi u osporenim odlukama proizvoljno primijenili materijalno pravo u odnosu na pasivnu legitimaciju tuženog i zastaru apelantovog potraživanja u slučaju tzv. faktičke eksproprijacije.

39. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

40. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj AP 2986/11, rješavajući apelaciju **Save Slijepčevića**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Mirsad Ćeman, sudac
Zlatko M. Knežević, sudac
na sjednici održanoj 18. studenog 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Save Slijepčevića**.

Utvrđuje se povreda članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci broj 78 0 P 005621 11 Gž od 26. svibnja 2011. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Banjoj Luci, koji je dužan, po hitnom postupku, donijeti novu odluku, sukladno članku II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Banjoj Luci da, sukladno članku 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke, obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Savo Slijepčević (daljnjem tekstu: apelant), kojega zastupa Vujadin Ljubojević, odvjetnik iz Prnjavora, podnio je 21. srpnja 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Okružnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 78 0 P 005621 11 Gž od 26. svibnja 2011. godine i Presude Osnovnog suda u Prnjavoru (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 78 0 P 005621 09 P od 30. studenog 2010. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 22. st. (1) i (2) Pravila Ustavnog suda, ranije važeća ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 60/05, 64/08 i 51/09), od Okružnog suda, Osnovnog suda i JP "Putevi Republike Srpske" (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je 19. ožujka 2014. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Okružni sud, Osnovni sud i tuženi su dostavili odgovore na apelaciju 31. ožujka, 3. travnja i 8. kolovoza 2014. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Osnovnog suda broj 78 0 P 005621 09 P od 30. studenog 2010. godine odbijen je tužbeni zahtjev kojim je apelant tražio da se tuženi obveže da mu za oduzeto zemljište i to dio k. č. br. 3834 "Slatina" u površini od 1634 m² upisane u p. l. br. 421 KO Donji Vijačani isplati naknadu u iznosu od 7.353,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 1. rujna 2009. godine pa do isplate i da mu nadoknadi troškove parničnog postupka.

6. U obrazloženju prvostupanjske presude se navodi da je apelant konačno opredijeljenim tužbenim zahtjevom tražio da mu tuženi kao investitor izgradnje regionalnog puta R-476 Prnjavor – Čelinac isplati na ime štete za oduzeto zemljište ukupan iznos od 7.353,00 KM, budući da uspostava ranijeg stanja nije moguća jer je tuženi dovršio izgradnju regionalnog puta (pa bi bilo potrebno skinuti asfalt, podlogu ispod njega, te vratiti sve skinuto obradivo zemljište, što nije ekonomski opravdano), a sve u smislu odredbe članka 185. stavak 3. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO).

7. Osnovni sud je ukazao na to da među parničnim strankama nije sporno da apelantovo sporno zemljište nije ekspropirano, te da je na dijelu tog zemljišta izgrađen put i da apelantu nije isplaćena nikakva naknada za to zemljište. Istaknuto je da je sporna pasivna legitimacija, tj. tko je odgovoran za to da apelantu nadoknadi štetu za dio njegovog zemljišta koji se nalazi pod putnim pojasom.

8. Ukazano je na to da apelant smatra da je jedini koji je odgovoran za prouzrokovanu štetu tuženi koji je investitor izgradnje puta i koji je angažirao izvođače prema vlastitoj volji i da ne postoji odgovornost općine, odnosno Republike Srpske, budući da apelant ne traži naknadu za ekspropirano zemljište već odgovarajuću svotu novca na ime naknade štete od onoga tko mu je prouzrokovao štetu i to prema pravilima o općoj odgovornosti za prouzrokovanje štete, posebno se pozivajući na članak 185. ZOO-a.

9. Osnovni sud je naveo da, imajući u vidu da je na dijelu apelantovog zemljišta izgrađen regionalni put, a to zemljište nije ekspropirano niti je apelantu isplaćena odgovarajuća naknada za zemljište, prema mišljenju Suda, postoji odgovornost Republike Srpske (kao korisnika eksproprijacije) za naknadu štete prouzrokovane radnjom tuženog na zemljištu tako da apelant ne može koristiti nekretnine na način kako je to ranije činio. Istaknuto je da bi, pod uvjetom da je utvrđena odgovornost Republike Srpske, postojala odgovornost tuženog da kao investitor nadoknadi apelantu štetu. Ukazano je na to da apelant u konkretnom slučaju potražuje naknadu štete za oduzeto zemljište prema tržišnoj vrijednosti.

10. Navedeno je da apelant nije bio u materijalnopравnom odnosu s tuženim već s Republičkom upravom za geodetske i imovinskopravne poslove, Područna jedinica Prnjavor (u daljnjem tekstu: Republička uprava), u kojoj je 17. lipnja 2003. godine dao suglasnost da se na dijelu njegovog zemljišta izgradi put. Stoga, prema mišljenju Osnovnog suda, slijedi da je utemeljen prigovor pasivne legitimacije tuženog. Istaknuto je da na pasivnu legitimaciju tuženog ne utječe to što tuženi nije dostavio urbanističku dozvolu i odobrenje za građenje regionalnog puta R-376 Prnjavor – Čelinac, a kako mu je naloženo na pripremnom ročištu jer je ta činjenica značajna za neku drugu odgovornost tuženog, ali ne i za odgovornost u konkretnoj pravnoj stvari.

11. Osim navedenoga, prema mišljenju Osnovnog suda, utemeljen je i prigovor zastare potraživanja koji je tuženi istakao na glavnoj raspravi jer je protekao trogodišnji odnosno petogodišnji rok od dana saznanja za štetu i za osobu koja je štetu učinila, kao i od dana nastanka štete, iz članka 376. ZOO-a, budući da je apelant imao saznanje još 2003. godine (jer je na glavnoj raspravi kada je saslušan kao parnična stranka izjavio da je put izgrađen 2003. godine, a da je izjavu u Republičkoj upravi dao poslije početka izgradnje tog puta), a tužbu je podnio 30. rujna 2009. godine.

12. Protiv prvostupanjske presude apelant je podnio žalbu, koju je Okružni sud Presudom broj 78 0 P 005621 11 Gž od 26. svibnja 2011. godine odbio i potvrdio prvostupanjsku presudu.

13. U obrazloženju drugostupanjske presude Okružni sud je naveo da je odredbom članka 3. stavak 1. Zakona o javnim putevima ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 3/04, 51/04 i 73/08) propisano da su javni putevi dobra u općoj uporabi i u vlasništvu Republike Srpske. Istaknuto je da je u konkretnom slučaju nesporno da apelantovo zemljište u površini od 1634 m² predstavlja dio parcele označene kao k. č. br. 1400/4 upisane u p. l. br. 421 KO Donji Vijačani u apelantovom posjedu s dijelom 1/1, koje nikada nije ekspropirano, i da je na tom zemljištu izgrađen regionalni put R-476 Prnjavor – Čelinac, a apelantu nije isplaćena nikakva naknada za zemljište. Istaknuto je da stvarna legitimacija u parnici predstavlja materijalnopравni odnos stranaka prema predmetu spora, odnosno pravo za čiju je zaštitu parnica pokrenuta, pa su u toj parnici stvarno legitimirani sudionici-subjekti materijalnopравnog odnosa iz kojega je parnica nastala.

14. Navedeno je da o postojanju stvarne legitimacije sud redovito raspravlja na prigovor stranaka, ali o tome vodi računa i bez prigovora stranaka, ako se zaključak o nedostatku aktivne ili pasivne legitimacije nameće iz činjenica u tijeku postupka.

Naglašeno je da je tuženi u parnici u tijeku postupka isticao nedostatak pasivne legitimacije o kojoj je prvostupajnski sud pravilno odlučio nalazeći da tuženi nije u materijalnopravnom odnosu s apelantom u vezi sa štetom koja je prouzrokovana na apelantovom zemljištu, koje je u sastavu regionalnog puta Prnjavor – Čelinac, čiji je vlasnik Republika Srpska, i da tuženi nije obavezan nadoknaditi štetu apelantu već da je to obaveza Republike Srpske. Stoga je, prema mišljenju Okružnog suda, prvostupajnski sud pravilno primijenio materijalno pravo kada je odbio apelantov tužbeni zahtjev.

15. Ukazano je na to da je neutemeljen apelantov žalbeni prigovor u pogledu zastare potraživanja. S tim u vezi je istaknuto da je odredbom članka 376. stavak 1. ZOO-a propisano da potraživanje naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećeni doznao za štetu i osobu koja je štetu učinila.

16. Okružni sud je naveo da je apelant saslušan kao parnična stranka i da je izjavio da je put izgrađen 2003. godine, da je izjavu o suglasnosti da se na njegovoj parceli pristupi izgradnji regionalnog puta dao 17. lipnja 2003. godine, a da je tužba podnesena 30. rujna 2009. godine. Stoga je, prema mišljenju Okružnog suda, pravilan zaključak prvostupajnskog suda da je u konkretnom slučaju nastupila zastara potraživanja jer je protekao subjektivni rok od tri godine od saznanja za štetu.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

17. Apelant navodi da su mu pobijanim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Smatra da je u konkretnom slučaju proizvoljno primijenjeno materijalno pravo. Ukazuje na neujednačenu sudsku praksu Okružnog suda, prema kojoj građani pred sudom imaju nejednak tretman. Smatra da je prvostupajnski sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje. Ističe da je pravilo da se uspostavlja ranije stanje, a ukoliko se uspostavom ranijeg stanja šteta ne uklanja potpuno, onda se razlika nadoknađuje u novcu. Ističe da je pravilo dispozitivnog karaktera jer se smatra da to odgovara oštećenoj osobi. S tim u vezi navodi odredbu članka 185. ZOO-a. Ističe da je sljedeće pravilo da naknada mora obuhvatiti svu štetu, bez obzira na stupanj krivice (nepažnja, gruba nepažnja, namjera).

b) Odgovor na apelaciju

18. U svom odgovoru na apelaciju Okružni sud navodi da ostaje pri pravnom stavu izraženom u pobijanoj presudi nalazeći da pred tim sudom nisu prekršena apelantova ustavna prava.

19. Osnovni sud je u svom odgovoru na apelaciju naveo da su prvostupajnska i drugostupajnska presuda donesene pravilnom primjenom materijalnog i procesnog prava.

20. U odgovoru na apelaciju tuženi je naveo da je, uzimajući u obzir odredbu članka 3. Zakona o putevima i odredbe Zakona o eksproprijaciji, kojima je određeno da se eksproprijacija može vršiti za potrebe Republike Srpske, odnosno jedinice lokalne samouprave (korisnik eksproprijacije može biti samo Republika Srpska ili općina), sasvim logično što je sud zaključio da je Republika Srpska kao nositelj prava vlasništva na putu pasivno legitimirana u predmetnom sporu, a ne tuženi koji vrši upravljanje, građenje, održavanje i zaštitu regionalnih i magistralnih puteva. Ukazano je na to da je u tijeku prvostupajnskog postupka utvrđeno da je postojao usmeni dogovor između Općine Prnjavor i tadašnje Direkcije za puteve vezano za izgradnju i rekonstrukciju spornog puta, te je jasno na koji način je Direkcija za puteve ušla u posjed zemljišta za

izgradnju puta (usmeni dogovor), što znači da investitor nije samovoljno ušao u posjed potrebnog zemljišta, kako to ističe apelant.

V. Relevantni propisi

21. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85 i 57/89, te "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) u relevantnom dijelu glasi:

Član 154. stav 1.

Ko drugom prouzrokuje štetu dužan je nadoknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.

Član 155.

Šteta je umanjeno nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist) [...]

Uspostavljanje ranijeg stanja i naknada u novcu

Član 185.

(1) Odgovorno lice dužno je uspostaviti stanje koje je bilo pre nego što je šteta nastala.

(2) Ukoliko uspostavljanje ranijeg stanja ne uklanja štetu potpuno, odgovorno lice dužno je za ostatak štete dati naknadu u novcu.

(3) Kad uspostavljanje ranijeg stanja nije moguće, ili kad sud smatra da nije nužno da to učini odgovorno lice, sud će odrediti da ono isplati oštećeniku odgovarajuću svotu novca na ime naknade štete.

(4) Sud će dosuditi oštećeniku naknadu u novcu kad on to zahteva, izuzev ako okolnosti datog slučaja opravdavaju uspostavljanje ranijeg stanja.

Solidarna odgovornost naručioca i izvođača radova

Član 207.

Naručilac i izvođač radova na nepokretnosti solidarno odgovaraju trećem licu za štetu koja mu nastane u vezi sa izvođenjem tih radova.

Potraživanje naknade štete

Član 376.

(1) Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastareva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.

(2) U svakom slučaju ovo potraživanje zastareva za pet godina od kad je šteta nastala.

(3) Potraživanje naknade štete nastale povredom ugovorne obaveze zastareva za vrijeme određeno za zastarelost te obaveze.

22. **Zakon o javnim putevima** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 3/04, 51/04, 73/08 i 106/09) u relevantnom dijelu glasi:

Član 3.

Javni putevi su dobra u opštoj upotrebi i u svojini Republike Srpske.

Upravljanje, održavanje, građenje i zaštita puteva je djelatnost od posebnog interesa za Republiku Srpsku.

Na javnim putevima se mogu sticati prava korišćenja i prava službenosti za postavljanje objekata i uređaja od javnog interesa, pod uslovom da ostvarena prava ne ugrožavaju nesmetano i bezbjedno odvijanje saobraćaja i ne nanose štetu putu, putnim objektima i putnom pojasu.

23. **Zakon o eksproprijaciji** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 112/06, 37/07, 66/08 i 110/08) u relevantnom dijelu glasi:

Član 6. st. 1. i 2.

(1) Eksproprijacija se može vršiti za potrebe Republike Srpske i jedinice lokalne samouprave, ako zakonom nije drugačije određeno (korisnik eksproprijacije).

(2) Korisnik će eksproprijisane nepokretnosti prenositi investitorima radi izvođenja radova za izgradnju objekata za koje

je utvrđen opšti interes, s tim što će se ugovorom regulisati međusobna prava i obaveze ugovornih strana koje nastaju eksproprijacijom nepokretnosti i izgradnjom objekata.

Član 77.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o eksproprijaciji ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 8/96, 15/96 i 64/04).

VI. Dopustivost

24. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

25. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

26. U konkretnom slučaju predmet pobijanja apelacijom je Presuda Okružnog suda broj 78 0 P 005621 11 Gž od 26. svibnja 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu, a apelacija je podnesena 21. srpnja 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

VII. Meritum

27. Apelant navodi da su mu pobijanim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

28. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

29. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom.

30. Ustavni sud naglašava da, prema praksi Europskog suda i Ustavnog suda, zadaća ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovitih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovite sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadaća redovitih sudova ocijeniti činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadaća Ustavnog suda je ispitati jesu li, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

31. Dakle, prema navedenome stavu, Ustavni sud se može izuzetno, kada ocijeni da je u određenom postupku redoviti sud

proizvoljno postupao kako u utvrđivanju činjenica tako i u primjeni relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 311/04 od 22. travnja 2005. godine, stavak 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise. U kontekstu navedenoga, Ustavni sud podsjeća i na to da je u više svojih odluka istakao da očita proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 1293/05 od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje). Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelant problematizira, ispitati jesu li pobijane odluke utemeljene na proizvoljnoj primjeni pozitivnopravnih propisa.

32. Ustavni sud zapaža da je u konkretnom slučaju apelant konačno opredijeljenim tužbenim zahtjevom tražio da mu tuženi kao investitor izgradnje regionalnog puta R-476 Prnjavor – Čelinac isplati na ime štete za oduzeto zemljište ukupan iznos od 7.353,00 KM, budući da uspostava ranijeg stanja nije moguća jer je tuženi dovršio izgradnju regionalnog puta. Dalje je utvrđeno da je u zapisniku Republičke uprave za geodetske i imovinskopravne poslove, Područna jedinica Prnjavor, od 17. lipnja 2003. godine utvrđeno da je u tom tijelu apelant dao suglasnost za izgradnju regionalnog puta na dijelu njegovog zemljišta. Dakle, utvrđeno je da sporno zemljište nikada nije ekspropirano, te da je na dijelu tog zemljišta izgrađen put i da apelantu nije isplaćena nikakva naknada za zemljište. Redoviti sudovi su odbili apelantov tužbeni zahtjev nalazeći da je utemeljen prigovor pasivne legitimacije tuženog, te da je apelantu štetu dužna isplatiti Republika Srpska (kao korisnik eksproprijacije) jer nije provela postupak eksproprijacije. Pri tome su redoviti sudovi ukazali na odredbu članka 3. stavak 1. Zakona o javnim putevima, kojom je propisano da su javni putevi dobra u općoj uporabi i u vlasništvu Republike Srpske. Također, utvrđeno je da je apelantovo potraživanje zastarjelo, u smislu odredbe članka 376. ZOO-a.

33. Ustavni sud podsjeća na to da je o identičnom pravnom pitanju (pasivna legitimacija tuženog) raspravljao u svojim odlukama br. AP 4051/09 i AP 2061/10 (dostupne na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavisud.ba) povodom apelacija tuženog protiv presuda redovitih sudova kojima je tuženi obavezan tužiteljima isplatiti novčanu naknadu za oduzeto zemljište, odnosno naknadu na ime pričinjene štete zbog izgradnje magistralnog puta Ustiprača – Foča, dakle, u slučajevima u kojima eksproprijacija nije izvršena. Ustavni sud je apelacije tuženog odbacio kao očito *prima facie* neutemeljene nalazeći da su redoviti sudovi dovoljno jasno obrazložili svoje odluke uz pozivanje na relevantne odredbe materijalnog i procesnog prava, te da takva obrazloženja Ustavni sud ne smatra proizvoljnim. Ustavni sud ukazuje na to da su u navedenim predmetima redoviti sudovi zaključili da prigovor pasivne legitimacije tuženog nije utemeljen, te da se, iako je točno da se prema odredbama članka 7. stavak 1. Zakona o eksproprijaciji ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 8/96, 15/96 i 64/04), koji je tada bio na snazi, eksproprijacija vršila u korist Republike Srpske, gubi iz vida stavak 2. navedene odredbe koji propisuje da će Republika Srpska ekspropirane nekretnine dodjeljivati investitorima za izgradnju objekta za koji je utvrđen opći interes, s tim što će se ugovorom regulirati međusobna prava i obveze ugovornih strana koja nastaju eksproprijacijom nekretnine i izgradnjom objekta. Pri tome je utvrđeno da eksproprijacija nije ni izvršena, a da je pravni prednik tuženog (Republička direkcija za puteve) kao investitor i naručilac radova započeo radove na izgradnji puta Ustiprača – Foča preko nekretnina tužitelja i time im prouzrokovao štetu za koju je nesumnjivo odgovoran, u smislu odredbe članka 207. ZOO-a. U tim predmetima redoviti sudovi su ukazali na to da je činjenica da su javni putevi u

власнишву Републике Српске правно irelevantna за постојање одговорности туженог јер за штету одговара онај тко је узрокује и при томе се позвали на одредбу чланка 154. ставак 1. ЗОО-а.

34. Доводећи наведено у контекст конкретног предмета, Уставни суд понавља да предметна апелација покреће идентично правно питање у односу на пасивну легитимацију туженог, које је већ било расправљано у цитираним одлукима. Наиме, према мишљењу Уставног суда, и у конкретном случају има мјеста за примјену relevantних одредаба Закона о експропријацији и ЗОО-а које су примijenjene у предметима повodom којих је Уставни суд donio цитиране одлуке. Стога, Уставни суд, подржавајући своју праксу повodom истог питања, сматра да је у конкретном случају побijаним одлукима, којима је уважен приговор недостатка пасивне легитимације који је istakao тузени, те сlijedom тога одбијен апелантов тузбени захтев, повриједено апелантово право на правично суђење из чланка II/3.(e) Устава Босне и Херцеговине и чланка 6. ставак 1. Европске конвенције.

35. У односу на застару потраживања, о чему су редовити судови у побijаним одлукима закључили да је потраживање тузitelja застарјело јер је прошао и субјективни и објективни рок из чланка 376. ЗОО-а, Уставни суд указује на правно shvaćanje усugлашено 30. сiječња 2014. године на Panelима за уједначавање судске праксе из грађанске области. На наведеним Panelима је расправљано о случајевима изградње објеката од јавног интереса или извођења других радова од јавног интереса, који имају за последицу потпуно или djelomično одузимање права власништва физичких или правних особа на некретностима, иако не постоји одлука о одузимању, односно одлука о utvrđivanju јавног интереса и рjeшења о експропријацији. Дакле, расправљало се о случајевима које правна теорија и судска пракса подводи под појам фактичког депосједрања, односно tzv. фактичке експропријације. Усugлашено је правно shvaćanje да захтев за novчану накнаду због извршене фактичке експропријације не застарјева. Наиме, указано је на то да су у случају фактичке експропријације физичке или правне особе лишене права власништва па је основа тузбеног захтева ustvari захтев за поврат власништва. Будући да поврат и uspostava приjaшњег stanja нису могући због привођења намјени раније некретности, то тузiteljima припада право тражења накнаде за одузете некретности. Доводећи наведено у контекст конкретног предмета, произлази да образложења побijаних пресуда и у овом дијелу указују на произвољност у примјени материјалног права редовитих судова.

36. На основу наведенога, Уставни суд закључује да је апеланту повриједено право на правично суђење из чланка II/3.(e) Устава Босне и Херцеговине и чланка 6. ставак 1. Европске конвенције. Стога, Уставни суд сматра да је потребно, с циљем заштите апелантових уставних права, укинути побijану одлуку, те предмет вратити Окружном суду како би тај суд donio нову одлуку суkladно jamstvima из чланка II/3.(e) Устава Босне и Херцеговине и чланка 6. ставак 1. Европске конвенције.

Остали наводи

37. Уставни суд сматра да, с обзиrom на закључке у вези с чланком II/3.(e) Устава Босне и Херцеговине и чланком 6. ставак 1. Европске конвенције, није потребно посебно разматрати апелантове наводе о повреди права на имовину из чланка II/3.(k) Устава Босне и Херцеговине и чланка 1. Протокола број 1 уз Европску конвенцију, будући да се, у бити, наводи о krшењу права на имовину temelje на наводима о krшењу права на правично суђење, о којим је Уставни суд већ изnio свој став у претходним точкама ове одлуке.

VIII. Закључак

38. Уставни суд закључује да постоји krшење права на правично суђење из чланка II/3.(e) Устава Босне и Херцеговине и чланка 6. ставак 1. Европске конвенције када су редовити судови у побijаним одлукима произвољно примijenili материјално право у

односу на пасивну легитимацију туженог и застару апелантовог потраживања у случају tzv. фактичке експропријације.

39. На основу чланка 59. ст. (1) и (2) и чланка 62. ставак (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

40. Према чланку VI/5. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обвезујуће.

Предсједница
Уставног суда Босне и Херцеговине
Валерија Галић, v. г.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 2986/11**, рјешавајући апелацију **Саве Слијепчевића**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, предсједница
Миодраг Симовић, потпредсједник
Сеада Палаврић, потпредсједница
Мато Тадић, судија
Мирсад Ћеман, судија
Златко М. Кнежевић, судија
на сједници одржаној 18. новембра 2014. године донио

је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Саве Слијепчевића**.

Утврђује се повреда члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Окружног суда у Бањалуци број 78 0 П 005621 11 Гж од 26. маја 2011. године.

Предмет се враћа Окружном суду у Бањалуци, који је дужан да, по хитном поступку, донесе нову одлуку, у складу с чланом II/3e) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Окружном суду у Бањалуци да, у складу с чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке, обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Саво Слијепчевић (даљњем тексту: апелант), ког заступа Вујадин Љубојевић, адвокат из Прњавора, поднио је 21. јула 2011. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Окружног суда у Бањалуци (у даљњем тексту: Окружни суд) број 78 0 П 005621 11 Гж од 26. маја 2011. године и Пресуде Основног суда у Прњавору (у даљњем тексту: Основни суд) број 78 0 П 005621 09 П од 30. новембра 2010. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 22 ст. (1) и (2) Правила Уставног суда, раније важећа ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 60/05, 64/08 и 51/09), од Окружног суда,

Основног суда и ЈП "Путеви Републике Српске" (у даљњем тексту: тужени) затражено је 19. марта 2014. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Окружни суд, Основни суд и тужени су доставили одговоре на апелацију 31. марта, 3. априла и 8. августа 2014. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. Пресудом Основног суда број 78 0 П 005621 09 П од 30. новембра 2010. године одбијен је тужбени захтјев којим је апелант тражио да се тужени обавезе да му за одузето земљиште и то дио к. ч. бр. 3834 "Слатина" у површини од 1634 м² уписане у п. л. бр. 421 КО Доњи Вијачани исплати накнаду у износу од 7.353,00 КМ са законском затезном каматом почевши од 1. септембра 2009. године па до исплате и да му надокнади трошкове парничног поступка.

6. У образложењу првостепене пресуде се наводи да је апелант коначно одређеним тужбеним захтјевом тражио да му тужени као инвеститор изградње регионалног пута Р-476 Прњавор – Челинац исплати на име штете за одузето земљиште укупан износ од 7.353,00 КМ, будући да успостављање ранијег стања није могуће јер је тужени довршио изградњу регионалног пута (па би било потребно скинути асфалт, подлогу испод њега, те вратити све скинуто обрадиво земљиште, што није економски оправдано), а све у смислу одредбе члана 185 став 3 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО).

7. Основни суд је указао на то да међу парничним странкама није спорно да апелантово спорно земљиште није експроприсано, те да је на дијелу тог земљишта изграђен пут и да апеланту није исплаћена никаква накнада за то земљиште. Истакнуто је да је спорна пасивна легитимација, тј. ко је одговоран за то да апеланту надокнади штету за дио његовог земљишта који се налази под путним појасом.

8. Указано је на то да апелант сматра да је једини који је одговоран за проузроковану штету тужени који је инвеститор изградње пута и који је ангажовао извођаче према сопственој вољи и да не постоји одговорност општине, односно Републике Српске, будући да апелант не тражи накнаду за експроприсано земљиште већ одговарајућу своту новца на име накнаде штете од онога ко му је проузроковао штету и то према правилима о општој одговорности за проузроковање штете, посебно се позивајући на члан 185 ЗОО-а.

9. Основни суд је навео да, имајући у виду да је на дијелу апелантовог земљишта изграђен регионални пут, а то земљиште није експроприсано нити је апеланту исплаћена одговарајућа накнада за земљиште, према мишљењу Суда, постоји одговорност Републике Српске (као корисника експропријације) за накнаду штете причињене радњом туженог на земљишту тако да апелант не може да користи непокретности на начин како је то раније чинио. Истакнуто је да би, под условом да је утврђена одговорност Републике Српске, постојала одговорност туженог да као инвеститор надокнади апеланту штету. Указано је на то да апелант у конкретном случају потражује накнаду штете за одузето земљиште према тржишној вриједности.

10. Наведено је да апелант није био у материјалноправном односу с туженим већ с Републичком управом за геодетске и имовинскоправне послове, Подручна јединица Прњавор (у даљњем тексту: Републичка управа), у којој је 17. јуна 2003. године дао сагласност да се на дијелу његовог земљишта изгради пут. Стога, према мишљењу

Основног суда, слиједи да је основан приговор пасивне легитимације туженог. Истакнуто је да на пасивну легитимацију туженог не утиче то што тужени није доставио урбанистичку дозволу и одобрење за грађење регионалног пута Р-376 Прњавор – Челинац, а како му је наложено на припремном рочишту јер је та чињеница значајна за неку другу одговорност туженог, али не и за одговорност у конкретној правној ствари.

11. Сем наведеног, према мишљењу Основног суда, основан је и приговор застаре потраживања који је тужени истакао на главном претресу јер је протекао трогодишњи односно петогодишњи рок од дана сазнања за штету и за лице које је штету учинило, као и од дана настанка штете, из члана 376 ЗОО-а, будући да је апелант имао сазнање још 2003. године (јер је на главном претресу када је саслушан као парнична странка изјавио да је пут изграђен 2003. године, а да је изјаву у Републичкој управи дао после почетка изградње тог пута), а тужбу је поднио 30. септембра 2009. године.

12. Против првостепене пресуде апелант је поднио жалбу, коју је Окружни суд Пресудом број 78 0 П 005621 11 Гж од 26. маја 2011. године одбио и потврдио првостепену пресуду.

13. У образложењу другостепене пресуде Окружни суд је навео да је одредбом члана 3 став 1 Закона о јавним путевима ("Службени гласник Републике Српске" бр. 3/04, 51/04 и 73/08) прописано да су јавни путеви добра у општој употреби и у својини Републике Српске. Истакнуто је да је у конкретном случају неспорно да апелантово земљиште у површини од 1634 м² представља дио парцеле означене као к. ч. бр. 1400/4 уписане у п. л. бр. 421 КО Доњи Вијачани у апелантовом посједу с дијелом 1/1, које никада није експроприсано, и да је на том земљишту изграђен регионални пут Р-476 Прњавор – Челинац, а апеланту није исплаћена никаква накнада за земљиште. Истакнуто је да стварна легитимација у парници представља материјалноправни однос странака према предмету спора, односно право за чију је заштиту парница покренута, па су у тој парници стварно легитимисани учесници-субјекти материјалноправног односа из ког је парница настала.

14. Наведено је да о постојању стварне легитимације суд редовно расправља на приговор странака, али о томе води рачуна и без приговора странака, ако се закључак о недостатку активне или пасивне легитимације намеће из чињеница у току поступка. Наглашено је да је тужени у парници у току поступка истицао недостатак пасивне легитимације о којој је првостепени суд правилно одлучио налазећи да тужени није у материјалноправном односу с апелантом у вези са штетом која је проузрокована на апелантовом земљишту, које је у саставу регионалног пута Прњавор – Челинац, чији је власник Република Српска, и да тужени није обавезан да надокнади штету апеланту већ да је то обавеза Републике Српске. Стога је, према мишљењу Окружног суда, првостепени суд правилно примијенио материјално право када је одбио апелантов тужбени захтјев.

15. Указано је на то да је неоснован апелантов жалбени приговор у погледу застаре потраживања. С тим у вези је истакнуто да је одредбом члана 376 став 1 ЗОО-а прописано да потраживање накнаде проузроковане штете застаријева за три године од када је оштећени дознао за штету и лице које је штету учинило.

16. Окружни суд је навео да је апелант саслушан као парнична странка и да је изјавио да је пут изграђен 2003. године, да је изјаву о сагласности да се на његовој парцели приступи изградњи регионалног пута дао 17. јуна 2003. године, а да је тужба поднесена 30. септембра 2009. године.

Стога је, према мишљењу Окружног суда, правилан закључак првостепеног суда да је у конкретном случају наступила застара потраживања јер је протекао субјективни рок од три године од сазнања за штету.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

17. Апелант наводи да су му оспореним пресудама повријеђени право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Сматра да је у конкретном случају произвољно примијењено материјално право. Указује на неуједначену судску праксу Окружног суда, према којој грађани пред судом имају неједнак третман. Сматра да је првостепени суд правилно и потпуно утврдио чињенично стање. Истиче да је правило да се успоставља раније стање, а уколико се успостављањем ранијег стања штета не уклања потпуно, онда се разлика надокнађује у новцу. Истиче да је правило диспозитивног карактера јер се сматра да то одговара оштећеном лицу. С тим у вези наводи одредбу члана 185 ЗОО-а. Истиче да је сљедеће правило да накнада мора да обухвати сву штету, без обзира на степен кривнице (непажња, груба непажња, намјера).

б) Одговор на апелацију

18. У свом одговору на апелацију Окружни суд наводи да остаје при правном ставу израженом у оспореној пресуди налазећи да пред тим судом нису прекршена апелантова уставна права.

19. Основни суд је у свом одговору на апелацију навео да су првостепена и другостепена пресуда донесене правилном примјеном материјалног и процесног права.

20. У одговору на апелацију тужени је навео да је, узимајући у обзир одредбу члана 3 Закона о путевима и одредбе Закона о експропријацији, којима је одређено да експропријација може да се врши за потребе Републике Српске, односно јединице локалне самоуправе (корисник експропријације може да буде само Република Српска или општина), сасвим логично што је суд закључио да је Република Српска као носилац права својине на путу пасивно легитимисана у предметном спору, а не тужени који врши управљање, грађење, одржавање и заштиту регионалних и магистралних путева. Указано је на то да је у току првостепеног поступка утврђено да је постојао усмени договор између Општине Прњавор и тадашње Дирекције за путеве везано за изградњу и реконструкцију спорног пута, те је јасно на који начин је Дирекција за путеве ушла у посјед земљишта за изградњу пута (усмени договор), што значи да инвеститор није самовољно ушао у посјед потребног земљишта, како то истиче апелант.

V. Релевантни прописи

21. **Закон о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85 и 57/89, те "Службени гласник Републике Српске" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04) у релевантном дијелу гласи:

Члан 154. став 1.

Ко другом проузрокује штету дужан је накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривнице.

Члан 155.

Штета је умањење нечије имовине (обична штета) и спречавање њеног повећања (измакла корист) [...]

Успостављање ранијег стања и накнада у новцу

Члан 185.

(1) Одговорно лице дужно је успоставити стање које је било пре него што је штета настала.

(2) Уколико успостављање ранијег стања не уклања штету потпуно, одговорно лице дужно је за остатак штете дати накнаду у новцу.

(3) Кад успостављање ранијег стања није могуће, или кад суд сматра да није нужно да то учини одговорно лице, суд ће одредити да оно исплати оштећенику одговарајућу своту новца на име накнаде штете.

(4) Суд ће досудити оштећенику накнаду у новцу кад он то захтева, изузев ако околности датог случаја оправдавају успостављање ранијег стања.

Солитарна одговорност наручиоца и извођача радова

Члан 207.

Наручилац и извођач радова на непокретности солидарно одговарају трећем лицу за штету која му настане у вези са извођењем тих радова.

Потраживање накнаде штете

Члан 376.

(1) Потраживање накнаде проузроковане штете застарева за три године од кад је оштећеник дознао за штету и за лице које је штету учинило.

(2) У сваком случају ово потраживање застарева за пет година од кад је штета настала.

(3) Потраживање накнаде штете настале повредом уговорне обавезе застарева за вријеме одређено за застарелост те обавезе.

22. **Закон о јавним путевима** ("Службени гласник Републике Српске" бр. 3/04, 51/04, 73/08 и 106/09) у релевантном дијелу гласи:

Члан 3.

Јавни путеви су добра у општој употреби и у својини Републике Српске.

Управљање, одржавање, грађење и заштита путева је дјелатност од посебног интереса за Републику Српску.

На јавним путевима се могу стицати права коришћења и права службености за постављање објеката и уређаја од јавног интереса, под условом да остварена права не угрожавају несметано и безбједно одвијање саобраћаја и не наносе штету путу, путним објектима и путном појасу.

23. **Закон о експропријацији** ("Службени гласник Републике Српске" бр. 112/06, 37/07, 66/08 и 110/08) у релевантном дијелу гласи:

Члан 6. ст. 1. и 2.

(1) Експропријација се може вршити за потребе Републике Српске и јединице локалне самоуправе, ако законом није другачије одређено (корисник експропријације).

(2) Корисник ће експрописане непокретности преносити инвеститорима ради извођења радова за изградњу објеката за које је утврђен општи интерес, с тим што ће се уговором регулисати међусобна права и обавезе уговорних страна које настају експропријацијом непокретности и изградњом објеката.

Члан 77.

Даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о експропријацији ("Службени гласник Републике Српске", бр. 8/96, 15/96 и 64/04).

VI. Допустивост

24. У складу с чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу,

када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.

25. У складу с чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

26. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Окружног суда број 78 О П 005621 11 Гж од 26. маја 2011. године, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону, а апелација је поднесена 21. јула 2011. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због ког апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

VII. Меритум

27. Апелант наводи да су му оспореним пресудама повријеђени право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Право на правично суђење

28. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

29. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом.

30. Уставни суд наглашава да, према пракси Европског суда и Уставног суда, задатак ових судова није да преиспитају закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допуштености од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, генерално, задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли су, евентуално, повријеђена или занемарена уставна права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона.

31. Дакле, према наведеном ставу, Уставни суд може изузетно, када оцијени да је у одређеном поступку редовни суд произвољно поступао како у утврђивању чињеница тако и у примјени релевантних позитивноправних прописа (види Уставни суд, Одлука број АП 311/04 од 22. априла 2005. године, став 26), да се упусти у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примијенили позитивноправне прописе.

У контексту наведеног, Уставни суд подсјећа и на то да је у више својих одлука истакао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може водити ка правичном поступку (види Уставни суд, Одлука број АП 1293/05 од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље). Стога ће Уставни суд у конкретном случају, с обзиром на питања која апелант проблематизује, испитати да ли су оспорене одлуке засноване на произвољној примјени позитивноправних прописа.

32. Уставни суд запажа да је у конкретном случају апелант коначно одређеним тужбеним захтјевом тражио да му тужени као инвеститор изградње регионалног пута Р-476 Прњавор – Челинац исплати на име штете за одузето земљиште укупан износ од 7.353,00 КМ, будући да успостављање ранијег стања није могуће јер је тужени довршио изградњу регионалног пута. Даље је утврђено да је у записнику Републичке управе за геодетске и имовинскоправне послове, Подручна јединица Прњавор, од 17. јуна 2003. године утврђено да је у том органу апелант дао сагласност да се на дијелу његовог земљишта изгради регионални пут. Дакле, утврђено је да спорно земљиште никада није експроприсано, те да је на дијелу тог земљишта изграђен пут и да апеланту није исплаћена никаква накнада за земљиште. Редовни судови су одбили апелантов тужбени захтјев налазећи да је основан приговор пасивне легитимације туженог, те да је апеланту штету дужна да исплати Република Српска (као корисник експропријације) јер није провела поступак експропријације. При томе су редовни судови указали на одредбу члана 3 став 1 Закона о јавним путевима, којом је прописано да су јавни путеви добра у општој употреби и у својини Републике Српске. Такође, утврђено је да је апелантово потраживање застарјело, у смислу одредбе члана 376 ЗОО-а.

33. Уставни суд подсјећа на то да је о идентичном правном питању (пасивна легитимација туженог) расправљао у својим одлукама бр. АП 4051/09 и АП 2061/10 (доступне на интернет-адреси Уставног суда www.ustavisud.ba) поводом апелација туженог против пресуда редовних судова којима је тужени обавезан да тужиоцима исплати новчану накнаду за одузето земљиште, односно накнаду на име причињене штете због изградње магистралног пута Устипрача – Фоча, дакле, у случајевима у којима експропријација није извршена. Уставни суд је апелације туженог одбацио као очигледно *prima facie* неосноване налазећи да су редовни судови довољно јасно образложили своје одлуке уз позивање на релевантне одредбе материјалног и процесног права, те да таква образложења Уставни суд не сматра произвољним. Уставни суд указује на то да су у наведеним предметима редовни судови закључили да приговор пасивне легитимације туженог није основан, те да се, иако је тачно да се према одредбама члана 7 став 1 Закона о експропријацији ("Службени гласник Републике Српске" бр. 8/96, 15/96 и 64/04), који је тада био на снази, експропријација вршила у корист Републике Српске, губи из вида став 2 наведене одредбе који прописује да ће Република Српска експроприсане непокретности додјељивати инвеститорима за изградњу објекта за који је утврђен општи интерес, с тим што ће се уговором регулисати међусобна права и обавезе уговорних страна која настају експропријацијом непокретности и изградњом објекта. При томе је утврђено да експропријација није ни извршена, а да је правни предник туженог (Републичка дирекција за путеве) као инвеститор и наручилац радова започео радове на изградњи пута Устипрача – Фоча преко непокретности тужилаца и тиме им проузроковао штету за коју је несумњиво одговоран, у

смислу одредбе члана 207 ЗОО-а. У тим предметима редовни судови су указали на то да је чињеница да су јавни путеви у својини Републике Српске правно ирелевантна за постојање одговорности туженог јер за штету одговара онај ко је узрокује и при томе се позвали на одредбу члана 154 став 1 ЗОО-а.

34. Доводећи наведено у контекст конкретног предмета, Уставни суд понавља да предметна апелација покреће идентично правно питање у односу на пасивну легитимацију туженог, које је већ било расправљано у цитираним одлукама. Наиме, према мишљењу Уставног суда, и у конкретном случају има мјеста за примјену релевантних одредби Закона о експропријацији и ЗОО-а које су примјењене у предметима поводом којих је Уставни суд донио цитиране одлуке. Стога, Уставни суд, подржавајући своју праксу поводом истог питања, сматра да је у конкретном случају оспореним одлукама, којима је уважен приговор недостатка пасивне легитимације који је истакао тужени, те слиједом тога одбијен апелантов тужбени захтјев, повријеђено апелантово право на правично суђење из члана П/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

35. У односу на застару потраживања, о чему су редовни судови у оспореним одлукама закључили да је потраживање тужиоца застарјело јер је прошао и субјективни и објективни рок из члана 376 ЗОО-а, Уставни суд указује на правно схватање усаглашено 30. јануара 2014. године на Панелима за уједначавање судске праксе из грађанске области. На наведеним Панелима је расправљано о случајевима изградње објеката од јавног интереса или извођења других радова од јавног интереса, који имају за посљедицу потпуно или дјелимично одузимање права својине физичких или правних лица на непокретностима, иако не постоји одлука о одузимању, односно одлука о утврђивању јавног интереса и рјешења о експропријацији. Дакле, расправљало се о случајевима које правна теорија и судска пракса подводи под појам фактичког депосједирања, односно тзв. фактичке експропријације. Усаглашено је правно схватање да захтјев за новчану накнаду због извршене фактичке експропријације не застаријева. Наиме, указано је на то да су у случају фактичке експропријације физичка или правна лица лишена права својине па је основ тужбеног захтјева у ствари захтјев за повраћај својине. Будући да повраћај и успостављање пређашњег стања нису могући због привођења намјени раније непокретности, то тужиоцима припада право да траже накнаду за одузете непокретности. Доводећи наведено у контекст конкретног предмета, произилази да образложења оспорених пресуда и у овом дијелу указују на произвољност у примјени материјалног права редовних судова.

36. На основу наведеног, Уставни суд закључује да је апеланту повријеђено право на правично суђење из члана II(3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције. Стога, Уставни суд сматра да је потребно, с циљем заштите апелантових уставних права, укинути оспорену одлуку, те предмет вратити Окружном суду како би тај суд донио нову одлуку у складу с гаранцијама из члана II(3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Остали наводи

37. Уставни суд сматра да, с обзиром на закључке у вези с чланом П/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције, није потребно посебно разматрати апелантове наводе о повреди права на имовину из члана П/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1

Протокола број 1 уз Европску конвенцију, будући да се, у суштини, наводи о кршењу права на имовину заснивају на наводима о кршењу права на правично суђење, о којим је Уставни суд већ изнио свој став у претходним тачкама ове одлуке.

VIII. Закључак

38. Уставни суд закључује да постоји кршење права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када су редовни судови у оспореним одлукама произвољно примјенили материјално право у односу на пасивну легитимацију туженог и застару апелантовог потраживања у случају тзв. фактичке експропријације.

39. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

40. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједница
Уставног суда Босне и Херцеговине
Валерија Галић, с. р.

1494

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **U 16/14**, rješavajući zahtjev **Kantonalnog suda u Mostaru (sutkinja Kantonalnog suda u Mostaru Vesna Savić)**, na osnovu člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav 2. alineja b), člana 59. st. 1. i 2. i člana 61. st. 2, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Tudor Pantiru, potpredsjednik
Miodrag Simović, potpredsjednik
Seada Palavrić, potpredsjednica
Mato Tadić, sudija
Constance Grewe, sutkinja
Mirsad Čeman, sudija
Margarita Caca-Nikolovska, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudija
na sjednici održanoj 24. septembra 2017.

na sjednici održanoj 24. septembra 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se zahtjev **Kantonalnog suda u Mostaru** (sutkinje **Kantonalnog suda u Mostaru Vesne Savić**).

Utvrđuje se da odredba člana 4. Zakona o sudskim taksama s tarifom ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13) nije u skladu s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Skupštini Hercegovačko-neretvanskog kantona, u skladu s članom 61. stav 4. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, da najkasnije u roku od šest mjeseci od objave ove odluke u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" usaglasi odredbu člana 4. Zakona o sudskim taksama s tarifom ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13) s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Skupštini Hercegovačko-neretvanskog kantona da, u skladu s članom 72. stav 5. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku iz prethodnog stava obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o mjerama preduzetim s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i

Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Kantonalni sud u Mostaru (sutkinja Kantonalnog suda u Mostaru Vesna Savić, u daljnjem tekstu: podnosilac zahtjeva) podnio je 15. juna 2014. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu kompatibilnosti člana 4. stav 1. Zakona o sudskim taksama s tarifom ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13, u daljnjem tekstu: Zakon o sudskim taksama s tarifom) s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Podnosilac zahtjeva je dostavio dopunu zahtjeva 22. jula 2014. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 22. stav 1. Pravila Ustavnog suda, od podnosioca zahtjeva je zatraženo 1. jula 2014. godine da dopuni zahtjev.

3. Podnosilac zahtjeva je 22. jula 2014. godine dostavio dopunu zahtjeva.

4. Na osnovu člana 23. stav 2. Pravila Ustavnog suda od Skupštine Hercegovačko-neretvanskog kantona (u daljnjem tekstu: Skupština HNK) zatraženo je 4. augusta 2014. godine da dostave odgovor na zahtjev u roku od 30 dana.

5. Skupština HNK je odgovor na zahtjev dostavila 10. septembra 2014. godine.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

6. Podnosilac zahtjeva je naveo da je pred Kantonalnim sudom u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) Mile Doko (u daljnjem tekstu: tužitelj) pokrenuo upravni spor radi poništenja Rješenja Ministarstva unutrašnjih poslova HNK-Uprave policije broj 02-02-04-51-4/13 od 22. marta 2013. godine. Podnosilac zahtjeva je dalje istakao da je u skladu s odredbom člana 4. stav 1. Zakona o sudskim taksama s tarifom pozvao tužitelja da plati sudsku taksu (taksu na tužbu). Međutim tužitelj nije platio sudsku taksu nego se Kantonalnom sudu obratio podneskom u kojem navodi da je odredba člana 4. stav 1. navedenog zakona neustavna, a o čemu je Ustavni sud već donio odluku u predmetu U 8/12. Međutim, kako je dalje naveo podnosilac zahtjeva, navedena odluka Ustavnog suda se ne odnosi na Zakon o sudskim taksama s tarifom ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13), već na Zakon o sudskim taksama Kantona Sarajevo. Podnosilac zahtjeva je ukazao da je članom 4. stav 1. Zakona o sudskim taksama s tarifom određeno da sud neće preduzimati nikakve radnje ako takseni obveznik nije platio taksu propisanu tim zakonom. Dalje, kako navodi podnosilac zahtjeva, istom odredbom je propisano da će sud, u slučaju podnošenja podneska bez dokaza o plaćenju taksi, pozvati stranku odnosno njenog punomoćnika da taksu uplati u roku od osam dana, uz upozorenje da će podnesak biti vraćen, a ako stranka ne ispoštuje određeni rok, sud će podnesak vratiti uz obavještenje da je vraćen zbog neplaćanja sudske takse. Podnosilac zahtjeva predlaže Ustavnom sudu da, u smislu člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine, donese konačno i obavezujuće mišljenje o tome da li je odredba člana 4. stav 1. Zakona o sudskim taksama s tarifom u skladu s pravom na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije s obzirom da od "ocjene ustavnosti navedene odredbe zavisi dalje postupanje u predmetu Kantonalnog suda broj 07 0 U 008635 13 U".

b) Odgovor na zahtjev

7. U svom odgovoru na zahtjev Skupština HNK navodi da je Komisija za zakonodavna pitanja na sjednici održanoj 2. septembra 2014. godine razmatrala zahtjev, te da se o zahtjevu očitovao i Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave aktom broj 05-02-08-420/14 od 28. augusta 2014. godine kao ministarstvo koje je izradilo osporeni zakon. Istaknuto je da se dosadašnja metoda naplate sudske takse pokazala neučinkovita, što je imalo za posljedicu ne samo negativan finansijski aspekt u korist budžeta nego je usporavalo rad sudova i stvaralo enorman broj nezavršenih predmeta, što je dovodilo u pitanje i zagarantovani princip prava na suđenje u razumnom roku. Naime, kako je dalje istaknuto u odgovoru na zahtjev, kada stranka podnese sudu zahtjev za pravni lijek stvorena je sudu obaveza da postupa, a stranci se definiše obaveza da plati takse, i ona u tom momentu postaje dužnik. Zbog neefikasne prinudne naplate nenaplaćenih sudskih taksi se stvorio veliki broj dužnika, što je stvorilo problem sudijama jer su dokazi o sudskim taksama sastavni dio predmeta i ako njih nema nemoguće je završiti i arhivirati predmete, što je dovodilo do nagomilavanja predmeta, a posljedica toga je povreda principa "prava na suđenje u razumnom roku". Po mišljenju Skupštine HNK predložena zakonska definicija nije imala za cilj samo efikasnu naplatu sudske takse u korist budžeta, a nije ni sprečavala pristup sudu, nego je išla u korist efikasnog sudovanja - suđenja u razumnom roku kao krajnjem cilju kojeg stranka očekuje od suda. Predlaže da se zahtjev odbije kao neosnovan.

IV. Relevantni propisi

8. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** relevantne odredbe glase:

Član II/2. Međunarodni standardi

Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

Član II/3. Katalog prava

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana što uključuje:

[...]

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom. [...]

Član II/6. Implementacija

Bosna i Hercegovina, i svi sudovi, ustanove, organi vlasti, te organi kojima posredno rukovode entiteti ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti su, odnosno primjenjuju ljudska prava i osnovne slobode na koje je ukazano u stavu 2.

9. U **Zakonu o sudskim taksama s tarifom** ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13) relevantne odredbe glase:

Član 3.

(Obavezno dostavljanje dokaza o plaćenju taksi)

(1) Uz podnesak (tužba, prijedlog, pravni lijek i dr.) obavezno se dostavlja dokaz o plaćenju taksi. [...]

Član 4.

(Uzajamnost plaćanja takse i preduzimanja radnji u postupku)

(1) Sud neće preduzimati nikakve radnje ako takseni obveznik nije platio taksu propisanu ovim zakonom. U slučaju podnošenja podneska bez dokaza o plaćenju taksi, sud će pozvati stranku, odnosno njenog punomoćnika, da se uplati taksu u roku od 8 dana, uz upozorenje da će joj podnesak biti vraćen. Ako stranka ne ispoštuje određeni rok, sud će podnesak vratiti uz obavijest da je vraćen zbog neplaćanja sudske takse.

(2) Rokovi po Zakonu o parničnom postupku ne počinju teći dok taksa nije plaćena ili dok sud nije riješio zahtjev za oslobađanje od plaćanja takse.

(3) Izuzetno od stava (1) ovog člana, ukoliko takseni obveznik ne postupi po pozivu suda i u ostavljenom roku ne uplati taksu na uloženi redovni ili vanredni pravni lijek, podnesak neće biti vraćen, već će se nastaviti postupak po uloženom pravnom lijeku, a prinudnoj naplati sudske takse pristupit će se u skladu sa odredbama ovog zakona.

Član 6.

(Izuzetci od obaveze plaćanja takse)

(1) Izuzetno od obaveze iz člana 3. ovog zakona za podneske i odluke u upravnim sporovima u stvarima penzijskog, invalidskog i zdravstvenog osiguranja, dječjeg dodatka starateljstva i socijalne pomoći, taksa se plaća samo ako tužba bude odbijena ili odbačena.

(2) Taksena obaveza iz stava (1) ovog člana nastaje danom donošenja odluke.

Član 8.

(Rok zastare naplate takse)

Pravo na naplatu takse zastarijeva u roku od dvije (2) godina od dana nastanka taksene obaveze.

Član 11.

(Ko može biti oslobođen od obaveze plaćanja takse)

(1) Sud može osloboditi obveznika od plaćanja takse ako bi plaćanjem takse, imajući u vidu visinu sredstava iz kojih se obveznik i članovi njegovog domaćinstva izdržavaju, ta sredstva bila u toliko mjeri umanjena da bi time bila ugrožena njihova egzistencija.

(2) Odluku iz stava (1) ovog člana donosi sud na pismeni zahtjev taksenog obveznika. Prije donošenja odluke, sud će cijeliti sve okolnosti, a naročito će uzeti u obzir vrijednost mjerodavnu za naplatu takse, ukupan prihod i imovinu taksenog obveznika i članova njegovog domaćinstva, koje takseni obveznik izdržava. [...]

Član 12.

(Dokazi za oslobađanje od obaveze za plaćanje takse)

(1) Visina prihoda taksenog obveznika i članova njegovog domaćinstva, dokazuje se na osnovu uvjerenja nadležnog centra za socijalni rad, odnosno drugih pismenih dokaza koje je takseni obveznik dužan da podnese o svom imovnom stanju.

(2) Uvjerenje iz stava (1) ovog člana služi kao dokaz za oslobađanje od plaćanja takse samo ako od njegovog izdavanja do podnošenja zahtjeva za oslobađanje nije proteklo više od šest mjeseci.

(3) Kada je to potrebno, sud može, po službenoj dužnosti, pribaviti potrebne podatke i obavještenja o imovnom stanju taksenog obveznika i članova njegovog domaćinstva, a može o tome saslušati i protivnu stranku.

(4) Protiv odluke suda kojom je usvojen prijedlog za oslobađanje od plaćanja takse nije dozvoljena posebna žalba.

Član 28.

(Utvrđivanje vrijednosti predmeta spora u upravnim sporovima)

(1) U upravnim sporovima plaća se taksa prema vrijednosti predmeta spora ako je predmet spora procjenjiv.

(2) Vrijednost procjenjivog spora utvrđuje se shodno odredbama člana 20 do 26. ovog zakona.

(3) Ako predmet spora nije procjenjiv, plaća se taksa kao u tarifnom broju 23 Taksene tarife.

10. U Zakonu o upravnim sporovima Federacije Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine" broj 9/05) relevantne odredbe glase:

Član 18.

Upravni spor pokreće se tužbom.
[...]

Član 55.

Ukoliko ovaj Zakon ne sadrži odredbe o postupku u upravnim sporovima shodno će se primjenjivati odgovarajuće odredbe zakona kojim je uređen parnični postupak.

11. Zakonu o parničnom postupku Federacije BiH ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05, 19/06) relevantne odredbe glase:

Član 384.

Svaka stranka prethodno sama snosi troškove koje je prouzrokovala svojim radnjama.

V. Dopustivost

12. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine.

Član VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

c) Ustavni sud je nadležan u pitanjima koja mu je proslijedio bilo koji sud u Bosni i Hercegovini u pogledu toga da li je zakon, o čijem važenju njegova odluka ovisi, kompatibilan sa ovim Ustavom, sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njenim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine, ili u pogledu postojanja ili domašaja nekog opšteg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

13. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio je Kantonalni sud u Mostaru (sutkinja Kantonalnog suda u Mostaru Vesna Savić), što znači da je zahtjev podnijelo ovlašteno lice iz člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 5/10 od 26. novembra 2010. godine, tač. 7-14, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 37/11). Imajući u vidu odredbe člana VI/3.c) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 19. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašten subjekt, te što ne postoji nijedan formalni razlog iz člana 19. stav 1. Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

14. Podnosilac zahtjeva traži da Ustavni sud odluči o kompatibilnosti člana 4. stav 1. Zakona o sudskim taksama s tarifom s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije koji garantuje pravo na pristup sudu kao neodvojiv dio prava na pravično suđenje. Ustavni sud zapaža da podnosilac zahtjeva traži ocjenu kompatibilnosti samo stava 1. člana 4. Zakona o sudskim taksama s tarifom, međutim s obzirom da su st. 2. i 3. navedenog člana usko povezani sa stavom 1, Ustavni sud smatra da je neophodno odlučiti o kompatibilnosti člana 4. Zakona o sudskim taksama s tarifom u cjelini, zatim s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije.

a) Relevantni principi u vezi s pravom na pristup sudu

15. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.
[...]

16. Kako su Evropski i Ustavni sud u svojoj jurisprudenciji konzistentno ukazivali, pravo na pravično suđenje iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije osigurava, između ostalog, svakome pravo da svoj zahtjev u vezi s građanskim pravima i obavezama iznese pred sud ili "tribunal". Na ovaj način ova odredba sadrži "pravo na sud" iako ono nije eksplicitno navedeno u odredbi

člana 6. stav 1. Evropske konvencije, a "pravo na pristup sudu" samo je jedan element tog prava bez kojeg ne bi bilo moguće uživanje u drugim garancijama propisanim navedenom odredbom. Naime, principi pravičnosti, javnosti i ekspeditivnosti sudskog postupka ne bi imali nikakve vrijednosti ukoliko se sudski postupak ne bi mogao pokrenuti. Osim toga, teško bi bilo zamisliti vladavinu prava, kao temeljni princip prava na pravično suđenje, bez mogućnosti da se pokrene postupak pred sudom ili "tribunalom", pa se neće smatrati da je pravo na pristup sudu djelotvorno ako u nacionalnom pravu postoje procesne smetnje kojima se *de facto* licu onemogućava da podnese tužbu sudu (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Kreuz protiv Poljske*, presuda od 19. juna 2001. godine, aplikacija broj 28249/95, tačka 52. s daljnjim referencama, i Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 6/12 od 13. jula 2012. godine, tačka 26, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 75/12).

17. Međutim, pravo na sud nije apsolutno. Ono može biti podvrgnuto određenim ograničenjima, budući da ovo pravo, po svojoj prirodi, zahtijeva da bude uređeno na odgovarajući način. Garantiranjem pojedincima prava na djelotvoran pristup sudu radi odlučivanja o njihovim građanskim pravima i obavezama član 6. stav 1. Evropske konvencije ostavlja državama slobodan izbor sredstava koje će koristiti u tom pravcu, pa države članice imaju određen stepen diskrecione ocjene u tom pogledu. Ipak, odluka o tome ne može biti na štetu prava garantiranih Evropskom konvencijom (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Kreuz protiv Poljske*, presuda od 19. juna 2001. godine, aplikacija broj 28249/95, tač. 52-53. s daljnjim referencama).

18. Ustavni sud ukazuje da Evropski sud u svojoj praksi nikada nije isključio mogućnost da interesi pravičnog postupka mogu opravdati nametanje finansijskih ograničenja prava na pristup sudu. U vezi s tim, Evropski sud je zaključio da obaveza garantiranja djelotvornog prava na pristup sudu ne znači samo odsustvo miješanja već može zahtijevati od države preduzimanje različitih oblika pozitivne akcije, ali da se iz toga ne može zaključiti da se svakome mora osigurati pravo na besplatan postupak pred sudom ili pravo na besplatnu pravnu pomoć. Imajući to u vidu, Evropski sud je zaključio da se zahtjev za plaćanje sudske takse, kada se od suda traži da odluči o nekom građanskom pravu, ne može *per se* smatrati inkompatibilnim s članom 6. stav 1. Evropske konvencije. Međutim, visina te takse, uključujući i mogućnost stranke u postupku da tu taksu plati, te faza postupka u kojoj se takvo ograničenje pristupa sudu nameće, faktori su koji se moraju uzeti u obzir kada se odlučuje o tome da li je lice imalo pravo na pristup sudu ili ne (*ibid.*, *Kreuz protiv Poljske*, tač. 59-60).

19. Dalje, pri ocjenjivanju da li je prekršeno pravo na pristup sudu Evropski sud procjenjuje da li su nametnuta ograničenja takva da se njima umanjuje sama suština prava na pravično suđenje. U vezi s tim, Evropski sud naročito ističe da ograničenja prava na pristup sudu ili tribunalu neće biti u skladu s članom 6. stav 1. Evropske konvencije ako nemaju legitiman cilj i ako ne postoji proporcionalnost između sredstava ograničavanja tog prava i cilja koji se želi postići (*ibid.*, *Kreuz protiv Poljske*, tačka 55). Cilj ovakve analize je zasnovan na principu da Evropska konvencija garantira prava koja su praktična i djelotvorna, a ne teoretska i iluzorna, koji ima naročit značaj za pravo na pristup sudu s obzirom na prominentno mjesto koje pravo na pravično suđenje ima u demokratskom društvu (*idem.*, *Kreuz protiv Poljske*, tačka 57. sa daljnjim referencama).

b) Primjena relevantnih principa i pitanje ustavnosti člana 4. spornog zakona

20. Ustavni sud podsjeća kako je razmatrao zahtjev Općinskog suda u Sarajevu (sutkinje Općinskog suda u Sarajevu Silvine Brković Mujagić) za ocjenu kompatibilnosti člana 4.

Zakona o sudskim taksama Kantona Sarajevo u Odluci broj U 8/12 (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 8/12, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 10/13). U citiranoj odluci Ustavni sud je utvrdio da je odredba člana 4. Zakona o sudskim taksama Kantona Sarajevo suprotna pravu na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 Evropske konvencije. Odredbom člana 4. navedenog zakona propisano je: (*stav 1*) *Sud neće preduzimati nikakve radnje ako takseni obveznik nije platio taksu propisanu ovim zakonom. U slučaju podnošenja podneska bez dokaza o plaćenju taksi, sud će pozvati stranku, odnosno njenog punomoćnika, da uplati taksu u roku od 8 dana, uz upozorenje da će joj podnesak biti vraćen. Ako stranka ne ispoštuje određeni rok, sud će podnesak vratiti uz obavijest da je vraćen zbog neplaćanja sudske takse i smatrat će se kao da nije bio podnesen. Stav (2) Sud će postupati na način utvrđen u stavu 1. ovog člana i u slučaju kada odbije zahtjev za oslobođanje plaćanja takse. (Stav 3) Rokovi po Zakonu o parničnom postupku ne počinju teći dok taksa nije plaćena ili dok sud nije riješio zahtjev za oslobođanje od plaćanja takse. Stav (4) Izuzetno od stava (1) ovog člana, ukoliko takseni obveznik ne postupi po pozivu suda i u ostavljenom roku ne uplati taksu na uloženi redovni ili vanredni pravni lijek, podnesak neće biti vraćen, već će se nastaviti postupak po uloženom pravnom lijeku, a prinudnoj naplati sudske takse pristupiće se u skladu sa odredbama ovog zakona.* Ustavni sud zapaža da je odredba član 4. st. 1, 3. i 4. Zakona o sudskim taksama Kantona Sarajevo, a za koju je Ustavni sud zaključio da je suprotna pravu na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 Evropske konvencije, sadržajno gotovo identična s odredbom člana 4. Zakona o sudskim taksama s tarifom koja je predmet ocjene konkretnog zahtjeva.

21. S tim u vezi Ustavni sud napominje da je u citiranoj Odluci U 8/12 ukazao da je osporenim članom 4. Zakona o sudskim taksama propisana "uzajamnost plaćanja sudske takse i preduzimanja radnji u postupku", i to tako što se u stavu 1. navedenog člana eksplicitno propisuje da "sud neće preduzimati bilo kakve radnje ako takseni obveznik nije platio taksu propisanu ovim zakonom". Dalje, ovom odredbom se propisuje i da će sud pozvati stranku da uplati taksu u roku od osam dana uz upozorenje da će joj podnesak biti vraćen, a ako stranka ne ispoštuje određeni rok, sud će podnesak vratiti uz obavijest da je vraćen zbog toga što nije plaćena sudska taksa i smatrat će se kao da nije bio podnesen. Iz ovakve odredbe, kako je zaključio Ustavni sud u citiranoj odluci, proizlazi da Zakon o sudskim taksama eksplicitno onemogućava postupanje suda po podnescima, uključujući i tužbe, ukoliko uz njih nije dostavljen dokaz o unaprijed plaćenju taksi, a stranka nije oslobođena plaćanja troškova postupka.

22. Pri analizi pitanja da li je ovakva odredba u skladu s pravom na pristup sudu, Ustavni sud je u citiranoj odluci zapazio da sudske takse koje su propisane Zakonom o sudskim taksama predstavljaju javne prihode koji se plaćaju u korist budžeta Kantona Sarajevo, a plaća ih lice po čijem zahtjevu ili u čijem interesu se preduzimaju radnje u postupku. Iz Zakona o sudskim taksama proizlazi da je zakonodavac uzeo u obzir različite situacije u vezi s taksenim obveznikom (imovinsko i socijalno stanje i sl.), te da je u skladu s tim predvidio, pod određenim uvjetima, i mogućnost oslobođanja od plaćanja sudske takse. Također, Zakon o sudskim taksama je predvidio, u određenim slučajevima propisanim članom 4. stav 4, i mogućnost da se sudske takse naplate prinudnim putem, što predstavlja određenu vrstu sankcije za neizvršenje ove obaveze. Međutim, kako je dalje istakao Ustavni sud, osporenom odredbom člana 4. Zakona o sudskim taksama zakonodavac je propisao "uzajamnost plaćanja sudske takse i preduzimanja radnji u postupku", tako što

je vođenje sudskog postupka nakon podnošenja tužbe uvjetovao plaćanjem sudske takse, što, također, predstavlja vrstu sankcije zbog neplaćanja propisane sudske takse. U vezi s tim, Ustavni sud je u citiranoj odluci ukazao da je ubiranje javnih prihoda u korist budžeta, u konkretnom slučaju sudskih taksi, te poštivanje propisa u vezi s tim, svakako legitiman cilj koji zakonodavac slijedi. Međutim, postavlja se pitanje da li je propisivanjem ograničenja prava na pristup sudu, tako da se stranci onemogućuju vođenje sudskog postupka zbog neplaćanja sudske takse u vrijeme dostavljanja podneska, odnosno tužbe sudu, uspostavljena proporcionalnost između legitimnog cilja koji se želi postići i prava pojedinca na pristup sudu.

23. Dalje je Ustavni sud u citiranoj odluci naglasio da reguliranje plaćanja sudskih taksi kao javnih prihoda mora biti u skladu s ustavnim principima zaštite ljudskih prava i sloboda, što znači, između ostalog, da se propisivanjem načina izvršenja obaveze građana na plaćanje sudske takse ne smije derogirati sudska zaštita ustavnih prava i sloboda te ukazao da se, prema članu 53. ZPP-a, parnični postupak pokreće tužbom, što za stranku u tom postupku proizvodi određene procesno-pravne i materijalno-pravne posljedice: prekidaju se prekluzivni zakonski rokovi za podnošenje tužbe, prekidaju se rokovi zastarjelosti potraživanja i dospijeca obaveza, pravo izbora alternativne obaveze koja pripada tužiocu iscrpljuje se podnošenjem tužbe, nadležnost suda se određuje prema činjenicama koje su postojale u vrijeme podnošenja tužbe, itd. U takvim slučajevima vraćanje tužbe stranci i smatranje da ta tužba nije ni bila podnesena, kako to propisuje odredba člana 4. Zakona o sudskim taksama, može dovesti do gubljenja prava koja su propisana drugim zakonima, što bi za stranku u postupku nesumnjivo proizvelo neotklonjive štetne posljedice i onemogućilo joj sudsku zaštitu priznatih prava. Na taj način se, prema mišljenju Ustavnog suda, dovodi u pitanje sama suština prava na pristup sudu, odnosno prava na pravično suđenje iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije. Ovakav zaključak ne mijenja ni to što je stavom 3. člana 4. Zakona o sudskim taksama propisano da *rokovi po Zakonu o parničnom postupku ne počinju teći dok taksa nije plaćena ili dok sud nije riješio zahtjev za oslobođanje od plaćanja takse*, budući da se ova odredba ne odnosi na spomenute prekluzivne rokove ili rokove zastare potraživanja koji nisu propisani ZPP-om, već drugim odgovarajućim zakonima.

24. Dalje, kako je Ustavni sud istakao u Odluci U 8/12, stavom 4. člana 4. Zakona o sudskim taksama propisano je da podnesak neće biti vraćen ako nije plaćena taksa, ali samo u odnosu "na uloženi redovni ili vanredni pravni lijek" u kojem slučaju će se postupak nastaviti, a taksa naplatiti prinudnim putem u skladu s odredbama Zakona o sudskim taksama. Ustavni sud je zapazio da nije jasno zbog čega je zakonodavac odlučio da se samo takse na izjavljene pravne lijekove mogu naplatiti prinudnim putem, te zašto takav mehanizam nije propisao i kao sredstvo za postizanje legitimnog cilja u slučaju neplaćanja takse na podneske, odnosno podnesenu tužbu, umjesto što je u tim slučajevima onemogućio vođenje postupka. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud je u citiranoj odluci zaključio da se *ograničavanje prava na pristup sudu za koji se zakonodavac opredijelio radi redovne i uredne naplate sudskih taksi kao javnih prihoda – onemogućavanje vođenja postupka po podnesenoj tužbi zbog neplaćanja sudske takse unaprijed, ne može smatrati sredstvom koje je proporcionalno ostvarenju legitimnog cilja te da se ovakvim normiranjem narušava sama suština prava na pristup sudu kao neodvojivog dijela prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije*.

25. S obzirom da se i u konkretnom slučaju zahtjev odnosi na ocjenu kompatibilnosti odredbe člana 4. Zakona o sudskim taksama s tarifom s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i

članom 6. stav 1. Evropske konvencije, kao što je to bio slučaj u predmetu broj U 8/12, te s obzirom da je osporeni član zakona sadržajno identičan s odredbom člana 4. Zakona o sudskim taksama Kantona Sarajevo koji je bio predmet ocjene u citiranom predmetu, Ustavni sud se poziva na obrazloženje i razloge date u Odluci broj U 8/12, budući da se ti razlozi mogu u cijelosti primijeniti i na ovu odluku.

26. Na osnovu navedenog Ustavni sud smatra da je odredba člana 4. Zakona o sudskim taksama s tarifom suprotna pravu na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

VII. Zaključak

27. Ustavni sud zaključuje da je odredba člana 4. Zakona o sudskim taksama s tarifom suprotna pravu na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, zbog toga što onemogućavanje vođenja postupka ako na podnesak, uključujući i tužbu, nije unaprijed plaćena sudska taksa, ne predstavlja sredstvo koje je razumno proporcionalno ostvarenju legitimnog cilja. Naime, na taj se način potpuno ograničava pravo na pristup sudu, odnosno mogućnost vođenja sudskog postupka, čime za stranku u postupku mogu nastati neotklonjive štetne posljedice, što je suprotno samoj suštini prava na pravično suđenje iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

28. Na osnovu člana 61. st. 2, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

29. U smislu člana 43. Pravila Ustavnog suda, potpredsjednik Tudor Pantiru je dao izjavu o neslaganju s odlukom većine s pozivom na svoje izdvojeno mišljenje suprotno Odluci broj U 8/12 od 23. novembra 2012. godine.

30. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u plenarnom sazivu, u predmetu broj U 16/14, rješavajući zahtjev **Kantonalnog suda u Mostaru (sutkinja Kantonalnog suda u Mostaru Vesna Savić)**, na temelju članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak 2. alineja b), članka 59. st. 1. i 2. i članka 61. st. 2, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Tudor Pantiru, dopredsjednik
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Constance Grewe, sutkinja
Mirsad Čeman, sudac
Margarita Caca-Nikolovska, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudac

na sjednici održanoj 24. rujna 2014. godine donio

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se zahtjev **Kantonalnog suda u Mostaru (sutkinje Kantonalnog suda u Mostaru Vesne Savić)**.

Utvrđuje se da odredba članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13) nije sukladna članku II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 6. stavak 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Skupštini Hercegovačko-neretvanskog kantona, sukladno članku 61. stavak 4. Pravila Ustavnog suda Bosne i

Hercegovine, da najkasnije u roku od šest mjeseci od objave ove odluke u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" usuglasi odredbu članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13) s člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Skupštini Hercegovačko-neretvanskog kantona da, sukladno članku 72. stavak 5. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku iz prethodnog stavka obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o mjerama poduzetim s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Kantonalni sud u Mostaru (sutkinja Kantonalnog suda u Mostaru Vesna Savić, u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva) je 15. lipnja 2014. godine podnio Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu kompatibilnosti članka 4. stavak 1. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13, u daljnjem tekstu: Zakon o sudskim pristojbama/taksama s tarifom) s člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija). Podnositelj zahtjeva je dostavio dopunu zahtjeva 22. srpnja 2014. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 22. stavak 1. Pravila Ustavnog suda, od podnosioca zahtjeva je zatraženo 1. srpnja 2014. godine da dopuni zahtjev.

3. Podnositelj zahtjeva je 22. srpnja 2014. godine dostavio dopunu zahtjeva.

4. Na temelju članka 23. stavak 2. Pravila Ustavnog suda od Skupštine Hercegovačko-neretvanskog kantona (u daljnjem tekstu: Skupština HNK) je 4. kolovoza 2014. godine zatraženo da dostavi odgovor na zahtjev u roku od 30 dana.

5. Skupština HNK je odgovor na zahtjev dostavila 10. rujna 2014. godine.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

6. Podnositelj zahtjeva je naveo da je pred Kantonalnim sudom u Mostaru (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) Mile Doko (u daljnjem tekstu: tužitelj) pokrenuo upravni spor radi poništenja Rješenja Ministarstva unutarnjih poslova HNK-Uprave policije broj 02-02-04-51-4/13 od 22. ožujka 2013. godine. Podnositelj zahtjeva je dalje istaknuo kako je sukladno odredbi članka 4. stavak 1. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom pozvao tužitelja da plati sudsku taksu (taksu na tužbu). Međutim tužitelj nije platio sudsku taksu nego se Kantonalnom sudu obratio podneskom u kojemu navodi kako je odredba članka 4. stavak 1. navedenoga zakona neustavna, a o čemu je Ustavni sud već donio odluku u predmetu U 8/12. Međutim, kako je dalje naveo podnositelj zahtjeva, navedena odluka Ustavnog suda se ne odnosi na Zakon o sudskim pristojbama/taksama s tarifom ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13), već na Zakon o sudskim pristojbama/taksama Kantona Sarajevo. Podnositelj zahtjeva je ukazao da je člankom 4. stavak 1. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom određeno da sud neće poduzimati nikakve radnje ako takseni obveznik nije platio taksu propisanu tim zakonom. Dalje, kako navodi

podnositelj zahtjeva, istom odredbom je propisano da će sud, u slučaju podnošenja podneska bez dokaza o plaćenju taksi, pozvati stranku odnosno njezinoga punomoćnika da taksu uplati u roku od osam dana, uz upozorenje da će podnesak biti vraćen, a ako stranka ne ispoštuje određeni rok, sud će podnesak vratiti uz obavještenje da je vraćen zbog neplaćanja sudske takse. Podnositelj zahtjeva predlaže Ustavnom sudu da, u smislu članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine, donese konačno i obvezujuće mišljenje o tome je li odredba članka 4. stavak 1. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom sukladna pravu na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije s obzirom da od "ocjene ustavnosti navedene odredbe zavisi dalje postupanje u predmetu Kantonalnog suda broj 07 0 U 008635 13 U".

b) Odgovor na zahtjev

7. U svome odgovoru na zahtjev Skupština HNK navodi da je Povjerenstvo za zakonodavna pitanja na sjednici održanoj 2. rujna 2014. godine razmatralo zahtjev, te da se o zahtjevu očitovao i Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave aktom broj 05-02-08-420/14 od 28. kolovoza 2014. godine kao ministarstvo koje je izradilo osporeni zakon. Istaknuto je da se dosadašnja metoda naplate sudske takse pokazala neučinkovita, što je imalo za posljedicu ne samo negativan financijski aspekt u korist proračuna nego je usporavalo rad sudova i stvaralo enorman broj nezavršenih predmeta, što je dovodilo u pitanje i zagarantirano načelo prava na suđenje u razumnome roku. Naime, kako je dalje istaknuto u odgovoru na zahtjev, kada stranka podnese sudu zahtjev za pravni lijek stvorena je sudu obveza da postupa, a stranci se definira obveza da plati takse, i ona u tom momentu postaje dužnik. Zbog neefikasne prinudne naplate nenaplaćenih sudske takse se stvorio veliki broj dužnika, što je stvorilo problem sucima jer su dokazi o sudskim pristojbama/taksama sastavni dio predmeta i ako njih nema nemoguće je završiti i arhivirati predmete, što je dovodilo do nagomilavanja predmeta, a posljedica toga je povreda načela "prava na suđenje u razumnom roku". Po mišljenju Skupštine HNK predložena zakonska definicija nije imala za cilj samo efikasnu naplatu sudske takse u korist proračuna, a nije ni sprečavala pristup sudu, nego je išla u korist efikasnog sudovanja - suđenja u razumnom roku kao konačnom cilju kojega stranka očekuje od suda. Predlaže da se zahtjev odbije kao neutemeljen.

IV. Relevantni propisi

8. U **Ustavu Bosne i Hercegovine** relevantne odredbe glase:

Članak II/2. Međunarodni standardi

U Bosni i Hercegovini izravno se primjenjuju prava i slobode garantirani Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i njezinim proračunima. Ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima.

Članak II/3. Popis prava

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode ovog članka, stavak 2., što uključuje:

(e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga vezana za krivične postupke.

Članak II/6. Provedba

Bosna i Hercegovina i svi sudovi, uredi, državni organi, i tijela kojima posredno rukovode entiteti ili koja djeluju unutar entiteta, primjenjivat će i poštivati ljudska prava i temeljne slobode navedene u stavku 2.

9. U **Zakonu o sudskim pristojbama/taksama s tarifom** ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona" br. 4/09 i 2/13) relevantne odredbe glase:

Član 3.

(Obavezno dostavljanje dokaza o plaćenju taksi)

(1) Uz podnesak (tužba, prijedlog, pravni lijek i dr.) obavezno se dostavlja dokaz o plaćenju taksi. [...]

Član 4.

(Uzajamnost plaćanja takse i preduzimanja radnji u postupku)

(1) Sud neće preduzimati nikakve radnje ako takseni obveznik nije platio taksu propisanu ovim zakonom. U slučaju podnošenja podneska bez dokaza o plaćenju taksi, sud će pozvati stranku, odnosno njenog punomoćnika, da se uplati taksu u roku od 8 dana, uz upozorenje da će joj podnesak biti vraćen. Ako stranka ne ispoštuje određeni rok, sud će podnesak vratiti uz obavijest da je vraćen zbog neplaćanja sudske takse.

(2) Rokovi po Zakonu o parničnom postupku ne počinju teći dok taksa nije plaćena ili dok sud nije riješio zahtjev za oslobođanje od plaćanja takse.

(3) Izuzetno od stava (1) ovog člana, ukoliko takseni obveznik ne postupi po pozivu suda i u ostavljenom roku ne uplati taksu na uloženi redovni ili vanredni pravni lijek, podnesak neće biti vraćen, već će se nastaviti postupak po uloženom pravnom lijeku, a prinudno naplati sudske takse pristupit će se u skladu sa odredbama ovog zakona.

Član 6.

(Izuzetci od obaveze plaćanja takse)

(1) Izuzetno od obaveze iz člana 3. ovog zakona za podneske i odluke u upravnim sporovima u stvarima penzijskog, invalidskog i zdravstvenog osiguranja, dječjeg dodatka starateljstva i socijalne pomoći, taksa se plaća samo ako tužba bude odbijena ili odbačena.

(2) Taksena obaveza iz stava (1) ovog člana nastaje danom donošenja odluke.

Član 8.

(Rok zastare naplate takse)

Pravo na naplatu takse zastarijeva u roku od dvije (2) godine od dana nastanka taksene obaveze.

Član 11.

(Ko može biti oslobođen od obaveze plaćanja takse)

(1) Sud može osloboditi obveznika od plaćanja takse ako bi plaćanjem takse, imajući u vidu visinu sredstava iz kojih se obveznik i članovi njegovog domaćinstva izdržavaju, ta sredstva bila u tolikoj mjeri umanjena da bi time bila ugrožena njihova egzistencija.

(2) Odluku iz stava (1) ovog člana donosi sud na pismeni zahtjev taksenog obveznika. Prije donošenja odluke, sud će cijeliti sve okolnosti, a naročito će uzeti u obzir vrijednost mjerodavnu za naplatu takse, ukupan prihod i imovinu taksenog obveznika i članova njegovog domaćinstva, koje takseni obveznik izdržava. [...]

Član 12.

(Dokazi za oslobođanje od obaveze za plaćanje takse)

(1) Visina prihoda taksenog obveznika i članova njegovog domaćinstva, dokazuje se na osnovu uvjerenja nadležnog centra za socijalni rad, odnosno drugih pismenih dokaza koje je takseni obveznik dužan da podnese o svom imovnom stanju.

(2) Uvjerenje iz stava (1) ovog člana služi kao dokaz za oslobođanje od plaćanja takse samo ako od njegovog izdavanja do podnošenja zahtjeva za oslobođanje nije proteklo više od šest mjeseci.

(3) Kada je to potrebno, sud može, po službenoj dužnosti, pribaviti potrebne podatke i obavještenja o imovnom stanju taksenog obveznika i članova njegovog domaćinstva, a može o tome saslušati i protivnu stranku.

(4) Protiv odluke suda kojom je usvojen prijedlog za oslobođanje od plaćanja takse nije dozvoljena posebna žalba.

Član 28.

(Utvrdjivanje vrijednosti predmeta spora u upravnim sporovima)

(1) U upravnim sporovima plaća se taksa prema vrijednosti predmeta spora ako je predmet spora procjenjiv.

(2) Vrijednost procjenjivog spora utvrđuje se shodno odredbama člana 20 do 26. ovog zakona.

(3) Ako predmet spora nije procjenjiv, plaća se taksa kao u tarifnom broju 23 Taksene tarife.

10. U **Zakonu o upravnim sporovima Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službeni glasnik Federacije Bosne i Hercegovine" broj 9/05) relevantne odredbe glase:

Članak 18.

Upravni spor pokreće se tužbom.

[...]

Članak 55.

Ukoliko ovaj Zakon ne sadrži odredbe o postupku u upravnim sporovima shodno će se primjenjivati odgovarajuće odredbe zakona kojim je uređen parnični postupak.

11. U **Zakonu o parničnom postupku Federacije BiH** ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05, 19/06) relevantne odredbe glase:

Članak 384.

Svaka stranka prethodno sama snosi troškove koje je prouzrokovala svojim radnjama.

V. Dopustivost

12. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredbe članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine.

Članak VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

(c) Ustavni sud će imati nadležnost za pitanja koja mu podnese bilo koji sud u Bosni i Hercegovini, a koja se tiču toga je li neki zakon, o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka sukladno ovom Ustavu, s Europskom konvencijom za ljudska prava i temeljne slobode i njezinim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili koja se tiču postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

13. Zahtjev za ocjenu ustavnosti podnio je Kantonalni sud u Mostaru (sutkinja Kantonalnog suda u Mostaru Vesna Savić), što znači da je zahtjev podnijela ovlaštena osoba iz članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 5/10 od 26. studenoga 2010. godine, toč. 7-14, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 37/11). Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(c) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. stavak 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud smatra da je zahtjev dopustiv zato što ga je podnio ovlašten subjekt, te što ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. stavak 1. Pravila Ustavnog suda zbog kojega zahtjev ne bi bio dopustiv.

VI. Meritum

14. Podnositelj zahtjeva traži da Ustavni sud odluči o kompatibilnosti članka 4. stavak 1. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom s člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije koji garantira pravo na pristup sudu kao neodvojiv dio prava na pravično suđenje. Ustavni sud opaža kako podnositelj zahtjeva traži ocjenu kompatibilnosti samo stavka 1. članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom, međutim s obzirom da su st. 2. i 3. navedenoga članka usko povezani sa stavkom 1, Ustavni sud smatra da je nužno odlučiti o kompatibilnosti članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom u cjelini, potom s člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije.

a) Relevantna načela u svezi s pravom na pristup sudu

15. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

16. Kako su Europski i Ustavni sud u svojoj jurisprudenciji konzistentno ukazivali, pravo na pravično suđenje iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije osigurava, između ostaloga, svakome pravo da svoj zahtjev u svezi s građanskim pravima i obvezama iznese pred sud ili "tribunal". Na ovaj način ova odredba sadrži "pravo na sud" iako ono nije eksplicitno navedeno u odredbi članka 6. stavak 1. Europske konvencije, a "pravo na pristup sudu" samo je jedan element toga prava bez kojega ne bi bilo moguće uživanje u drugim garancijama propisanim navedenom odredbom. Naime, načela pravičnosti, javnosti i ekspeditivnosti sudskog postupka ne bi imali nikakve vrijednosti ukoliko se sudski postupak ne bi mogao pokrenuti. Osim toga, teško bi bilo zamisliti vladavinu prava, kao temeljno načelo prava na pravično suđenje, bez mogućnosti pokretanja postupka pred sudom ili "tribunalom", pa se neće smatrati da je pravo na pristup sudu učinkovito ako u nacionalnom pravu postoje procesne smetnje kojima se *de facto* osobi onemogućava podnošenje tužbe sudu (vidi Europski sud za ljudska prava, *Kreuz protiv Poljske*, presuda od 19. lipnja 2001. godine, aplikacija broj 28249/95, točka 52. s daljnjim referencama, i Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 6/12 od 13. srpnja 2012. godine, točka 26, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 75/12).

17. Međutim, pravo na sud nije apsolutno. Ono može biti podvrgnuto određenim ograničenjima, budući da ovo pravo, po svojoj prirodi, zahtijeva da bude uređeno na odgovarajući način. Garantiranjem pojedincima prava na učinkovit pristup sudu radi odlučivanja o njihovim građanskim pravima i obvezama članak 6. stavak 1. Europske konvencije ostavlja državama slobodan izbor sredstava koje će koristiti u tome pravcu, pa države članice imaju određen stupanj diskrecijske ocjene u tome pogledu. Ipak, odluka o tome ne može biti na štetu prava garantiranih Europskom konvencijom (vidi Europski sud za ljudska prava, *Kreuz protiv Poljske*, presuda od 19. lipnja 2001. godine, aplikacija broj 28249/95, toč. 52-53. s daljnjim referencama).

18. Ustavni sud ukazuje da Europski sud u svojoj praksi nikada nije isključio mogućnost da interesi pravičnoga postupka mogu opravdati nametanje financijskih ograničenja prava na pristup sudu. U svezi s tim, Europski sud je zaključio da obveza garantiranja učinkovitoga prava na pristup sudu ne znači samo odsustvo miješanja već može zahtijevati od države poduzimanje različitih oblika pozitivne akcije, ali kako se iz toga ne može zaključiti da se svakome mora osigurati pravo na besplatan postupak pred sudom ili pravo na besplatnu pravnu pomoć. Imajući to u vidu, Europski sud je zaključio da se zahtjev za plaćanje sudske takse, kada se od suda traži da odluči o nekom građanskom pravu, ne može *per se* smatrati inkompatibilnim s člankom 6. stavak 1. Europske konvencije. Međutim, visina te takse, uključujući i mogućnost stranke u postupku da tu taksu plati, te faza postupka u kojoj se takvo ograničenje pristupa sudu nameće, čimbenici su koji se moraju uzeti u obzir kada se odlučuje o tome je li osoba imala pravo na pristup sudu ili ne (*ibid.*, *Kreuz protiv Poljske*, toč. 59-60).

19. Dalje, pri ocjenjivanju je li prekršeno pravo na pristup sudu Europski sud procjenjuje jesu li nametnuta ograničenja takva da se njima umanjuje sama suština prava na pravično suđenje. U svezi s tim, Europski sud osobito ističe da ograničenja prava na pristup sudu ili tribunalu neće biti sukladna članku 6. stavak 1. Europske konvencije ako nemaju legitiman cilj i ako ne postoji proporcionalnost između sredstava ograničavanja toga

prava i cilja koji se želi postići (*ibid.*, *Kreuz protiv Poljske*, točka 55). Cilj ovakve analize je utemeljen na načelu da Europska konvencija garantira prava koja su praktična i učinkovita, a ne teoretska i iluzorna, koje ima osobit značaj za pravo na pristup sudu s obzirom na prominentno mjesto koje pravo na pravično suđenje ima u demokratskome društvu (*idem.*, *Kreuz protiv Poljske*, točka 57. s daljnjim referencama).

b) Primjena relevantnih načela i pitanje ustavnosti članka 4. spornog zakona

20. Ustavni sud podsjeća kako je razmatrao zahtjev Općinskog suda u Sarajevu (sutkinje Općinskog suda u Sarajevu Silvine Brković Mujagić) za ocjenu kompatibilnosti članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama Kantona Sarajevo u Odluci broj U 8/12 (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 8/12, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 10/13). U citiranoj odluci Ustavni sud je utvrdio da je odredba članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama Kantona Sarajevo oprečna pravu na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6 Europske konvencije. Odredbom članka 4. navedenog zakona propisano je: (stav 1) *Sud neće preduzimati nikakve radnje ako takseni obveznik nije platio taksu propisanu ovim zakonom. U slučaju podnošenja podneska bez dokaza o plaćenju taksi, sud će pozvati stranku, odnosno njenog punomoćnika, da uplati taksu u roku od 8 dana, uz upozorenje da će joj podnesak biti vraćen. Ako stranka ne ispoštuje određeni rok, sud će podnesak vratiti uz obavijest da je vraćen zbog neplaćanja sudske takse i smatrat će se kao da nije bio podnesen. Stav (2) Sud će postupati na način utvrđen u stavu 1. ovog člana i u slučaju kada odbije zahtjev za oslobađanje plaćanja takse. (Stav 3) Rokovi po Zakonu o parničnom postupku ne počinju teći dok taksa nije plaćena ili dok sud nije riješio zahtjev za oslobađanje od plaćanja takse. Stav (4) Izuzetno od stava (1) ovog člana, ukoliko takseni obveznik ne postupi po pozivu suda i u ostavljenom roku ne uplati taksu na uloženi redovni ili vanredni pravni lijek, podnesak neće biti vraćen, već će se nastaviti postupak po uloženom pravnom lijeku, a prinudnoj naplati sudske takse pristupiće se u skladu sa odredbama ovog zakona.* Ustavni sud opaza da je odredba članak 4. st. 1, 3. i 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama Kantona Sarajevo, a za koju je Ustavni sud zaključio da je oprečna pravu na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6 Europske konvencije, sadržajno gotovo identična s odredbom članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom koja je predmetom ocjene konkretnog zahtjeva.

21. S tim u svezi Ustavni sud napominje da je u citiranoj Odluci U 8/12 ukazao da je osporenim člankom 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama propisana "uzajamnost plaćanja sudske takse i poduzimanja radnji u postupku", i to tako što se u stavku 1. navedenoga članka eksplicitno propisuje da "sud neće poduzimati bilo kakve radnje ako takseni obveznik nije platio taksu propisanu ovim zakonom". Dalje, ovom odredbom se propisuje i da će sud pozvati stranku da uplati taksu u roku od osam dana uz upozorenje da će joj podnesak biti vraćen, a ako stranka ne ispoštuje određeni rok, sud će podnesak vratiti uz obavijest da je vraćen zbog toga što nije plaćena sudska taksa i smatrat će se kao da nije bio podnesen. Iz ovakve odredbe, kako je zaključio Ustavni sud u citiranoj odluci, proizlazi da Zakon o sudskim pristojbama/taksama eksplicitno onemogućava postupanje suda po podnescima, uključujući i tužbe, ukoliko uz njih nije dostavljen dokaz o unaprijed plaćenju taksi, a stranka nije oslobođena plaćanja troškova postupka.

22. Pri analizi pitanja je li ovakva odredba sukladna pravu na pristup sudu, Ustavni sud je u citiranoj odluci opazio kako sudske takse koje su propisane Zakonom o sudskim pristojbama/

taksama predstavljaju javne prihode koji se plaćaju u korist proračuna Kantona Sarajevo, a plaća ih osoba po čijem zahtjevu ili u čijem interesu se poduzimaju radnje u postupku. Iz Zakona o sudskim pristojbama/taksama proizlazi da je zakonodavac uzeo u obzir različite situacije u svezi s taksenim obveznikom (imovinsko i socijalno stanje i sl.), te da je sukladno tome predvidio, pod određenim uvjetima, i mogućnost oslobađanja od plaćanja sudske takse. Također, Zakon o sudskim pristojbama/taksama je predvidio, u određenim slučajevima propisanim člankom 4. stavak 4, i mogućnost da se sudske takse naplate prinudnim putem, što predstavlja određenu vrstu sankcije za neizvršenje ove obveze. Međutim, kako je dalje istaknuo Ustavni sud, osporenim odredbom članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama zakonodavac je propisao "uzajamnost plaćanja sudske takse i poduzimanja radnji u postupku", tako što je vođenje sudskog postupka nakon podnošenja tužbe uvjetovao plaćanjem sudske takse, što, također, predstavlja vrstu sankcije zbog neplaćanja propisane sudske takse. U svezi s tim, Ustavni sud je u citiranoj odluci ukazao da je ubiranje javnih prihoda u korist proračuna, u konkretnom slučaju sudskih taksi, te poštivanje propisa u svezi s tim, svakako legitimna cilj koji zakonodavac slijedi. Međutim, postavlja se pitanje je li propisivanjem ograničenja prava na pristup sudu, tako da se stranci onemogućuju vođenje sudskog postupka zbog neplaćanja sudske takse u vrijeme dostavljanja podneska, odnosno tužbe sudu, uspostavljena proporcionalnost između legitimnog cilja koji se želi postići i prava pojedinca na pristup sudu.

23. Dalje je Ustavni sud u citiranoj odluci naglasio kako reguliranje plaćanja sudskih taksi kao javnih prihoda mora biti sukladno ustavnim načelima zaštite ljudskih prava i sloboda, što znači, između ostaloga, da se propisivanjem načina izvršenja obveze građana na plaćanje sudske takse ne smije derogirati sudska zaštita ustavnih prava i sloboda te ukazao da se, prema članku 53. ZPP-a, parnični postupak pokreće tužbom, što za stranku u tome postupku proizvodi određene procesno-pravne i materijalno-pravne posljedice: prekidaju se rokovi zastarjelosti potraživanja i dospijeća obveza, pravo izbora alternativne obveze koja pripada tužitelju iscrpljuje se podnošenjem tužbe, nadležnost suda se određuje prema činjenicama koje su postojale u vrijeme podnošenja tužbe, itd. U takvim slučajevima vraćanje tužbe stranci i smatranje da ta tužba nije ni bila podnesena, kako to propisuje odredba članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama, može dovesti do gubljenja prava koja su propisana drugim zakonima, što bi za stranku u postupku nesumnjivo proizvelo neotklonjive štetne posljedice i onemogućilo joj sudsku zaštitu priznatih prava. Na taj način se, prema mišljenju Ustavnog suda, dovodi u pitanje sama suština prava na pristup sudu, odnosno prava na pravično suđenje iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije. Ovakav zaključak ne mijenja ni to što je stavkom 3. članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama propisano da *rokovi po Zakonu o parničnom postupku ne počinju teći dok taksa nije plaćena ili dok sud nije riješio zahtjev za oslobađanje od plaćanja takse*, budući da se ova odredba ne odnosi na spomenute prekluzivne rokove ili rokove zastare potraživanja koji nisu propisani ZPP-om, već drugim odgovarajućim zakonima.

24. Dalje, kako je Ustavni sud istaknuo u Odluci U 8/12, stavkom 4. članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama je propisano da podnesak neće biti vraćen ako nije plaćena taksa, ali samo u odnosu "na uloženi redoviti ili izvanredni pravni lijek" u kojem slučaju će se postupak nastaviti, a taksa naplatiti prinudnim putem sukladno odredbama Zakona o sudskim pristojbama/taksama. Ustavni sud je zapazio kako nije jasno zbog čega je zakonodavac odlučio da se samo takse na izjavljene pravne lijekove mogu naplatiti prinudnim putem, te zašto takav

mehanizam nije propisao i kao sredstvo za postizanje legitimnog cilja u slučaju neplaćanja takse na podneske, odnosno podnesenu tužbu, umjesto što je u tim slučajevima onemogućio vođenje postupka. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud je u citiranoj odluci zaključio da se *ograničavanje prava na pristup sudu za koji se zakonodavac opredijelio radi redovne i uredne naplate sudskih taksi kao javnih prihoda – onemogućavanje vođenja postupka po podnesenoj tužbi zbog neplaćanja sudske takse unaprijed, ne može smatrati sredstvom koje je proporcionalno ostvarenju legitimnog cilja te da se ovakvim normiranjem narušava sama suština prava na pristup sudu kao neodvojivog dijela prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.*

25. S obzirom da se i u konkretnom slučaju zahtjev odnosi na ocjenu kompatibilnosti odredbe članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom s člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije, kao što je to bio slučaj u predmetu broj U 8/12, te s obzirom da je osporeni članak zakona sadržajno identičan s odredbom članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama Kantona Sarajevo koji je bio predmetom ocjene u citiranome predmetu, Ustavni sud se poziva na obrazloženje i razloge date u Odluci broj U 8/12, budući da se ti razlozi mogu u cijelosti primijeniti i na ovu odluku.

26. Na temelju navedenoga Ustavni sud smatra kako je odredba članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom oprečna pravu na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

VII. Zaključak

27. Ustavni sud zaključuje da je odredba članka 4. Zakona o sudskim pristojbama/taksama s tarifom oprečna pravu na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, zbog toga što onemogućavanje vođenja postupka ako na podnesak, uključujući i tužbu, nije unaprijed plaćena sudska taksa, ne predstavlja sredstvo koje je razumno proporcionalno ostvarenju legitimnog cilja. Naime, na taj se način potpuno ograničava pravo na pristup sudu, odnosno mogućnost vođenja sudskog postupka, čime za stranku u postupku mogu nastati neotklonjive štetne posljedice, što je oprečno samoj suštini prava na pravično suđenje iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

28. Na temelju članka 61. st. 2, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

29. U smislu članka 43. Pravila Ustavnog suda, dopredsjednik Tudor Pantiru je dao izjavu o neslaganju s odlukom većine s pozivom na svoje izuzeto mišljenje oprečno Odluci broj U 8/12 od 23. studenoga 2012. godine.

30. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica

Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Valerija Galić, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у пленарном сазиву, у предмету број **У 16/14**, рјешавајући захтјев **Кантоналног суда у Мостару (судија Кантоналног суда у Мостару Весна Савић)**, на основу члана VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став 2 алинеја б), члана 59 ст. 1 и 2 и члана 61 ст. 2, 3 и 4 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, председница

Tudor Pantiru, потпредседник

Миодраг Симовић, потпредсједник
Сеада Палаврић, потпредсједница
Мато Тадић, судија
Constance Grewe, судија
Мирсад Ђеман, судија
Маргарита Паца-Николовска, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 24. септембра 2014. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се захтјев **Кантоналног суда у Мостару (судије Кантоналног суда у Мостару Весне Савић)**.

Утврђује се да одредба члана 4 Закона о судским таксама с тарифом ("Службене новине Херцеговачко-неретванског кантона" бр. 4/09 и 2/13) није у складу с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Скупштини Херцеговачко-неретванског кантона, у складу с чланом 61 став 4 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, да најкасније у року од шест мјесеци од објаве ове одлуке у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" усaglasi одредбу члана 4 Закона о судским таксама с тарифом ("Службене новине Херцеговачко-неретванског кантона" бр. 4/09 и 2/13) с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Скупштини Херцеговачко-неретванског кантона да, у складу с чланом 72 став 5 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року из претходног става обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о мјерама које су предузете с циљем да се изврши ова одлука.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Кантонални суд у Мостару (судија Кантоналног суда у Мостару Весна Савић, у даљњем тексту: подносилац захтјева) поднио је 15. јуна 2014. године Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) захтјев за оцјену компатибилности члана 4 став 1 Закона о судским таксама с тарифом ("Службене новине Херцеговачко-неретванског кантона" бр. 4/09 и 2/13, у даљњем тексту: Закон о судским таксама с тарифом) с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција). Подносилац захтјева је доставио допуну захтјева 22. јула 2014. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 22 став 1 Правила Уставног суда, од подносиоца захтјева је затражено 1. јула 2014. године да допуну захтјев.

3. Подносилац захтјева је 22. јула 2014. године доставио допуну захтјева.

4. На основу члана 23 став 2 Правила Уставног суда од Скупштине Херцеговачко-неретванског кантона (у даљњем тексту: Скупштина ХНК) затражено је 4. августа 2014. године да доставе одговор на захтјев у року од 30 дана.

5. Скупштина ХНК је одговор на захтјев доставила 10. септембра 2014. године.

III. Захтјев

а) Наводи из захтјева

6. Подносилац захтјева је навео да је пред Кантоналним судом у Мостару (у даљњем тексту: Кантонални суд) Миле Доко (у даљњем тексту: тужилац) покренуо управни спор ради поништења Рјешења Министарства унутрашњих послова ХНК-Управе полиције број 02-02-04-51-4/13 од 22. марта 2013. године. Подносилац захтјева је даље истакао да је у складу с одредбом члана 4 став 1 Закона о судским таксама с тарифом позвао тужиоца да плати судску таксу (таксу на тужбу). Међутим тужилац није платио судску таксу него се Кантоналном суду обратио поднеском у ком наводи да је одредба члана 4 став 1 наведеног закона неуставна, а о чему је Уставни суд већ донио одлуку у предмету У 8/12. Међутим, како је даље навео подносилац захтјева, наведена одлука Уставног суда се не односи на Закон о судским таксама с тарифом ("Службене новине Херцеговачко-неретванског кантона" бр. 4/09 и 2/13), већ на Закон о судским таксама Кантона Сарајево. Подносилац захтјева је указао да је чланом 4 став 1 Закона о судским таксама с тарифом одређено да суд неће предузимати никакве радње ако таксени обвезник није платио таксу прописану тим законом. Даље, како наводи подносилац захтјева, истом одредбом је прописано да ће суд, у случају подношења поднеска без доказа о плаћеној такси, позвати странку односно њеног пуномоћника да таксу уплати у року од осам дана, уз упозорење да ће поднесак бити враћен, а ако странка не испоштује одређени рок, суд ће поднесак вратити уз обавјештење да је враћен због неплаћања судске таксе. Подносилац захтјева предлаже Уставном суду да, у смислу члана VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине, донесе коначно и обавезујуће мишљење о томе да ли је одредба члана 4 став 1 Закона о судским таксама с тарифом у складу с правом на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције с обзиром да од "оцјене уставности наведене одредбе зависи даље поступање у предмету Кантоналног суда број 07 0 У 008635 13 У".

б) Одговор на захтјев

7. У свом одговору на захтјев Скупштина ХНК наводи да је Комисија за законодавна питања на сједници одржаној 2. септембра 2014. године разматрала захтјев, те да се о захтјеву читавало и Министарство правосуђа, управе и локалне самоуправе актом број 05-02-08-420/14 од 28. августа 2014. године као министарство које је израдило оспорени закон. Истакнуто је да се досадашњи метод наплате судске таксе показао неdjелотворан, што је имало за посљедицу не само негативан финансијски аспект у корист буџета него је успоравало рад судова и стварало енорман број незавршених предмета, што је доводило у питање и загарантовани принцип права на суђење у разумном року. Наиме, како је даље истакнуто у одговору на захтјев, кад странка поднесе суду захтјев за правни лијек створена је суду обавеза да поступа, а странци се дефинише обавеза да плати таксе, и она у том моменту постаје дужник. Због неефикасне принудне наплате ненаплаћених судских такси се створио велики број дужника, што је створило проблем судијама јер су докази о судским таксама саставни дио предмета и ако њих нема немогуће је завршити и архивирати предмете, што је доводило до нагомилавања предмета, а посљедица тога је повреда принципа "права на суђење у разумном року". По мишљењу Скупштине ХНК предложена законска дефиниција није имала за циљ само ефикасну наплату судске таксе у корист буџета, а није ни спречавала приступ суду, него је ишла у корист ефикасног судовања - суђења у разумном року као крајњем циљу који странка

очекује од суда. Предлаже да се захтјев одбије као неоснован.

IV. Релевантни прописи

8. У Уставу Босне и Херцеговине релевантне одредбе гласе:

Члан II/2 Међународни стандарди

Права и слободе предвиђени Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и у њеним протоколима директно се примјењују у Босни и Херцеговини. Ови акти имају приоритет над свим другим законима.

Члан II/3 Набрајање права

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правично саслушање у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези са кривичним поступком.

Члан II/6 Имплементација

Босна и Херцеговина и сви судови, агенције, владини органи и институције којима управљају ентитети или које дјелују у оквиру ентитета, подвргнути су, односно примјењују људска права и основне слободе из става 2

9. У Закону о судским таксама с тарифом ("Службене новине Херцеговачко-неретванског кантона" бр. 4/09 и 2/13) релевантне одредбе гласе:

Члан 3.

(Обавезно достављање доказа о плаћеној такси)

(1) Уз поднесак (тужба, приједлог, правни лијек и др.) обавезно се доставља доказ о плаћеној такси. [...]

Члан 4.

(Узајамност плаћања таксе и предузимања радњи у поступку)

(1) Суд неће предузимати никакве радње ако таксени обвезник није платио таксу прописану овим законом. У случају подношења поднеска без доказа о плаћеној такси, суд ће позвати странку, односно њеног пуномоћника, да се уплати таксу у року од 8 дана, уз упозорење да ће јој поднесак бити враћен. Ако странка не испоштује одређени рок, суд ће поднесак вратити уз обавијест да је враћен због неплаћања судске таксе.

(2) Рокови по Закону о парничном поступку не почињу тећи док такса није плаћена или док суд није ријешио захтјев за ослобађање од плаћања таксе.

(3) Изузетно од става (1) овог члана, уколико таксени обвезник не поступи по позиву суда и у остављеном року не уплати таксу на уложени редовни или ванредни правни лијек, поднесак неће бити враћен, већ ће се наставити поступак по уложеном правном лијеку, а принудној наплати судске таксе приступит ће се у складу са одредбама овог закона.

Члан 6.

(Изузетци од обавезе плаћања таксе)

(1) Изузетно од обавезе из члана 3. овог закона за поднеске и одлуке у управним споровима у стварима пензијског, инвалидског и здравственог осигурања, дјечјег додатка старатељства и социјалне помоћи, такса се плаћа само ако тужба буде одбијена или одбачена.

(2) Таксена обавеза из става (1) овог члана настаје даном доношења одлуке.

Члан 8.

(Рок застаре наплате таксе)

Право на наплату таксе застаријева у року од двије (2) година од дана настанка таксене обавезе.

Члан 11.

(Ко може бити ослобођен од обавезе плаћања таксе)

(1) Суд може ослободити обвезника од плаћања таксе ако би плаћањем таксе, имајући у виду висину средстава из којих се обвезник и чланови његовог домаћинства издржавају, та средства била у толикој мјери умањена да би тиме била угрожена њихова егзистенција.

(2) Одлуку из става (1) овог члана доноси суд на писмени захтјев таксеног обвезника. Прије доношења одлуке, суд ће цијенити све околности, а нарочито ће узети у обзир вриједност мјеродавну за наплату таксе, укупан приход и имовину таксеног обвезника и чланова његовог домаћинства, које таксени обвезник издржава. [...]

Члан 12.

(Докази за ослобађање од обавезе за плаћање таксе)

(1) Висина прихода таксеног обвезника и чланова његовог домаћинства, доказује се на основу увјерења надлежног центра за социјални рад, односно других писмених доказа које је таксени обвезник дужан да поднесе о свом имовном стању.

(2) Увјерење из става (1) овог члана служи као доказ за ослобађање од плаћања таксе само ако од његовог издавања до подношења захтјева за ослобађање није протекло више од шест мјесеци.

(3) Када је то потребно, суд може, по службеној дужности, прибавити потребне податке и обавјештења о имовном стању таксеног обвезника и чланова његовог домаћинства, а може о томе саслушати и противну странку.

(4) Против одлуке суда којом је усвојен приједлог за ослобађање од плаћања таксе није дозвољена посебна жалба.

Члан 28.

(Утврђивање вриједности предмета спора у управним споровима)

(1) У управним споровима плаћа се такса према вриједности предмета спора ако је предмет спора процјењив.

(2) Вриједност процјењивог спора утврђује се сходно одредбама члана 20 до 26. овог закона.

(3) Ако предмет спора није процјењив, плаћа се такса као у тарифном броју 23 Таксене тарифе.

10. У Закону о управним споровима Федерације Босне и Херцеговине ("Службени гласник Федерације Босне и Херцеговине" број 9/05) релевантне одредбе гласе:

Члан 18.

Управни спор покреће се тужбом.

[...]

Члан 55.

Уколико овај Закон не садржи одредбе о поступку у управним споровима сходно ће се примјењивати одговарајуће одредбе закона којим је уређен парнични поступак.

11. Закону о парничном поступку Федерације БиХ ("Службене новине ФБиХ" бр. 53/03, 73/05, 19/06) релевантне одредбе гласе:

Члан 384.

Свака странка претходно сама сноси трошкове које је проузроковала својим радњама.

V. Допустивост

12. При испитивању допустивости захтјева Уставни суд је пошао од одредбе члана VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине.

Члан VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине гласи:

ц) Уставни суд је надлежан у питањима која му је прослједио било који суд у Босни и Херцеговини у погледу тога да ли је закон, о чијем важењу његова одлука овиси, компатибилан са овим Уставом, са Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама и њеним протоколима, или са законима Босне и Херцеговине, или у погледу постојања или домаћаја неког општег правила међународног јавног права које је битно за одлуку суда.

13. Захтјев за оцјену уставности поднио је Кантонални суд у Мостару (судија Кантоналног суда у Мостару Весна Савић), што значи да је захтјев поднијело овлашћено лице из члана VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број У 5/10 од 26. новембра 2010. године, тач. 7-14, објављена у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" број 37/11). Имајући у виду одредбе члана VI/3ц) Устава Босне и Херцеговине и члана 19 став 1 Правила Уставног суда, Уставни суд сматра да је захтјев допустив зато што га је поднио овлашћени субјект, те што не постоји ниједан формални разлог из члана 19 став 1 Правила Уставног суда због ког захтјев не би био допустив.

VI. Меритум

14. Подносилац захтјева тражи да Уставни суд одлучи о компатибилности члана 4 став 1 Закона о судским таксама с тарифом с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције који гарантује право на приступ суду као неодојљив дио права на правично суђење. Уставни суд запажа да подносилац захтјева тражи оцјену компатибилности само става 1 члана 4 Закона о судским таксама с тарифом, међутим с обзиром да су ст. 2 и 3 наведеног члана уско повезани са ставом 1, Уставни суд сматра да је неопходно да се одлучи о компатибилности члана 4 Закона о судским таксама с тарифом у цјелини, затим с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције.

а) Релевантни принципи у вези с правом на приступ суду

15. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правично суђење и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом. [...]

16. Како су Европски и Уставни суд у својој јуриспруденцији конзистентно указивали, право на правично суђење из члана 6 став 1 Европске конвенције обезбјеђује, између осталог, сваком право да свој захтјев у вези с грађанским правима и обавезама изнесе пред суд или "трибунал". На овај начин ова одредба садржи "право на суд" иако оно није експлицитно наведено у одредби члана 6 став 1 Европске конвенције, а "право на приступ суду" само је један елемент тог права без ког не би било могуће уживање у другим гаранцијама прописаним наведеном одредбом. Наиме, принципи правичности, јавности и експедитивности судског поступка не би имали никакве вриједности уколико судски поступак не би могао да се покрене. Осим тога, тешко би било замислити владавину права, као основни принцип права на правично суђење, без могућности да се покрене поступак пред судом или

"трибуналом", па се неће сматрати да је право на приступ суду дјелотворно ако у националном праву постоје процесне сметње којима се *de facto* лицу онемогућава да поднесе тужбу суду (види Европски суд за људска права, *Kreuz против Пољске*, пресуда од 19. јуна 2001. године, апликација број 28249/95, тачка 52 с даљњим референцама, и Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број У 6/12 од 13. јула 2012. године, тачка 26, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 75/12).

17. Међутим, право на суд није апсолутно. Оно може да буде подвргнуто одређеним ограничењима, будући да ово право, по својој природи, захтијева да буде уређено на одговарајући начин. Гарантовањем појединцима права на дјелотворан приступ суду ради одлучења о њиховим грађанским правима и обавезама члан 6 став 1 Европске конвенције оставља државама слободан избор средстава које ће користити у том правцу, па државе чланице имају одређен степен дискреционе оцјене у том погледу. Ипак, одлука о томе не може да буде на штету права гарантованих Европском конвенцијом (види Европски суд за људска права, *Kreuz против Пољске*, пресуда од 19. јуна 2001. године, апликација број 28249/95, тач. 52-53 с даљњим референцама).

18. Уставни суд указује да Европски суд у својој пракси никада није искључио могућност да интереси правичног поступка могу да оправдају наметање финансијских ограничења права на приступ суду. У вези с тим, Европски суд је закључио да обавеза гарантовања дјелотворног права на приступ суду не значи само одсуство мијешања већ може да захтијева од државе да предузима различите облике позитивне акције, али да из тога не може да се закључи да свакоме мора да се обезбједи право на бесплатан поступак пред судом или право на бесплатну правну помоћ. Имајући то у виду, Европски суд је закључио да се захтјев за плаћање судске таксе, када се од суда тражи да одлучи о неком грађанском праву, не може *per se* сматрати инкомпатибилним с чланом 6 став 1 Европске конвенције. Међутим, висина те таксе, укључујући и могућност странке у поступку да ту таксу плати, те фаза поступка у којој се такво ограничење приступа суду намеће, фактори су који морају да се узму у обзир када се одлучује о томе да ли је лице имало право на приступ суду или не (*ибид.*, *Kreuz против Пољске*, тач. 59-60).

19. Даље, при оцјењивању да ли је прекршено право на приступ суду Европски суд процјењује да ли су наметнута ограничења таква да се њима умањује сама суштина права на правично суђење. У вези с тим, Европски суд нарочито истиче да ограничења права на приступ суду или трибуналу неће бити у складу с чланом 6 став 1 Европске конвенције ако немају легитиман циљ и ако не постоји пропорционалност између средстава ограничавања тог права и циља који се жели постићи (*ибид.*, *Kreuz против Пољске*, тачка 55). Циљ овакве анализе је заснован на принципу да Европска конвенција гарантује права која су практична и дјелотворна, а не теоретска и илузорна, који има нарочит значај за право на приступ суду с обзиром на проминентно мјесто које право на правично суђење има у демократском друштву (*идем.*, *Kreuz против Пољске*, тачка 57 са даљњим референцама).

б) Примјена релевантних принципа и питање уставности члана 4 спорног закона

20. Уставни суд подсјећа како је разматрао захтјев Општинског суда у Сарајеву (судије Општинског суда у Сарајеву Силване Брковић Мујагић) за оцјену компатибилности члана 4 Закона о судским таксама Кантона

Сарајево у Одлуци број У 8/12 (види Уставни суд, Одлука о допуштивости и меритуму број У 8/12, објављена у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" број 10/13). У цитираној одлуци Уставни суд је утврдио да је одредба члана 4 Закона о судским таксама Кантона Сарајево супротна праву на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције. Одредбом члана 4 наведеног закона прописано је: *(став 1) Суд неће предузимати никакве радње ако таксени обвезник није платио таксу прописану овим законом. У случају подношења поднеска без доказа о плаћеној такси, суд ће позвати странку, односно њеног пуномоћника, да уплати таксу у року од 8 дана, уз упозорење да ће јој поднесак бити враћен. Ако странка не испоштује одређени рок, суд ће поднесак вратити уз обавијест да је враћен због неплаћања судске таксе и сматраће се као да није био поднесен. Став (2) Суд ће поступати на начин утврђен у ставу 1 овог члана и у случају када одбије захтјев за ослобађање плаћања таксе. (Став 3) Рокови по Закону о парничном поступку не почињу тећи док такса није плаћена или док суд није ријешио захтјев за ослобађање од плаћања таксе. Став (4) Изузетно од става (1) овог члана, уколико таксени обвезник не поступи по позиву суда и у остављеном року не уплати таксу на уложени редовни или ванредни правни лијек, поднесак неће бити враћен, већ ће се наставити поступак по уложеном правном лијеку, а принудној наплати судске таксе приступиће се у складу са одредбама овог закона.* Уставни суд запажа да је одредба члан 4 ст. 1, 3 и 4 Закона о судским таксама Кантона Сарајево, а за коју је Уставни суд закључио да је супротна праву на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције, садржајно готово идентична с одредбом члана 4 Закона о судским таксама с тарифом која је предмет оцјене конкретног захтјева.

21. С тим у вези Уставни суд напомиње да је у цитираној Одлуци У 8/12 указао да је оспореним чланом 4 Закона о судским таксама прописана "узајамност плаћања судске таксе и предузимања радњи у поступку", и то тако што се у ставу 1 наведеног члана експлицитно прописује да "суд неће предузимати било какве радње ако таксени обвезник није платио таксу прописану овим законом". Даље, овом одредбом се прописује и да ће суд позвати странку да уплати таксу у року од осам дана уз упозорење да ће јој поднесак бити враћен, а ако странка не испоштује одређени рок, суд ће поднесак вратити уз обавијест да је враћен због тога што није плаћена судска такса и сматраће се као да није био поднесен. Из овакве одредбе, како је закључио Уставни суд у цитираној одлуци, произилази да Закон о судским таксама експлицитно онемогућава поступање суда по поднесцима, укључујући и тужбе, уколико уз њих није достављен доказ о унапријед плаћеној такси, а странка није ослобођена плаћања трошкова поступка.

22. При анализи питања да ли је оваква одредба у складу с правом на приступ суду, Уставни суд је у цитираној одлуци запазио да судске таксе које су прописане Законом о судским таксама представљају јавне приходе који се плаћају у корист буџета Кантона Сарајево, а плаћа их лице по чијем захтјеву или у чијем интересу се предузимају радње у поступку. Из Закона о судским таксама произилази да је законодавац узео у обзир различите ситуације у вези с таксеним обвезником (имовинско и социјално стање и сл.), те да је у складу с тим предвидио, под одређеним условима, и могућност ослобађања од плаћања судске таксе. Такође, Закон о судским таксама је предвидио, у одређеним случајевима прописаним чланом 4 став 4, и могућност да се судске таксе наплате принудним путем, што представља

одређену врсту санкције за неизвршење ове обавезе. Међутим, како је даље истакао Уставни суд, оспореном одредбом члана 4 Закона о судским таксама законодавац је прописао "узајамност плаћања судске таксе и предузимања радњи у поступку", тако што је вођење судског поступка након подношења тужбе условљавао плаћањем судске таксе, што, такође, представља врсту санкције због неплаћања прописане судске таксе. У вези с тим, Уставни суд је у цитираној одлуци указао да је убирање јавних прихода у корист буџета, у конкретном случају судских такси, те поштовање прописа у вези с тим, свакако легитиман циљ који законодавац слиједи. Међутим, поставља се питање да ли је прописивањем ограничења права на приступ суду, тако да се странци онемогући вођење судског поступка због неплаћања судске таксе у вријеме достављања поднеска, односно тужбе суду, успостављена пропорционалност између легитимног циља који се жели постићи и права појединца на приступ суду.

23. Даље је Уставни суд у цитираној одлуци нагласио да регулисање плаћања судских такси као јавних прихода мора да буде у складу с уставним принципима заштите људских права и слобода, што значи, између осталог, да прописивањем начина извршења обавезе грађана на плаћање судске таксе не смије да се дерогира судска заштита уставних права и слобода те указао да се, сходно члану 53 ЗПП-а, парнични поступак покреће тужбом, што за странку у том поступку производи одређене процесно-правне и материјално-правне посљедице: прекидају се преклузивни законски рокови за подношење тужбе, прекидају се рокови застарјелости потраживања и доспијећа обавеза, право избора алтернативне обавезе која припада тужиоцу исцрпљује се подношењем тужбе, надлежност суда се одређује према чињеницама које су постојале у вријеме подношења тужбе, итд. У таквим случајевима враћање тужбе странци и сматрање да та тужба није ни била поднесена, како то прописује одредба члана 4 Закона о судским таксама, може да доведе до губљења права која су прописана другим законима, што би за странку у поступку несумњиво произвело неотклоњиве штетне посљедице и онемогућило јој судску заштиту признатих права. На тај начин се, према мишљењу Уставног суда, доводи у питање сама суштина права на приступ суду, односно права на правично суђење из члана 6 став 1 Европске конвенције. Овакав закључак не мијења ни то што је ставом 3 члана 4 Закона о судским таксама прописано да *рокови по Закону о парничном поступку не почињу тећи док такса није плаћена или док суд није ријешио захтјев за ослобађање од плаћања таксе*, будући да се ова одредба не односи на поменуте преклузивне рокове или рокове застаре потраживања који нису прописани ЗПП-ом, већ другим одговарајућим законима.

24. Даље, како је Уставни суд истакао у Одлуци У 8/12, ставом 4 члана 4 Закона о судским таксама прописано је да поднесак неће бити враћен ако није плаћена такса, али само у односу "на уложени редовни или ванредни правни лијек" у ком случају ће се поступак наставити, а такса наплатити принудним путем у складу с одредбама Закона о судским таксама. Уставни суд је запазио да није јасно због чега је законодавац одлучио да само таксе на изјављене правне лијекове могу да се наплате принудним путем, те зашто такав механизам није прописао и као средство за постизање легитимног циља у случају неплаћања таксе на поднеске, односно поднесу тужбу, умјесто што је у тим случајевима онемогућио вођење поступка. Имајући у виду све наведено, Уставни суд је у цитираној одлуци закључио да се *ограничавање права на приступ суду за који се законодавац*

5. Obrazlažući stav u pogledu postojanja diskriminacije podnositelj zahtjeva je ukazao da su osobe iz osporenog člana 3 Zakona ostvarile penziju na osnovu Uredbe o povoljnijim uvjetima za stjecanje prava na starosnu penziju vojnih osiguranih Vojske Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Uredbe o stjecanju prava na starosnu penziju pod povoljnijim uvjetima pripadnika Vojske Federacije Bosne i Hercegovine i državnih službenika i namještenika ranijeg Federalnog ministarstva odbrane. Njihovo pravo na penziju je potvrđeno Zakonom o potvrđivanju prava na prijevremenu starosnu penziju pod povoljnijim uvjetima (u daljnjem tekstu: Zakon o potvrđivanju). Međutim, osporeni član 3. Zakona predviđa da će

se ovim osobama vršiti ponovni obračun penzija, a svim ostalim korisnicima prava na penziju ostvarenu po povoljnijim uvjetima sa svojstvom vojnog osiguranika i svim ostalim građanima neće se vršiti ponovni obračun penzija. Na primjer pravo na penzionisanje pod povoljnijim uvjetima, osim osoba iz osporenog člana 3. Zakona, imaju vojni osiguranici koji su penziju ostvarili, ili oni koji penziju još uvijek mogu ostvariti i na osnovu drugih propisa kao što je Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju vojnih osiguranika, Zakon o službi u Armiji Republike Bosne i Hercegovine, Zakon o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine, Zakon o službi u vojsci Federacije Bosne i Hercegovine i Zakon o pravima demobiliziranih branilaca i članova njihovih porodica. (Podnositelj zahtjeva je citirao odredbe navedenih zakona kojim su propisani povoljniji uvjeti za stjecanje penzije - godine starosti, odnosno godine staža). Dakle, nesporno je da su uvjeti pod kojim vojni osiguranici mogu steći starosnu penziju povoljniji u odnosu na opće propise iz penzijskog i invalidskog osiguranja. Osporenim članom 3. Zakona vrši se povreda prava na jednakost pred zakonom i diskriminacija korisnika prava na penziju iz osporenog člana 3. Zakona (korisnici prava po Zakonu o potvrđivanju) u odnosu na korisnike prava na penziju koji su pravo na penziju stekli u smislu navedenih zakona, jer će se samo osobama iz osporenog člana 3. Zakona vršiti ponovni obračun penzije. Podnositelj zahtjeva je dalje naveo da je javni interes zakona, definiran u članu 1. Zakona, osiguranje jedinstvenog načina ostvarivanja i korištenja prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja bivših pripadnika oružanih snaga po povoljnijim uvjetima. Međutim, u ostvarivanju tog javnog interesa moraju se poštovati temeljna ljudska prava svih osoba koje su u istoj ili sličnoj poziciji, odnosno mora postojati isti odnos prema svim korisnicima prava na penziju ostvarenu po povoljnijim uvjetima u odnosu na opći propis, tj. Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju. Osporenim članom 3. Zakona osobe koje su penziju stekle u smislu Zakona o potvrđivanju stavljene su u nepovoljniji položaj i bez razumnog opravdanja se različito tretiraju. Zbog navedenog se krše član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i član 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), te član 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

6. Nadalje, podnositelj zahtjeva je ukazao da u imovinsko pravo nesporno spada i penzija, a osporenim članom 3. Zakona je izvršeno miješanje javne vlasti u to pravo. Legitimni cilj je definiran kao poboljšanje socijalne pravde u zajednici (jedinstven način korištenja i ostvarivanja prava na povoljnije penzionisanje), međutim odabrana mjera za ostvarivanje tog cilja ne zadovoljava princip proporcionalnosti. Tako teret postizanja socijalne pravde snose samo korisnici prava na penziju ostvarenu po Zakonu o potvrđivanju koji su i sami ugrožena kategorija. Osim toga, u skladu sa Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju sredstva za ostvarivanje prava na penziju vojnih osiguranika osiguravaju se iz doprinosa na plaće vojnih osiguranika i obračun penzije uvjetovan je iznosom novčanih sredstava uplaćenih iz plaća osiguranika u fond penzijskog i invalidskog osiguranja koja također predstavljaju imovinu.

7. Podnositelj zahtjeva je dalje naveo da osporeni član 3. Zakona krši princip pravne sigurnosti, jer predstavlja sredstvo kojim se mijenjaju upravni akti nakon njihove konačnosti i pravomoćnosti, što u skladu s načelom zakonitosti stvara nesigurnost u procesu primjene prava. Naime, ponovnim utvrđivanjem prava na penziju ostvarenu na osnovu konačnog i pravomoćnog akta čini se povreda postulata pravne sigurnosti, odnosno pravila *ne bis in idem*. Poštivanje principa pravne sigurnosti uvjetuje retroaktivna ograničenja i ukidanje prava principom proporcionalnosti s javnim interesom. Princip pravne

sigurnosti, odnosno postojanosti okončanog postupka ne dopušta retroaktivno ukidanje, u skladu sa zakonom, stečenih prava.

IV. Relevantni propisi

8. U Zakonu o prijevremenom povoljnijem penzionisanju branilaca odbrambeno-oslobodilačkog rata ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 41/13) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom se na jedinstven način propisuje korištenje i ostvarivanje prava na prijevremeno povoljnije penzionisanje (u daljnjem tekstu: povoljnije penzionisanje) bivših pripadnika Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH, HVO, HOS, MUP-a R BiH i Odjela za unutarnje poslove/MUP-a HZHB), osnovica, obračun, isplata, ponovni obračun i postupak za ostvarivanje prava na penziju, osiguravanje sredstava i druga pitanja.

II. KORISNICI KOJI SU VEĆ OSTVARILI PRAVO NA POVOLJNU PENZIJU

Član 3.

(1) Korisnici prava na penziju prema Zakonu o potvrđivanju prava na prijevremenu starosnu penziju ostvarenu po povoljnijim uvjetima ("Službene novine Federacije BiH", br. 42/11 i 37/12) zadržavaju pravo na penziju i nastavlja im se isplata penzije do isteka roka iz člana 11. ovog zakona.

(2) Korisnicima penzija iz stava (1) ovog člana ponovno će se preračunati penzija na način i po postupku utvrđenim ovim zakonom.

Član 11. stav

(1) Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje dužan je u roku 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, prema službenoj dužnosti, provesti postupak i donijeti nova rješenja korisnicima prava na povoljniju penziju iz člana 3. ovog zakona nad kojim je okončan postupak kontrole u skladu sa Zakonom o kontroli zakonitosti korištenja prava iz boračko-invalidske zaštite ("Službene novine Federacije BiH", broj 82/09). Za korisnike iz člana 3. ovog zakona nad kojim nije okončan postupak kontrole u skladu sa Zakonom o kontroli zakonitosti korištenja prava iz boračko-invalidske zaštite, Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje u istom roku donijet će privremena rješenja do okončanja postupka kontrole zakonitosti. Po okončanju kontrole zakonitosti i za ova lica Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje izdat će rješenja u skladu sa ovim zakonom.

Član 16. stav 1.

(1) Za korisnike penzija koji u skladu sa ovim zakonom ostvare pravo na povoljniju penziju isplata penzija će se finansirati u omjeru 50% iz sredstava podračuna na osnovu člana 126. Zakona o PIO, a 50% iz budžeta Federacije Bosne i Hercegovine sve dok korisnik penzije ne ispunji uvjete za starosnu penziju prema Zakonu o PIO, a nakon čega će se refundirati iz budžeta Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: budžet Federacije BiH) samo razlika između iznosa penzije koja se isplaćuje i penzije obračunate prema Zakonu o PIO.

9. U Zakonu o potvrđivanju prava na prijevremenu starosnu penziju ostvarenu po povoljnijim uvjetima ("Službene novine Federacije BiH" br. 42/11 i 37/12) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se potvrđivanje ostvarenog prava na prijevremenu starosnu penziju pod povoljnijim uvjetima za korisnike koji su to pravo ostvarili prema uredbama Vlade Federacije Bosne i Hercegovine o povoljnijem umirovljenju, kao i izuzetno ostvarivanje prava na starosnu penziju pod povoljnijim uvjetima, način njihovog finansiranja i druga pitanja.

V. Dopustivost

10. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredaba člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine.

11. Član VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud je jedini nadležan da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po ovom Ustavu između dva entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, te između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Da li je bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu sa ovim Ustavom.

Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući, ili njegov zamjenik, bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta.

12. U konkretnom slučaju, u smislu navedenih odredaba člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, nesporno je da je Ustavni sud nadležan za odlučivanje o ustavnosti entitetskih zakona odnosno odredaba entitetskih zakona, konkretno osporenog člana 3. Zakona. Osim toga, nesporno je i da je predmetni zahtjev podnio ovlašteni podnositelj. Ustavni sud je imao u vidu da je Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud FBiH) izvršio, između ostalog, ocjenu ustavnosti osporenog člana 3. Zakona, odnosno da je Ustavni sud FBiH donio Presudu broj U-29/13 (vidi: Ustavni sud FBiH, Presuda broj 29/13 od 29. januara 2014. godine, objavljena u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine" broj 23/14). Dakle, Ustavni sud FBiH je u tom postupku odlučio o zahtjevu ovlaštenog podnosioca pred Ustavnim sudom FBiH i osporenom članu 3. Zakona u odnosu na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, međutim navedeno ni u kojem slučaju ne znači da je o zahtjevu odlučeno u odnosu na Ustav Bosne i Hercegovine.

13. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.a) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 19. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da je predmetni zahtjev dopustiv, zato što ga je podnio ovlašteni subjekt, te da ne postoji nijedan formalni razlog iz člana 19. Pravila Ustavnog suda zbog kojeg zahtjev nije dopustiv.

VI. Meritum

14. Podnositelj zahtjeva tvrdi da je osporeni član 3. Zakona protivan pravu na jednakost pred zakonom, zabrani diskriminacije, pravu na mirno uživanje imovine i principu pravne sigurnosti zbog čega nije u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine.

a) Ustavnost osporenog člana 3. Zakona u odnosu na diskriminaciju

15. Dakle, podnositelj zahtjeva tvrdi da je osporeni član 3. Zakona diskriminatoran zato što osobe koje su penziju stekle u smislu Zakona o potvrđivanju stavljaju u nepovoljniji položaj i bez razumnog opravdanja u odnosu na ostale vojne osiguranike i pripadnike oružanih snaga koji su penziju ostvarili ili mogu ostvariti po drugim zakonima koji također propisuju povoljnije penzionisanje.

16. Ustavni sud podsjeća da prema praksi Ustavnog suda, zasnovanoj na praksi Evropskog suda, diskriminacija nastupa ako se osoba ili grupa osoba koje se nalaze u analognoj situaciji različito tretiraju i ako ne postoji objektivno i razumno opravdanje za takav tretman (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Belgijski jezični slučaj*, presuda od 9. februara 1967. godine, serija A broj 6, stav 10). Pri tome je nevažno je li diskriminacija posljedica različitog zakonskog tretmana, ili primjene samog zakona (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Irska protiv Velike Britanije*, presuda od 18. januara 1978. godine, serija A broj 25, stav 226).

17. Za podnosioca zahtjeva je sporno to što se jedino za osobe koje su penziju ostvarile po uredbama odnosno Zakonu o potvrđivanju, predviđa ponovni obračun penzija, dok za sve ostale vojne osiguranike i pripadnike oružanih snaga koji su penziju ostvarili ili mogu ostvariti po drugim zakonima, koji također propisuju povoljnije penzionisanje, nije predviđen ponovni obračun penzije. U tome smislu je podnositelj zahtjeva ukazao na Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju vojnih osiguranika, Zakon o službi u Armiji Republike Bosne i Hercegovine, Zakon o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine, Zakon o službi u vojsci Federacije Bosne i Hercegovine, te Zakon o pravima demobiliziranih branitelja i članova njihovih porodica. Zbog toga je, prema navodima podnosioca zahtjeva, osporeni član 3. Zakona diskriminatoran.

18. Ustavni sud prije svega primjećuje da je prema zahtjevima međunarodne zajednice, u cilju ulaska Bosne i Hercegovine u Euroatlantske integracije, u oblasti odbrane vršen proces reforme u okviru kojeg je vršeno i smanjenje brojčanog stanja uposlenih. U tome smislu Federacija Bosne i Hercegovine je u više navrata donosila uredbe o povoljnijem penzionisanju. U uredbi je navedeno: "Ovom uredbom privremeno se uređuje pravo na starosnu penziju za vojne osiguranike Vojske Federacije BiH... do donošenja odgovarajućeg zakona... Vojni osiguranici koji se po potrebi službe otpuštaju iz vojne službe, zbog racionalizacije i smanjenja brojčanog stanja Vojske Federacije Bosne i Hercegovine... kao vojni osiguranici stječu pravo na starosnu penziju..." Ustavni sud uočava da iz navedenoga slijedi da je jedan od načina ublažavanja posljedica racionalizacije uposlenih u oblasti odbrane bilo i njihovo povoljnije penzionisanje. Ustavni sud dalje nalazi da je Ustavni sud FBiH vršio ocjenu ustavnosti jedne od uredbi, te je zaključio da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine koja je donijela uredbu prekoračila svoju Ustavom utvrđenu nadležnost, jer je regulirala materiju koja je u nadležnosti Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine. Ustavni sud dalje nalazi da je nakon toga u toj oblasti donesen Zakon o potvrđivanju kojim su samo potvrđena ostvarena prava na prijevremenu starosnu penziju pod povoljnijim uvjetima za korisnike koji su to pravo ostvarili prema uredbama. Nakon Zakona o potvrđivanju donesen je Zakon koji je u članu 1. propisao da se ovim Zakonom na jedinstven način propisuje korištenje i ostvarivanje prava na prijevremeno povoljnije penzionisanje. Osporenim članom 3. Zakona je propisano da korisnici prava na penziju prema Zakonu o potvrđivanju zadržavaju pravo na penziju, s tim da će im se ponovno preračunati penzija na način kako propisuje zakon. Osim toga, Zakon je u članu 4. "uveo" i mogućnost ostvarivanja prava na povoljnije penzionisanje i propisao uvjete. Daljnjim odredbama Zakona je propisana osnovica i način obračuna penzija, te način finansiranja.

19. Podnositelj zahtjeva tvrdi kako je samo za osobe koje su umirovljene prema uredbama, odnosno Zakonu o potvrđivanju, predviđen ponovni obračun penzija, dok za sve ostale vojne osiguranike i pripadnike oružanih snaga, koji su penziju ostvarili ili ostvaruju u smislu drugih zakona, to nije predviđeno. S tim u vezi, Ustavni sud naglašava kako prema stavovima Evropskog suda zakonodavac uživa "polje slobodne procjene" (engl. *margin of appreciation*) kod procjenjivanja o tome postoje li ili ne postoje razlike u inače sličnim situacijama kojima bi se mogao opravdati različit zakonski tretman, odnosno, po pravilu, poštuje se izbor zakonodavne politike države ugovornice, osim ako je bez razumne osnove. Različito uređenje prava i obaveza smatrat će se diskriminatornim samo ako propisano razlikovanje nema objektivnog i razumnog opravdanja. Ustavni sud je u više svojih ranijih odluka iznio stav da zakonodavac uživa polje slobodne procjene posebno u odnosu na opće mjere socijalne politike.

20. Ustavni sud ponovno konstatira da donositelj Zakona nije dostavio odgovor na predmetni zahtjev. Međutim, Ustavni sud uzima u obzir razloge koje je donositelj Zakona naveo u postupku ocjene ustavnosti tog zakona pred Ustavnim sudom FBiH. U tom postupku donositelj Zakona je, kako je navedeno u naprijed citiranoj Odluci Ustavnog suda FBiH broj 29/13, u dijelu Bitni navodi odgovora na zahtjev istakao: "Ukazuje na izvanrednu prirodu zakonskog prava s akcentom 'na prijevremeno i povoljnije', i izraz je nastojanja da se omogući uspostava veće socijalne ravnopravnosti, ujednače prava, eliminira moguća diskriminacija, te postigne veća pravna sigurnost za kategoriju branitelja. Obrazlaže, da podnositelji zahtjeva neutemeljeno tvrde da novo zakonsko utvrđenje 'socijalnih prava', krši načelo 'pravne sigurnosti'... osporeni Zakon ne lišava prava na prijevremenu i povoljniju penziju osoba koje su ga već ostvarile, već samo ograničava ova prava na visinu penzije koja je moguća u skladu s trenutnim fiskalnim mogućnostima Federacije Bosne i Hercegovine. Svim navedenim kategorijama iz osporenog Zakona... jamči se, kao i svim drugim građanima u Bosni i Hercegovini minimalna penzija koja ne može biti niža od najniže zajamčene penzije prema Zakonu o MIO, te ujednačavanja penzije u odnosu na redovne penzije građana. Osporeni zakon uklapa se u fiskalne mogućnosti Federacije Bosne i Hercegovine, fiskalno je održiv i osigurava stabilnost redovnog penzijskog fonda... Nadalje ističe, da nema sumnje da se javno pravo na prijevremenu i povoljniju penziju može tretirati kao 'imovina', s tim da zakonodavac ima pravo, između ostalog, nadziranja u smislu ograničavanja korištenja imovine u skladu s javnim interesom, koje mora biti 'zakonito', i ispunjavati standarde 'proporcionalnosti'. Nema sumnje, ističe protivna strana, da predmetno 'ograničenje' prava na prijevremenu i povoljniju penziju učesnika domovinskog rata jeste 'zakonito', što jasno propisuje prava ove kategorije stanovništva, na poseban postupak ponovnog ostvarivanja prava i materijalno pravni sadržaj prava, te da mora postojati razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti, u skladu s procjenom ekonomske i socijalne politike društva u općem interesu stanovništva...."

21. Ustavni sud nalazi da je Zakon za grupu osoba koje su prijevremeno penzionisane po povoljnijim uvjetima, a koje su otpuštene zbog racionalizacije i smanjenja brojčanog stanja u oblasti odbrane, propisao da te osobe zadržavaju pravo na penziju, ali da će im se vršiti ponovni obračun penzije. Osim toga, zakonodavac je propisao i mogućnost stjecanja penzije za određene kategorije. Dakle, Zakon se odnosi na ranije penzionisane osobe po uredbama i osobe koje u smislu Zakona mogu steći penziju. Ustavni sud uočava da je prema navodima odgovora na zahtjev u postupku pred Ustavnim sudom FBiH *ratio* Zakona bio nastojanje da se omogući uspostava veće socijalne ravnopravnosti, ujednačavanje prava, eliminiranje moguće diskriminacije, te postizanje veće pravne sigurnosti za kategoriju branitelja.

22. Ustavni sud dalje nalazi da se radi o Zakonu iz oblasti penzijskog osiguranja. Ustavni sud podsjeća da pojedinačna penzija zasnovana na sistemu doprinosa nije stalna kategorija, nego da zavisi od prikupljenih, odnosno raspoloživih sredstava u fondovima entiteta, konkretno fonda Federacije Bosne i Hercegovine. Ustavni sud dalje podsjeća da je socijalna politika, odnosno reguliranje oblasti penzijskog osiguranja, u nadležnosti entiteta. Federacija Bosne i Hercegovine nesporno je nadležna za donošenje Zakona i ne postoje ustavna ograničenja u pogledu uređivanja socijalne politike, pa tako i u uređivanju oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja, osim u slučaju različitog reguliranja bez objektivnog i razumnog opravdanja. U tome je smislu nesporno i pravo Federacije Bosne i Hercegovine da vrši ponovni obračun penzija za određenu grupu penzionera, odnosno

da grupi s posebnim specifičnostima navedenim u prethodnom dijelu odluke, čije pravo na penziju nije bilo zakonski regulirano, ograniči iznos penzija. Međutim, postoji li za ponovni obračun penzija objektivno i razumno opravdanje? Iz citirane odluke Ustavnog suda FBiH, iz dijela navoda odgovora na zahtjev slijedi da je Zakonom propisan ponovni obračun penzija u iznosima koji su u skladu s trenutnim fiskalnim mogućnostima Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno da je Zakon fiskalno održiv i da osigurava stabilnost redovnog penzijskog fonda. Ustavni sud nema razloga sumnjati u navedeni stav donositelja Zakona. Osim toga, zakonodavac je propisao i mogućnost stjecanja prava na penziju. Zbog navedenoga je potpuno razuman stav da se Zakonom nastojalo omogućiti uspostavljanje veće socijalne ravnopravnosti, ujednačiti prava, eliminirati moguće diskriminacije, te postići veća pravna sigurnost za kategoriju branitelja, tj. jednako tretiranje svih na koje se Zakon odnosi. Ustavni sud posebno podvlači kako nije prihvatljivo isticanje prigovora o diskriminaciji bez obrazloženja osnova diskriminacije, tj. svojstva (rasa, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje) po kojem su penzionisane osobe sa svim naprijed navedenim specifičnostima diskriminirane. Osim toga, Zakon nije regulirao kategoriju vojnih osiguranika koji penziju ostvaruju ili su ostvarili u smislu drugih zakona. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud nalazi da su neosnovani navodi podnositelja o diskriminaciji osporenog člana 3. Zakona.

23. U skladu s navedenim Ustavni sud zaključuje kako osporeni član 3. Zakona nije protivan članu II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članu 14. Evropske konvencije, u vezi s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. Evropske konvencije, te članu 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

b) Ustavnost osporenog člana 3. Zakona u odnosu na pravo na imovinu

24. Podnositelj zahtjeva tvrdi kako je osporeni član 3. Zakona neustavan zato što teret postizanja socijalne pravde snose samo korisnici prava na penziju ostvarenu po Zakonu o potvrđivanju koji su i sami ugrožena kategorija, a sredstva za penziju se ostvaruju iz doprinosa na plaće vojnih osiguranika.

25. Ustavni sud ističe da, kada nacionalno zakonodavstvo predviđa pravo na socijalno davanje zasnovano na sistemu doprinosa, onda se pravo proizašlo iz plaćanja doprinosa može smatrati imovinom i u smislu Ustava Bosne i Hercegovine i u smislu člana 1. Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju. Ustavni sud ponavlja kako je Federacija Bosne i Hercegovine nesporno nadležna za donošenje Zakona i kako ne postoje ustavna ograničenja u pogledu uređivanja socijalne politike, pa tako i u oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja. S tim u vezi Federacija Bosne i Hercegovine ima ovlaštenja mijenjati zakonsko uređenje penzijskog sistema radi njegovog prilagođavanja promjenama u privredi, te stabiliziranja penzijskog sistema. Proizlazi kako visina penzije ima karakter javnopravnog davanja koje je podložno promjenama u privredi. Zbog navedenog pravo na penziju ne uključuje pravo na određeni iznos penzije. Zatim, Ustavni sud je konstatirao da nema razloga sumnjati u stav donositelja Zakona da je Zakon fiskalno održiv i da osigurava stabilnost redovnog penzijskog fonda. Osim toga u osiguranju sredstava za isplatu penzija u omjeru od 50% sudjeluje Federacija Bosne i Hercegovine, a 50% se osigurava iz doprinosa. Proizlazi da osporena zakonska mjera ima legitimni cilj. Ponovni obračun penzija kao osporena zakonska mjera srazmjerna je legitimnom cilju. Potom, Ustavni su će dati ocjenu stavlja li navedena mjera prekomjerni teret na one penzionisane osobe na koje se odnosi. Podnositelj zahtjeva tvrdi da su ponovnim obračunom penzija "pogođeni" korisnici prava na penziju ostvarenu po Zakonu o potvrđivanju koji su i sami

ugrožena kategorija. S tim u vezi, Ustavni sud ukazuje na stav Evropskog suda, da ukupan iznos novčanih primitaka pojedinca (naprimjer, penzije), zajedno sa svim povlasticama i olakšicama koje osoba uživa, može - zbog svoje nedovoljnosti - u posebnim okolnostima nekog konkretnog slučaja otvoriti pitanje nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja u smislu člana 3. Konvencije, ako taj iznos, dostupan osobi, ne bi bio dovoljan da je zaštititi od "narušavanja fizičkog ili mentalnog zdravlja" ili od "degradacije nesaglasne s ljudskim dostojanstvom" do mjere dovoljno ozbiljne da bi mogla potpasti unutar okvira člana 3. Konvencije (str. 6-7. odluke *Antonina Dmitriyevna Budina protiv Rusije* (18. juna 2009, zahtjev br. 45603/05); usp. i odluku u predmetu *Aleksandra Larioshina protiv Rusije*, 23. aprila 2002, zahtjev broj 56869/00, str. 4, te presudu u predmetu *Kutepov i Anikevno protiv Rusije* 25. oktobra 2005, zahtjev br. 68029/01, §§ 61-63). Iz navedenog slijedi da je nužna pretpostavka konkretizacija osporenog člana 3. Zakona na svaki pojedinačni slučaj u posebnom postupku obračuna penzija za svakog korisnika penzije. Zbog toga prigovor o ugroženosti osoba kojima će se vršiti ponovni obračun penzija, odnosno ocjenu o tome može li se ponovni obračun penzije smatrati zlostavljanjem u svakom pojedinačnom slučaju moguće je isticati, odnosno dati jedino u apelacionom postupku, a nikako u postupku apstraktne kontrole ustavnosti. Zbog navedenog Ustavni sud ne nalazi da bi primjena osporenog člana 3. Zakona značila generalno prekomjerni teret za one na koje se odnosi.

26. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da osporeni član 3. Zakona nije protivan članu II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članu 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

c) Ustavnost osporenog člana 3. Zakona u odnosu na princip pravne sigurnosti

27. Podnositelj zahtjeva tvrdi da je osporeni član 3. Zakona protivan principu pravne sigurnosti, jer dopušta retroaktivno ukidanje u skladu sa zakonom stečenih prava.

28. Ustavni sud podsjeća da princip pravne sigurnosti podrazumijeva i zabranu arbitarnosti u odlučivanju i postupanju svih organa vlasti koji moraju djelovati isključivo u skladu sa zakonom i u okviru ovlaštenja koja su im zakonom dodijeljena, te postojanje institucionalnih garancija u tom pravcu. Ustavni sud ističe da zakonodavac radi prilagođavanja promijenjenim privrednim i socijalnim prilikama u zemlji ili radi stvaranja pretpostavki za dugoročno održiv penzijski sistem ima ovlaštenja mijenjati zakonsko uređenje sistema penzijskog osiguranja zasnovanog na sistemu doprinosa. Međutim, Ustavni sud smatra da je obaveza zakonodavca da pri redefiniranju prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja ne naruši suštinu prava na penziju, pri čemu nove zakonske mjere ne smiju biti diskriminatorne. U konkretnom slučaju Ustavni sud uočava kako je osporenim članom 3. Zakona propisano da korisnici prava na penziju prema Zakonu o potvrđivanju zadržavaju pravo na penziju, s tim da će im se ponovno preračunati penzija. Dakle, niti u jednom dijelu osporeni član 3. Zakona nije doveo u pitanje pravo na penziju. Iz navedenoga slijedi da podnositelj zahtjeva pogrešno tumači da je ponovni obračun penzije "ukidanje stečenih prava", odnosno da je svaka promjena u zakonskom uređenju penzijskih prava "ukidanje stečenih prava". Ustavni sud je prethodno ocijenio kako osporeni član 3. Zakona nije diskriminatoran. Ustavni sud zaključuje da zakonodavac nije prekršio naprijed navedenu obavezu. Ustavni sud podsjeća da princip pravne sigurnosti podrazumijeva da uspostavljeni mehanizmi i institucije djeluju u skladu sa zakonima koji su opći, određeni, jasni, postojani i koji se jednako primjenjuju prema svima. Ustavni sud nalazi da je osporeni član 3. Zakona određen, jasan, postojan, ne ostavlja prostor za bilo kakvu arbitarnost i u

skladu sa zaključkom u prethodnom dijelu ove odluke, jednako tretira grupu na koju se odnosi. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da je osporeni član 3. Zakona saglasan članu I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

VII. Zaključak

29. Ustavni sud zaključuje da je osporeni član 3. Zakona u skladu s čl. I/2, II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članom 14. Evropske konvencije u vezi s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. Evropske konvencije, članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, te članom 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju.

30. Na osnovu člana 59. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

31. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u plenarnom sazivu, u predmetu broj U 17/14, rješavajući zahtjev **Željka Komšića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine**, na temelju članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak 2. alineja b) i članka 59. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Tudor Pantiru, dopredsjednik
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Constance Grewe, sutkinja
Mirsad Čeman, sudac
Margarita Caca-Nikolovska, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudac
na sjednici održanoj 24. rujna 2014. godine, donio

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se zahtjev **Željka Komšića, člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine**, za ocjenu ustavnosti članka 3. Zakona o prijevremenom povoljnijem umirovljenju branitelja domovinskog rata ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 41/13).

Utvrđuje se da je članak 3. Zakona o prijevremenom povoljnijem umirovljenju branitelja domovinskog rata ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 41/13) sukladan čl. I/2, II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članku 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, u svezi s člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, članku II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, te članku 1. Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Željko Komšić, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: podnositelj zahtjeva), podnio je 19. lipnja 2014. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem

tekstu: Ustavni sud) zahtjev za ocjenu ustavnosti članka 3. Zakona o prijevremenom povoljnijem umirovljenju branitelja domovinskog rata ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 41/13, u daljnjem tekstu: osporeni članak 3. Zakona).

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Zastupničkog doma i Doma naroda, zatraženo je 7. srpnja 2014. godine da dostave odgovore na zahtjev.

3. Zastupnički dom i Dom naroda nisu dostavili odgovor na zahtjev.

III. Zahtjev

a) Navodi iz zahtjeva

4. Podnositelj zahtjeva je naveo da osporeni članak 3. Zakona nije sukladan odredbama članka II/3.(e) i (k) i odredbama članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, odnosno da je protivan pravu na jednakost pred zakonom i da diskriminira građane unutar kategorije sa svojstvom vojnog osiguranika i kategorije pripadnika oružanih snaga. Osim toga, navedeni članak je protivan pravu na mirno uživanje imovine i vodi ugrožavanju principa pravne sigurnosti građana izražen kroz zabranu retroaktivne primjene propisa i poštivanje postojanosti okončanog postupka.

5. Obrazlažući stav glede postojanja diskriminacije podnositelj zahtjeva je ukazao da su osobe iz osporenog članka 3. Zakona ostvarile mirovinu na temelju Uredbe o povoljnijim uvjetima za stjecanje prava na starosnu mirovinu vojnih osiguranika Vojske Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Uredbe o stjecanju prava na starosnu mirovinu pod povoljnijim uvjetima pripadnika Vojske Federacije Bosne i Hercegovine i državnih službenika i namještenika ranijeg Federalnog ministarstva obrane. Njihovo pravo na mirovinu je potvrđeno Zakonom o potvrđivanju prava na prijevremenu starosnu mirovinu pod povoljnijim uvjetima (u daljnjem tekstu: Zakon o potvrđivanju). Međutim, osporeni članak 3. Zakona predviđa da će se ovim osobama vršiti ponovni obračun mirovina, a svim ostalim korisnicima prava na mirovinu ostvarenu po povoljnijim uvjetima sa svojstvom vojnog osiguranika i svim ostalim građanima neće se vršiti ponovni obračun mirovina. Primjerice pravo na umirovljenje pod povoljnijim uvjetima, osim osoba iz osporenog članka 3. Zakona, imaju vojni osiguranici koji su mirovinu ostvarili, ili oni koji mirovinu još uvijek mogu ostvariti i na temelju drugih propisa kao što je Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju vojnih osiguranika, Zakon o službi u Armiji Republike Bosne i Hercegovine, Zakon o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine, Zakon o službi u vojsci Federacije Bosne i Hercegovine i Zakon o pravima razvojačenih branitelja i članova njihovih obitelji. (Podnositelj zahtjeva je citirao odredbe navedenih zakona kojima su propisani povoljniji uvjeti za stjecanje mirovine - godine starosti, odnosno godine staža). Dakle, nesporno je da su uvjeti pod kojim vojni osiguranici mogu steći starosnu mirovinu povoljniji u odnosu na opće propise iz mirovinskog i invalidskog osiguranja. Osporenim člankom 3. Zakona vrši se povreda prava na jednakost pred zakonom i diskriminacija korisnika prava na mirovinu iz osporenog članka 3. Zakona (korisnici prava po Zakonu o potvrđivanju) u odnosu na korisnike prava na mirovinu koji su pravo na mirovinu stekli u smislu navedenih zakona, jer će se samo osobama iz osporenog članka 3. Zakona vršiti ponovni obračun mirovine. Podnositelj zahtjeva je dalje naveo da je javni interes zakona, definiran u članku 1. Zakona, osiguranje jedinstvenog načina ostvarivanja i korištenja prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja bivših pripadnika oružanih snaga po povoljnijim uvjetima. Međutim, u ostvarivanju toga

javnog interesa moraju se poštovati temeljna ljudska prava svih osoba koje su u istoj ili sličnoj poziciji, odnosno mora postojati isti odnos prema svim korisnicima prava na mirovinu ostvarenu po povoljnijim uvjetima u odnosu na opći propis, tj. Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju. Osporenim člankom 3. Zakona osobe koje su mirovinu stekle u smislu Zakona o potvrđivanju stavljen su u nepovoljniji položaj i bez razumnog opravdanja se različito tretiraju. Zbog navedenoga se krše članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članak 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), te članak 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

6. Nadalje, podnositelj zahtjeva je ukazao da u imovinsko pravo nesporno spada i mirovina, a osporenim člankom 3. Zakona je izvršeno miješanje javne vlasti u to pravo. Legitimni cilj je definiran kao poboljšanje socijalne pravde u zajednici (jedinstven način korištenja i ostvarivanja prava na povoljnije umirovljenje), međutim odabrana mjera za ostvarivanje toga cilja ne zadovoljava princip proporcionalnosti. Tako teret postizanja socijalne pravde snose samo korisnici prava na mirovinu ostvarenu po Zakonu o potvrđivanju koji su i sami ugrožena kategorija. Osim toga, sukladno Zakonu o mirovinskom i invalidskom osiguranju sredstva za ostvarivanje prava na mirovinu vojnih osiguranika osiguravaju se iz doprinosa na plaće vojnih osiguranika i obračun mirovine uvjetovan je iznosom novčanih sredstava uplaćenih iz plaća osiguranika u fond mirovinskog i invalidskog osiguranja koja također predstavljaju imovinu.

7. Podnositelj zahtjeva je dalje naveo da osporeni članak 3. Zakona krši princip pravne sigurnosti, jer predstavlja sredstvo kojim se mijenjaju upravni akti nakon njihove konačnosti i pravomoćnosti, što sukladno načelu zakonitosti stvara nesigurnost u procesu primjene prava. Naime, ponovnim utvrđivanjem prava na mirovinu ostvarenu na temelju konačnog i pravomoćnog akta čini se povreda postulata pravne sigurnosti, odnosno pravila *ne bis in idem*. Poštivanje principa pravne sigurnosti uvjetuje retroaktivna ograničenja i ukidanje prava principom proporcionalnosti s javnim interesom. Princip pravne sigurnosti, odnosno postojanosti okončanog postupka ne dopušta retroaktivno ukidanje, sukladno zakonu, stečenih prava.

IV. Relevantni propisi

8. U Zakonu o prijevremenom povoljnijem umirovljenju branitelja domovinskog rata ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 41/13) relevantne odredbe glase:

Članak 1.

Ovim zakonom se na jedinstven način propisuje korištenje i ostvarivanje prava na prijevremeno povoljnije umirovljenje (u daljnjem tekstu: povoljnije umirovljenje) bivših pripadnika Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH, HVO, HOS, MUP-a RBiH i Odjela za unutarnje poslove/MUP-a HZHB), osnovica, obračun, isplata, ponovni obračun i postupak za ostvarivanje prava na mirovinu, osiguravanje sredstava i druga pitanja.

II. KORISNICI KOJI SU VEĆ OSTVARILI PRAVO NA POVOLJNU MIROVINU

Članak 3.

(1) Korisnici prava na mirovinu prema Zakonu o potvrđivanju prava na prijevremenu starosnu mirovinu ostvarenu pod povoljnijim uvjetima ("Službene novine Federacije BiH", br. 42/11 i 37/12) zadržavaju pravo na mirovinu i nastavlja im se isplata mirovine do isteka roka iz članka 11. ovog zakona.

(2) Korisnicima mirovine iz stavka (1) ovog članka ponovno će se preračunati mirovina na način i po postupku utvrđenim ovim zakonom.

Članak 11. stavak 1.

(1) Federalni zavod za mirovinsko i invalidsko osiguranje dužan je u roku 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, prema službenoj dužnosti, provesti postupak i donijeti nova rješenja korisnicima prava na povoljniju mirovinu iz članka 3. ovog zakona nad kojim je okončan postupak kontrole u skladu sa Zakonom o kontroli zakonitosti korištenja prava iz braniteljsko-invalidske zaštite ("Službene novine Federacije BiH", broj 82/09). Za korisnike iz članka 3. ovog zakona nad kojim nije okončan postupak kontrole u skladu sa Zakonom o kontroli zakonitosti korištenja prava iz braniteljsko-invalidske zaštite, Federalni zavod za mirovinsko i invalidsko osiguranje u istom roku donijet će privremena rješenja do okončanja postupka kontrole zakonitosti. Po okončanju kontrole zakonitosti i za ove osobe Federalni zavod za mirovinsko i invalidsko osiguranje izdat će rješenja u skladu sa ovim zakonom.

Članak 16. stavak 1.

(1) Za korisnike mirovina koji sukladno ovom zakonu ostvare pravo na povoljniju mirovinu, isplata mirovina će se financirati u omjeru 50% iz sredstava podračuna na temelju članka 126. Zakona o MIO, a 50% iz Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine, sve dok korisnik mirovine ne ispuní uvjete za starosnu mirovinu po Zakonu o MIO, a nakon čega će se refundirati iz Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Proračun Federacije BiH) samo razlika između iznosa mirovine koja se isplaćuje i mirovine obračunate po Zakonu o MIO.

9. U Zakonu o potvrđivanju prava na prijevremenu starosnu mirovinu ostvarenu pod povoljnijim uvjetima ("Službene novine Federacije BiH" br. 42/11 i 37/12) relevantne odredbe glase:

Članak 1.

Ovim zakonom uređuje se potvrđivanje ostvarenog prava na prijevremenu starosnu mirovinu pod povoljnijim uvjetima za korisnike koji su to pravo ostvarili prema uredbama Vlade Federacije Bosne i Hercegovine o povoljnijem umirovljenju, kao i izuzetno ostvarivanje prava na starosnu mirovinu pod povoljnijim uvjetima, način njihovog financiranja i druga pitanja.

V. Dopustivost

10. Pri ispitivanju dopustivosti zahtjeva Ustavni sud je pošao od odredaba članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine.

11. Članak VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

(...)

Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

12. U konkretnom slučaju, u smislu navedenih odredaba članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine, nesporno je da je Ustavni sud nadležan za odlučivanje o ustavnosti entitetskih zakona odnosno odredaba entitetskih zakona, konkretno osporenog članka 3. Zakona. Osim toga, nesporno je i da je predmetni zahtjev podnio ovlaštení podnositelj. Ustavni sud je imao u vidu da je Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud FBiH) izvršio, između ostalog,

ocjenu ustavnosti osporenog članka 3. Zakona, odnosno da je Ustavni sud FBiH donio Presudu broj U-29/13 (vidi: Ustavni sud FBiH, Presuda broj 29/13 od 29. siječnja 2014. godine, objavljena u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine" broj 23/14). Dakle, Ustavni sud FBiH je u tome postupku odlučio o zahtjevu ovlaštenog podnositelja pred Ustavnim sudom FBiH i osporenom članku 3. Zakona u odnosu na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, međutim navedeno ni u kojem slučaju ne znači da je o zahtjevu odlučeno u odnosu na Ustav Bosne i Hercegovine.

13. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(a) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 19. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da je predmetni zahtjev dopustiv, zato što ga je podnio ovlaštení subjekt, te da ne postoji nijedan formalni razlog iz članka 19. Pravila Ustavnog suda zbog kojega zahtjev nije dopustiv.

VI. Meritum

14. Podnositelj zahtjeva tvrdi da je osporeni članak 3. Zakona protivan pravu na jednakost pred zakonom, zabrani diskriminacije, pravu na mirno uživanje imovine i principu pravne sigurnosti zbog čega nije sukladan Ustavu Bosne i Hercegovine.

a) Ustavnost osporenog članka 3. Zakona u odnosu na diskriminaciju

15. Dakle, podnositelj zahtjeva tvrdi da je osporeni članak 3. Zakona diskriminatoran zato što osobe koje su mirovinu stekle u smislu Zakona o potvrđivanju stavljaju u nepovoljniji položaj i bez razumnog opravdanja u odnosu na ostale vojne osiguranike i pripadnike oružanih snaga koji su mirovinu ostvarili ili mogu ostvariti po drugim zakonima koji također propisuju povoljnije umirovljenje.

16. Ustavni sud podsjeća da prema praksi Ustavnog suda, zasnovanoj na praksi Europskog suda, diskriminacija nastupa ako se osoba ili grupa osoba koje se nalaze u analognoj situaciji različito tretiraju i ako ne postoji objektivno i razumno opravdanje za takav tretman (vidi Europski sud za ljudska prava, *Belgijski jezični slučaj*, presuda od 9. veljače 1967. godine, serija A broj 6, stavak 10). Pri tome je nevažno je li diskriminacija posljedica različitog zakonskog tretmana, ili primjene samog zakona (vidi Europski sud za ljudska prava, *Irska protiv Velike Britanije*, presuda od 18. siječnja 1978. godine, serija A broj 25, stavak 226).

17. Za podnositelja zahtjeva je sporno to što se jedino za osobe koje su mirovinu ostvarile po uredbama odnosno Zakonu o potvrđivanju, predviđa ponovni obračun mirovina, dok za sve ostale vojne osiguranike i pripadnike oružanih snaga koji su mirovinu ostvarili ili mogu ostvariti po drugim zakonima, koji također propisuju povoljnije umirovljenje, nije predviđen ponovni obračun mirovine. U tome je smislu podnositelj zahtjeva ukazao na Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju vojnih osiguranika, Zakon o službi u Armiji Republike Bosne i Hercegovine, Zakon o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine, Zakon o službi u vojsci Federacije Bosne i Hercegovine, te Zakon o pravima razvojačenih branitelja i članova njihovih obitelji. Zbog toga je, prema navodima podnositelja zahtjeva, osporeni članak 3. Zakona diskriminatoran.

18. Ustavni sud prije svega primjećuje da je prema zahtjevima međunarodne zajednice, u cilju ulaska Bosne i Hercegovine u Euroatlantske integracije, u oblasti obrane vršen proces reforme u okviru kojeg je vršeno i smanjenje brojčanog stanja uposlenih. U tome smislu Federacija Bosne i Hercegovine je u više navrata donosila uredbe o povoljnijem umirovljenju. U uredbi je navedeno: "Ovom uredbom privremeno se uređuje pravo na starosnu mirovinu za vojne osiguranike Vojske Federacije BiH... do donošenja odgovarajućeg zakona... Vojni

osiguranici koji se po potrebi službe otpuštaju iz vojne službe, zbog racionalizacije i smanjenja brojčanog stanja Vojske Federacije Bosne i Hercegovine... kao vojni osiguranici stječu pravo na starosnu mirovinu..." Ustavni sud uočava da iz navedenoga slijedi da je jedan od načina ublažavanja posljedica racionalizacije uposlenih u oblasti obrane bilo i njihovo povoljnije umirovljenje. Ustavni sud dalje nalazi da je Ustavni sud FBiH vršio ocjenu ustavnosti jedne od uredbi, te je zaključio da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine koja je donijela uredbu prekoračila svoju Ustavom utvrđenu nadležnost, jer je regulirala materiju koja je u nadležnosti Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine. Ustavni sud dalje nalazi da je nakon toga u toj oblasti donesen Zakon o potvrđivanju kojim su samo potvrđena ostvarena prava na prijevremenu starosnu mirovinu pod povoljnijim uvjetima za korisnike koji su to pravo ostvarili prema uredbama. Nakon Zakona o potvrđivanju donesen je Zakon koji je u članku 1. propisao da se ovim Zakonom na jedinstven način propisuje korištenje i ostvarivanje prava na prijevremeno povoljnije umirovljenje. Osporenim člankom 3. Zakona je propisano da korisnici prava na mirovinu prema Zakonu o potvrđivanju zadržavaju pravo na mirovinu, s tim da će im se ponovno preračunati mirovina na način kako propisuje zakon. Osim toga, Zakon je u članku 4. "uveo" i mogućnost ostvarivanja prava na povoljnije umirovljenje i propisao uvjete. Daljnjim odredbama Zakona je propisana osnovica i način obračuna mirovina, te način financiranja.

19. Podnositelj zahtjeva tvrdi kako je samo za osobe koje su umirovljene prema uredbama, odnosno Zakonu o potvrđivanju, predviđen ponovni obračun mirovina, dok za sve ostale vojne osiguranike i pripadnike oružanih snaga, koji su mirovinu ostvarili ili ostvaruju u smislu drugih zakona, to nije predviđeno. S tim u svezi, Ustavni sud naglašava kako prema stavovima Europskog suda zakonodavac uživa "polje slobodne procjene" (engl. *margin of appreciation*) kod procjenjivanja o tome postoje li ili ne postoje razlike u inače sličnim situacijama kojima bi se mogao opravdati različit zakonski tretman, odnosno, po pravilu, poštuje se izbor zakonodavne politike države ugovornice, osim ako je bez razumne osnove. Različito uređenje prava i obveza smatrat će se diskriminatornim samo ako propisano razlikovanje nema objektivnog i razumnog opravdanja. Ustavni sud je u više svojih ranijih odluka iznio stav da zakonodavac uživa polje slobodne procjene posebice u odnosu na opće mjere socijalne politike.

20. Ustavni sud ponovno konstatira da donositelj Zakona nije dostavio odgovor na predmetni zahtjev. Međutim, Ustavni sud uzima u obzir razloge koje je donositelj Zakona naveo u postupku ocjene ustavnosti tog zakona pred Ustavnim sudom FBiH. U tom postupku donositelj Zakona je, kako je navedeno u naprijed citiranoj Odluci Ustavnog suda FBiH broj 29/13, u dijelu Bitni navodi odgovora na zahtjev istakao: "Ukazuje na izvanrednu prirodu zakonskog prava s akcentom 'na prijevremeno i povoljnije', i izraz je nastojanja da se omogući uspostava veće socijalne ravnopravnosti, ujednače prava, eliminira moguća diskriminacija, te postigne veća pravna sigurnost za kategoriju branitelja. Obrazlaže, da podnositelji zahtjeva neutemeljeno tvrde da novo zakonsko utvrđenje 'socijalnih prava', krši načelo 'pravne sigurnosti'... osporeni Zakon ne lišava prava na prijevremenu i povoljniju mirovinu osobe koje su ga već ostvarile, već samo ograničava ova prava na visinu mirovine koja je moguća sukladno trenutnim fiskalnim mogućnostima Federacije Bosne i Hercegovine. Svim navedenim kategorijama iz osporenog Zakona... jamči se, kao i svim drugim građanima u Bosni i Hercegovini minimalna mirovina koja ne može biti niža od najniže zajamčene mirovine prema Zakonu o MIO, te ujednačavanja mirovine u odnosu na redovne mirovine građana. Osporeni zakon uklapa se u fiskalne mogućnosti Federacije

Bosne i Hercegovine, fiskalno je održiv i osigurava stabilnost redovnog mirovinskog fonda... Nadalje ističe, da nema sumnje da se javno pravo na prijevremenu i povoljniju mirovinu može tretirati kao 'imovina', s tim da zakonodavac ima pravo, između ostalog, nadziranja u smislu ograničavanja korištenja imovine u skladu s javnim interesom, koje mora biti 'zakonito', i ispunjavati standarde 'proporcionalnosti'. Nema sumnje, ističe protivna strana, da predmetno 'ograničenje' prava na prijevremenu i povoljniju mirovinu učesnika domovinskog rata jeste 'zakonito', što jasno propisuje prava ove kategorije stanovništva, na poseban postupak ponovnog ostvarivanja prava i materijalno pravni sadržaj prava, te da mora postojati razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi ostvariti, sukladno procjeni ekonomske i socijalne politike društva u općem interesu stanovništva..."

21. Ustavni sud nalazi da je Zakon za skupinu osoba koje su prijevremeno umirovljene po povoljnijim uvjetima, a koje su otpuštene zbog racionalizacije i smanjenja brojčanog stanja u oblasti obrane, propisao da te osobe zadržavaju pravo na mirovinu, ali da će im se vršiti ponovni obračun mirovine. Osim toga, zakonodavac je propisao i mogućnost stjecanja mirovine za određene kategorije. Dakle, Zakon se odnosi na ranije umirovljene osobe po uredbama i osobe koje u smislu Zakona mogu steći mirovinu. Ustavni sud uočava da je prema navodima odgovora na zahtjev u postupku pred Ustavnim sudom FBiH *ratio* Zakona bio nastojanje da se omogući uspostava veće socijalne ravnopravnosti, ujednačavanje prava, eliminiranje moguće diskriminacije, te postizanje veće pravne sigurnosti za kategoriju branitelja.

22. Ustavni sud dalje nalazi da se radi o Zakonu iz oblasti mirovinskog osiguranja. Ustavni sud podsjeća da pojedinačna mirovina utemeljena na sustavu doprinosa nije stalna kategorija, nego da ovisi o prikupljenim, odnosno raspoloživim sredstvima u fondovima entiteta, konkretno fonda Federacije Bosne i Hercegovine. Ustavni sud dalje podsjeća da je socijalna politika, odnosno reguliranje oblasti mirovinskog osiguranja, u nadležnosti entiteta. Federacija Bosne i Hercegovine nesporno je nadležna za donošenje Zakona i ne postoje ustavna ograničenja u pogledu uređivanja socijalne politike, pa tako i u uređivanju oblasti mirovinskog i invalidskog osiguranja, osim u slučaju različitog reguliranja bez objektivnog i razumnog opravdanja. U tome je smislu nesporno i pravo Federacije Bosne i Hercegovine da vrši ponovni obračun mirovina za određenu skupinu umirovljenika, odnosno da skupini s posebnim specifičnostima navedenim u prethodnom dijelu odluke, čije pravo na mirovinu nije bilo zakonski regulirano, ograniči iznos mirovina. Međutim, postoji li za ponovni obračun mirovina objektivno i razumno opravdanje? Iz citirane odluke Ustavnog suda FBiH, iz dijela navoda odgovora na zahtjev slijedi da je Zakonom propisan ponovni obračun mirovina u iznosima koji su sukladni trenutačnim fiskalnim mogućnostima Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno da je Zakon fiskalno održiv i da osigurava stabilnost redovitog mirovinskog fonda. Ustavni sud nema razloga sumnjati u navedeni stav donositelja Zakona. Osim toga, zakonodavac je propisao i mogućnost stjecanja prava na mirovinu. Zbog navedenoga je potpuno razuman stav da se Zakonom nastojalo omogućiti uspostavu veće socijalne ravnopravnosti, ujednačiti prava, eliminirati moguće diskriminacije, te postići veća pravna sigurnost za kategoriju branitelja, tj. jednako tretiranje svih na koje se Zakon odnosi. Ustavni sud posebice podvlači kako nije prihvatljivo isticanje prigovora o diskriminaciji bez obrazloženja osnova diskriminacije, tj. svojstva (rasa, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje) po kojemu su umirovljene osobe sa svim naprijed navedenim specifičnostima diskriminirane. Osim toga, Zakon nije regulirao kategoriju vojnih osiguranika koji mirovinu

ostvaruju ili su ostvarili u smislu drugih zakona. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud nalazi da su neutemeljeni navodi podnosioca o diskriminaciji osporenog članka 3. Zakona.

23. Sukladno navedenom Ustavni sud zaključuje kako osporeni članak 3. Zakona nije protivan članku II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članku 14. Europske konvencije, u svezi s člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. Europske konvencije, te članku 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

b) Ustavnost osporenog članka 3. Zakona u odnosu na pravo na imovinu

24. Podnositelj zahtjeva tvrdi kako je osporeni članak 3. Zakona neustavan zato što teret postizanja socijalne pravde snose samo korisnici prava na mirovinu ostvarenu po Zakonu o potvrđivanju koji su i sami ugrožena kategorija, a sredstva za mirovinu se ostvaruju iz doprinosa na plaće vojnih osiguranika.

25. Ustavni sud ističe da, kada nacionalno zakonodavstvo predviđa pravo na socijalno davanje utemeljeno na sustavu doprinosa, onda se pravo proizašlo iz plaćanja doprinosa može smatrati imovinom i u smislu Ustava Bosne i Hercegovine i u smislu članka 1. Protokola br. 1 uz Europsku konvenciju. Ustavni sud ponavlja kako je Federacija Bosne i Hercegovine nesporno nadležna za donošenje Zakona i kako ne postoje ustavna ograničenja glede uređivanja socijalne politike, pa tako i u oblasti mirovinskog i invalidskog osiguranja. S tim u svezi Federacija Bosne i Hercegovine ima ovlasti mijenjati zakonsko uređenje mirovinskog sustava radi njegove prilagodbe promjenama u gospodarstvu, te stabiliziranja mirovinskog sustava. Proizlazi kako visina mirovine ima karakter javnopravnog davanja koje je podložno promjenama u gospodarstvu. Zbog navedenog pravo na mirovinu ne uključuje pravo na određeni iznos mirovine. Nadalje, Ustavni sud je konstatirao da nema razloga sumnjati u stav donositelja Zakona da je Zakon fiskalno održiv i da osigurava stabilnost redovitog mirovinskog fonda. Osim toga u osiguranju sredstava za isplatu mirovina u omjeru od 50% sudjeluje Federacija Bosne i Hercegovine, a 50% se osigurava iz doprinosa. Proizlazi da osporena zakonska mjera ima legitimni cilj. Ponovni obračun mirovina kao osporena zakonska mjera srazmjerna je legitimnom cilju. Potom, Ustavni su će dati ocjenu stavljajući li navedena mjera prekomjerni teret na one umirovljene osobe na koje se odnosi. Podnositelj zahtjeva tvrdi da su ponovnim obračunom mirovina "pogođeni" korisnici prava na mirovinu ostvarenu po Zakonu o potvrđivanju koji su i sami ugrožena kategorija. S tim u svezi, Ustavni sud ukazuje na stav Europskog suda, da ukupan iznos novčanih primitaka pojedinca (primjerice, mirovine), zajedno sa svim povlasticama i olakšicama koje osoba uživa, može - zbog svoje nedostatnosti - u osobitim okolnostima nekog konkretnog slučaja otvoriti pitanje nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja u smislu članka 3. Konvencije, ako taj iznos, dostupan osobi, ne bi bio dostatan da je zaštititi od "narušavanja fizičkog ili mentalnog zdravlja" ili od "degradacije nesuglasne s ljudskim dostojanstvom" do mjere dovoljno ozbiljne da bi mogla potpasti unutar okvira članka 3. Konvencije (str. 6-7. odluke *Antonina Dmitrijevna Budina protiv Rusije* (18. lipnja 2009, zahtjev br. 45603/05); usp. i odluku u predmetu *Aleksandra Larioshina protiv Rusije*, 23. travnja 2002, zahtjev broj 56869/00, str. 4, te presudu u predmetu *Kutepov i Anikeyenko protiv Rusije* 25. listopada 2005, zahtjev br. 68029/01, §§ 61-63). Iz navedenog slijedi da je nužna pretpostavka konkretizacija osporenog članka 3. Zakona na svaki pojedinačni slučaj u posebnom postupku obračuna mirovina za svakog korisnika mirovine. Zbog toga prigovor o ugroženosti osoba kojima će se vršiti ponovni obračun mirovina, odnosno ocjenu o tome može li se ponovni obračun mirovine smatrati zlostavljanjem u svakom pojedinačnom slučaju moguće je

isticati, odnosno dati jedino u apelacionom postupku, a nikako u postupku apstraktne kontrole ustavnosti. Zbog navedenog Ustavni sud ne nalazi da bi primjena osporenog članka 3. Zakona značila općenito prekomjerni teret za one na koje se odnosi.

26. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da osporeni članak 3. Zakona nije protivan članku II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

c) Ustavnost osporenog članka 3. Zakona u odnosu na princip pravne sigurnosti

27. Podnositelj zahtjeva tvrdi da je osporeni članak 3. Zakona protivan principu pravne sigurnosti, jer dopušta retroaktivno ukidanje sukladno zakonu stečenih prava.

28. Ustavni sud podsjeća da princip pravne sigurnosti podrazumijeva i zabranu arbitrarnosti u odlučivanju i postupanju svih organa vlasti koji moraju djelovati isključivo u skladu sa zakonom i u okviru ovlaštenja koja su im zakonom dodijeljena, te postojanje institucionalnih garancija u tom pravcu. Ustavni sud ističe da zakonodavac radi prilagodbe promijenjenim gospodarskim i socijalnim prilikama u zemlji ili radi stvaranja pretpostavki za dugoročno održiv mirovinski sustav ima ovlasti mijenjati zakonsko uređenje sustava mirovinskog osiguranja utemeljenog na sustavu doprinosa. Međutim, Ustavni sud smatra da je obveza zakonodavca da pri redefiniranju prava iz oblasti mirovinskog i invalidskog osiguranja ne naruši suštinu prava na mirovinu, pri čemu nove zakonske mjere ne smiju biti diskriminatorne. U konkretnom slučaju Ustavni sud uočava kako je osporenim člankom 3. Zakona propisano da korisnici prava na mirovinu prema Zakonu o potvrđivanju zadržavaju pravo na mirovinu, s tim da će im se ponovno preračunati mirovina. Dakle, niti u jednom dijelu osporeni članak 3. Zakona nije doveo u pitanje pravo na mirovinu. Iz navedenoga slijedi da podnositelj zahtjeva pogrešno tumači da je ponovni obračun mirovine "ukidanje stečenih prava", odnosno da je svaka promjena u zakonskom uređenju mirovinskih prava "ukidanje stečenih prava". Ustavni sud je prethodno ocijenio kako osporeni članak 3. Zakona nije diskriminatoran. Ustavni sud zaključuje da zakonodavac nije prekršio naprijed navedenu obvezu. Ustavni sud podsjeća da princip pravne sigurnosti podrazumijeva da uspostavljeni mehanizmi i institucije djeluju sukladno zakonima koji su opći, određeni, jasni, postojani i koji se jednako primjenjuju prema svima. Ustavni sud nalazi da je osporeni članak 3. Zakona određen, jasan, postojan, ne ostavlja prostor za bilo kakvu arbitrarnost i sukladno zaključku u prethodnom dijelu ove odluke, jednako tretira skupinu na koju se odnosi. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud zaključuje da je osporeni članak 3. Zakona suglasan članku I/2. Ustava Bosne i Hercegovine.

VII. Zaključak

29. Ustavni sud zaključuje da je osporeni članak 3. Zakona sukladan čl. I/2, II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članku 14. Europske konvencije u svezi s člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. Europske konvencije, članku II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, te članku 1. Protokola broj 12 uz Europsku konvenciju.

30. Na temelju članka 59. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

31. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у пленарном сазиву, у предмету број У 17/14, рјешавајући захтјев **Жељка Комшића, члана Предсједништва Босне и Херцеговине**, на основу члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став 2 алинеја б) и члана 59 ст. 1 и 3 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, предсједница
Tudor Pantiru, потпредсједник
Миодраг Симовић, потпредсједник
Сеада Палаврић, потпредсједница
Мато Тадић, судија
Constance Grewe, судија
Мирсад Теман, судија
Маргарита Цаца-Николовска, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 24. септембра 2014. године, донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се захтјев Жељка Комшића, члана Предсједништва Босне и Херцеговине, за оцјену уставности члана 3 Закона о пријевременом повољнијем пензионисању бранилаца одбрамбено-ослободилачког рата ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 41/13).

Утврђује се да је члан 3 Закона о пријевременом повољнијем пензионисању бранилаца одбрамбено-ослободилачког рата ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 41/13) у складу с чл. I/2, II/4 Устава Босне и Херцеговине и чланом 14 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, у вези с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода, те чланом 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Жељко Комшић, члан Предсједништва Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: подносилац захтјева), поднио је 19. јуна 2014. године Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) захтјев за оцјену уставности члана 3 Закона о пријевременом повољнијем пензионисању бранилаца одбрамбено-ослободилачког рата ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 41/13, у даљњем тексту: оспорени члан 3 Закона).

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Парламента Федерације Босне и Херцеговине, Представничког дома и Дома народа, затражено је 7. јула 2014. године да доставе одговоре на захтјев.

3. Представнички дом и Дом народа нису доставили одговор на захтјев.

III. Захтјев

а) Наводи из захтјева

4. Подносилац захтјева је навео да оспорени члан 3 Закона није у складу с одредбама члана II/3е) и к) и одредбама члана II/4 Устава Босне и Херцеговине, односно да је противан праву на једнакост пред законом и да дискриминише грађане унутар категорије са својством војног осигураника и категорије припадника оружаних снага. Осим тога, наведени члан је противан праву на мирно уживање имовине и води угрожавању принципа правне сигурности грађана изражен кроз забрану ретроактивне примјене прописа и поштовање постојаности окончаног поступка.

5. Образлажући став у погледу постојања дискриминације подносилац захтјева је указао да су лица из оспореног члана 3 Закона остварила пензију на основу Уредбе о повољнијим условима за стицање права на старосну пензију војних осигураника Војске Федерације Босне и Херцеговине, односно Уредбе о стицању права на старосну пензију под повољнијим условима припадника Војске Федерације Босне и Херцеговине и државних службеника и намјештеника ранијег Федералног министарства одбране. Њихово право на пензију је потврђено Законом о потврђивању права на пријевремену старосну пензију под повољнијим условима (у даљњем тексту: Закон о потврђивању). Међутим, оспорени члан 3 Закона предвиђа да ће се овим лицима вршити поновни обрачун пензија, а свим осталим корисницима права на пензију остварену по повољнијим условима са својством војног осигураника и свим осталим грађанима неће се вршити поновни обрачун пензија. На примјер право на пензионисање под повољнијим условима, осим лица из оспореног члана 3 Закона, имају војни осигураници који су пензију остварили, или они који пензију још увијек могу да остваре и на основу других прописа као што је Закон о пензијском и инвалидском осигурању војних осигураника, Закон о служби у Армији Републике Босне и Херцеговине, Закон о служби у оружаним снагама Босне и Херцеговине, Закон о служби у војсци Федерације Босне и Херцеговине и Закон о правима демобилисаних бранилаца и чланова њихових породица. (Подносилац захтјева је цитирао одредбе наведених закона којим су прописани повољнији услови за стицање пензије - године старости, односно године стажа). Дакле, неспорно је да су услови под којим војни осигураници могу да стекну старосну пензију повољнији у односу на опште прописе из пензијског и инвалидског осигурања. Оспореним чланом 3 Закона врши се повреда права на једнакост пред законом и дискриминација корисника права на пензију из оспореног члана 3 Закона (корисници права по Закону о потврђивању) у односу на кориснике права на пензију који су право на пензију стекли у смислу наведених закона, јер ће се само лицима из оспореног члана 3 Закона вршити поновни обрачун пензије. Подносилац захтјева је даље навео да је јавни интерес закона, дефинисан у члану 1 Закона, осигурање јединственог начина остваривања и коришћења права из пензијског и инвалидског осигурања бивших припадника оружаних снага по повољнијим условима. Међутим, у остваривању тог јавног интереса морају да се поштују основна људска права свих лица која су у истој или сличној позицији, односно мора да постоји исти однос према свим корисницима права на пензију остварену по повољнијим условима у односу на општи пропис, тј. Закон о пензијском и инвалидском осигурању. Оспореним чланом 3 Закона лица које су пензију стекла у смислу Закона о потврђивању стављена су у неповољнији положај и без разумног оправдања се

различно третирају. Због наведеног се крше члан II/4 Устава Босне и Херцеговине и члан 14 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција), те члан 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију.

6. Затим, подносилац захтјева је указао да у имовинско право неспорно спада и пензија, а оспореним чланом 3 Закона је извршено мијешање јавне власти у то право. Легитимни циљ је дефинисан као побољшање социјалне правде у заједници (јединствен начин коришћења и остваривања права на повољније пензионисање), међутим одабрана мјера за остваривање тог циља не задовољава принцип пропорционалности. Тако терет постизања социјалне правде сноси само корисници права на пензију остварену по Закону о потврђивању који су и сами угрожена категорија. Осим тога, у складу са Законом о пензијском и инвалидском осигурању средства за остваривање права на пензију војних осигураника обезбјеђују се из доприноса на плате војних осигураника и обрачун пензије условљен је износом новчаних средстава уплаћених из плата осигураника у фонд пензијског и инвалидског осигурања која такође представљају имовину.

7. Подносилац захтјева је даље навео да оспорени члан 3 Закона крши принцип правне сигурности, јер представља средство којим се мијењају управни акти након њихове коначности и правоснажности, што у складу с принципом законитости ствара несигурност у процесу примјене права. Наиме, поновним утврђивањем права на пензију остварену на основу коначног и правоснажног акта чини се повреда постулата правне сигурности, односно правила *ne bis in idem*. Поштовање принципа правне сигурности условљава ретроактивна ограничења и укидање права принципом пропорционалности с јавним интересом. Принцип правне сигурности, односно постојаности окончаног поступка не дозвољава ретроактивно укидање, у складу са законом, стечених права.

IV. Релевантни прописи

8. У Закону о пријевременом повољнијем пензионисању бранилаца одбрамбено-ослободилачког рата ("Службене новине Федерације Босне и Херцеговине" број 41/13) релевантне одредбе гласе:

Члан 1.

Овим законом се на јединствен начин прописује коришћење и остваривање права на пријевремено повољније пензионисање (у даљем тексту: повољније пензионисање) бивших припадника Оружаних снага Републике Босне и Херцеговине (АРБиХ, ХВО, ХОС, МУП-а РБиХ и Одјела за унутрашње послове/МУП-а ХЗХБ) основица, обрачун, исплата, поновни обрачун и поступак за остваривање права на пензију, обезбјеђујење средстава и друга питања.

II. КОРИСНИЦИ КОЈИ СУ ВЕЋ ОСТВАРИЛИ ПРАВО НА ПОВОЉНУ ПЕНЗИЈУ

Члан 3.

(1) Корисници права на пензију према Закону о потврђивању права на пријевремену старосну пензију остварену под повољнијим условима ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 42/11 и 37/12), задржавају право на пензију и наставља им се исплата пензије до истека рока из члана 11. овог закона.

(2) Корисницима пензија из става (1) овог члана, поновно ће се прерачунати пензија, на начин и по поступку утврђеним овим законом.

Члан 11. став 1.

(1) Федерални завод за пензијско и инвалидско осигурање дужан је у року од 60 дана од дана ступања на снагу овог закона, по службеној дужности провести поступак и донијети нова рјешења корисницима права на повољнију пензију из члана 3. овог закона над којим је окончан поступак контроле у складу са Законом о контроли законитости коришћења права из борачко-инвалидске заштите ("Службене новине Федерације БиХ", број 82/09). За кориснике из члана 3. овог закона, над којим није окончан поступак контроле у складу са Законом о контроли законитости коришћења права из борачко-инвалидске заштите, Федерални завод за пензијско и инвалидско осигурање у истом року донијеће привремена рјешења, до окончања поступка контроле законитости. По окончању контроле законитости и за ова лица Федерални завод за пензијско и инвалидско осигурање издаће рјешења у складу са овим законом.

Члан 16. став 1.

(1) За кориснике пензија који у складу са овим законом остваре право на повољнију пензију, исплата пензија ће се финансирати у омјеру 50% из средстава подрачуна по основу члана 126. Закона о ПИО, а 50% из Буџета Федерације Босне и Херцеговине, све док корисник пензије не испуни услове за старосну пензију према Закону о ПИО, а након чега ће се рефундирати из Буџета Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Буџет Федерације БиХ), само разлика између износа пензије која се исплаћује и пензије обрачунате према Закону о ПИО.

9. У Закону о потврђивању права на пријевремену старосну пензију остварену под повољнијим условима ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 42/11 и 37/12) релевантне одредбе гласе:

Члан 1.

Овим законом уређује се потврђивање оствареног права на пријевремену старосну пензију под повољнијим условима за кориснике који су то право остварили према уредбама Владе Федерације Босне и Херцеговине о повољнијем умировљењу, као и изузетно остваривање права на старосну пензију под повољнијим условима, начин њиховог финансирања и друга питања.

V. Допустивост

10. При испитивању допустивости захтјева Уставни суд је пошао од одредаба члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине.

11. Члан VI/3а) Устава Босне и Херцеговине гласи:

Уставни суд има искључиву надлежност да одлучује у споровима који по овом Уставу настају између два ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, или између институција Босне и Херцеговине, укључујући, али се не ограничавајући на то:

(...)

- Да ли је неки члан устава или закона ентитета у сагласности са овим Уставом.

Спорове могу покретати само чланови Предсједништва, предсједавајући Министарског савјета, предсједавајући или замјеник предсједавајућег било којег вијећа Парламентарне скупштине, једна четвртина чланова било којег вијећа Парламентарне скупштине или једна четвртина било ког дома законодавног вијећа једног ентитета.

12. У конкретном случају, у смислу наведених одредаба члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине, неспорно је да је Уставни суд надлежан да одлучује о уставности ентитетских закона односно одредаба ентитетских закона, конкретно

оспороног члана 3 Закона. Осим тога, неспорно је и да је предметни захтјев поднио овлашћени подносилац. Уставни суд је имао у виду да је Уставни суд Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Уставни суд ФБиХ) извршио, између осталог, оцјену уставности оспороног члана 3 Закона, односно да је Уставни суд ФБиХ донио Пресуду број У-29/13 (види: Уставни суд ФБиХ, Пресуда број 29/13 од 29. јануара 2014. године, објављена у "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине" број 23/14). Дакле, Уставни суд ФБиХ је у том поступку одлучио о захтјеву овлашћеног подносиоца пред Уставним судом ФБиХ и оспороном члану 3 Закона у односу на Устав Федерације Босне и Херцеговине, међутим наведено ни у ком случају не значи да је о захтјеву одлучено у односу на Устав Босне и Херцеговине.

13. Имајући у виду одредбе члана VI/3а) Устава Босне и Херцеговине и члана 19 Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да је предметни захтјев допустив, зато што га је поднио овлашћени субјект, те да не постоји ниједан формални разлог из члана 19 Правила Уставног суда због којег захтјев није допустив.

VI. Меритум

14. Подносилац захтјева тврди да је оспорени члан 3 Закона противан праву на једнакост пред законом, забрани дискриминације, праву на мирно уживање имовине и принципу правне сигурности због чега није у складу с Уставом Босне и Херцеговине.

а) Уставност оспороног члана 3 Закона у односу на дискриминацију

15. Дакле, подносилац захтјева тврди да је оспорени члан 3 Закона дискриминаторан зато што лица која су пензију стекла у смислу Закона о потврђивању ставља у неповољнији положај и без разумног оправдања у односу на остале војне осигуранике и припаднике оружаних снага који су пензију остварили или могу да остваре по другим законима који такође прописују повољније пензионисање.

16. Уставни суд подсјећа да сходно пракси Уставног суда, заснованој на пракси Европског суда, дискриминација наступа ако се лице или група лица која се налазе у аналогној ситуацији различито третирају и ако не постоји објективно и разумно оправдање за такав третман (види Европски суд за људска права, *Белгијски језички случај*, пресуда од 9. фебруара 1967. године, серија А број 6, став 10). При томе је неважно да ли је дискриминација посљедица различитог законског третмана, или примјене самог закона (види Европски суд за људска права, *Ирска против Велике Британије*, пресуда од 18. јануара 1978. године, серија А број 25, став 226).

17. За подносиоца захтјева је спорно то што се једино за лица која су пензију остварила по уредбама односно Закону о потврђивању, предвиђа поновни обрачун пензија, док за све остале војне осигуранике и припаднике оружаних снага који су пензију остварили или могу да остваре по другим законима, који такође прописују повољније пензионисање, није предвиђен поновни обрачун пензије. У том смислу је подносилац захтјева указао на Закон о пензијском и инвалидском осигурању војних осигураника, Закон о служби у Армији Републике Босне и Херцеговине, Закон о служби у оружаним снагама Босне и Херцеговине, Закон о служби у војсци Федерације Босне и Херцеговине, те Закон о правима демобилисаних бранилаца и чланова њихових породица. Због тога је, сходно наводима подносиоца захтјева, оспорени члан 3 Закона дискриминаторан.

18. Уставни суд прије свега примјећује да је према захтјевима међународне заједнице, у циљу уласка Босне и

Херцеговине у Евроатлантске интеграције, у области одбране вршен процес реформе у оквиру ког је вршено и смањење бројчаног стања запослених. У том смислу Федерација Босне и Херцеговине је у више наврата доносила уредбе о повољнијем пензионисању. У уредби је наведено: "Овом уредбом привремено се уређује право на старосну пензију за војне осигуранике Војске Федерације БиХ... до доношења одговарајућег закона... Војни осигураници који се по потреби службе отпуштају из војне службе, због рационализације и смањења бројчаног стања Војске Федерације Босне и Херцеговине... као војни осигураници стјечу право на старосну пензију..." Уставни суд уочава да из наведеног слиједи да је један од начина ублажавања посљедица рационализације запослених у области одбране било и њихово повољније пензионисање. Уставни суд даље налази да је Уставни суд ФБиХ вршио оцјену уставности једне од уредби, те је закључио да је Влада Федерације Босне и Херцеговине која је донијела уредбу прекорачила своју Уставом утврђену надлежност, јер је регулисала материју која је у надлежности Парламента Федерације Босне и Херцеговине. Уставни суд даље налази да је након тога у тој области донесен Закон о потврђивању којим су само потврђена остварена права на пријевремену старосну пензију под повољнијим условима за кориснике који су то право остварили према уредбама. Након Закона о потврђивању донесен је Закон који је у члану 1 прописао да се овим законом на јединствен начин прописује коришћење и остваривање права на пријевремено повољније пензионисање. Оспореним чланом 3 Закона прописано је да корисници права на пензију према Закону о потврђивању задржавају право на пензију, с тим да ће им се поновно прерачунати пензија на начин како прописује закон. Осим тога, Закон је у члану 4 "увео" и могућност да се оствари право на повољније пензионисање и прописао услове. Даљњим одредбама Закона је прописана основица и начин обрачуна пензија, те начин финансирања.

19. Подносилац захтјева тврди како је само за лица која су пензионисана према уредбама, односно Закону о потврђивању, предвиђен поновни обрачун пензија, док за све остале војне осигуранике и припаднике оружаних снага, који су пензију остварили или остварују у смислу других закона, то није предвиђено. С тим у вези, Уставни суд наглашава да према ставовима Европског суда законодавац ужива "поље слободне процјене" (енгл. *margin of appreciation*) код процјењивања о томе да ли постоје или не постоје разлике у иначе сличним ситуацијама којима би могао да се оправда различит законски третман, односно, по правилу, поштује се избор законодавне политике државе уговорнице, осим ако је без разумне основе. Различито уређење права и обавеза сматраће се дискриминаторним само ако прописано разликовање нема објективног и разумног оправдања. Уставни суд је у више својих ранијих одлука изнио став да законодавац ужива поље слободне процјене посебно у односу на опште мјере социјалне политике.

20. Уставни суд поново констатује да доносилац Закона није доставио одговор на предметни захтјев. Међутим, Уставни суд узима у обзир разлоге које је доносилац Закона навео у поступку оцјене уставности тог закона пред Уставним судом ФБиХ. У том поступку доносилац Закона је, како је наведено у напријед цитираној Одлуци Уставног суда ФБиХ број 29/13, у дијелу Битни наводи одговора на захтјев истакао: "Указује на изванредну природу законског права с акцентом 'на пријевремено и повољније', и израз је настојања да се омогући успостављање веће социјалне равноправности, уједначе права, елиминише могућа дискриминација, те постигне већа правна сигурност за категорију бранитеља.

Образлаже, да подносиоци захтјева неутемељено тврде да ново законско утврђење 'социјалних права', крши начело 'правне сигурности'... оспорени Закон не лишава права на пријевремену и повољнију пензију особа које су га већ оствариле, већ само ограничава ова права на висину пензије која је могућа у складу с тренутним фискалним могућностима Федерације Босне и Херцеговине. Свим наведеним категоријама из оспореног Закона... јамчи се, као и свим другим грађанима у Босни и Херцеговини минимална пензија која не може бити нижа од најниже зајамчене пензије према Закону о ПИО, те уједначавања пензије у односу на редовне пензије грађана. Оспорени закон уклапа се у фискалне могућности Федерације Босне и Херцеговине, фискално је одржив и обезбјеђује стабилност редовног пензијског фонда... Надаље истиче, да нема сумње да се јавно право на пријевремену и повољнију пензију може третирати као 'имовина', с тим да законодавац има право, између осталог, надзирања у смислу ограничавања кориштења имовине у складу с јавним интересом, које мора бити 'законито', и испуњавати стандарде 'пропорционалности'. Нема сумње, истиче противна страна, да предметно 'ограничење' права на пријевремену и повољнију пензију учесника домовинског рата јесте 'законито', што јасно прописује права ове категорије становништва, на посебан поступак поновног остваривања права и материјално правни садржај права, те да мора постојати разуман однос пропорционалности између употребљених средстава и циља који се жели остварити, у складу с проценом економске и социјалне политике друштва у општем интересу становништва...."

21. Уставни суд налази да је Закон за групу лица која су пријевремено пензионисана по повољнијим условима, а која су отпуштена због рационализације и смањења бројчаног стања у области одбране, прописао да та лица задржавају право на пензију, али да ће им се вршити поновни обрачун пензије. Осим тога, законодавац је прописао и могућност стицања пензије за одређене категорије. Дакле, Закон се односи на раније пензионисана лица по уредбама и лица која у смислу Закона могу да стекну пензију. Уставни суд уочава да је према наводима одговора на захтјев у поступку пред Уставним судом ФБиХ *ratio* Закона био настојање да се омогући успостављање веће социјалне равноправности, уједначавање права, елиминисање могуће дискриминације, те постизање веће правне сигурности за категорију бранилаца.

22. Уставни суд даље налази да се ради о Закону из области пензијског осигурања. Уставни суд подсјећа да појединачна пензија заснована на систему доприноса није стална категорија, него да зависи од прикупљених, односно расположивих средстава у фондовима ентитета, конкретно фонда Федерације Босне и Херцеговине. Уставни суд даље подсјећа да је социјална политика, односно регулисање области пензијског осигурања, у надлежности ентитета. Федерација Босне и Херцеговине неспорно је надлежна за доношење Закона и не постоје уставна ограничења у погледу уређивања социјалне политике, па тако и у уређивању области пензијског и инвалидског осигурања, осим у случају различитог регулисања без објективног и разумног оправдања. У том смислу је неспорно и право Федерације Босне и Херцеговине да врши поновни обрачун пензија за одређену групу пензионера, односно да групи с посебним специфичностима наведеним у претходном дијелу одлуке, чије право на пензију није било законски регулисано, ограничи износ пензија. Међутим, постоји ли за поновни обрачун пензија објективно и разумно оправдање? Из цитиране одлуке Уставног суда ФБиХ, из дијела навода

одговора на захтјев слиједи да је Законом прописан поновни обрачун пензија у износима који су у складу с тренутним фискалним могућностима Федерације Босне и Херцеговине, односно да је Закон фискално одржив и да обезбјеђује стабилност редовног пензијског фонда. Уставни суд нема разлога да сумња у наведени став доносиоца Закона. Осим тога, законодавац је прописао и могућност стицања права на пензију. Због наведеног је потпуно разуман став да се Законом настојало омогућити успостављање веће социјалне равноправности, уједначити права, елиминисати могуће дискриминације, те постићи већа правна сигурност за категорију бранилаца, тј. једнако третирање свих на које се Закон односи. Уставни суд посебно подвлачи да није прихватљиво истицање приговора о дискриминацији без образложења основа дискриминације, тј. својства (раса, боја коже, пол, језик, вјера, политичко или друго убјеђење) по ком су пензионисана лица са свим напријед наведеним специфичностима дискриминисана. Осим тога, Закон није регулисао категорију војних осигураника који пензију остварују или су остварили у смислу других закона. Имајућу у виду све наведено, Уставни суд налази да су неосновани наводи подносиоца о дискриминацији оспореног члана 3 Закона.

23. У складу с наведеним Уставни суд закључује како оспорени члан 3 Закона није противан члану II/4 Устава Босне и Херцеговине и члану 14 Европске конвенције, у вези с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 Европске конвенције, те члану 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију.

б) Уставност оспореног члана 3 Закона у односу на право на имовину

24. Подносилац захтјева тврди како је оспорени члан 3 Закона неуставан зато што терет постизања социјалне правде сносе само корисници права на пензију остварену по Закону о потврђивању који су и сами угрожена категорија, а средства за пензију се остварују из доприноса на плате војних осигураника.

25. Уставни суд истиче да, када национално законодавство предвиђа право на социјално давање засновано на систему доприноса, онда право произашло из плаћања доприноса може да се сматра имовином и у смислу Устава Босне и Херцеговине и у смислу члана 1 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију. Уставни суд понавља како је Федерација Босне и Херцеговине неспорно надлежна за доношење Закона и како не постоје уставна ограничења у погледу уређивања социјалне политике, па тако и у области пензијског и инвалидског осигурања. С тим у вези Федерација Босне и Херцеговине има овлашћења да мијења законско уређење пензијског система ради његовог прилагођавања промјенама у привреди, те стабилизовања пензијског система. Произилази како висина пензије има карактер јавноправног давања које је подложно промјенама у привреди. Због наведеног право на пензију не укључује право на одређени износ пензије. Затим, Уставни суд је констатовао да нема разлога да се сумња у став доносиоца Закона да је Закон фискално одржив и да обезбјеђује стабилност редовног пензијског фонда. Осим тога у осигурању средстава за исплату пензија у омјеру од 50% учествује Федерација Босне и Херцеговине, а 50% се обезбјеђује из доприноса. Произилази да оспорена законска мјера има легитимни циљ. Поновни обрачун пензија као оспорена законска мјера сразмјерна је легитимном циљу. Затим, Уставни су ће дати оцјену да ли наведена мјера ставља прекомјерни терет на она пензионисана лица на која се односи. Подносилац захтјева тврди да су поновним

обрачуном пензија "погођени" корисници права на пензију остварену по Закону о потврђивању који су и сами угрожена категорија. С тим у вези, Уставни суд указује на став Европског суда, да укупан износ новчаних примања појединца (на примјер, пензије), заједно са свим повластицама и олакшицама које лице ужива, може - због своје недовољности - у посебним околностима неког конкретног случаја да отвори питање нечовјечног или понижавајућег поступања у смислу члана 3 Конвенције, ако тај износ, доступан лицу, не би био довољан да га заштити од "нарушавања физичког или менталног здравља" или од "деградације несагласне с људским достојанством" до мјере довољно озбиљне да би могла да потпадне унутар оквира члана 3 Конвенције (стр. 6-7 одлуке *Antonina Dmitriyevna Budina protiv Rusije* (18. јуна 2009, захтјев бр. 45603/05); усп. и одлуку у предмету *Aleksandra Larioshina protiv Rusije*, 23. априла 2002, захтјев број 56869/00, стр. 4, те пресуду у предмету *Kutepov i Anikeyenko protiv Rusije* 25. октобра 2005, захтјев бр. 68029/01, §§ 61-63). Из наведеног слиједи да је нужна претпоставка конкретизација оспореног члана 3 Закона на сваки појединачни случај у посебном поступку обрачуна пензија за сваког корисника пензије. Због тога приговор о угрожености лица којима ће се вршити поновни обрачун пензија, односно оцјену о томе да ли може поновни обрачун пензије да се сматра зостављањем у сваком појединачном случају могуће је истицати, односно дати једино у апелационом поступку, а никако у поступку апстрактне контроле уставности. Због наведеног Уставни суд не налази да би примјена оспореног члана 3 Закона значила генерално прекомјерни терет за оне на које се односи.

26. Имајући у виду све наведено, Уставни суд закључује да оспорени члан 3 Закона није противан члану II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члану 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

ц) Уставност оспореног члана 3 Закона у односу на принцип правне сигурности

27. Подносилац захтјева тврди да је оспорени члан 3 Закона противан принципу правне сигурности, јер дозвољава ретроактивно укидање у складу са законом стечених права.

28. Уставни суд подсјећа да принцип правне сигурности подразумијева и забрану арбитражности у одлучивању и поступању свих органа власти који морају да дјелују искључиво у складу са законом и у оквиру овлашћења која су им законом додијељена, те постојање институционалних гаранција у том правцу. Уставни суд истиче да законодавац ради прилагођавања промијењеним привредним и социјалним приликама у земљи или ради стварања претпоставки за дугорочно одржив пензијски

систем има овлашћења да мијења законско уређење система пензијског осигурања заснованог на систему доприноса. Међутим, Уставни суд сматра да је обавеза законодавца да при редефинисању права из области пензијског и инвалидског осигурања не наруши суштину права на пензију, при чему нове законске мјере не смију да буду дискриминаторне. У конкретном случају Уставни суд уочава како је оспореним чланом 3 Закона прописано да корисници права на пензију према Закону о потврђивању задржавају право на пензију, с тим да ће им се поновно прерачунати пензија. Дакле, нити у једном дијелу оспорени члан 3 Закона није довео у питање право на пензију. Из наведеног слиједи да подносилац захтјева погрешно тумачи да је поновни обрачун пензије "укидање стечених права", односно да је свака промјена у законском уређењу пензијских права "укидање стечених права". Уставни суд је претходно оцијенио да оспорени члан 3 Закона није дискриминаторан. Уставни суд закључује да законодавац није прекршио напријед наведену обавезу. Уставни суд подсјећа да принцип правне сигурности подразумијева да успостављени механизми и институције дјелују у складу са законима који су општи, одређени, јасни, постојани и који се једнако примјењују према свима. Уставни суд налази да је оспорени члан 3 Закона одређен, јасан, постојан, не оставља простор за било какву арбитражност и у складу са закључком у претходном дијелу ове одлуке, једнако третира групу на коју се односи. Имајући у виду све наведено, Уставни суд закључује да је оспорени члан 3 Закона сагласан члану I/2 Устава Босне и Херцеговине.

VII. Закључак

29. Уставни суд закључује да је оспорени члан 3 Закона у складу с чл. I/2, II/4 Устава Босне и Херцеговине и чланом 14 Европске конвенције у вези с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 Европске конвенције, чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те чланом 1 Протокола број 12 уз Европску конвенцију.

30. На основу члана 59 ст. 1 и 3 Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

31. У смислу члана 43 Правила Уставног суда, анекс ове одлуке чини издвојено мишљење судије Златка М. Кнежевића у складу с одлуком.

32. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједница
Уставног суда Босне и Херцеговине
Валерија Галић, с. р.

SADRŽAJ

VIJEĆE MINISTARA
BOSNE I HERCEGOVINE

- 1480 Odluka o sticanju državljanstva Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 1
Odluka o stjecanju državljanstva Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 1
Odluka o sticanju državljanstva Bosne i Hercegovine (srpski jezik) 2
- 1481 Odluka o sticanju državljanstva Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 2
Odluka o stjecanju državljanstva Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 2
Odluka o sticanju državljanstva Bosne i Hercegovine (srpski jezik) 2
- 1482 Odluka o sticanju državljanstva Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 3
Odluka o stjecanju državljanstva Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 3
Odluka o sticanju državljanstva Bosne i Hercegovine (srpski jezik) 3
- 1483 Odluka o sticanju državljanstva Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 3
Odluka o stjecanju državljanstva Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 4
Odluka o sticanju državljanstva Bosne i Hercegovine (srpski jezik) 4
- 1484 Odluka o najmanjem iznosu sredstava potrebnom za izdržavanje stranca za vrijeme namjeravanog boravka u Bosni i Hercegovini (bosanski jezik) 4
Odluka o najmanjem iznosu sredstava potrebnom za izdržavanje stranca za vrijeme namjeravanog boravka u Bosni i Hercegovini (hrvatski jezik) 4
Odluka o najmanjem iznosu sredstava potrebnom za izdržavanje stranca za vrijeme namjeravanog boravka u Bosni i Hercegovini (srpski jezik) 5
- 1485 Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće budžetske rezerve (bosanski jezik) 5
Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće proračunske pričuve (hrvatski jezik) 5
Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće budžetske rezerve (srpski jezik) 6
- 1486 Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće budžetske rezerve (bosanski jezik) 6
Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće proračunske pričuve (hrvatski jezik) 6
Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće budžetske rezerve (srpski jezik) 7

CENTRALNA HARMONIZACIJSKA JEDINICA
MINISTARSTVA FINANSIJA I TREZORA
BOSNE I HERCEGOVINE

- 1487 Pravilnik o izmjenama Pravilnika o zapošljavanju internih revizora u institucijama Bosne i Hercegovine (bosanski jezik) 7

- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o zapošljavanju unutarnjih revizora u institucijama Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik) 7
Pravilnik o izmjenama Pravilnika o zapošljavanju internih revizora u institucijama Bosne i Hercegovine (srpski jezik) 8

BOSNA I HERCEGOVINA

UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE

- 1488 Instrukcija o izmjenama i dopunama Instrukcije o nadležnosti organizacijskih jedinica Sektora za poreze za provedbu Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini i Pravilnika o primjeni Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini (bosanski jezik) 8
Instrukcija o izmjenama i dopunama Instrukcije o nadležnosti organizacijskih jedinica Sektora za poreze za provedbu Zakona o trošarinama u Bosni i Hercegovini i Pravilnika o primjeni Zakona o trošarinama u Bosni i Hercegovini (hrvatski jezik) 9
Instrukcija o izmjenama i dopunama Instrukcije o nadležnosti organizacijskih jedinica Sektora za poreze za provođenje Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini i Pravilnika o primjeni Zakona o akcizama u Bosni i Hercegovini (srpski jezik) 10

AGENCIJA ZA STATISTIKU

BOSNE I HERCEGOVINE

- 1489 Saopćenje o prosječnoj mjesečnoj bruto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za oktobar 2014. godine (bosanski jezik) 10
Priopćenje o prosječnoj mjesečnoj bruto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za listopad 2014. godine (hrvatski jezik) 10
Saopštenje o prosječnoj mjesečnoj bruto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za oktobar 2014. godine (srpski jezik) 10
- 1490 Saopćenje o prosječnoj isplaćenoj mjesečnoj neto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za oktobar 2014. godine (bosanski jezik) 11
Priopćenje o prosječnoj isplaćenoj mjesečnoj neto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za listopad 2014. godine (hrvatski jezik) 11
Saopštenje o prosječnoj isplaćenoj mjesečnoj neto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za oktobar 2014. godine (srpski jezik) 11

REGULATORNA AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE

- 1491 Pravilo 74/2014 o korištenju radiofrekvencijskih opsega 3400-3600 MHz i 3600-3800 MHz za MFCN (bosanski jezik) 11
Pravilo 74/2014 o korištenju radiofrekvencijskih opsega 3400-3600 MHz i 3600-3800 MHz za MFCN (hrvatski jezik) 13

	Правило 74/2014 о коришћењу радиофреквен- цијских опсега 3400-3600 MHz и 3600-3800 MHz за MFCN (српски језик)	15	1494	Odluka broj AP 2986/11 (hrvatski jezik)	45
				Одлука број АП 2986/11 (српски језик)	49
				Odluka broj U 16/14 (bosanski jezik)	53
				Odluka broj U 16/14 (hrvatski jezik)	57
				Одлука број У 16/14 (српски језик)	61
			1495	Odluka broj U 17/14 (bosanski jezik)	66
				Odluka broj U 17/14 (hrvatski jezik)	70
				Одлука број У 17/14 (српски језик)	75
1492	Odluka broj AP 2946/11 (bosanski jezik)	18			
	Odluka broj AP 2946/11 (hrvatski jezik)	25			
	Одлука број АП 2946/11 (српски језик)	33			
1493	Odluka broj AP 2986/11 (bosanski jezik)	42			

USTAVNI SUD**BOSNE I HERCEGOVINE**

ALMIR BERIDAN

**ZAŠTITA I SPAŠAVANJE U
MEĐUNARODNOM I
NACIONALNOM PRAVU**

Sarajevo, 2014.

KATA SENJAK

**NOTARIJAT U UPOREDNOM
PRAVU I PRAVU
BOSNE I HERCEGOVINE**

Sarajevo, 2014.

Izdavač: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za izdavača: sekretar Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Marin Vukoja - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Direktor: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Direktor: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050, faks: 722-074 - Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK d.d. 338-320-22000052-11, VAKUFKA BANKA d.d. Sarajevo 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK A.D. Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK d.d. BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Štampa: GIK "OKO" d.d. Sarajevo - Za štampariju: Mevludin Hamzić - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.

"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.

Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/I - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obavezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.

Pretplata za II polugodište 2014. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.

Web izdanje: <http://www.sluzbenilist.ba> - godišnja pretplata 200,00 KM